БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ

ИНСТИТУТ ЗА БЪЛГАРСКА ИСТОРИЯ

ИЗВОРИ
ЗА
БЪЛГАРСКАТА ИСТОРИЯ

ТОМ
I

СОФИЯ
ИЗДАНИЕ НА БЪЛГАРСКАТА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ
1954

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ

ИНСТИТУТ ЗА БЪЛГАРСКА ИСТОРИЯ

ГРЪЦКИ ИЗВОРИ
ЗА
БЪЛГАРСКАТА ИСТОРИЯ

ТОМ
I

СОФИЯ
1954

Отговорен редактор
ЧЛ.-КОР. В. БЕШЕВЛИЕВ

Идеята за издаване на изворите за българската история е твърде стара. Още в някогашния устав на Българската академия на науките между задачите на академията бе включено задължението да бъдат издадени всички извори за българската история. Преди повече от десетина години двама от старите наши учени, сега покойници, бяха натоварени да приготвят план за издирването и издаването на тези извори. Всичко това обаче остана едно пожелание и никога не се пристъпи към същинското изпълнение на тази важна и основна задача. Огромна заслуга се пада на обновената Българска академия на науките, която непосредствено след Девети септември 1944 год. се зае да осъществи това дело. Създаден бе Институт за българска история, на който бе възложено да подготви издаването на изворите за българската история в най-широк мащаб. Постепенно, в течение на няколко години при Института се оформи нарочна секция за средновековна българска история, сътрудниците на която секция трябваше да се посветят на чисто извороведческа работа. Настоящият първи том „Извори за българската история“ поставя началото на издаването на изворите именно като дело на Института за българска история при Българската академия на науките.

Въпреки всички превратности на своята вековна съдба българският народ днес разполага със значителен брой извори за проучване на историческото си минало. Покрай чисто домашните извори особено важно значение имат изворите от византийски произход. Към тях трябва да се прибавят изворите на славянски езици, изворите на латински език и на западноевропейски езици — главно за по-ново време, най-сетне изворите на източни езици: турски, арабски, персийски, еврейски и т. н. Издирването, превеждането и коментирането на всички тези извори за българската история съставя огромна и тежка работа, за която е необходим десетилетен период от време. Изпълнението на тази задача е свързано с множество обективни трудности. На първо място да споменем недостъпността на известен брой чужди издания, в които се съдържат извори за българската история. Някои извори лежат и досега неиздадени в чужди библиотеки и архиви, та за тяхното издирване и издаване е

необходима продължителна изследователска работа, докато други напротив са издадени ненаучно и безкритично. Поради това често пъти трябва да се прибягва до старите издания, изпълнени с грешки, като многотомната колекция на J.-P. Migne или Corpus Historiae Byzantinae. При издаването на изворите за българската история се полагат усилия да бъдат използувани за целта изобщо най-добрите и най-пълни съществуващи издания на съответните текстове.

Изборът на откъсите, дадени в том първи „Гръцки извори за българската история“, е извършен с оглед на един сравнително широк критерий. Като начална хронологическа граница е прието времето в края на древната Римска империя, когато в днешните български земи нахлуват из отвъддунавските области различни племена и народи, които променят изцяло народностния облик на тези земи и подготвят почва за установяването на славяните в тях. Общо взето, тук са поместени извори, които обгръщат периода от средата на III в. от н. е. до към средата на VI в. и осветляват съдбините на днешните български земи в течение на пълни три столетия. Що се отнася до териториалните граници, те също са взети сравнително обширно, като са включени и такива известия, които се отнасят до земи извън днешните предели на българската държава, обаче най-тясно свързани с тях по един или друг начин. Несъмнено е прочее, че Балканският полуостров през онзи преходен период представя едно голямо единство, което мъчно може да бъде разкъсано и разчленено.

Дадените тук извадки са наредени в хронологически ред на авторите, от чиито съчинения са почерпени. Всички откъси са обнародвани в първообразен гръцки текст и точен български превод, заедно с кратко въведение, общи библиографски посочвания и преценка на сведенията, които се съдържат в тях. Откъсите са придружени със сбити обяснителни бележки, които имат за цел да дадат на читателите не само обяснение върху известни местни и лични имена, исторически събития, титли, длъжности и т. н., но също и да им посочат поне обща библиография по тези въпроси. Коментарът има главно обяснителен характер, без да се засягат в него спорни въпроси, по които в научната книжнина не е постигнато единомислие.

Откъсите, обнародвани в том първи „Гръцки извори за българската история“, са преведени от неколцина сътрудници на Института за българска история: чл.-кореспондент Веселин Бешевлиев, старши научен сътрудник Иван Дуйчев, младшите научни сътрудници Геновева Цанкова, Василка Тъпкова и Стр. Лишев.

Всички преводи са прегледани, с оглед на оточняване на текста и изглаждане на българския език, от две редакционни комисии, с участието на акад. Стоян Romanski, акад. Дим. Дечев, акад. Иван Снегаров, проф. Ал. Бурмов, проф. Дим. Ангелов и младши научен сътрудник М. Войнов. Коментарът на текстовете, преведени от чл.-кореспондента Вес. Бешевлиев, бе изработен от самия преводач и допълнен от Иван Дуйчев. Коментирането на всички други откъси е дело на Ив. Дуйчев, който също извърши цялата работа по окончателното редактиране и отпечатване на том първи „Гръцки извори за българската история".

С издаването на първия том „Извори за българската история" Българската академия на науките полага начало на едно от своите най-големи и най-важни начинания в областта на нашата историческа наука — именно да бъдат издирени, събрани и издадени научно и достъпно всички извори за нашата история. С осъществяването на това дело ще бъде поставена здрава основа за по-нататъшния развой на българската историческа наука.

I. ДЕКСИП

Публий Херений Дексип е най-забележителният гръцки историк от втората половина на III век от н. е. От оскъдните сведения за неговия живот се вижда, че той е играл важна роля в обществения живот на родния си град Атина през времето на императорите Валериан, Галиен, Клавдий II и Аврелиан, сиреч между 253 и 275 г. Предполага се, че той е бил роден около 210 г. В Атина Дексип бил жрец и заемал разни видни длъжности. През последните години от управлението на имп. Галиен, вероятно през 267 г. Дексип отблъснал нападението на германското племе херули срещу Атина с една набързо събрана войска от 2000 души. По случай обнародването на съчинението му *Χρονικὰ* неговите деца след 269/70 г. му издигнали почетна статуя. Надписът на тази статуя е достигнал до нас: там той се прославя, между другото, като оратор и историк. Патриарх Фотий познава три негови исторически съчинения, а именно: 1. *Χρονικὰ*; 2. *Τὰ μετὰ Ἀλέξανδρον* и 3. *Σκυθικά*. Първото от тези съчинения (познато също под надслов *Χρονικὴ ἱστορία*) е главната творба на Дексипа. По-късно Евнапий се заел да го продължи. В това съчинение — разделено в 12 книги, наредени хронологически по олимпиади, атически архонти и римски консули — са изложени събитията от най-стари времена до първите години от управлението на имп. Клавдий (269—270) включително. Това съчинение имало характер повече на история и било използувано широко при съставянето на т. н. Historia Augusta. До нас са достигнали от него само откъси и извадки у по-късни автори. Второто съчинение на Дексипа, в четири книги, е представяло навярно съкращение на Ариановата история на Диадохите и също е достигнало до нас само в откъси. В последното Дексипово съчинение „Скитикà" е било описано нахлуването на германските племена от южна Русия и Понта в земите на римската империя в периода от 238 до към 270 г. Предполага се, че това съчинение е завършвало с победата на имп. Аврелиана в 274 г. До нас то достигнало само в извадки и откъси у по-късни писатели. Както се вижда от достигналите до нас откъси, то е било изпъстрено с дълги и отекчителни речи. Тъй като Дексип тук е излагал събитията като съвременник, загубата на това съчинение съставя голяма щета за историческата наука.

Измежду разните откъси от съчиненията на Дексип само пет дават сведения за историята на земите отсам Дунава. Първите два от тези пет откъса представят съкратени и съответно преработени извадки из Дексиповата „Хроникà". Останалите три откъса са оригинални извадки, заети от съчинението „Скитикà".

Дексип, както и мнозина негови предходници и съвременници, се опитвал да пише на архаичен гръцки език, като подражавал на Тукидида. Подражанието на Тукидида проличава не само в речника, но също и в цели изрази, описания и вплитания на речи в разказа.

ИЗДАНИЯ

C. Müller: Josephi Opera, ed. W. Dindorf (Biblioth. Didot, Paris 1847), II, p. 12 sqq. — C. Müller, FHG, III, pp. 666—687; V, pp. VII—XIV, LIX. — C. Wescher, Poliorcétique des Grecs (Paris 1867), pp. 296—302. — L. Dindorf, HGM, I, pp. 165—200. — A. Maius, Scriptorum veterum nova collectio e Vaticanis codicibus edita, II (Romae 1827). — V. Herwerden, Specilegium Vaticanum continens novas lectiones in historicorum graecorum excerpta etc. (Lugduni Batavorum 1860).—U. Ph. Boissevain, Excerpta de sententiis (Berolini 1906). — F. Jacoby, FGH, II A, pp. 452—480; Comm., pp. 304—311. **Дадените тук извадки са взети именно от това издание.**

DEXIPPI ATHENIENSIS FRAGMENTA

EX „*ΧΡΟΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ*"

1. De incursionum Gothorum citra Danubium initio

Sub his pugnatum est a Carpis contra Moesos. Fuit et Scythici belli principium. Fuit et Histriae excidium eo tempore, ut autem Dexippos dicit, Histricae civitatis.

2. De Gothorum incursione Decio regnante

Σκύθαι περαιωθέντες οἱ λεγόμενοι Γότθοι τὸν Ἴστρον ποταμὸν ἐπὶ Δεκίου πλεῖστοι τὴν Ῥωμαίων ἐπικράτειαν κατενέμοντο. οὗτοι τοὺς Μυσοὺς φεύγοντας εἰς Νικόπολιν περιέσχον. Δέκιος δὲ ἐπελθὼν αὐτοῖς, ὥς Δέξιππος ἱστορεῖ, καὶ τρισμυρίους κτείνας ἐλαττοῦται κατὰ τὴν μάχην, ὥς καὶ τὴν Φιλιππούπολιν ἀπολέσαι ληφθεῖσαν ὑπ᾽αὐτῶν καὶ Θρᾶκας πολλοὺς ἀναιρεθῆναι. ἐπανιοῦσι δὲ Σκύθαις ἐπὶ τὰ σφέτερα ὁ αὐτὸς Δέκιος ἐπιθέμενος ἀναιρεῖται ἐν Ἀβρύτῳ, τῷ λεγομένῳ Φόρῳ Θεμβρωνίῳ, σὺν τῷ παιδὶ διὰ νυκτὸς ὁ θεόμαχος. οἵ τε Σκύθαι μετὰ πλείστων αἰχμαλώτων καὶ λαφύρων ἐπανέρχονται. καὶ τὰ στρατόπεδα βασιλέα πάλαι τινὰ γενόμενον ὕπατον Γάλλον ἀναγορεύουσιν ἅμα Βουλουσιανῷ τῷ Δεκίου παιδί, οἳ καὶ βασιλεύουσι κατὰ Δέξιππον μῆνας ιη', πράξαντες οὐδὲν ἀξιόλογον· κατὰ δὲ ἄλλους τινὰς ἔτη γ' καὶ καθ' ἑτέρους ἔτη β'.

EX ΣΚΥΘΙΚΑ

3. De Marcianopolis obsidione a Gothis facta

Ἐκ τῶν Δεξίππου. πολιορκία Μαρκιανοῦ πόλεως. Μαρκιανούπολιν — τὸ δὲ ὄνομα Τραιανοῦ τοῦ βασιλέως τὴν ἀδελφὴν ἐνδεδωκέναι τῇ πόλει λέγουσιν οἱ ἐγχώριοι - ταύτην δὴ οὖν τὴν πόλιν οἱ Σκύθαι ὡς δὴ κατὰ κράτος ἁλώσιμον εἶναι νομίσαντες ἀπεῖχον μὲν τῆς εὐθὺ προσβολῆς, λίθους δὲ ὅτι πλείστους παρεφόρουν πρὸ τοῦ τειχίσματος, ὡς χύδην καὶ σωρηδὸν καταvενημένων ἀφθόνως[a]

1. Jacoby, fr. 20: p. 465, 18—21.
2. Jacoby, fr. 22: pp. 465, 26—466, 2.
3. Jacoby, fr. 25: pp. 466, 24—467, 33.

a) *ἀφθώνως* Minas

КНИЖНИНА

W. Böhme, Dexippi fragmenta ex Julio Capitolino, Trebellio Pollione, Georgio Syncello collecta (Comment. philol. Jenenses. II. Leipzig 1883, pp. 1—90). — Bergmann, De Herennio Dexippo et Gothorum incursione (Holmiae Lpz 1897). — E. Schwartz, PWRE, V, coll. 288—293. — Croiset, Histoire de la littérature grecque, V (1928), pp. 817/8. — Откъси от съчиненията на Дексипа в руски превод, с уводна бележка и обяснителни бележки са дадени у В. В. Латышев, Известия: ВДИ, 1948, кн. 2, сс. 308—311. — Ср. също М. Апостолидис, Обсадата и завладяването на Пловдив от готите (ГНБПл 1925, сс. 187—194), с превод на откъс от Дексиповото описание за обсадата. — Кацаров—Дечев, Извори, сс. 386—388 (превод на В. Бешевлиев).

ОТКЪСИ ОТ ДЕКСИП АТИНСКИ

ОТ „ХРОНИКА“

1. Начало на готските нахлувания отсам Дунава[1]

През време [на императорите Максим и Балбин][2] карпите[3] воювали срещу мизите[4]. Тогава започнала и скитската война[5]. По това време била разрушена и Истрия[6] или, както я нарича Дексип, Истрийският град[7].

2. Нахлуването на готите през царуването на Деций[8]

По време на [императора] Деций[9] скитите[10], така наречените готи, преминали в голямо множество реката Истър[11] и опустошили римската империя. Те обградили избягалите в Никопол[12] мизи[13]. Обаче Деций ги нападнал, както разказва Дексип, и убил тридесет хиляди души, но бил победен в сражението, загубил дори Филипопол[14], който бил превзет от тях, и били избити много траки[15]. Когато скитите се завръщали в своите земи, същият Деций ги нападнал, но през нощта богоборецът[16], заедно със сина си[17], бил убит при Абрит[18], в така наречения Форум Темброниум[19]. Скитите пък се завърнали с много пленници и плячка. Войската провъзгласила за император някой си Гал[20], бивш консул, заедно с Вулусиан[21], сина на Деций. Те царували, според Дексип, осемнадесет месеца, без да извършат нещо забележително, според други — три години, а според трети — две години.

ОТ „СКИТИКА“

3. Обсадата на Марцианопол от готите[22]

Из съчиненията на Дексип. Обсадата на Марцианопол. — Местните жители казват, че градът Марцианопол[23] получил името си от сестрата на император Траян. Скитите мислели, че този град може да се превземе само с пристъп и затова се въздържали да го нападнат веднага. Те докарвали пред стените му колкото се може повече камъни, та след като бъдат натрупани на купове и грамади,

ὑπάρχειν χρῆσθαι. ᾤοντο γὰρ φόνον[a] τε πολὺν ἐπὶ τοῦ τείχους οὕτως συμβήσεσθαι, καὶ τῶν πολεμίων ἐν τῷ φυλάσσεσθαι μᾶλλον ⟨ἢ⟩ ἐν τῷ ἐπιχειρεῖν ὄντων ῥαστώνῃ[b] τὴν πόλιν αἱρήσειν. (2) τοῖς δὲ ἐν τῷ ἄστει πάλαι τε παρεσκεύαστο ὅσα ἐς πολιορκίαν ἐπιτήδεια καὶ Μάξιμος, ἀνὴρ γένος μὲν τῶν ἀπόρων(?) μετακου[c] φιλοσοφίᾳ δὲ ἄρα συζῶν, οὐ μόνον στρατηγοῦ, ἀλλὰ καὶ στρατιώτου ἀγαθοῦ ἔργα ἐν τῷ τότε ἕτοιμος ὢν ἐπιδείκνυσθαι, ἐπεθάρρυνέ τε ἑκάστοις καὶ παρῄνει, ὅτε δὴ ἐκ χειρὸς ἀκροβολίζοιντο οἱ πολέμιοι, τοῦ ἀμύνεσθαι ἀπεχομένους ὑπὸ ταῖς ἐπάλξεσιν ἱσταμένους ἔχειν σφῶν αὐτῶν φυλακήν, τάς τε ἀσπίδας προισχομένους καὶ ὅσα δύναται στέγειν καὶ ἀποκρούεσθαι τὰς τῶν ἐναντίων βολάς. (3) ὡς δὲ ἱκανῶς ἔχειν ἐδόκει τοῖς βαρβάροις τῆς τῶν λίθων παρασκευῆς, ἀθρόοι περιχυθέντες ἐν κύκλῳ τὸ τεῖχος οἱ μὲν ἀκόντια μεθίεσαν, οἱ δὲ λίθοις ἠκροβολίζοντο τοὺς ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων, καὶ συνέχεια ⟨ἦν⟩ τῶν μεθιεμένων, ὡς χαλάζῃ τῇ πυκνοτάτῃ προσεοικέναι κατὰ τὸ ἐπάλληλον τῆς φορᾶς. οἱ δέ γε εἴσω τοῦ ἄστεως σφάς τε αὐτοὺς κατὰ τὸ δυνατὸν καὶ τὸ τεῖχος ἐφύλασσον, ἀπείχοντο δὲ τοῦ ἀμύνεσθαι, ᾗπερ αὐτοῖς προσετέτακτο. (4) ὡς δὲ ἐπ' οὐδενὶ ἔργῳ λαμπρῷ ἥ τε τῶν λίθων ἐκενώθη τοῖς βαρβάροις παρασκευὴ καὶ ὅσα ἐκ χειρὸς ἢ ἀπὸ τόξου ἀκόντια, ἥ τε ἐλπὶς αὐτοῖς τοῦ σὺν οὐδενὶ πόνῳ τὴν πόλιν αἱρήσειν ἀνάλωτο, ἀθυμίᾳ δὴ εἴχοντο καὶ τῶν στρατηγῶν ἀνακαλεσάντων ἀπῄεσαν, οὐ πόρρω τῆς πόλεως τὴν στρατοπεδίαν ποιούμενοι· καὶ γὰρ ἦν τῆς ὥρας ἀμφὶ ἡλίου δυσμάς. (5) διαλιπόντες δὲ ἡμέρας οὐ μάλα συχνὰς καὶ ἐπελθόντες αὖθις καὶ περιστάντες ἐν κύκλῳ τὸ τεῖχος ἠκροβολίζοντο· ὅτε δὴ Μάξιμος τοῖς ἐν τῷ ἄστει καιρὸν εἶναι τῆς ἐπιθέσεως ἐπηγγέλλετο. γίνεται δὴ οὕτω. καὶ ἀναθαρρήσαντες διὰ τὴν ἐν τῇ προτέρᾳ[d] τῶν βαρβάρων ἄπρακτον ἀναχώρησιν βοήν τε ἦραν καὶ λίθους καὶ ἀκόντια, ὡς εἶχον, μεθίεσαν[e]. οἷα δὴ οὖν πυκνῶν ἀλλήλοις ἐφεστηκότων τῶν βαρβάρων καὶ διὰ τὸ ἀπροσδόκητον τοῦ ἀντίπαλον ἂν σφίσιν ἄνωθέν τι ἀπαντῆσαι οὐκ ἐς τὸ ἀκριβὲς πεφραγμένων, πρὸς δὲ καὶ ἀθρόαις ταῖς βολαῖς καὶ ταῦτα ἐκ μετεώρου βαλλομένων[f] καὶ διὰ πλῆθος τῶν ἐναντίων οὐδὲ ἐθέλοντας ἦν ἁμαρτεῖν τοὺς ἀπὸ τοῦ ἄστεως. (6) βιαζόμενοι δὴ οὖν[g] οἱ Σκύθαι καὶ μηδὲ ἀντιδρᾶν ἔχοντες τοὺς Μυσοὺς διά τε τὰς ἐπάλξεις καὶ τὴν ἐκ τῶν θυρ⟨ῶν ἀκρο⟩φυλακὴν[h] ἀπαγορεύοντες πρὸς τὰς πληγὰς καὶ ὡς οὐκ ἦν αὐτοῖς περαιτέρω καρτερεῖν, ἀνεχώρησαν ἄπρακτοι.

4. Epistola imp. Decii ad Philippopolitanos

ὅτι ὁ Δέκιος ὁ βασιλεὺς Ῥωμαίων . . . ἐν φόβῳ εἶχε τὴν θρᾴκιον δύναμιν, ὀρρωδῶν μή τι ἐξ αὐτῆς νεώτερον γένηται περὶ τῆς ἀρχῆς τὴν κατάστασιν. καὶ ἐπειρᾶτο δι' ἐπιστολῆς ἀποκωλύειν αὐτοὺς ἐπεξιέναι τοῖς πολεμίοις, τὸ μὲν βουλόμενον τῆς διανοίας οὐκ ἐμφαίνων, ἐκπονούμενος δὲ διὰ δέους ἄγειν, μὴ

---

4. Jacoby, fr. 26: pp. 468, 1—470, 23.

---

a) φόνον Minas φθόνον A.
b) μᾶλλον-ῥαστώνῃ C. Müller μᾶλλον παντ'ἐπιχειρεῖν ὄντων ῥάστων ἢ A.
c) απορω μετακου A. τῶν εὐπόρων καὶ μεγάλων (sive μετοίκων)? C. Müller ἀπὸ Ῥωμετάκου C. Müller Ῥοιμητάλκου C. Müller in Götting. Gelehrt. Anzeigen 1869, I 31, 32. μετακούων Wescher.
d) προτερ⟨αί⟩ᾳ Minas
e) μεθησαν A.
f) πρὸς — βαλλομένων C. Müller
g) δὴ οὖν Minas δηλουν A.
h) θυρῶν ἀκροφυλακὴν „quantum ex vestigiis litterarum fere evanidarum conici potest" Wescher καιροφυλακὴν Minas.

да могат да ги употребяват в изобилие. Наистина те мислели, че по този начин много хора щели да бъдат избити по стените, и понеже неприятелите щели да бъдат заети повече със защита, отколкото с нападение, лесно щели да превземат града. Обаче жителите на града отдавна си били приготвили всичко потребно при обсада. И Максим[24], който произхождал от беден (?) род[25]— — — и бил отдаден всецяло на философия, в този момент бил готов да прояви дела не само на пълководец, но и на добър войник. Той насърчавал всички и ги увещавал, когато неприятелите хвърлят копия отблизо, да се въздържат и да не отвръщат, но като застанат зад зъберите, да се пазят, да държат пред себе си щитовете и всичко, каквото може да ги закриля, и да отбиват ударите на противника. А когато варварите сметнали, че са приготвили достатъчно камъни, те обкръжили внезапно стените. Едни мятали копия, а други хвърляли камъни срещу онези, които били по зъберите. Те стреляли така често, че ударите, които следвали едни след други, наподобявали силна градушка. Защитниците на града, както им било заповядано, се защищавали, доколкото им било възможно и бранели стените, като се въздържали да нападат. Но когато варварите свършили както приготвените камъни, така и всички копия и стрели, без да постигнат никакъв успех, те загубили надежда, че ще превземат града без всякакво усилие и ги обхванало отчаяние. Тогава военачалниците дали знак за отстъпление и те се оттеглили, като се разположили на стан недалеч от града. А било вече към залез слънце. След няколко дни скитите отново се завърнали, обкръжили стените и ги обстрелвали. Тогава именно Максим съобщил на гражданите, че е време да нападнат. Това станало по следния начин. [Гражданите], насърчени от това, че варварите се били оттеглили предните дни, без да постигнат нещо, надали вик и колкото камъни и копия имали, почнали да ги хвърлят. Варварите били застанали на гъсто един до друг и не били достатъчно защитени, защото не очаквали, че биха могли да бъдат нападнати от стените. И затова гражданите, като стреляли често и то отвисоко, не могли поради множеството на неприятелите да не ги улучват, дори и да не искали. И тъй, като били поставени натясно и не могли да предприемат нищо срещу мизите поради зъберите и стражата при вратите, скитите се отказали от сражението и понеже не можели повече да издържат, отстъпили без да постигнат нещо[26].

4. Писмото на император Деций до пловдивчани[27]

Римският император Деций . . . се страхувал от тракийската войска[28], понеже се опасявал да не би тя да направи някакъв преврат срещу установената държавна власт[29]. Без да се издава, какво мисли в същност, той се опитал с писмо да ги възпре да не излизат срещу неприятелите. Императорът се преструвал, че се опасява да не би тези неопитни във война люде да проявят ненавременно усърдие, като отидат доста далеч напред, преди да им дойде изпратената от него помощ. И той изпратил . . . А след като царският бързоходец дошъл с писмо при Приск[30], който бил управител на

περαιτέρω προιόντες ἄνθρωποι ἀπόλεμοι οὗτοι τῆς οὐκ εὐκαίρου προθυμίας τὴν πεῖραν λάβωσι πρὸ ⟨τοῦ⟩ τὴν παρ' αὐτοῦ ἐπικουρίαν παραγενέσθαι. (3) καὶ ὁ μὲν ἀπέστειλεν . . . ἐπεὶ δὲ ὁ βασιλέως ἡμεροδρόμος φέρων τὴν ἐπιστολὴν προσῆλθε τῷ Πρίσκῳ, ὅς δὴ ἁρμοστὴς τῶν Μακεδονικῶν καὶ Θρᾳκικῶν πόλεων ἦν καὶ ἐπί τε εἰρήνης τὰ πολλὰ ἐχρημάτισε καὶ τότε κατὰ τοῦ πολέμου τὸ δέος ἐς τὴν Φιλίππου πόλιν παρεληλύθει, κήρυγμα προ' ηρύττει συνιέναι πάντας ἐς τὸν τοῦ σταδίου δρόμον (ὅς δὴ εἴσω πόλεως ἦν), ὡς δὴ ἔχων τι ἐς τὸ κοινὸν ἐκ βασιλέως μηνῦσαι, καὶ ἐπεὶ ἠθροίσθησαν, ἀνεγίνωσκε τὰ ἐκ τῆς ἐπιστολῆς· ἐδήλου γὰρ ἡ γραφὴ τάδε·

(3) „πρὸ πολλοῦ μὲν ἂν ἐποιησάμην, ὦ ἄνδρες, μὴ παρακελεῦσαι ἐξ ἐπιστολῆς χρῆναι ἀλλ' αὐτὸς ἀφιγμένος ἔργῳ μᾶλλον ὑμᾶς ἢ λόγῳ θαρρύνειν, ὅσῳ καὶ τὸ . . . οὐχ ὁμοίως ἀσφαλὲς ὄψει τῶν δρώντων ἢ μαθήσει τῶν ἀκουσομένων βεβαιούμενον. ἐπεὶ δὲ ἐμοί τε ἐπὶ τῇ προγενομένῃ νίκῃ καὶ τὸ λειπόμενον μέρος[a] τοῦ πολέμου διοικουμένῳ καὶ ἅμα στρατοπέδῳ πορευομένῳ σχολαία ἡ πορεία[b] (?), καὶ τοὺς βαρβάρους εἰκάζω, οἷα δὴ κατὰ πολλὰ σκεδασθέντας, πρὶν ἡμᾶς[c] ἀφικέσθαι καὶ ὑμῖν προσοίσεσθαι, ἀναγκαῖον διδαχῇ ἅμα τῇ παρακελεύσει χρώμενον προειπεῖν ἃ πράττοντες ἂν ὑμεῖς τε ἀσφαλέστατα διάγοιτε καὶ εὐπειθέστατα ἐμοί, εἴ γε ὑπό τινος διαστροφῆς ἀναγκαίας ἡ παρ' ὑμᾶς ἄφιξις ἡμῶν διαμέλλοιτο[d]. (4) ἐξαγγέλλεται γὰρ ὑμᾶς πλήθει τε καὶ νεότητι οὐ κατὰ καιρὸν θαρροῦντας καὶ τούτῳ ἔκπληξιν ἐς τοὺς ἐναντίους ἕξειν[e] νομίζοντας, οἷα δὴ πολέμων ἀπειράτους, εὐτολμότερον αὐτοῖς μᾶλλον ἢ προμηθέστερον παρὰ τὴν ἀπουσίαν τῶν προαγωνισμάτων συνίεσθαι[f]. καὶ ἔστι μὲν οὐ πάντῃ[g] ὑπαίτιος ὑμῶν ἡ ἐπιχείρησις, διότι καὶ ὑπὲρ καλῶν ἔργων συνευξαίμην δ' ἂν καὶ πείρᾳ δύνασθαι συμφορωτάτους γενέσθαι. ἐπέσκεμμαι δὲ ὡς ἐν τοῖς πολέμοις τὸ ἀνδρεῖον μετὰ μὲν ἐμπειρίας ἰσχυρόν, ἄνευ δὲ τούτου ἀσθενές· καὶ θρασύτης λογισμῶν ἄμοιρος ἤδη σὺν τῷ μὴ κατὰ καιρὸν εὐτόλμῳ ἔσφηλε. κράτιστοι δὲ οἱ συνέσει τὸ διάφορον τῶν ἐκβησομένων εἰδότες μᾶλλον ἢ θυμῷ ἐς τὰς μάχας καθιστάμενοι. (5) παραινῶ δὴ μὴ ἐς τὸ ἕτοιμον τῆς γνώμης καὶ τοῦ πλήθους τὸ ἀβέβαιον ἰδόντας τοῦ κοινοῦ τῆς ἀσφαλείας ὑφέσθαι· ἀποκεκινδυνεύσεται γὰρ ὑμῖν ἡ σωτηρία οὕτως ἐς μηδὲν δέον, καὶ θράττεσθαι ἡ διάνοια ὑμῶν δόξει μᾶλλον ἢ ἐπιβούλως[h] περὶ τῇ πάσῃ πόλει τοῦ ἐκβησομένου ἔχουσα τὴν πεῖραν. ὑπαίτιος δὲ ὁμοίως ὅ τε ἀνανδρίᾳ τὸν ἐφεστηκότα ἀγῶνα ἐξιστάμενος καὶ ὁ θρασύτητι ἐς τοὺς ⟨μὴ⟩[i] προσήκοντας κινδύνους ἰών, ἐξὸν[k] σὺν ἀσφαλείᾳ σώζεσθαι. λογισμῷ δὲ πιστεύων ἀνὴρ βεβαιότερος ἢ ἀμαθίας ὀχήματι[l] πρὸς τὰς ἀδήλους φορὰς τῶν πραγμάτων ἐξορμώμενος. αἵ τε ἐν τοῖς πολέμοις συντυχίαι ἢ κατὰ τὸ ἀναγκαῖον τὴν τόλμαν διδόασιν ἐξισοῦσαι ἐς τοὺς κινδύνους τὴν ἀδείας περιουσίαν, ⟨ἢ⟩[m] τὴν μετὰ τοῦ ἀσφαλοῦς σύνεσιν παρέχονται, ὡς μὴ σὺν δέει τι μᾶλλον ἠπειγμένως ἢ προμηθείᾳ πρᾶξαι.

---

a) μέρος: ν. λος (τέλος ?) Boissevain.
b) σχολαιον τι ηκειν (σχολὴ οὐκ ἔστιν ἥκειν ?) Boissevain.
c) ἡμᾶς Boissevain ἡμῖν V.
d) διαμέλοι τι Herwerden.
e) ἕξειν Mai ἑλεῖν V.
f) συνίεσθαι : ἐπιτίθεσθαι Polak.
g) οὐ πάντῃ Bekker ἁπάντῃ V.
h) ἐπιβούλως ⟨διακεῖσθαι⟩ ? Boiss. εὔβουλος εἶναι Herw.
i) ⟨μὴ⟩ Mai.
k) ἐξὸν Din(dorf) βιὸν V.
l) ὀχήματι Boiss, σχήματι Mai; λήματι coni. Herw.
m) ⟨ἢ⟩ Boiss.

македонските и тракийски градове и много залягал за мира, тогава страх от войната обзел града на Филипа. [Приск] издал заповед всички да се съберат в стадиона (който бил вътре в града[31]), понеже имал нещо да съобщи на народа отстрана на императора. А когато [хората] се събрали, той прочел писмото, което имало следното съдържание:

„Граждани, бих предпочел да нямаше нужда да ви поощрявам с писмо, но като се явя лично, да ви насърчавам по-скоро с дела, отколкото с думи . . .[32], защото не е еднакво сигурно да видиш нещо с очи или да го научиш по слух. Пътуването ми е бавно, понеже имам грижа за току-що спечелената победа[33] и за довършването на войната, а и се движа заедно с войската. Аз предполагам, че същото е и с варварите, тъй като те са разпръснати на много места. Затова, преди ние да пристигнем и да се присъединим към вас, необходимо е да ви упътя предварително с наставление и заповед, какво би трябвало да вършите, за да бъдете в безопасност и да останете под моите заповеди, ако нашето пристигане при вас би се забавило поради някаква неизбежна пречка. Съобщават ми, че вие неуместно се уповавате на множеството и на младостта си, като смятате, че с това ще внушите страх у противниците. Тъй като не сте участвували в по-ранншни сражения и сте неопитни във война, вие ще се сблъскате с тях по-скоро смело, отколкото предпазливо. Вашето намерение не е съвсем осъдително, защото има за цел добро дело. Но аз бих пожелал да можете и чрез опит да станете по-полезни. Аз намирам, че във войните храбростта, съчетана с опитност, е сила, а без нея е слабост, и че смелост, лишена от разсъдък, пропада заедно с неуместния храбрец. А по-силни са тези, които знаят повече по разум ползата от това, което ще стане, отколкото ония, които се хвърлят буйно в сраженията. Съветвам ви следователно да не се поддавате на прибързано решение и на непостоянството на тълпата, като имате предвид общото благо. Защото така вие без никаква нужда ще изложите на опасност своята сигурност, а и ще проличи, че вашият разум повече се смущава, а няма правилна представа за онова, което ще сполети целия град. Обаче еднакво виновен е както този, който се отказва от предстоящата борба поради страхливост, така и онзи, който се впуска дръзко в ненужни опасности, ако и да може да се спаси, без да рискува. А в по-голяма безопасност се намира онзи мъж, който се доверява на разсъдъка си, отколкото този, който се устремява с колата на неопитността към неизвестния ход на нещата. А и военните сблъсквания или дават по необходимост смелост [на бойците], за да се изравняват с по-голямото безстрашие [на противника] в опасностите, или [им] внушават предпазливо благоразумие, та прибързано да не извършат нещо по-скоро от страх, отколкото от предвидливост.

И тъй, като вземете под внимание тези неща, докато не ви дойде поддръжка не тръгвайте на борба срещу мъже, които настъпват с мощна войска и с голяма конница, и разполагат с тежковъоръжени и лековъоръжени войници. А при това те са опасни поради бойната си опитност, страшни са с външния си вид и са твърде способни

(6) λογιζόμενοι δὴ τάδε μὴ ἴτε[a] πρὸς ἄνδρας ἐς ἀγῶνα κατ' ἐρημίαν τῶν συλληψομένων ἐχυρᾷ δυνάμει ἐπιόντας καὶ πολλῇ μὲν ἵππῳ, πολλοῖς δὲ ὁπλίταις καὶ ψιλοῖς παρεσκευασμένους[b], ἔτι δὲ ⟨διὰ⟩[c] πεῖραν πολεμικὴν φοβεροὺς καὶ σωμάτων ὄψει δεινοὺς καὶ ὅπλων ἀνασείσει ἀπειλαῖς τε καὶ βοῆς μεγέθει ἱκανωτάτους προεκφοβῆσαι τοὺς πρῶτον ἐς χεῖρας αὐτοῖς ἰόντας. μὴ δὴ πρὸς τούσδε ἀποκινδυνεύσητε, ἐξὸν ἀπὸ τῶν τειχῶν σὺν ἀσφαλείᾳ ἀμύνεσθαι. (7) καὶ γὰρ ἡ ἐλπὶς τοῖς πρῶτον ἐς μάχην ἰοῦσιν ἰσχυρόν τι ἔδοξεν εἶναι καὶ προαγωγότατον[d] εἰς κατόρθωσιν· ἀλλ' ἐν τοῖς † περιφανεστάτοις ὤφθη[e], ὅταν τῷ ἀληθεῖ δὴ μάχηται[f]. εὔδηλον δὲ δήπου, οἶμαι, ὡς κἂν τοῖς ἐξ ἴσου ἀγῶσιν ἄνευ στρατηγοῦ κατὰ μόνας ἀποκινδυνεύειν σφαλερώτατον· τὸ δὲ ὑπὸ ἡγεμόνι τε ἄγεσθαι καὶ ἐς κοινωνίαν ἥκειν ἑτέροις τοῦ κινδύνου ἔν τε ἐνθυμήμεσι κἂν τοῖς ἔργοις ἀσφαλέστατον ῥᾳδίαν ἔχον τὴν παρὰ τοῦ πέλας ἐπανόρθωσιν. κρεῖττόν τε σὺν ἑτέρῳ κατορθοῦντας δόξης ἔλαττον ἔχειν ἢ δίχα τοῦ προμηθοῦς κατὰ μόνας ἐπιχειρήσαντας σφαλῆναι (8) καὶ ἀπόντος μὲν πολὺ ἀπὸ σφῶν τοῦ ἐπιβοηθήσοντος, οἷα δὴ μονωθέντας δρᾶσαί τι σὺν εὐχερείᾳ σύγγνωμον· ἀνδρῶν δὲ οὐκ ἄπωθεν ὄντων ἄριστα πολέμῳ ὡμιληκότων καὶ πεῖραν παρασχομένων τοῦ νικᾶν, καὶ ταῦτα τὸ ἀδεὲς ἐς τοὺς κινδύνους ἐν τῷ διὰ μέσου ἐκ τῆς τῶν τειχῶν ὀχυρότητος ἔχοντας, πρᾶξαί τι παρὰ τὴν τοῦ ἄρχοντος καταίνεσιν, κἂν τῷ ἄμεινον[g] ἐκβῇ, οὐκ ἀνεπίκλητον ἐφάνη διά τε τὸ δυσπειθὲς τὸ περὶ τὸν προστάξαντα καὶ ὅτι σὺν τῷ ἀμφιβόλῳ τοῦ κινδυνεύματος ἐπεχειρήθη.

(9) Εἰ δέ τις προαστείων τε καὶ ἐνδιαιτημάτων τέρψεως ἀποστερούμενος ἄχθεται καὶ ὅσα πλούτου ἐγκαλλωπίσματα, γνώτω τὸ μὲν ἀλγεινὸν ὀλίγον τε καὶ ἐν ὀλίγῳ τὴν αἴσθησιν οἶσον, οἷα δὴ ἐν οἰκοδομαῖς κείμενον, καὶ ἡμῶν οὐ διὰ μακροῦ ἐπιστησομένων, ὡς κωλῦσαί τε τὸν παντελῆ τούτων ἀφανισμὸν καὶ ἀναλαβεῖν αὖ τὴν δαψίλειαν τῆς ἐς τοῦτο χορηγίας οὐκ ἀδυνατῶν, τὸ δὲ τῆς σφετέρας σωτηρίας ἐπικίνδυνον οὐκ ἰασόμενος. ὅθεν τῇ παραυτίκα ἀχθηδόνι τὸ εἰς ἅπαν ἀσφαλὲς ἀντιτιθεὶς οὕτω λογιζέσθω, διότι μηδὲ ἐς πάντας ἀλλ' ὅσοι δυνατοὶ τὸ λυπηρὸν τὴν ἀναφορὰν ἔχει, παρ' οἷς πλούτῳ ἰσχύουσι καὶ ἄνευ τοῦ ἡμετέρου ταχεῖα τῶν ἀφαιρεθέντων ἡ διόρθωσις. (10) παυστέον δὴ οὖν ὑμῖν τῆσδε τῆς ὁρμῆς, εἰ μήτε ἑαυτοῖς ἐπιβούλως καὶ ἐς τὸν ἄρχοντα ἐναντίως πράττετε, καὶ εἴσω τειχῶν μενετέον. ἡμᾶς δὲ οὔτε τῇ παρασκευῇ οὔτε ταῖς γνώμαις τῆς τῶν κοινῶν σωτηρίας ἀφεστηκότας ὀλίγων ἡμερῶν ἐπιστησομένους ἅμα τῇ δυνάμει ἐλπίζετε, καὶ εἴσω τειχῶν ὑμῶν μενόντων τὰ ἐς τὴν τοῦ ἔξωθεν ἀγῶνος κατόρθωσιν ἡμῖν μελήσει. προαποδέδεικται δὲ οὐ πόρρω τοῦ ἀληθοῦς εἶναι τὸ ἐπάγγελμα ἐκ τῶν πρὸς Νικοπόλει πραχθέντων, εἴ γε μὴ μεγαληγορεῖσθαι δεήσει. χρὴ δὲ ἐν τοῖς μεγίστοις τῶν ἀγώνων τούτοις συμβούλοις τε ἅμα καὶ βοηθοῖς χρῆσθαι, οἳ ἂν ἐν τοῖς φθάνουσιν ἔργοις σαφῆ τοῦ συμφέροντος ἐπιδείξωνται τὴν δήλωσιν, ἐμπειρίαν ἔργων καὶ προ ***"

a) μὴ ἴτε Bekker μήτε V.
b) παρεσκευασμένους Mai παρεσκευασμένοις V.
c) ⟨διὰ⟩ Din.
d) προαγωγότατον Din. προσαγωγότατον V.
e) ἐπισφαλεστάτοις ὤφθη Herw. περιφανεστάτοις ἐσφάλη Boiss.
f) δη V διαμάχηται? Boiss.
g) τῷ ἄμεινον Bekker τῷ ἀμείνονι V.

да изплашват предварително с размахване на оръжията, със заплашвания и силен вик тези, които влизат за пръв път в ръкопашен бой с тях[34]. Затова не рискувайте да влезете в борба с тях, докато можете безопасно да се защищавате от стените. Защото тези, които за пръв път влизат в сражение, са обладани от голяма надежда, обещаваща им сигурна победа, но когато почне истинското сражение, тогава става напълно ясно, [че не е така]. В същност, очевидно е, мисля, че е извънредно опасно да влезете в сражения сами, без военачалник, дори при равни сили. А пък напълно безопасно е, когато бъдете предвождани от военачалник и се изправите срещу опасността заедно с други както в плановете, така и в действията, понеже така лесно можете да бъдете подпомогнати от съюзника. И по-добре е да спечелите по-малка слава, като победите заедно с другиго, отколкото да претърпите поражение, като непредпазливо нападнете сами. Когато този, който може да ви помогне, се намира далече от вас, тогава, понеже сте били изоставени сами на себе си, е извинително, ако извършите нещо лекомислено. Но когато недалече се намират мъже, които отлично умеят да водят война и са придобили опит да побеждават, а при това (вие) междувременно сте осигурени срещу опасностите поради здравината на стените [то ако тогава] правите нещо без съгласието на военачалника, дори да излезе сполучливо, това не е безукорно, понеже сте проявили неподчинението си към началника и сте го предприели без сигурни изгледи за успех.

Ако някой скърби, че се лишава както от приятните имения извън града, така и от жилищата си и от целия блясък на богатствата си[35], нека разбере, че болката е малка и че тя ще се чувствува кратко време, понеже се отнася за имоти, и понеже ние ще дойдем не след дълго време, за да попречим на пълното им разрушение и не е изключено той отново да получи в изобилие приходите от тях. Иначе той не ще отстрани опасността за своето спасение. Затова, като противопоставя на временната си болка пълната си безопасност, нека има предвид, че мъката не засяга всички, а само заможните, които са силни с богатството си и без нашата помощ бързо ще си възстановят ограбеното. И тъй, вие трябва да възпирате вашия устрем и да останете в укрепленията, ако не искате да извършите нещо опасно за вас самите и против волята на владетеля си. Но вярвайте, че ние не сме престанали нито да се приготвяме, нито да мислим за общото спасение и след няколко дни ще дойдем заедно с войската си. И докато вие стоите зад градските стени, ние ще се погрижим да спечелим сражението извън тях. Че обещанието ни не е далеч от истината, е ясно от това, което извършихме при Никопол[36], ако и да не трябва да се хвалим. Нужно е обаче да използуваме в най-големите сражения тези съветници, а също така и помощници, които в по-раншните си деяния са дали ясни доказателства за своята полезност, опитност в работите ***[37].

5. De obsidione Philippopolis a Gothis facta

Ἐκ τῶν Δεξίππου. πολιορκία Φιλίππου πόλεως. (1) τὴν Φιλιππούπολιν — ἔστι δὲ ἡ πόλις αὕτη μεθόριος μὲν τῆς Θρᾳκῶν καὶ Μακεδόνων γῆς, κεῖται δὲ ἐπὶ τῷ Ἕβρῳ ποταμῷ· οἰκιστὴν δὲ αὐτῇ γενέσθαι λέγουσι Φίλιππον τὸν Ἀμύντου, Μακεδόνων ἄρχοντα, ἀφ' οὗ δὴ καὶ τὸ ὄνομα τῇ πόλει ἐγένετο — ταύτῃ δὴ οἱ Σκύθαι ὡς ἀρχαιοτάτῃ καὶ μεγίστῃ προσέβαλλον[a] ἐς πολιορκίαν. (2) ἐπολεμεῖτο δὲ αὐτοῖς ὁ πόλεμος ὧδε· ὑπερφέροντες τῶν κεφαλῶν τὰς ἀσπίδας ⟨ὡς⟩ τῶν μεθιεμένων ἐν σκέπῃ εἶναι κύκλῳ τῆς πόλεως περιῄεσαν, κατοθεώμενοι ὅπῃ εὐαποτείχιστον ἢ καὶ ἐπίβατον ἐν τῇ προσαγωγῇ τῶν κλιμάκων ὑπάρχοι διὰ στενότητα ἢ καὶ χθαμαλότητα τῶν τειχῶν. (3) καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἐποιοῦντο προσβολὰς ἐν ἀκροβολισμοῖς καὶ τοξείαις· οἱ δὲ ἄνωθεν ἠμύνοντο καρτερῶς, ὅπῃ πελάζοιεν οἱ πολέμιοι. αὖθις δὲ αὖ τῆς πόλεως ἐπείραζον κλίμακας πηξάμενοι καὶ μηχανάς. (4) τὰ δὲ μηχανήμα⟨τα⟩[b] ἦν ξύλα πεπηγότα τετράγωνα, ἐπιτεχνήματα οἰκίσκοις ἐμφερῆ· καὶ αὐτῶν βύρσας ὑπερτείνοντες, ὡς παντὸς τοῦ μεθιεμένου ἀβλαβῶς ἔχειν, προσέπιπτον ταῖς[c] πύλαις, σφῶν δὲ τὰς ἀσπίδας προβεβλημένοι, καὶ μετακινοῦντες αὐτὰ τροχοῖς καὶ μοχλίαις. (5) οἱ δέ τινες ξύλα προμήκη, σιδήρῳ καταπεφραγμένα, ὡς μὴ ἀποθραύεσθαι ἐν τῇ προσβολῇ, μετεωρίζοντες ἐπείρων ἐναράσσειν[d] τῷ τείχει. ἕτεροι δὲ κλίμακας προσήρειδον, τὰς μὲν ἐπ' εὐθὺ πεπηγυίας τὰς δὲ ὑπὸ τροχοῖς[e] κινουμένας ἐπὶ θάτερα, ἃς δὴ ὅτε προσάγοιντο κάλοις ἀπ' ἄκρων τῶν[f] κλιμάκων ἠρτημένοις ἀνέπτυσσον ὡς ὀρθουμένας ἐπιβάλλειν τοῖς τείχεσιν. ἦσαν δὲ οἳ καὶ πύργους ξυλίνους τῷ τείχει ὑποτρόχους ἐπῆγον, ὡς ὅτε πελάσαιεν ἐπιβολῇ γεφυρῶν τὴν διάβασιν ἀπὸ τούτων ἐξ ἰσοπέδου ποιήσονται. καὶ ἥδε μὲν αὐτοῖς ἀφθονία μηχανημάτων. (6) ἀντήρκουν δὲ πρὸς ἕκαστα καὶ οἱ Θρᾷκες, τὰ μέν τινα τῶν μηχανῶν λίθοις μεγάλοις ἁμαξιαίοις συναράσσοντες αὐτοῖς ἀνδράσι, τὰ δὲ καὶ καταπιμπράντες δαισὶ καὶ θείῳ καὶ πίσσῃ. τῶν δὲ κλιμάκων κατεκυλίνδουν δοκοὺς ἐγκαρσίας καὶ λίθους, ὡς ὑπὸ τῇ βιαίᾳ φορᾷ[g] τάς τε ἀσπίδας τῶν ἐπαγόντων καὶ τὰς κλίμακας ἐν τῇ ἐμβολῇ ἀποθραύεσθαι. (7) ὡς δὲ οὐδὲν ἐπλεονέκτουν ταῖς μηχαναῖς οἱ πολέμιοι, ἀθυμίᾳ δὴ εἴχοντο, καὶ βουλὴν τιθεμένοις ᾗ δεῖ πολεμεῖν ἐδόκει χώματα χοῦν[h] μετέωρα πρὸς τὴν πόλιν, ὡς εἶναι σφίσιν ἀπ' ἴσου[i] πρὸς τοὺς ἐναντίους μάχεσθαι. ἔχουν δὲ ὧδε· ξύλα ἐκ τῶν πέριξ οἰκοδομημάτων συνεφόρουν καὶ προβαλλόμενοι πρὸ σφῶν τὰς ἀσπίδας ἐνέβαλλον αὐτὰ εἰς τὴν τάφρον κατ' εὐθὺ καὶ παράλληλα ὅπῃ συμβαίνει. ποιήσαντες δὲ ταῦτα χοῦν καὶ ὕλην παντοίαν ἐπεφόρουν μεταξὺ τοῦ χείλους ἑκατέρου τῆς τάφρου. καὶ οὕτω ταχεῖαν εἰργάσαντο τοῦ χώματος τὴν αὔξησιν. (8) ὁρῶντες δὲ τὸ πραττόμενον οἱ Θρᾷκες καὶ ὅτι πρὸς σφᾶς τὸ χῶμα ἀντετειχίζετο, ξύλα πηξάμενοι καὶ τούτοις σανίδα⟨ς⟩[k] προσαρτήσαντες πρόβλημα μετέωρον ἐπὶ τῷ τειχίσματι ἤγειρον. (9) καὶ ἐπὶ τῷδε ἐμηχανῶντο τοιάδε· καθῆκαν ἀπὸ τοῦ τείχους νύκτωρ ἀπὸ κάλων ὑπ'-

5. Jacoby, fr. 27 (20): pp. 470, 24—472,9

a) *προσέβαλον?* Jacoby.
b) *μηχανήματα* Mi *μηχάνημα* A.
c) *προσέπιπτον ταῖς* Wescher *προσπίπτον ες* A.
d) *ἀναράσσειν* C. Müller.
e) *ὑποτρόχους* C. Müller.
f) *ἀπ' ἄκρων τῶν* C. Müller *ἀπαιρόντων* A.
g) *βια ωφορα* A.
h) *χοῦν* C. Müller *γοῦν* A.
i) *ἐπίσου* C. Müller.
k) *σανίδα⟨ς⟩* Mi.

5. Обсадата на Пловдив от готите[38]

Из съчиненията на Дексип. Обсадата на Филиповия град. Град Филипопол се намира на границата между земите на тракийците и македонците[39] и лежи на реката Хебър[40]. Казват, че негов основател бил македонският цар Филип[41], син на Аминт, по чието име е бил наречен и градът. Именно този най-стар и най-голям град е бил нападнат и обсаден от скитите[42]. А те водели войната по следния начин. Като държели щитовете над главите си, за да се защищават от хвърлените срещу тях стрели, те обикаляли около града и разглеждали, къде стените биха могли да се пробият[43] поради тяхната тънкост или къде поради това, че са низки, биха били достъпни за изкачване чрез поставяне на стълби. Най-напред те нападали като хвърляли копия и стрели. Обаче защитниците отгоре се отбранявали упорито там, гдето неприятелите се приближавали. После скитите правели опити да превземат града като поставяли стълби и машини. Бойните машини представяли греди, скрепени в четириъгълна форма и направени така, че приличали на къщички. Върху тях те опъвали кожи, за да ги предпазват от всичко, което се хвърляло срещу тях[44]. Те нападали вратите, като държели пред себе си щитовете, а машините придвижвали с колелета и лостове. Едни от нападателите издигали нависоко дълги греди, обковани със желязо, за да не се счупят при ударите, и се опитвали да разбиват с тях стените, а други поставяли стълби. Едни от стълбите били сглобени направо, а други били движени от едната страна върху колела и когато бивали приближавани, били разгъвани посредством въжа, привързани за горния край, за да бъдат поставени на стените изправени. Трети пък докарвали до стените и дървени кули, поставени на колелета, за да могат нападателите, като се приближат до стените, да хвърлят мостове от тях и да преминат като по равно върху стените. Такова изобилие от машини имали те. Обаче и тракийците се противопоставяли на всичко това. Те унищожавали посредством огромни каменни блокове едни от машините, заедно с тяхната прислуга, а други изгаряли с помощта на факли, сяра и смола. Те пускали да се търкалят напреки на стълбите греди и камъни, за да разбият с мощния удар както щитовете на ония, които ги придвижвали, така и самите стълби при поставянето им. А тъй като неприятелите не успели да постигнат нищо чрез машините, те се обезсърчили и като се посъветвали как трябва да воюват, решили да издигнат висок насип срещу града, за да се сражават на една височина с противника. Те постъпвали по следния начин: донасяли дървета от околните постройки и, като поставяли пред себе си щитовете, хвърляли тия дървета в окопа[45] напреки и успоредно, както попаднело. След това хвърляли пръст и всякакъв друг вид материал от единия до другия бряг на окопа. По този начин те успели бързо да издигнат насипа. А тракийците виждали това, което се върши, и разбрали, че срещу тях се издига насип, затова като забили колове и заковали на тях дъски, издигнали върху стената високо укрепление[46]. Освен това те измислили и следното нещо: през нощта, когато всичко утихнало, те спускали от стената

αὐτό που τὸ ἡσυχάζον ἄνδρα εὔτολμόν τε καὶ γενναῖον, δόντες αὐτῷ φέρειν ἐπὶ τὸ χῶμα δᾶιδα ἡμμένην καὶ σκεῦος, ἵνα πίττα τε ἦν καὶ θεῖον καὶ τὰ τοιαῦτα. ἐμβάλλει δὴ οὖν τὸ πῦρ τοῖς ἀνέχουσι τὸ χῶμα ξύλοις, καὶ ἀθρόα γίνεται καέντων τοῦ χώματος ἡ κατάπτωσις. (10) ἐπεὶ δὲ καὶ ἐν τούτοις μεῖον[a] *εἶχον οἱ Σκύθαι, ἐδόκει αὐτοῖς καὶ τὰ ἀχρεῖα τῶν ὑποζυγίων καὶ τῶν αἰχμαλώτων ὅσοι νόσῳ ἢ χρόνῳ διὰ γῆρας κακοπάθουν κτείναντες †*[b] *ἐνέβαλλον εἰς τὴν τάφρον καὶ ὕλην παντοίαν ἐπεφόρουν. τὰ δὲ σώματα ἄρτι τριταῖα γινόμενα ὕψος οὐ μέτριον παρεῖχεν ἐξοιδοῦντα τῷ χώματι. (11) οἱ δὲ Θρᾷκες μέρος τι τοῦ τείχους διακόψαντες ὅσον ἐς μέγεθος πυλίδος στενῆς εἰσεφόρουν κατὰ τοῦτο παρὰ σφὰς ὅσαι νύκτες τὸν χοῦν. ὡς δὲ πάντη ἄποροι τῇ γνώμῃ ἐγίνοντο, ἐδόκει ἀναχωρεῖν. καὶ τοῦτο τῇ πολιορκίᾳ τέλος τοῖς Σκύθαις ἐγένετο.*

a) *μεῖον* C. Müller *σημεῖον* A.
b) ⟨*κτεῖναι*⟩· *κτείναντες* ⟨*δὲ*⟩ C. Müller, Wescher.

с въже един смел и храбър мъж, като му дали да занесе запалена факла и съд, в който имало смола, сяра и други подобни неща[47]. Той хвърлил огъня всред дърветата, които поддържали насипа, и след като те изгорели, насипът веднага се срутил. Тъй като и сега скитите претърпели неуспех, те решили да избият негодния впрегатен добитък и всички пленници, които страдали от болест или старост, хвърляли ги в окопа и насипвали върху тях всякакъв материал. Труповете на третия ден подпухнали и дали доста голяма височина на насипа. Обаче тракийците, като пробили в стената отвор на големина колкото една тясна вратичка, пренасяли нощем през нея в града[48] пръстта от насипа. Тогава скитите, като не знаяли вече какво да правят[49], решили да отстъпят. И това било краят на скитската обсада.

II. ЕВСЕВИЙ

Евсевий се смята за автор на откъса, в който се описва обсадата на Солун от готите. За автора на този откъс до нас не са достигнали никакви други сведения освен това, което съобщава Евагрий, а именно, че написал една „история“, гдето изложил събитията от времето на Августа до смъртта на имп. Кар в 283 г. С оглед на това може да се заключи, че Евсевий ще да е живял по времето на имп. Диоклециан, значи между 284 и 305 г. За съжаление обаче той не може да бъде отъждествен с никого от писателите от тази епоха, който носи подобно име. Евсевий е писал на йонийски диалект, по подражание на Херодота. И дори деветата книга, из която е взет даденият тук откъс, навярно стои във връзка с броя на Херодотовите девет книги. Първата част от откъса се намира в Cod. Paris. suppl. 607, f. 103, v. 20 до края на листа, след което, както изглежда, е бил загубен един лист. Втората част се намира в същия ръкопис, обаче на лист 17. От съдържанието не може да се установи с положителност, дали двата откъса са свързани помежду си и образуват едно цяло. От един израз в съдържанието на втория откъс се вижда, че описанието, което е дадено в него, също се отнася до обса-

EUSEBII

FRAGMENTA

1. De Thessalonicae obsidione a Gothis facta

Ἐκ τῶν Εὐσεβίου βιβλίου θ᾽. Πολιορκία Θεσσαλονίκης ὑπὸ Σκυθῶν. Οἱ δὲ Θεσσαλονικέες οὔτε[a] ἐν τῷ τοιούτῳ ἀδρανέες εὑρέθησαν, ἀλλὰ τοῖσι ἑτοίμοισι εὑρισκομένοισι ὁπλισάμενοι, συστάντες τούς τε βιωμένους ἐσελθεῖν[b] ἀπέρξαν, καὶ ἐν τῇ ταραχῇ αὐτῇ τῶν βαρβάρων τινὰς συναρπάζουσιν. τὸ δὴ πολλοῖς τῶν ἀπὸ τῆς πόλεως ἐζωγρημένοις πρόφασιν τῆς ἀνακομιδῆς παρεχόμενον· οἱ γὰρ[c] δὴ βάρβαροι ὑπὲρ τοῦ κομίσασθαι τοὺς σφετέρους πολλοὺς τῶν εἶχον λαβόντες ἀπέδοσαν[d]. οὔτ᾽ ὅτε ἦσαν φθάντες οἱ βάρβαροι ὥστε τῇ σφετέρῃ στρατιῇ πᾶσαν τὴν πόλιν περιστοιχήσασθαι, καὶ οἱ ἀνὰ τὴν πόλιν οὐδὲν ὑπὸ τοῦ ἀπροσδοκήτου ἀμβλυνθέντες οὐδὲ . . .[e]

---

1. Jacoby, fr. 1—2: pp. 480, 13—482, 1.

---

a) *οὐδὲ* Dindorf.
b) *ἐσελθεῖν* Dindorf.
c) *παρεχόμενον· οἱ γὰρ* Wescher *παρεχόμενοι γὰρ* A.
d) *απεδωσαν* A.
e) *οὐδὲ* unum folium desiderari videtur.

дата на някакъв македонски град. Както е известно Солун е бил обсаждан два пъти от готите: първия път по времето на имп. Валентиниан около 253 г., и втория път — по времето на имп. Клавдий, сиреч между 268 и 270 г. Не се знае, за коя от двете обсади се отнася запазеният откъс. Изглежда, че Евсевий е черпил сведенията си от разказите на самите обсадени. Други откъси от съчинението на Евсевий, освен посочените тук две части, не са достигнали до нас.

ИЗДАНИЯ

C. Müller, Josephi opera, ed. W. Dindorf, II (Biblioth. Didot, Paris 1847), p. 12. — C. Müller, FHG, III, p. 728; V, pp. LVII, 21—23. — C. Wescher, Poliorcétique des Grecs (Paris 1867), p. 342—346.— Th. Gomperz, Zu den griechischen Kriegsschriftstellern (Zf. f. österreichische Gymnasien, 1868, pp. 191—193). — C. Wescher, Revue archéologique, 1868, janv., p. 403.—L. Dindorf, HGM, I, pp. 201—204.—Jacoby, FGH, II A, pp. 480—482; Comm., pp. 311—312. Дадените тук извадки са взети от това издание.

КНИЖНИНА

C. Müller, Göttinger Gelehrte Anzeigen, 1869, p. 32 sqq. — L. Dindorf, Neue Jahrb. f. Philol., 1869, p. 47 sqq., 120 sqq.—Christ-Schmid-Stählin, GGL, II. 2, p. 802.

ЕВСЕВИЙ

ОТКЪСИ

Обсадата на Солун от готите

Из съчиненията на Евсевий, книга IX. Обсадата на Солун от скитите[50]. А солунчани и в тоя решителен момент не се показали бездейни, но се въоръжили с предварително приготвените оръжия и с общи усилия отблъснали [варварите], които насиляли да влезат. И в тази бъркотия те заловили някои от варварите. Това именно дало възможност на множина пленени граждани да се завърнат, защото варварите върнали множина от тези, които били пленили, за да получат обратно своите пленници. Дори когато варварите успели да обградят със своята войска целия град, гражданите никак не се обезсърчили от неочакваното [нападение], нито...[51]

[На детето] не било забранено да гледа както самата война, така и неприятелите, и понеже то имало сръчност във военните работи, в които се отличавало при детските си игри, когато изстреляло стрелата, то улучило[52] неприятеля и го убило. И като се гор-

(2) τὴν ὄψιν αὐτὴν τοῦ πολέμου, οὔτε τῶν ἀντιπολέμων ἀπ ϱρηθῆναι, καὶ ἐς τὰ ἀρήια, τοῖς ἐν τοῖς παιδηίοις ἀθύρμασιν ἠρίστευε, ἑωυτῷ παρεούσης εὐστοχίης, καὶ τοξεύσαντα οὐκ ἁμαρτεῖν, κατὰ δὲ κτεῖναι[a] ἄνδρα πολέμιον, καὶ ἐπὶ τῷ ἔργῳ τ·ύτῳ μεγαλοφρονεόμενον προσθεῖναι καὶ δεύτερον· τῷ γὰρ βεβλημένῳ[b] τῶν πολεμίων τινὸς παραστάντος καὶ τὸ βέλος ἐξειρυμένου, τοξεῦσαι αὖτις καὶ τυχόντα ἐπὶ τῷ προτέρῳ καὶ τοῦτον κατακτεῖναι. τοῦτο ἰδομένους τοῦ παιδὸς τὸ ἔργον τοὺς μὲν πολεμίους[c] θώματι ἐνέχεσθαι μυρίῳ, τοὺς δὲ πολιήτας, καὶ ἐπὶ μέζον αὐτοῦ τῇ προθυμίῃ προερχομένου[d], ἐπισχεῖν καὶ ἀναρπάσαι μιν, φόβῳ σχομένους μή τινι ἄρα παλινκ.τῳ ἐπὶ παραδόξοις οὕτω ἐκ φθόνου δαίμονος ἐγκυρήσῃ. καὶ ταῦτα μὲν δὴ οὕτως ἐγίνετο. (2) πρὸς δὲ τὰ ἐπιφερόμενα ἐκ τῶν μηχανημάτων καὶ πολλὰ[e] ἀντιτεχνησαμένων τῶν ἀπὸ τοῦ τείχεος, τὰ μάλιστα λόγου ἄξια καὶ ἀφηγήσιος ἐπυθόμην γενέσθαι τούτοισι, ταῦτα σημανέω. τῇ μὲν ὦν ἀπὸ τῶν πυρφόρων βελέων ἐλπιζομένῃ ὠφελίῃ κατὰ πάντων ὁμοίως τῶν μηχανημάτων ἐχρέοντο. τὰ δὲ πυρφόρα ταῦτα βέλεα ἦν τοιάδε. ἀντὶ τῆς ἄρδιος τῆς πρὸς τῷ ἄκρῳ τοῦ οἰστοῦ εἶχε ταῦτα τάπερ μεμηχάνητο ὥστε τὸ πῦρ αὐτὸ ἐπιφέρειν· ταῦτα δὲ ἦν σιδήρεα, ἔχοντα ἔνερθεν ἐκ τοῦ πυθμένος κεραίας † ἐπεκεκλημένας.[f] αἱ δὲ κεραῖαι χωρὶς ἐπ'ἑωυτέων ἐλαυν.μεναι, ἔπειτα καμπτόμεναι κατὰ κορυφὴν πρὸς ἀλλήλας ξυνήγοντο· συναφθεισέων δὲ τούτων ἐς ἄκρον ἀκὶς ἰθείη καὶ ὀξυτάτη ἀπὸ πασέων ἐξήιε. τῆς δὲ δὴ μεμηχανημένης οὕτως ἔργον ἦν, κατ'ὅτεω ἂν ἐνεχθείη[g], πρ.σπερονημένην μιν ἐνεστάναι. (3) ταύτης μὲν τῆς ἀκίδος ἔργον ἦν τοῦτο· τὸ δὲ ἐπὶ τῷ πυρὶ σπουδαζόμενον ὧδε ἐνηργέετο. καμπτόμεναι αἱ κεραῖαι κόλπον κοῖλον, κατὰ τὸν[h] διεστεῶσαι ἦσαν ἀλληλέων, ἐποίεον, οἷον δὴ καὶ τῶν † οὕτως ἐχουσέων γυναικῶν[i] ἠλακάται, περὶ ἃς δὴ στρέφεται τὸ εἶριον ἔξωθεν περιβαλλόμενον, ἀπ'ὧν δὴ τὸν στήμονα κατάγουσι. μεταξὺ τούτου τοῦ κόλπου εἴσω στυππίον[k] ἢ καὶ ξύλα λεπτά, θείου αὐτοῖσι προσπλασσαμένου ἢ καὶ τῷ Μηδείης ἐλαίῳ καλεομένῳ αὐτὰ χρίσαντες, ἐνετίθεσαν. τοῦ δ'ὦν ἀτράκτου τοξευομένου ἤτοι ὑπὸ μηχανῆς ἢ καὶ τοξοτέων, τὰ ἐνεχόμενα ὑπὸ τῆς ῥύμης ἐξήπτετο καὶ ἀφθέντα φλόγα ἐποίεε. (4) τοιούτοισι μὲν δὴ κατ'ἁπάντων τῶν μηχανημάτων ἐχρέοντο, καὶ ἀπὸ τούτων πολλῶν ἅμα ἐκπεμπομένων ὠφελίη τις ἐγένετο. ἀπό γε ὀλίγων ἢ σμικρὴ ἢ οὐκ ὦν δή τις τοσαύτη προσείη· ἢ γὰρ ὑπὸ τῶν βυρσέων ἔργοιντο ἢ καὶ ὑπὸ σβεστηρίων πολλῶν μηχανημάτων. (5) τόδε δὲ παρὰ Μακεδόνων αὐτῶν οὐκ ἤκουσα, ἐν δ'ἑτέρῃ πολιορκίῃ ἔμαθον ἀντιτεχνηθῆναι πρὸς τὰ πυρφόρα ταῦτα βέλεα, Κελτῶν προσκαθημένων πόλει Τυρρηνῶν (?)[l] καλεομένῃ . . .

---

a) κτεῖναι Gomperz τεῖναι A.
b) βεβλημένῳ Gomperz κεκλημένῳ A.
c) πολεμους A.
d) προερχομένου Müller προσερχομενους A.
e) [καὶ] πολλὰ Müller βέλεα π. Dindorf.
f) ἐπεκκε λιμένας Wescher ἀπεκβεβλημένας Müller.
g) κατ'ὅτου ἂν ἐνειχθέῃ Gomperz.
h) κατ'ὅσον Gomperz.
i) αἱ τῶν ἱστοὺς ἐχουσέων Gomperz ⟨αἱ⟩ τῶν αὖ οεργουσέων (ἱστοεργουσέων Dindorf) γυναικῶν Müller.
k) στυππίον Wescher στυπτιον A.
l) Τουρόνων Müller (Tacit. An. III 40) Τούρωνι Dindorf.

деело с този подвиг, прибавило към него втори: именно, когато един от неприятелите се приближил до убития и изтеглил стрелата от него, то отново стреляло и улучило повторно, като убило и него. Неприятелите като видели този подвиг на детето, премного се учудили[53]. А когато то в смелостта си излизало все по-напред, гражданите го задържали и го издърпали назад, понеже се уплашили да не би след тъй неочакваните успехи да го сполети някакво нещастие поради завистта на боговете[54]. Това така и станало. А колкото се отнася до ударите на машините и особено до противодействията от страна на защитниците по стените, аз ще отбележа (само) това, което разбрах, че най-много заслужава да се спомене и разкаже. И тъй, срещу всички машини без разлика те си служели с огненосните стрели[55] като очаквали от тях помощ. А тези огненосни стрели били такива: те вместо остър връх имали приспособление, което им позволявало да носят самия огън. Тези приспособления били железни и имали отдолу завити куки[56]. Тези куки, раздалечени една от друга, после се свивали към върха и се събирали една срещу друга. Като се съединявали отгоре всички заедно, те образували прав и много остър връх. Неговата служба била такава: когато стрелата бъде отправена срещу нещо, той да се забие и [стрелата] да остане там. Това било предназначението на този връх. Получаването на огъня ставало по следния начин. Свитите куки там, гдето се раздалечавали една от друга, образували кухина, която по своя вид наподобявала хурките на заможните жени[57], около които се увива вълната отвън и от които се изтеглят нишките. Вътре в тази кухина поставяли кълчища и дори трески, потопявани в сяра или намазвани с така нареченото масло на Медея[58]. И тъй, когато стрелата била хвърлена от машина или от стрелци от бързото движение съдържанието се запалвало и пускало пламъци. Такива стрели те употребявали срещу всички машини и когато много такива стрели се хвърляли едновременно, имало известна полза, но когато се хвърляли малко, ползата била малка или дори никаква, защото те били обезвредявани или от кожите[59] или от многото противопожарни средства. Това не съм чул от самите македонци, но научих, че така се противодействувало срещу такива огненосни стрели[60] при друга обсада, именно когато келтите обсаждали така наречения Тиренски град[61].

III. ЕВНАПИЙ

Евнапий — ретор и историк — е роден около 345 г. в Сарди. Той се учил най-напред в родния си град при своя роднина, неоплатоника Хризантий, а после, след 361 г., в Атина, гдето изучавал риторика при Проересий, Диофант и Сополис. През 367 г. той се завърнал в Сарди и отново станал ученик на Хризантий, който го запознал с мистиката на малоазийския неоплатонизъм. Евнапий бил в тесни приятелски връзки с Орибасий, придворен лекар на имп. Юлиан Отстъпник. Именно Орибасий го подтикнал да напише своето историческо съчинение. По-голямата част от живота си Евнапий ще да е прекарал в родния си град и умрял към 420 г.

От Евнапий са известни две съчинения: „Животът на софистите“ (*Βίοι σοφιστῶν*), запазено изцяло, и „Исторически възпоменания“ (*Ὑπομνήματα ἱστορικὰ*) в 14 книги, от които до нас са достигнали само извадки у Фотия, Свидас и в сборника с извадки, съставен по нареждане на Константина Багренородни. Последното съчинение е било написано като продължение на Дексиповото съчинение „Скитика“. То започвало със смъртта на имп. Клавдий II в 270 г. и достигало първоначално до края на Теодосиевото управление, сиреч до 395 г., а по-късно било продължено и доведено до 404 г.

Евнапий бил фанатичен привърженик на старата вяра и голям противник на християнството, та поради това написал съчинението си „Исторически възпоменания“ с голям възторг по отношение на Юлиан Отстъпника и с езическо-морализаторска тенденция. Но той малко е държал за точност в хронологията. Според Фотий, това съчинение било издавано два пъти. Във второто издание, което е било приготвено навярно едва след смъртта на автора, били премахнати всички места, насочени срещу християнството. Стилът и езикът на Евнапий се намират под влиянието на атицизма и на софистичната риторика. Изворите, които той е използувал, не са напълно известни. За описанието на Юлиановото време той е използувал съчинението „Възпоменания“ (*Ὑπομνήματα*) на приятеля си Орибасий. За по-старата епоха изворите му се схождат с тези, които е

EUNAPII FRAGMENTA

1. Gothi considunt citra Danubium

(1) *Ὅτι τῶν Σκυθῶν ἡττηθέντων καὶ ὑπὸ τῶν Οὔννων ἀναιρεθέντων καὶ ἄρδην ἀπολλυμένων τὸ πλῆθος*[a], *οἱ μὲν ἐγκαταλαμβανόμενοι σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις διεφθείροντο, καὶ οὐδεμία φειδὼ τῆς περὶ τοὺς*[b] *φόνους ἦν ὠμότητος.*

---

1. Excerpta de leg., 1, 2, pp. 595,9—597, 28.

---

a) *τὸ πλῆθος* uncis inclusit Müller.

b) *τοὺς* Hoeschel *τῆς* A. Quae sequuntur, *ἐξίτηλα ὑπὸ τῆς ἀρχαιότητος* et ipsa, a viris doctis varie temptata dedit ut extant in cod. de Boor.

използувал Амиан Марцелин. За времето от имп. Йовиан насам той е изложил събитията вече като очевидец. Съчинението на Евнапий, от своя страна, е послужило като извор на Зосим, Петър Патриций, Йоан Антиохийски, църковните историци Филосторгий, Сократ и Созомен.

Повечето откъси от съчинението му се намират в сборника с извадки, съставен от Константина Багренородни, и то именно в Excerpta de legationibus и De sententiis. Откъсите, запазени в Excerpta de legationibus, се намират в следните ръкописи: Cod. Ambrosianus XXX № 35 = A; Cod. Bruxellensis 11317—21 = B; Cod. Scorialensis R III 13 = S; Cod. Monacensis 185 = M; Cod. Vatic. Palatinus 411 = P. Тези ръкописи произхождат от XVI в. и представят преписи от изгорелия в 1671 г. в Мадрит Cod. Scorialensis I. Θ. 4. Даденият тук откъс из Excerpta de sententiis се намира Cod. Vatic. 73 rescr. от X—XI в.

ИЗДАНИЯ

Eclogae legationum etc. omnia e mss. cod. a Davide Hoeschelio edita (Augusta Vindelicorum 1603). — Преиздадено в Corpus Byzantinae historiae, I (Parisiis 1648), pp. 13—22. — Corpus Byzantinae historiae, I (Venetiis 1729), pp. 9—15. — Migne, P. Gr., CXIII (1864), coll. 649—661. Ново критично издание: Excerpta de legationibus, ed. C. de Boor (Berolini 1903), pp. 591—599. Откъсите в Excerpta de sententiis са издадени: A. Mai, Scriptorum veterum nova collectio, II (Romae 1827), pp. 247—318. — Ново критично издание: Excerpta de sententiis, ed. U. Th. Boissevain (Berolini 1906), pp.71—103.— Всички Евнапиеви откъси са събрани у I. Bekker— B. G. Niebuhr, C. B. (Bonn 1829), pp. 39—118. — C. Müller, FHG, V (Paris 1851), pp. 7—56. — Dindorf, HGM, I, pp. 205—274. — Дадените тук откъси са преведени според изданията на U. Ph. Boissevain, C. de Boor и Dindorf.

КНИЖНИНА

W. Schmidt, PWRE, VI (1909), coll. 1121—1127. — Christ—Schmid—, Stählin, GGL, pp. 1034—1035.— Croiset, HLG, pp. 885—887.— Moravcsik Byzantinoturcica, I, pp. 134—135. — Руски превод на някои откъси, с уводни и обяснителни бележки, вж. у Латышев, Известия: ВДИ, 1948, кн. 3 сс. 272—275.

ЕВНАПИЙ — ОТКЪСИ

1. Готите се заселват отсам Дунава[62]

Скитите[63] загинали в по-голямата си част напълно след поражението и разгромяването им от хуните. Пленяваните били погубвани заедно със жените и децата и при жестокото им избиване нямало никаква пощада. А събралото се и хукнало да бяга множество се стекло на брой почти 200,000 души[64], крайно развълнувани от вой-

τὸ δὲ συναλισθὲν καὶ πρὸς φυγὴν ὁρμῆσαν πλῆθος μὲν οὐ πολὺ τῶν εἴκοσι μυριάδων ἀποδέουσαι συνῆλθον ἐς τὸ μάχιμον ἀκμαζούσας κινηθέντες καὶ ταῖς ὄχθαις ἐπιστάντες χεῖράς τε ὤρεγον πόρρωθεν μετὰ ὀλοφυρμῶν καὶ βοῆς καὶ προέτεινον ἱκετηρίας, ἐπιτραπῆναι τὴν διάβασιν παρακαλοῦντες καὶ τὴν σφῶν συμφορὰν ὀδυρόμενοι καὶ προσθήκην τῇ συμμαχίᾳ παρέξειν ἐπαγγελλόμενοι. οἱ δὲ ταῖς ὄχθαις ἐπιτεταγμένοι Ῥωμαίων οὐδὲν ἔφασαν πράξειν ἄνευ βασιλέως γνώμης. ἐντεῦθεν ἀναφέρεται μὲν ἐπὶ τὸν βασιλέα ἡ γνῶσις· πολλῆς δὲ ἀντιλογίας γενομένης, καὶ πολλῶν ἐφ' ἑκάτερα γνωμῶν ἐν τῷ βασιλικῷ συλλόγῳ ῥηθεισῶν, ἔδοξε τῷ βασιλεῖ. καὶ γὰρ ὑπῆν τί ζηλοτυπίας[a] αὐτῷ πρὸς τοὺς συμβασιλεύοντας, οἳ παῖδες μὲν ἦσαν ἀδελφοῦ (καὶ γέγραπται οὕτω πρότερον), τὴν βασιλείαν δὲ διῃρῆσθαι κατὰ σφᾶς ἐδόκουν, τὴν διανομὴν οὐκ ⟨ἀν⟩ενεγκόντες[b] ἐπὶ τὸν θεῖον. τούτων δὲ ἕνεκα καὶ ὡς μεγάλη προσθήκη[c] τὸ Ῥωμαϊκὸν αὐξήσων[d], δεχθῆναι κελεύει τοὺς ἄνδρας τὰ ὅπλα καταθεμένους. πρὶν δὲ τὴν διάβασιν ἐκ βασιλέως ἐπιτραπῆναι, Σκυθῶν οἱ τολμηρότατοι καὶ αὐθάδεις βιάσασθαι τὸν πόρον ἔγνωσαν καὶ βιαζόμενοι κατεκόπησαν. οἱ δὲ διαφθείραντες τὸν ἀποδασμὸν[e] τοῦτον τῆς τε ἀρχῆς παρελύθησαν καὶ περὶ τοῖς σώμασιν ἐκινδύνευσαν, ὅτι πολεμίους διέφθειραν, οἵ τε παραδυναστεύοντες βασιλεῖ καὶ δυνάμενοι μέγιστον κατεγέλων αὐτῶν τὸ φιλοπόλεμον καὶ στρατηγικόν, πολιτικοὺς δὲ οὐκ ἔφασαν εἶναι. ὁ μὲν γὰρ βασιλεὺς ἐξ Ἀντιοχείας ἐπέτρεπεν αὐτοῖς τὴν ἀχρεῖον ἡλικίαν πρῶτον ὑποδεξαμένοις καὶ παραπέμψασιν εἰς τὴν Ῥωμαϊκὴν ἐπικράτειαν καὶ ταύτην ἐς ὁμηρείαν[f] ἀσφαλῶς κατέχουσιν ἐπιστῆναι[g] ταῖς ὄχθαις, καὶ μὴ πρότερον τοὺς μαχίμους δέξασθαι διαβαίνοντας μηδὲ τὰ πλοῖα παρασχεῖν ἐς τὴν περαίωσιν, εἰ μὴ τὰ ὅπλα καταθέμενοι γυμνοὶ διαβαίνοιεν. οἱ δὲ ταῦτα ἐπιτραπέντες, ὁ μὲν ἐκ τῶν διαβεβηκότων ἤρα παιδαρίου τινὸς λευκοῦ καὶ χαρίεντος τὴν ὄψιν, ὁ δὲ ἥλω[h] γυναικός εὐπροσώπου τῶν αἰχμαλώτων, ὅς δὲ ἦν αἰχμάλωτος ὑπὸ παρθένου, τοὺς δὲ τὸ μέγεθος κατεῖχε τῶν δώρων τά τε λινᾶ[i] ὑφάσματα καὶ τὸ τῶν στρωμάτων ἐπ' ἀμφότερα θυσανοειδές· ἕκαστος δὲ ἁπλῶς αὐτῶν ὑπελάμβανε καὶ τὴν οἰκίαν[k] καταπλήσειν οἰκετῶν καὶ τὰ χωρία βοηλατῶν καὶ τὴν ἐρωτικὴν λύσσαν τῆς περὶ ταῦτα ἐξουσίας. νικηθέντες δὲ ὑπὸ τούτων νίκην αἰσχίστην καὶ παρανομωτάτην, ὥσπερ τινὰς εὐεργέτας καὶ σωτῆρας παλαιοὺς μετὰ τῶν ὅπλων ἐδέξαντο. οἱ δὲ τοσοῦτον ἀκονιτὶ[l] πρᾶγμα διαπεπραγμένοι καὶ τὴν οἴκοι συμφορὰν εὐτυχήσαντες, οἵ γε ἀντὶ τῆς Σκυθῶν ἐρημίας καὶ τοῦ βαράθρου τὴν Ῥωμαϊκὴν ἀρχὴν ἀπελάμβανον[m], εὐθὺς πολύ τι βάρβαρον[n] ἐν τῷ παρασπόνδῳ καὶ ἀπίστῳ διέφαινον. ἡ μὲν γὰρ ἄχρηστος ἡλικία προλαβοῦσα κατὰ τὴν διάβασιν μετὰ βαθείας σπουδῆς καὶ φροντίδος τῶν ταῦτα βεβουλευμένων εἰς τὰ ἔθνη κατεχεῖτο καὶ διε-

a) ὑπῆν τι ζηλοτυπίας Müller ὑπ' ἀντιζηλοτυπίας A.
b) ἀνενεγκόντες Müller ἐνεγκόντες A.
c) καὶ ὡς. μεγάλη προσθήκη τὸ Ῥ.
d) αὐξῆσαν A. corr. Niebuhr.
e) ἀπόδασμον A corr. Müller.
f) ὁμηρίαν A corr. Niebuhr.
g) ἐπιστάναι A corr. Niebuhr.
h) ἥλω Wyttenbach ἡλέει A ἥλω ἐκ?
i) λίνα A corr. Hoeschel.
k) οἰκείαν A corr. Hoeschel.
l) ἀκονητί A corr. Hoeschel.
m) ὑπελάμβανεν A ὑπελάμβανον Hoeschel corr. Niebuhr.
n) πολὺ τὸ βάρβαρον Dindorf.

ната. Като застанали до бреговете[65], те вдигали отдалеч ръце с ридания и викове и ги протягали умолително. Те се молели да им се позволи да преминат (реката), оплаквали се от нещастието и заявявали, че ако преминат, ще увеличат съюзниците (на ромеите)[66]. Римляните, на които било възложено да пазят брега, казали, че нищо не ще извършат без решението на императора. Затова разрешението на въпроса било отнесено до него. След като в императорския съвет станали големи спорове и били изказани много мнения за и против, императорът взел решение. А той донякъде гледал с подозрение на своите съуправители, синовете на брата му][67] (както казахме по-горе), които били решили да си поделят царската власт, без да го питат. Заради това, а и понеже римската империя щяла много да се увеличи, той заповядал [скитите] да бъдат приети, след като мъжете сложат оръжието си. Обаче преди императорът да им позволи да преминат, най-смелите и самоуверените от скитите решили насила да се прехвърлят, но при този опит били избити. Военачалниците обаче, които унищожили този отред, били уволнени от длъжност и имало опасност да загубят живота си, понеже [без заповед] унищожили неприятели. А тези, които участвували в управлението заедно с императора и имали голямо влияние пред него, ги осмивали заради воинствеността и пълководската им способност и твърдели, че не са политици. Защото императорът бил предписал от Антиохия[68] да приемат най-напред тези, които поради възрастта си били немощни, да ги изпратят в римската провинция[69] и да ги държат на сигурно място като заложници. Но при това трябвало да надзирават брега, като не позволяват на бойците да преминават, нито да им дават кораби за прехвърляне, преди те да сложат оръжието си, за да преминат невъоръжени. Но от тези, на които било възложено това, един се влюбвал в някое белокожо и с приятна външност момче измежду вече преминалите (реката), друг се увличал в някоя красива жена измежду пленените, трети ставал пленник на някоя девойка, а други били завладявани от големите подаръци, лenените тъкани, от покривките с ресни от двете страни. Всеки един от тях просто си въобразявал, че ще напълни къщата си с роби, именията си — с воловари и че ще задоволява сладострастието си неограничено. Овладени най-срамно и най-престъпно от такива помисли, те приели бягащите заедно с оръжията им като някакви благодетели и стари спасители. Обаче скитите, които добили без борба толкова големи изгоди и станали щастливи поради постигналото ги в родината им нещастие, като вместо скитската пустиня[70] и неприветливата земя получавали римската империя, скоро проявили голямото си варварство, като нарушили договора и изневерили. Немощните люде, които първи преминали, действително били задържани и разпръсвани между провинциалното население с голямо усърдие и грижа отстрана на тези, които били взели това решение. Между тях имало слуги, жени и деца на бойците. Децата носели царски знакове, а жените били на глед по-нежни, отколкото приличало на пленници. А тези деца и слуги бързо израстнали поради благоприятния климат и преждевременно възмъжали, така че неприятелският род много нараснал. И тъй, старите сказания разправят, че когато били посети

σπείρετο. οἰκέται δὲ καὶ γυναῖκες καὶ παῖδες ἐκείνων, οἱ μὲν βασιλικὰ παράσημα ἔχοντες, τὰς δὲ ἦν ἁβροτέρας ὁρᾶν ἢ κατὰ αἰχμάλωτον. παῖδες δὲ αὐτῶν καὶ τὸ οἰκετικὸν[a] πρός τε τὴν εὐκρασίαν τῶν ἀέρων ἀνέδραμον καὶ παρὰ τὴν ἡλικίαν ἥβησαν, καὶ πολὺ τὸ ἐπιφυόμενον ἦν πολέμιον γένος. οἱ μὲν οὖν παλαιοὶ μῦθοι λέγουσι περὶ τὴν Βοιωτίαν καὶ τὴν Κολχίδα δρακοντείων[b] ὀδόντων κατασπαρέντων ἐνόπλους ἅμα τῷ σπόρῳ τοὺς ἄνδρας ἀναπάλλεσθαι[c]. ὁ δὲ καθ' ἡμᾶς χρόνος καὶ τὸν μῦθον τοῦτον εἰς φῶς καὶ ἔργον συνήγαγε καὶ ὀφθῆναι κατηνάγκασεν. οὐ γὰρ ἔφθασαν τοῦ Σκυθικοῦ γένους εἰς τὴν ἐπικράτειαν τὴν Ῥωμαϊκὴν οἱ παῖδες ὥσπερ ὀδόντες διασπαρέντες, καὶ πάντα ἦν μεστὰ[d] θυμοῦ καὶ μανίας καὶ φόνων, ἀνελθόντων αὐτῶν ἐς ἡλικίαν μάχιμον παρὰ τὸν χρόνον. τὸ δὲ ἀκμάζον τῆς Σκυθικῆς ἀλκῆς καὶ γενναιότατον τοῖς ὑποδεξαμένοις ἀντὶ τῶν ἐκβεβληκότων ἐς ἐπανάστασιν εὐθὺς ἐγερθὲν[e] καὶ μαχόμενον πολὺ δεινότερα καὶ τραγικώτερα συνετόλμησεν ὧν ἔπαθεν. ἡ μὲν γὰρ ἡ Θρᾴκη πᾶσα καὶ ἡ συνεχὴς αὐτῇ χώρα Μακεδονία καὶ Θεσσαλία τοιαύτη τίς ἐστι καὶ οὕτω πολυύμνητος, ὥστε οὐδὲ εἷς κατὰ ταῦτα[f] ἀναγράφειν λόγος ἦν. τοσαύτην δὲ οὖσαν αὐτὴν καὶ οὕτω πολυάνθρωπον εὐδαίμονά τε ἅμα καὶ εὔανδρον ἡ τῶν Σκυθῶν ἄπιστος καὶ παράλογος ἐπανάστασις ἐξαπιναίως καὶ παραχρῆμα τῆς διαβάσεως συντολμηθεῖσα καὶ ἀνοιδήσασα κατεστόρεσεν[g] ἐς τοσόνδε καὶ καθημάξευσε ταῖς συμφοραῖς, ὥστε χρυσὸν ἀποδειχθῆναι πρὸς τὰ Θρᾴκια πάθη τὴν Μυσῶν παροιμιώδη λείαν. δόξαν ⟨δ'⟩[h] αὐτοῖς στασιάζειν ἀξιομάχου μὴ παρούσης δυνάμεως ἐς ἄμυναν, τῷ τε πλήθει πρὸς ἀνθρώπους ἀφυλάκτους καὶ ἀνόπλους ἐφάνησαν φοβερώτατοι καὶ τὸ φονικωτάτῳ πρὸς τὸ κρατούμενον πάντα ἀνδρῶν ἐχήρωσαν. περιειστήκει δὲ ἐς ἴσον λόγον καὶ Σκύθας Οὔννων μὴ φέρειν ὄνομα καὶ Ῥωμαίους Σκυθῶν. πόλεις γοῦν εὐαρίθμητοι καὶ ὀλίγαι τινὲς διεσώθησαν καὶ ἔτι σώζονται τειχῶν ἕνεκεν καὶ οἰκοδομημάτων· ἡ δὲ χώρα καὶ τὸ[i] πλεῖστον ἀπανάλωται, καὶ ἔστιν ἀοίκητον καὶ ἄβατον διὰ τὸν πόλεμον. βασιλεὺς δὲ ἐπειδὴ τούτων ἐπύθετο τῶν ἀδιηγήτων κακῶν, πρὸς μὲν τοὺς Πέρσας ἀναγκαίαν εἰρήνην συνθέμενος, ἑαυτῷ δὲ πολεμήσας ἐπὶ μεταγνώσει τῆς ὑποδοχῆς, τῷ θυμῷ τε ὑπερέζεσε[k] καὶ πρὸς τὸν πόλεμον ἐντείνων[l] ἑαυτὸν προκαταπέμπει τὸ Σαρακηνῶν ἱππικὸν ὡς ἀντισχῆσον τοῖς βαρβάροις. ἤδη γὰρ καὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν κατέτρυχον καὶ τοῖς τείχεσιν ἠνώχλουν περικαθήμενοι, πολέμιόν τε οὐδὲν δρῶντες ἐς ἀντίπαλον μάχην καὶ τοῖς φρονήμασιν ἐς πᾶσαν ὕβριν ὠλισθηκότες. ὃ δὴ καὶ περιφανῶς ἔδοξε κάλλιστα στρατηγῆσαι κατὰ τὸν[m] καιρὸν ἐκεῖνον ἡ τύχη.

2. Gothi loco claustri contra Hunnorum incursiones adhibiti sunt

Ὁ δὲ βασιλεὺς τούτους δεξάμενος κτήματά τε αὐτοῖς καὶ χώραν ἀπένειμε, καὶ προβόλους τε ὑπελάμβανε γενναίους καὶ ἀδαμαντίνους ἔχειν πρὸς τὰς ἐκείνη τῶν Οὔννων ἐμβολάς.

2. Dindorf, HGM, I, p. 241, 5—8.

a) τὸν οἰκετικόν A τὸ οἰκ. Hoeschel το οἰκετικοῦ Wyttenbach.
b) δρακοντίων A corr. Niebuhr.
c) ἀνατέλλεσθαι coni. Wyttenbach.
d) μεστὰ Casaubonus μετὰ A.
e) ἐγερθῆναι A sed m. 1 in mg.: γρ. ἐγερθέν.
f) κατά] καὶ coni. Wyttenbach.
g) κατεστόρευσεν A corr. Hoeschel.
h) δ' add. Müller.
i) καὶ τὸ] κατὰ τὸ coni. Wyttenbach.
k) ὑπερέζεσαν A corr. Hoeschel.
l) ἐντύνων coni. Bekker.
m) κατ' αὐτόν A sed in mg. m. 1: γρ. κατὰ τὸν.

в Беотия и Колхида[71] змейски зъби, едновременно с посева изкачали въоръжени мъже. Нашето време извади на бял свят и това сказание, като го превърна в действителност, за да може да го видят всички. Защото децата на скитския род, едва пристигнали в римската държава, се разпръснали като [змейски] зъби и всичко се изпълнило с омраза, ярост и убийства, щом те преждевременно възмъжали и станали годни за войници. Цветът на скитската мощ и най-храбрите от тях се одързостили да вдигнат въстание срещу тия, които ги приели, вместо срещу ония, които ги изгонили от родината им, и да вършат в сраженията много по-страшни и по-трагични работи, отколкото те самите били претърпели. Именно цяла Тракия и съседната ней страна — Македония, както и Тесалия[72], са такива земи и са толкова възпявани, че не е нужно да бъдат повече описвани. [Тракия], която е толкова голяма, тъй многолюдна и същевременно плодородна и пълна с храбри мъже, била до такава степен опустошена и съсипана от нещастията, поради вероломното и безумно въстание на скитите, което поради дързостта им избухнало неочаквано веднага след преминаването, че пословичното мизийско плячкосване[73] изглеждало в сравнение с тракийските страдания цвете[74]. Когато решили да въстанат — те, поради множеството си, се показали много страшни за беззащитните и невъоръжени люде, понеже нямало достатъчно силна войска за отбрана, и със своята кръвожадност към заловените от тях обезлюдили всичко. Работата дошла дотам, че римляните не могли да понасят името на скитите, както скитите — името на хуните. И тъй, само няколко града, които се броят на пръсти, се запазили и още стоят благодарение на своите стени и укрепления. Обаче самата област, и то в по-голямата си част, била опустошена и поради войната станала необитаема и недостъпна.

Когато узнал за тези неописуеми злини, императорът[75] се принудил да сключи мир с персите, като се укорявал и разкайвал, загдето приел скитите. Той кипнал от гняв и, обзет всецяло от мисълта за война срещу тях, изпратил напред сарацинската конница[76], за да се противопостави на варварите, защото те стояли вече пред стените на Константинопол и го обезпокоявали. И понеже варварите не виждали никакъв неприятел, който да им излезе насреща, те се възгордели и се предали на всякакви безчинства. От това именно поличало, че съдбата е била по онова време най-добрият пълководец[77].

2. Готите се използуват като преграда срещу хунските нахлувания

Императорът[78], като приел [готите], раздал им добитък и земя. Той предполагал, че така ще има храбра и стоманена преграда срещу нахлуванията на хуните в тая област.

3. Император Валент се готви за война срещу готите[79]

По времето, когато скитите нахлували в Македония, император Валент пристигнал[80] в столицата[81] и почнал да събира войски отвред, за да извърши нещо голямо и неочаквано.

3. Imperator Valens bellum contra Gothos gessurus est

"Οτι ὁ βασιλεὺς Οὐάλης κατὰ τὸν καιρὸν ἡνίκα οἱ Σκύθαι τὴν Μακεδονίαν ἐπέτρεχον, παρελθὼν εἰς τὴν πόλιν τὰς πανταχόθεν δυνάμεις συνήγειρεν, ὡς μέγα τι καὶ παράδοξον ἐργασόμενος[a].

4. Nicopolitani ceteris Thracibus irridunt

"Οτι οἱ Νικοπολῖται τῶν ἄλλων Θρακῶν κατεγέλασαν, οἳ τῷ φόβῳ τῆς βασιλείας τὰ δεινὰ ἔπασχον, τὸ μὲν βοηθῆσον ἀεὶ δι'ἐλπίδος λεπτῆς εἰκάζοντες, τὸ δὲ τῶν κινδύνων ἐνεστηκὸς[b] πείρᾳ καὶ ὄψει διὰ μαλακίαν ὑπομένοντες. οὔτε γοῦν αὐτοὶ φρουράν τινα στρατιωτικὴν πεμφθήσεσθαι προσεδόκησαν, οὔτε ἐν ἑτέροις ἔθεντο τὴν σωτηρίαν, ἀλλὰ τῶν μὴ δυναμένων ἑαυτοῖς ἀμύνειν περιφρονήσαντες ἐς ἐλευθερίαν ἐπικίνδυνον ἀπέστησαν.

5. Gothi Thraciam devastant

"Οτι ἐπὶ Θεοδοσίου οἱ βάρβαροι τὴν Θρᾴκην ἐδῄωσαν κατὰ μικρόν.

6. Gothi in stagnis Macedoniae se occultant

"Οτι ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ Μαξίμου στασιάσαντος καὶ βαρβάρων κατὰ Ῥωμαίων ἐκστρατευσάντων, φήμη κατέσχε τοὺς βαρβάρους[c], ὡς οἱ Ῥωμαῖοι στρατὸν ὅτι πλεῖστον συλλέγουσι. καὶ συλλογισάμενοι τὸ δεινὸν οἱ βάρβαροι ἐπὶ τὸ σύνηθες ἀνέδραμον σόφισμα, καὶ κατέδυσαν ἐπὶ[d] τὰς Μακεδονικὰς λίμνας.

7. De consiliis sceleratissimis Gothorum

"Οτι ἐπὶ Θεοδοσίου τοὺς πρώτους χρόνους τῆς βασιλείας τὸ τῶν Σκυθῶν ἔθνος ἐξελαυνόμενοι τῆς χώρας ὑπὸ[e] τῶν Οὔννων διεβεβήκεσαν τῶν φυλῶν ἡγεμόνες ἀξιώματι καὶ γένει προήκοντες. οὗτοι ταῖς τιμαῖς τοῦ βασιλέως ἐξωγκωμένοι[f] καὶ πάντα ἐφ'ἑαυτοῖς[g] ὁρῶντες κείμενα στάσιν ἐν ἀλλήλοις οὐ μικρὰν ἤγειραν, οἱ μὲν ἀγαπᾶν καὶ δέχεσθαι τὴν παροῦσαν εὐδαιμονίαν κελεύοντες, οἱ δὲ τὸν οἴκοι γεγονότα φυλάττειν ὅρκον αὐτοῖς καὶ μὴ παραβαίνειν ἐκείνας τὰς συνθήκας. αὗται δὲ ἦσαν ἀσεβέσταται καὶ βαρβαρικὸν ἦθος εἰς

---

3. Ibidem, p. 242, 17—20 = ed. Boiss., p. 86, 5—8.
4. Ibid., p. 245, 20—28 = ed. Boiss., p. 87, 12—18.
5. Ibid., p. 245, 29—30 = ed. Boiss., p. 87, 19—20.
6. Ibid., pp. 250, 30—251, 3 = ed. Boiss., p. 90, 28—32.
7. Excerpta de leg., 1, 2, pp. 597, 29—598, 7.

---

a) ἐργασόμενος Niebuhr.
b) ἐνεστηκὸς Mai.
c) τοῖς βαρβάροις] τοὺς βαρβάρους Mai. (tac.) probabiliter, vide tamen an κατέσχε intransitive dictum voluerit scriptor fatuus et ineptus.
d) ἐπὶ]εἰς v. Herwerden.
e) τοῦ — ἔθνους?
f) ἐξωγκώμενοι A corr. Niebuhr.
g) ἐφ'ἑαυτούς A corr. Müller.

4. Никополци се присмиват на другите тракийци[82]

Никополци[83] се присмели на другите тракийци, които от страх пред императора си изпатили страшно, понеже, от една страна, малко се надявали, че ще им дойде помощ, а от друга — малодушно очаквали да настъпят опасностите, за да ги изпитат и видят. И тъй, [никополци] не очаквали, че ще им бъде изпратена някаква военна цомощ, нито възлагали на други спасението си. Те пренебрегнали тези, които не могли да се защищават сами и рисковано се рад'али на своята свобода.

5. Готите опустошават Тракия[84]

Във времето на Теодосий варварите[85] опустошили отчасти Тракия.

6. Готите се крият в македонските езера[86]

Във времето на Теодосий, когато Максим[87] въстанал и варварите се отправили на поход срещу римляните, всред тях се разпространила мълва, че римляните събират огромна войска. Варварите[88], като разбрали опасността, прибягнали до обичайната си хитрост и се скрили в македонските езера.

7. Пъклените замисли на готите[89]

В първите дни на Теодосиевото царуване скитският народ като бил изгонен от земята си от хуните, преминал Дунава заедно с племенните си вождове, които се отличавали по достойнство и род. Те били отрупани с почести от императора, и като виждали, че всичко е в техни ръце, започнали помежду си голяма междуособица: едни настоявали да се задоволят с настоящето си благополучие, а други — да запазят дадената от тях в родината клетва и да не престъпват взетите от тях решения. А тези решения били извънредно безбожни и по жестокост надминавали варварския обичай — да действуват по всякакъв начин срещу римляните и да увреждат със всякакви хитрини и измами ония, които им били дали прием, ако и да били видели най-големи добрини от тях, та да станат господари на цялата страна[90].

8. Висшите длъжности се продават публично

Във времето на императрица Пулхерия[91] провинциите били на разположение на ония, които пожелавали да купят висшите длъжности. Всеки могъл да си купи открито големи и малки провинции от държавната хазна, както каквато и да е друга стока от пазара. И който искал да ограби Хелеспонт, купувал си Хелеспонт, друг — Македония или Тракия, — всеки според страстта си към неправда

ὠμότητα παρατρέχουσαι, παντὶ τρόπῳ Ῥωμαίοις ἐπιβουλεύειν καὶ πάσῃ μηχανῇ καὶ δόλῳ τοὺς ὑποδεξαμένους ἀδικεῖν, κἂν τὰ μέγιστα ὑπ' αὐτῶν εὖ πάσχωσιν, ὡς ἂν τῆς ἐκείνων ἁπάσης χώρας ἐγκρατεῖς γένωνται.

8. Summa officia publice venundantur

Ὅτι ἐπὶ Πουλχερίας τῆς βασιλίσσης ἐξέκειτο δημοσίᾳ πιπρασκόμενα τὰ ἔθνη τοῖς βουλομένοις ὠνεῖσθαι τὰς ἀρχάς· πᾶσι δὲ ἐπιπράσκοντο μεγάλα τε καὶ μικρὰ φανερῶς ἐπὶ τῶν δημοσίων τραπεζῶν, ὥσπερ ἄλλο τι τῶν ἐπ' ἀγορᾶς ὠνίων. καὶ ὁ βουλόμενος Ἑλλήσποντον ἀδικεῖν εἶχεν Ἑλλήσποντον πριάμενος, καὶ ἄλλος Μακεδονίαν ἢ Θρᾴκην καὶ ὅπως ἕκαστος ἐνόσει πρὸς τὸ ἄδικον ἢ ἐχθροὺς ἔχων. ἐξῆν δὲ καὶ καθ' ἕκαστον ἔθνος τὴν μοχθηρίαν ὠνεῖσθαι τὴν ἑαυτοῦ πρὸς τὸ βλάπτειν τοὺς ὑπηκόους καὶ πολλὰ συλλαμβάνειν ἔθνη· τοῦτο γὰρ ὁ βικάριος ἐδύνατο καὶ ἡ ἀνθύπατος ἀρχή. καὶ δέος ἦν οὐδὲν τῶν ἀθλίων γραμμάτων τοῖς νόμοις ἐντεθνηκότων, ὡς δεῖ τὸν ἐπὶ χρήμασι δικάζοντα κολάζεσθαι· ἀλλ' οἱ μὲν νόμοι κατὰ τὸν Σκύθην Ἀνάχαρσιν οὐκ ἀραχνίων ἦσαν ἀσθενέστεροι καὶ λεπτότεροι μόνον, ἀλλὰ καὶ κονιορτοῦ παντὸς πρὸς τὸ ῥεῖν εὐκόλως καὶ διανεμοῦσθαι παραφορώτεροι. ὁ δὲ τὸ ἔθνος ἢ τὰ ἔθνη παραλαβών, δύο τινὰς ἢ τρεῖς θεράποντας συνεφελκόμενος κατὰ τὴν πλαγίαν εἰσιόντας θύραν, μὴ βουλόμενος μανθάνειν ὅτι τοῦτο πράττουσιν, ἀλλ' ἐπιδεικνύμενος ὅτι (βίᾳ?) διὰ τούτων τῶν σιωπώντων κήρυκων, εἰ δὴ κήρυγμα σιωπώμενον γίγεται, πρὸς πάντας περιήγγελλεν, ὥς φησιν Ὅμηρος· "κλήδην εἰς ἀγορὴν κικλήσκειν ἄνδρα ἕκαστον μηδὲ βοᾶν, αὐτὸς δὲ μετὰ πρώτοισι πονεῖτο·" καὶ ὁ ἄρχων διὰ τῶν ἀφθόγγων τούτων κηρύκων πρὸς τὸ οὖς ἑκάστῳ περιήγγελλεν ὡς πριάμενος εἴη τοὺς ὑπηκόους τόσου καὶ τόσου χρυσίου, καὶ πᾶσά γε ἀνάγκη τοῦτο καταβάλλειν ἢ πράγματα ἔχοντας ἐπιτρέπεσθαι θανάτοις καὶ δημεύσεσιν. οἱ μὲν οὖν ἔχοντες καὶ συντελεῖν ἐκ προϋπαρχούσης οὐσίας κατετίθεσαν οἰμώζοντες τὸ ἀργύριον· οἱ δὲ ἀποροῦντες δημοσίᾳ κατεδαπανῶντο ταῖς μάστιξι τὰ σώματα.

8. Dindorf, ibid., I, pp. 268, 23—269, 24 = ed. Boiss., pp. 100, 27—101, 22.

или според това, къде има врагове. И с оглед на своята поквара човек можело да купува провинции по отделно, за да нанася вреда на жителите им, или да взима наведнаж много провинции. Това именно можел да прави викарият[92] и проконсулът. И не съществувал никакъв страх от жалките предписания, умрели заедно със законите, че този, който отсъжда срещу подкуп, трябва да се наказва. Но законите били, както казва скитът Анахарсис[93], не само по-слаби и по-тънки от паяжината, но и по-подвижни от всякакъв прах, за да могат лесно да отпадат и да се отхвърлят. Този, който получавал една или повече провинции, влачел със себе си двама или трима слуги, които влизали през страничната врата, понеже той не искал да се знае, че те вършат това, но се показвал, че[94] . . . Чрез тези мълчаливи глашатаи, ако, разбира се, разгласяването може да става мълком, той оповестявал на всички, както казва Омир: „по име да призовава всеки един мъж на стъгдата, без да вика. И сам между първите залягаше за това“[95]. И властникът чрез тези безгласни глашатаи съобщавал всекиму на ухото, че той бил купил поданиците си за толкова и толкова злато и че е крайно необходимо да внесе тази сума, иначе ще има неприятности и ще бъде наказан със смърт и конфискация. И тъй тези, които могли да платят, ридаейки плащали с това, което имали дотогава. Тия пък, които нямали средства, били бити публично с бичове по телата[96].

IV. ФИЛОСТОРГИЙ

Филосторгий (*Φιλοστόργιος*) се родил в едно село в Кападокия, към 368 г. На двадесетгодишна възраст той пристигнал в Цариград, с намерение да се учи там. Не се знае, колко време той е прекарал във византийската столица, обаче е вероятно, че е пребивавал там няколко пъти и то доста продължително. Филосторгий предприел също едно пътуване до Палестина. Изобщо, той получил доста широко образование, като се запознал, на първо място, с философията и теологията, а се интересувал от астрономия, астрология и медицина. Той написал „Църковна история“ — *Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία* — в 12 книги. Тази творба трябвало да бъде продължение на познатата „Църковна история“ на Евсевия Кесарийски. Тъй като се намирал под влияние на евномианската ерес, Филосторгий си поставил за цел да напише история иа „истинската църква“ — именно евномианската църква, като противоположност на езичеството, и да изложи нейните борби с това, което той смятал за „фалшиво православие“. Патриарх Фотий осъжда остро арианските тежнения на неговата творба, като заявява, че това представя възхвала на еретиците и клевета против православните и по-скоро хула, отколкото история. За съжаление, именно поради своя еретически характер творението на Филосторгия е било изложено на унищожение и от него днес са запазени само откъси.

Изложението на събитията е било доведено до 425 г. Колкото и откъслечни да са фрагментите, които притежаваме от това интересно съчинение, ние днес все пак можем да възстановим общия му план и някои подробности в метода на автора. Може да се каже, че „Църковната история“ на Филосторгий се отличава с известно пристрастие. Авторът вярва в чудесата и е бил повлиян от апокалиптически и хилиастични вярвания. Когато е писал, Филосторгий е използувал богати библиотеки, гдето можал да намери съчинения, които днес са загубени почти напълно. Това са били, преди всичко, някои съчинения, които при острите религиозни борби през V век, както и по-късно са били унищожени. Между другото, Филосторгий можал да използува съчинението на Евнапий, от когото заимствувал сведенията върху светската история. Филосторгий се стараел да пише на атическо наречие. Общо взето, неговата „история“ издава един широко образован исторически писател.

През втората половина от управлението на имп. Теодосий I започнали усилени гонения против еретиците и езичниците в империята.. Така, през 398 г. бил издаден едикт, с който се заповядвало да бъдат изгорени съчиненията на Евномия, под чието еретическо влияние се намирал самият Филосторгий. Можем да предполагаме, с оглед на това, че отначало неговата „Църковна история" не ще да е била разпространявана открито. Преписи, обаче, се запазили до сравнително късно време, и те били използувани от неколцина византийски писатели, които са вмъкнали откъси от нея в своите писания.

В съчинението на Филосторгия, поне както го познаваме по запазените откъси, има някои сведения, които се отнасят до ранната история на нашите земи. Така, той дава вести за Улфила и за готите, които пребивавали в днешните български земи, за прохода Суки — днешна Траянова врата, за някои военни действия, които се развили тук, после за ранната история на хуните, за войната между готи и ромеи в 376—378 г. и прочее.

ИЗДАНИЯ

Jac. Gothofredus, Philostorgii Cappadocis ... Ecclesiasticae historiae ... libri XII a Photio ... in epitomen contracti, nunc primum editi... (Genevae 1643).— Henr. Valesius, Theodoriti et Evagrii historia ecclesiastica, item excerpta ex historiis Philostorgii (Parisiis 1673). — Migne, P. Gr., LXV (1858), coll. 458—638. — Jos. Bidez, Philostorgius Kirchengeschichte mit dem Leben des Lucian von Antiochien und den Fragmenten eines arianischen Historiographen (Leipzig 1913: Die griechischen christlichen Schriftsteller der ersten drei Jahrhunderte, Bd. 21), — по което издание са дадени извадките тук.

КНИЖНИНА

G. Gentz, PWRE, XX.1 (1941), coll. 119—122. — Moravcsik, Byzantinoturcica, I, pp. 291—292. — Christ — Schmid — Stählin, op.c., II 2, pp. 1433—1434. — O. Bardenhewer, Geschichte der altchristlichen Literatur, IV (Frieburg 1924), pp. 132—135. — J. Bidez, Fragments nouveaux de Philostorge sur la vie de Constantin (= Byzantion, X. 1935, pp. 403—442).

PHILOSTORGIUS

Historia ecclesiastica

1. De Ulfilae gestis

Ὅτι Οὐρφίλαν φησὶ κατὰ τούτους τοὺς χρόνους ἐκ τῶν πέραν Ἴστρου Σκυθῶν (οὓς οἱ μὲν πάλαι Γέτας, οἱ δὲ νῦν Γότθους καλοῦσι) πολὺν εἰς τὴν Ῥωμαίων διαβιβάσαι λαόν, δι'εὐσέβειαν ἐκ τῶν οἰκείων ἠθῶν ἐλαθέντας. χριστιανίσαι δὲ τὸ ἔθνος τρόπῳ τοιῷδε· βασιλεύοντος Οὐαλλεριανοῦ καὶ Γαλιήνου, μοῖρα Σκυθῶν βαρεῖα τῶν πέραν τοῦ Ἴστρου διέβησαν εἰς τὴν Ῥωμαίων, καὶ πολλὴν μὲν κατέδραμον τῆς Εὐρώπης· διαβάντες δὲ καὶ εἰς τὴν Ἀσίαν, τήν τε Γαλατίαν καὶ τὴν Καππαδοκίαν ἐπῆλθον, καὶ πολλοὺς ἔλαβον αἰχμαλώτους ἄλλους τε καὶ τῶν κατειλεγμένων τῷ κλήρῳ, καὶ μετὰ πολλῆς λείας ἀπεκομίσθησαν οἴκαδε. ὁ δὲ αἰχμάλωτος καὶ εὐσεβὴς ὅμιλος, συναναστραφέντες τοῖς βαρβάροις, οὐκ ὀλίγους τε αὐτῶν εἰς τὸ εὐσεβὲς μετεποίησαν καὶ τὰ Χριστιανῶν φρονεῖν ἀντὶ τῆς Ἑλληνίδος δόξης παρεσκεύασαν. ταύτης τῆς αἰχμαλωσίας γεγόνεσαν καὶ οἱ Οὐρφίλα πρόγονοι, Καππαδόκαι μὲν γένος, πόλεως δὲ πλησίον Παρνασσοῦ, ἐκ κώμης δὲ Σαδαγολθινὰ καλουμένης. ὁ τοίνυν Οὐρφίλας οὗτος καθηγήσατο τῆς ἐξόδου τῶν εὐσεβῶν, ἐπίσκοπος αὐτῶν πρῶτος καταστάς. κατέστη δὲ ὧδε· παρὰ τοῦ τὴν ἀρχὴν ἔχοντος[a] τοῦ ἔθνους ἐπὶ τῶν Κωνσταντίνου[b] χρόνων εἰς πρεσβείαν σὺν ἄλλοις ἀποσταλείς (καὶ γὰρ καὶ τὰ τῇδε βάρβαρα ἔθνη ὑπεκέκλιτο[c] τῷ βασιλεῖ), ὑπὸ Εὐσεβίου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ ἐπισκόπων[d] χειροτονεῖται τῶν ἐν τῇ Γετικῇ χριστιανιζόντων· καὶ τά τε ἄλλα αὐτῶν ἐπεμελεῖτο καὶ γραμμάτων αὐτοῖς οἰκείων εὑρετὴς καταστάς, μετέφρασεν εἰς τὴν αὐτῶν φωνὴν τὰς γραφὰς ἁπάσας, πλήν γε δὴ τῶν Βασιλειῶν, ἅτε τῶν μὲν πολέμων ἱστορίαν ἐχουσῶν, τοῦ δὲ ἔθνους ὄντος φιλοπολέμου καὶ δεομένου μᾶλλον χαλινοῦ τῆς ἐπὶ τὰς μάχας ὁρμῆς, ἀλλ'οὐχὶ τοῦ πρὸς ταῦτα παροξύνοντος. - - - ἱδρύσατο δ'ὁ βασιλεὺς τὸν αὐτόμολον τοῦτον λαὸν περὶ τὰ τῆς Μυσίας χωρία, ὡς ἑκάστῳ φίλον ἦν. καὶ τὸν Οὐρφίλαν διὰ πλείστης ἦγε τιμῆς ὡς καὶ πολλάκις „ὁ ἐφ'ἡμῶν Μωσῆς" λέγειν περὶ αὐτοῦ. λίαν δὲ οὗτος τὸν ἄνδρα θειάζει, καὶ τῆς αἱρετικῆς αὐτοῦ δόξης ἐραστὴν αὐτόν τε καὶ τοὺς ὑπ'αὐτὸν ἀναγράφει.

2. De angustiis Succorum

Ὅτι αἱ Ἄλπεις, αἵ τε Σούκεις καλούμεναι καὶ αἱ Ἰουλίαι, δίοδοί εἰσι στεναὶ μεγίστων ὀρῶν ἑκατέρωθεν καὶ ὑφ'ἓν χωρίον ἐγγὺς τοῦ συμπτύσσεσθαι[e] συγκλειομένων. ἐοίκασι δὲ αἱ δίοδοι αὗται τοῖς ἐν Θερμοπύλαις στενοῖς. ἀλλ'αἱ μὲν Ἰουλίαι Ἄλπεις τὰς Γαλλίας καὶ Ἰταλίας διορίζουσι τῶν Ἰλλυριῶν·[f] αἱ δὲ Σούκεις μεταξὺ τῆς Δακίας εἰσὶν καὶ τῆς Θρᾴκης, ἃς καὶ καταλαβεῖν ἐπειγόμενος Οὐετερανίων τὴν ὑπόνοιαν τῆς ἐπαναστάσεως παρέσχε Κωνσταντίῳ.

1. Philostorgius, ed. Bidez, pp. 17, 3—18, 14.
2. Ibid., p. 50, 13—19.

a) ἔχοντος] ἄγοντος ed.
b) Κωνσταντίου? Bessell.
c) ὑποκέκλιτο ed.
d) an ἐπίσκοπος? Bidez.
e) συμπτύσεσθαι B, corr. Nic.
f) Ἰλλυριῶν Gothofred. ἰταλιῶν B Nic. et Val.

ФИЛОСТОРГИИ

Църковна история

1. Дейността на Улфила

[Филосторгий] казва, че по това време Улфила довел в ромейската земя многоброен народ от отвъддунавските скити, наричани някога гети[97], а сега готи, които поради своето благочестие[98] избягали от собствените си земи. А този народ приел християнството по следния начин. През царуването на Валериан и Галиен[99] голяма част от отвъддунавските скити[100] преминали в ромейската земя и опустошили голям дял от Европа. Като преминали в Азия[101], те навлезли в Галатия и Кападокия, заловили много пленници, някои от които се числели към духовенството, и с голяма плячка се оттеглили в земята си. А взетите пленници-християни, като общували с варварите, обърнали в благочестието голям брой от тях и ги направили да мислят по християнски, вместо според езическата вяра. Всред тези пленници се намирали и предците на Улфила, по произход кападокийци, от така нареченото село Садаголтина[102], близо до град Парнас. И тъй, този Улфила, като бил поставен за пръв техен епископ, предвождал преселението на благочестивите люде. Той станал [епископ] така. През времето на Константин, тъй като на императора се покорявали и тамошните варварски племена, [Улфила] бил изпратен от вожда на този народ[103] заедно с някои други като пратеник [при него]. Той бил ръкоположен от Евсевий[104] и неговите привърженици за епископ[105] на християните в гетската земя. Като се грижел и за другите техни работи, той им изнамерил собствена азбука и превел на техния език цялото Писание, с изключение на „Книгите на царете", тъй като те съдържали повествувание за войни, а народът [и без това] бил военнолюбив и повече се нуждаел от нещо, което да обуздае неговия порив към сражения, а не от нещо, което да го подбужда към това. — — — Императорът[106] заселил този народ от бежанци в селищата на Мизия, кой където желаел. Той почитал извънредно много Улфила и често казвал за него „нашия Мойсей". Той боготворял много този човек и направил самия него и подчинените му привърженици на своята еретическа вяра[107].

2. Проходът Суки

Така наречените Сукийски и Юлийски Алпи[108] са тесни проходи между твърде високи планини, като на едно място се затварят почти до сключване. Тези проходи приличат на Термопилските теснини. Но Юлийските Алпи разделят Галия и Италия от Илирия, а пък Суки се намират между Дакия и Тракия. Като се стремял да стигне до тях[109], Ветраний[110] възбудил у Констанций[111] съмнения, че иска да вдигне бунт.

3. De Valente Marcianopoli degente et de Domnino Marcianopolis episcopo

Ὅτι κατὰ Μαρκιανούπολιν Εὐδοξίου συνδιατρίβοντος τῷ Οὐάλεντι, ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει κλῆρος ψηφίζονται ταύτης ἀπελαύνεσθαι τὸν Ἀέτιον[a]. ὁ δὲ τὴν Καλχηδόνα καταλαβών, γράφει τὸ συνενεχθὲν Εὐδοξίῳ. — — — — κατὰ Μοῦρσαν δὲ τῆς Ἰλλυρίδος φθάσας, ἧς ἐπίσκοπος ἐτύγχανέ τις Οὐάλης, δεξιώσεώς τε πολλῆς ἀπολαύει καὶ τῆς ὑπερορίας ἀνακομίζεται, πρὸς τὸν βασιλέα παραγεγονότος τοῦ Οὐάλεντος σὺν Δομνίνῳ (τῆς Μαρκιανουπόλεως δὲ ἐπίσκοπος οὗτος ἦν) καὶ τὰ κατ' αὐτὸν δεινοπαθῶς ἀναδιδαξάντων. — — — — μετὰ τοῦτο δὲ εἰς Νίκαιαν ἀφικόμενος ἐπίσκοπον αὐτῇ καθιδρῦσαι — — — πρὶν ἢ πέρας ἐπιθεῖναι τῇ βουλῇ τὸν βίον ἐκλείπει. καὶ μετάγεται Δημόφιλος ἀπὸ Βερροίας ἐν Κωνσταντινουπόλει.

4. De Gothorum migratione propter Hunnorum invasionem

Ὅτι οἱ πέραν τοῦ Ἴστρου Σκύθαι, τῶν Οὔννων αὐτοῖς ἐπιστρατευσάντων, ἀνάστατοι γεγόνασι, καὶ πρὸς τὴν Ῥωμαίων γῆν πρὸς φιλίαν ἐπεραιώθησαν. εἶεν δ' ἂν οἱ Οὖννοι οὓς οἱ παλαιοὶ Νεβροὺς ἐπωνόμαζον, καὶ παρὰ τὰ Ῥιπαῖα[b] κατῳκημένοι ὄρη, ἐξ ὧν ὁ Τάναϊς εἰς τὴν Μαιώτιδα λίμνην κατασυρόμενος τὸ ῥεῖθρον ἐκδίδωσιν.

5. De expeditione adversus Gothos immigratos et de Valentis exitu

Οἱ δέ γε Σκύθαι, μεταναστάντες, ἀπὸ τοῦ μέτριοι τὰ πρῶτα εἶναι τοῖς Ῥωμαίοις εἰς τὸ ληστεύειν ἐτράποντο· εἶτα καὶ πόλεμον ἀκήρυκτον εἵλοντο. Οὐάλης δὲ ταῦτα πεπυσμένος ἐξ Ἀντιοχείας ἀπαίρει, καὶ κατὰ Κωνσταντινούπολιν γεγονὼς ἐπὶ Θρᾴκην ἐλαύνει. καὶ μάχῃ συμπλακεὶς τοῖς βαρβάροις καὶ πολλοὺς ἀποβαλὼν ἀνὰ κράτος φεύγει. καὶ πάσῃ συσχεθεὶς ἀμηχανίᾳ καὶ ἀπορίᾳ, ἔν τινι τῶν κατὰ ἀγροὺς οἰκημάτων χόρτον φέροντι σὺν ὀλίγοις τοῖς ἑπομένοις κατακρύπτει ἑαυτόν. οἱ δὲ βάρβαροι καταδιώκοντες, ὥσπερ τὰ ἄλλα τῶν ἐν ποσίν, οὕτω καὶ τὸ οἴκημα πυρὸς δαπάνην ἐτίθεντο, οὐδεμίαν περὶ[c] τοῦ βασιλέως λαβόντες ὑπόνοιαν. Ἀλλ' ὁ μὲν οὕτως ἠφάνισται, τὸ πλεῖστόν τε καὶ κράτιστον τῆς Ῥωμαϊκῆς ἀρχῆς συναποκειράμενος· οἱ δὲ βάρβαροι πᾶσαν ἀδεῶς τὴν Θρᾴκην ἐληΐζοντο, Φριτιγέρνους αὐτοὺς ἄγοντος.

6. De Demophilo Berrhoae episcopo

Ὅτι Θεοδόσιος ὁ βασιλεὺς κατὰ τὸ Σέρμιον τοῖς βαρβάροις συμβαλὼν (ἐκεῖ γὰρ αὐτίκα τοῦ λαβεῖν τὴν ἀρχὴν τῆς χρείας ἀπαιτούσης παρεγένετο) καὶ νικήσας μάχῃ, ἐκεῖθεν λαμπρῶς ἐπὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν ἄνεισιν. καὶ τοῖς μὲν τὸ ὁμοούσιον φρονοῦσι τῶν ἐκκλησιῶν ἐπιτρέπει τὴν ἐπιμέλειαν, Ἀρειανοὺς

---

3. Ibid., pp. 118, 29—119, 18.
4. Ibid., p. 123, 10—15.
5. Ibid., p. 124, 1—13.
6. Ibid., p. 125, 7—17.

---

a) Ἀέτιον in v. Εὐνόμιον Bidez.
b) ῥιπαῖα e ῥιπνία corr. B. Ῥιπαῖα Nic.
c) περὶ Nic. παρὰ B.

3. За пребиваването на Валент в Марцианопол и за марцианополския епископ Домнин[112]

Докато Евдоксий пребивавал заедно с Валент в Марцианопол[113], клирът в Константинопол решил да бъде изгонен Аеций[114] от града. Като пристигнал в Халкидон, [Аеций] писал на Евдоксий за онова, що се случило[115] — — —. Когато стигнал в Мурза[116] в Илирик, чийто епископ бил някой си Валент[117], Евдоксий бил приет добре и бил възвърнат от изгнаничеството. Той се явил пред император Валент заедно с Домнин, който бил епископ на Марцианопол, и с голяма скръб [те] му разказали за онова, което се случило с него — — —. След това, като пристигнал в Никея[118], императорът го направил епископ на този град[119]— — —. Обаче преди да изпълни [императорът] това си желание, [Евдоксий] починал. Тогава от Верoя[120] бил доведен в Цариград Демофил[121].

4. Преселение на готите поради хунското нападение[122]

Отвъддунавските скити, след като хуните ги нападнали, напуснали земите си и преминали като приятели в ромейската земя. Тези хуни ще да са така назоваваните някога неври[123], които обитавали при Рипейските планини[124], отгдето Танаис[125] се насочва към Меотидското езеро[126] и влива [в него] водите си.

5. Война с преселниците готи и гибелта на Валент

След като се преселили, скитите[127] отначало били въздържани спрямо ромеите, но после започнали да вършат грабежи и подели открита война. Като узнал това Валент се вдигнал от Антиохия, стигнал в Константинопол и се отправил към Тракия. Той завързал сражение с варварите и като загубил множина [от войниците си], ударил на силен бяг. Изпаднал в пълна безизходност и безпомощност, той се скрил заедно с малцината, които го следвали, в някаква полска плевня. Като преследвали [ромеите], варварите опожарявали всичко, което им се изпречвало, а също така [опожарили] и тази сграда, без да подозират нещо за императора. Така загинал императорът, като погубил заедно със себе си по-голямата и най-добрата част от ромейската държава. А варварите, предвождани от Фритигерн[128], без всякакъв страх опустошавали Тракия.

6. Демофил епископ на Верoя

Император Теодосий[129] влязъл в бой с варварите при Сирмиум[130], където отишъл поради належаща нужда веднага след като завзел властта[131]. Той ги победил в сражението и след това се завърнал тържествено в Константинопол. Той поверил управлението на църквите на онези, които изповядвали единосъщието[132], а арианите и евномианите[133] изгонил от града. Между тях бил и Демофил, който, като бил изгонен, пристигнал в своя град Верoя[134] — — —. Също така и Доротей, изгонен от Антиохия, отишъл в Тракия, отгдето произхождал. А другите се пръснали на разни страни.

δὲ καὶ Εὐνομιανοὺς ἀπελαύνει τῆς πόλεως. ὧν εἷς ἦν καὶ ὁ Δημόφιλος· ἀπελαθεὶς δὲ τὴν ἑαυτοῦ πόλιν καταλαμβάνει τὴν Βέρροιαν. — — — ἀλλὰ καὶ Δωρόθεος τῆς Ἀντιοχείας ἀπελαθεὶς τὴν Θράκην ὅθεν ἐγεγόνει κατέλαβεν. καὶ ἄλλοι δὲ ἀλλαχόθι διεσπάρησαν.

7. De exilio in Almyridem ad Istrum

Ὅτι Θεοδόσιος ὁ βασιλεύς, εὑρών τινας τῶν ἐν τῷ κοιτῶνι αὐτοῦ τὰ Εὐνομίου στέργοντας, τούτους μὲν τοῦ παλατίου ἐλαύνει, τὸν δὲ Εὐνόμιον ἐκ τῆς Καλχηδόνος τὴν ταχίστην τοὺς ἁρπασομένους ἐκπέμπει, καὶ πρὸς τὴν Ἁλμυρίδα φυγάδα ποιεῖν ἐγκελεύεται. τὸ δὲ χωρίον τῆς ἐν Εὐρώπῃ Μυσίας ἐστὶν ἐν χώρᾳ τοῦ Ἴστρου διακείμενον. ἀλλ' ἡ μὲν Ἁλμυρίς, κρυσταλλωθέντος τοῦ Ἴστρου, ὑπὸ τῶν διαβάντων αὐτὸν βαρβάρων ἁλίσκεται· ὁ δὲ Εὐνόμιος ἐκεῖθεν εἰς Καισάρειαν τῆς Καππαδοκίας ὑπερορίζεται.

8. De Hunnorum incursione in terras ad Istrum

Ὅτι τῶν Οὔννων, φησίν, οἱ μὲν τῆς ἐντὸς Ἴστρου Σκυθίας τὴν πολλὴν χειρωσάμενοι καὶ διαφθείραντες πρότερον, ἔπειτα παγέντα τὸν ποταμὸν διαβάντες, ἀθρόως εἰς τὴν Ῥώμην[a] εἰσήλασαν, καὶ κατὰ πᾶσαν ἀναχθέντες[b] τὴν Θράκην, ὅλην τὴν Εὐρώπην ἐληΐσαντο.

9. De Gothorum bello intestino in Thracia

Ἐπὶ τὸν Ἑλλήσποντον διασώζεται· καὶ περαιωθεὶς ἐπὶ τὴν Θράκην οὐ μετὰ πολὺ διαφθείρεται.— — — ὁ δὲ Γαϊνᾶς εἰς τοσοῦτον κατέστη δέους, ὡς αὐτίκα νυκτὸς ἐπεχούσης μεθ' ὅσων ἠδύνατο, τοὺς ἐπὶ τῶν πυλῶν βιασάμενος, ἐξελαύνει τῆς πόλεως. ἐπεὶ δὲ ἡ Θράκη ἐξηρήμωτο, καὶ οὔτε παρέχειν τι τῶν ἐπιτηδείων ἦν δυνατὴ οὔτε φθορὰν ἄλλην ἐνεγκεῖν, ἐπὶ Χερρόνησον ὁ Γαϊνᾶς στέλλεται, σχεδίαις διανοούμενος ἐπὶ τὴν Ἀσίαν διαπεραιοῦσθαι.

Διαγνωσθείσης δὲ τῷ βασιλεῖ τῆς αὐτοῦ διανοίας, πέμπεται στρατηγὸς κατ' αὐτοῦ Φραουΐτας, Γότθος μὲν τὸ γένος, Ἕλλην δὲ τὴν δόξαν, πιστὸς δ' οὖν Ῥωμαίοις καὶ τὰ πολέμια κράτιστος. οὗτος, ἐν ᾧ Γαϊνᾶς προέπεμπεν τὸν ὑπ' αὐτῷ στρατὸν ταῖς σχεδίαις διαπεραιοῦσθαι, νηΐτῃ στόλῳ συμπλέκεται ταύταις, καὶ ἐκ τοῦ ῥᾴστου πάντας τοὺς συμπλέοντας ταῖς σχεδίαις διαφθείρει. ἐξ οὗ Γαϊνᾶς τὰ καθ' ἑαυτὸν ἀπογνοὺς εἰς τὰ τῆς Θράκης ἀνωτέρω φεύγει. καί τινες τῶν Οὔννων οὐ πολλοῦ διαρρυέντος χρόνου ἐπελθόντες αὐτὸν ἀναιροῦσι.

10. De Alarico in Thracia degente

Ὅτι κατὰ τοὺς προειρημένους χρόνους Ἀλλάριχος[c] Γότθος τὸ γένος, περὶ[d] τὰ τῆς Θράκης ἄνω μέρη δύναμιν ἀθροίσας, ἐπῆλθεν τῇ Ἑλλάδι καὶ τὰς Ἀθήνας εἷλεν καὶ Μακεδόνας καὶ τοὺς προσεχεῖς Δαλμάτας ἐληΐσατο. ἐπῆλθε δὲ καὶ τὴν Ἰλλυρίδα, καὶ τὰς Ἄλπεις διαβὰς ταῖς Ἰταλίαις ἐνέβαλεν.

---

7. Ibid., pp. 127, 23—128, 7.
8. Ibid., pp. 137, 24—138, 3.
9. Ibid., pp. 138, 25—139, 19.
10. Ibid., pp. 140, 14—141, 3.

---

a) ῥώμην B, Ῥωμαίων? Gothofred.
b) ἀναχυθέντες? P. Thomas ἐνεχθέντες? Bidez.
c) Ἀλάριχος ed.
d) περὶ aut παρὰ? B περὶ M.

7. Заточение в Алмирис при Дунава

Император Теодосий намерил, че някои лица в двореца му поддържали учението на Евномий и ги изгонил от двореца. Същевременно веднага изпратил лица, които да грабнат Евномий от Халкидон, когото заповядал да пратят на заточение при Алмирис[135]. Това е едно село в европейска Мизия, разположено в областта край Дунава. Обаче тъй като Дунав замръзнал, Алмирис бил завзет от варварите, които преминали реката. Затова Евномий бил изпратен на заточение в кападокийска Кесария[136].

8. Нападение на хуните в отсамдунавските земи[137]

[Филосторгий] казва, че едни от хуните, които по-рано завзели и опустошили по-голямата част от отсамдунавска Скития[138], след като реката[139] замръзнала, преминали я и внезапно нахлули в ромейската земя[140], пръснали се по цяла Тракия и опустошили цяла Европа[141].

9. Междуособната война сред готите в Тракия[142]

[Трибигилд] се спасил в Хелеспонт[143] и като преминал в Тракия не след много време бил убит — — —. Гаина[144] изпаднал в такъв страх, че веднага още през нощта, заедно с толкова души, колкото можал да набере, извършил насилие над онези, които пазели вратите, и избягал от града[145]. Но понеже Тракия била опустошена и не можела да достави никакви съестни припаси, нито пък можела да бъде прицел на друго ограбване, Гаина избягал в Херсонес, като възнамерявал с помощта на лодки да премине в Азия[146]. Когато се научил за намерението му, императорът изпратил против него стратега Фравита[147], гот по произход, а езичник по вяра, верен, разбира се, на ромеите и извънредно опитен във военното изкуство. Докато Гаина изпращал своята войска, за да премине отвъд морето с лодки, [Фравита] влязъл в сражение с тях с помощта на флотата и лесно погубил всички, които плували в тия лодки. Гаина се отчаял поради това за своето спасение и избягал във вътрешността на Тракия. А някои от хуните не след много време го нападнали и го погубили[148].

10. Аларих в Тракия[149]

По времето, за което става дума[150], Аларих[151], по произход гот, събрал войска във вътрешността на Тракия[152], нахлул в Стара Гърция, превзел Атина и опустошил македонските земи и съседната Далмация. Той нахлул и в Илирик и като преминал Алпите, навлязъл в Италия.

11. De peregrinatione trans Illyricum et Pannoniam

Οἳ δὴ καὶ συνεπαγόμενοι Πλακιδίαν τε καὶ Οὐαλεντινιανὸν καὶ τούς τε Παίονας καὶ τοὺς Ἰλλυριοὺς διελάσαντες, τὰς Σάλωνας, πόλιν τῆς Δαλματίας, ἀναιροῦσι[a] *κατὰ κράτος.*

---

11. Ibid., p. 149, 6—8.

---

c) αἱροῦσι Nic. et Val.

11. Пътуване през Илирик и Панония

И така, онези, които водели Плацидия[153] и Валентиниан[154], след като преминали Панония и Илирик, завзели чрез сила далматинския град Салоиа[155].

V. СОКРАТ

Сократ (*Σωκράτης*) се родил в Цариград и живял между 380 и 440 г. Той получил образование на ритор и вероятно се занимавал с адвокатска дейност. Той написал една „Църковна история“ (*Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία*). Тя обхваща събитията от 305 до 439 г. в седем книги, като е трябвало да съставя продължение на творбата на Евсевий Кесарийски. Покрай събитията от църковния живот, в нея са изложени и известии събития от политическата история. Сократ използувал като извори за по-старата епоха съчиненията на Руфин, Евсевий, Атанасий и Евтропий. Заедно с това той използувал някои писмени документи, а за последния дял от изложението на събитията черпил и от устни предания на съвременници. Особено внимание е отдадено на хронологията. Неговото съчинение по-късно е било използувано от редица автори, като например Созомен, Теодор Анагност, Свидас и Никифор Калист, както и от Иоан Антиохийски и Теофан. В Сократовата „Църковна история“ са дадени

SOCRATES

Historia ecclesiastica

1. De synodo Sardicensi

Κηρύσσεται οὖν αὖθις οἰκουμενικὴ σύνοδος ὡς ἐπὶ τὴν Σαρδικήν, πόλις δὲ αὕτη Ἰλλυριῶν, γνώμῃ τῶν δυεῖν βασιλέων, τοῦ μὲν διὰ γραμμάτων αἰτήσαντος, τοῦ δὲ τῆς Ἑῴας ἑτοίμως ὑπακούσαντος. Ἑνδέκατον ἔτος ἦν ἀπὸ τῆς τελευτῆς τοῦ πατρὸς τῶν δύο Αὐγούστων· ὕπατοι δὴ ἦσαν Ῥουφῖνος καὶ Εὐσέβιος, ὅτε ἡ ἐν Σαρδικῇ συνεκροτήθη σύνοδος. Ἐκ μὲν οὖν τῶν ἑσπερίων μερῶν, περὶ τοὺς τριακοσίους συνῆλθον ἐπίσκοποι ὥς φησιν Ἀθανάσιος· ἐκ δὲ τῶν ἑῴων, ἑβδομήκοντα ἓξ μόνον ὁ Σαβῖνός φησιν - - - Ὡς οὖν συνῆλθον ἐν τῇ Σαρδικῇ, οἱ μὲν ἀνατολικοὶ εἰς πρόσωπον τῶν ἑσπερίων ἐλθεῖν οὐκ ἐβούλοντο, φάσκοντες μὴ ἄλλως εἰς λόγους ἐλθεῖν, εἰ μὴ τοὺς περὶ Ἀθανάσιον καὶ Παῦλον ἐξελάσωσι τοῦ συλλόγου. Ὡς δὲ Πρωτογένης ὁ Σαρδικῆς ἐπίσκοπος, καὶ Ὅσιος ὁ Κουρδούβης, πόλις δὲ αὕτη τῆς Ἱσπανίας ὡς καὶ πρότερον εἴρηται, οὐκ ἠνείχοντο μὴ παρεῖναι τοὺς περὶ Παῦλον καὶ Ἀθανάσιον, ἀπεχώρουν εὐθέως. Καὶ γενόμενοι ἐν τῇ Φιλίππου πόλει τῆς Θρᾴκης, ἰδίαζον ποιοῦντες συνέδριον· — — — ἐπιστολὰς συγγράψαντες, πανταχοῦ διαπέμπονται. Οἱ δὲ ἐν Σαρδικῇ, πρῶτον μὲν τούτων ἐρήμην κατεψηφίσαντο· ἔπειτα τοὺς κατηγόρους Ἀθανασίου τῆς ἀξίας ἀφείλοντο· — — — Καὶ ἐγγράψαντές τε καὶ αὐτοὶ πανταχοῦ διαπέμπονται. Γνώμῃ μὲν οὖν ἑκάτεροι τοιάδε δικαίως πεποιη-

1. P. Gr., LXVII, col. 236 A—237 B.

някои сведения за историята на днешните български земи през IV и V в., главно за нашествията на варварите из отвъддунавските земи и за борбите на византийците против тях.

Главните ръкописи, в които е запазен текстът на Сократовата „Църковна история", са следните: cod. Laurentianus LXX, 7, ff. 188—389' (s. X); cod. Laurentianus LXIX, 5, ff. 1.—190' (s. XI); cod. Venet.-Marcian. 339 (916), ff. 180—282 (s. XIV); cod. Venet.-Marcian. 337 (691), ff. 228'—310' (s. XV). Ср. Moravcsik, Byzantinoturcica, I, p. 316.

ИЗДАНИЯ

Migne, P. Gr., LXVII (1859), coll. 29—842. — Дадените тук извадки са направени по това издание. И досега не съществува критично издание на текста. За другите, по-стари, издания вж. Moravcsik, Byzantinoturcica, I, p. 316.

КНИЖНИНА

Christ-Schmid-Stählin, GGL, II 2 (1924), pp. 1434—1435. — Moravcsik, Byzantinoturcica, I, pp. 315—317.

СОКРАТ

Църковна история

1. За събора в Сердика[156]

И тъй, по решение на двамата императори[157], отново бил свикан вселенски събор в Сердика, който е илирийски град. Единият от тях чрез послание поискал да се свика [съборът], а другият — източният — приел [това] с готовност. Това станало на единадесетата година от смъртта на бащата на двамата императори[158]. Консули били Руфин и Евсевий[159], когато се събрал съборът в Сердика. И тъй от западните области се събрали, според думите на Атанасий[160], около триста епископи, а от източните Савин[161] казва, че дошли само седемдесет и шест — — —. Когато се събрали в Сердика, източните епископи не искали да се явят пред лицето на западните, като казвали, че няма да влязат в разговори с тях, ако не изгоият от събранието привържениците на Атанасий[162] и Павел[163]. Но понеже Протоген[164], епископът на Сердика, и Озий[165], епископът на Кордова, град в Испания, както се спомена и по-рано, не се съгласили привържениците на Павел и Атанасий да не присъствуват, те веднага си отишли. И като стигнали в тракийския Филипопол, на-

κέναι νομίσαντες, οἱ μὲν ἀνατολικοὶ, ὅτι τοὺς ὑπ' αὐτῶν καθαιρεθέντας οἱ ἑσπέριοι προσεδέξαντο· οἱ δὲ ἑσπέριοι, ὅτι πρὸ διαγνώσεως οἱ καθελόντες ἀπέφυγον, καὶ ὅτι αὐτοὶ μὲν τὴν ἐν Νικαίᾳ πίστιν ἐφύλαττον, ἐκεῖνοι δὲ παραχαράττειν ἐτόλμησαν. Ἀποδιδόασιν οὖν τὸν τόπον τοῖς περὶ Παῦλον καὶ Ἀθανάσιον.

2. Quomodo Athanasii et Pauli sedes a synodo Sardicensi restituti sunt

Οἱ μέντοι ἐν Σαρδικῇ συνελθόντες, καὶ ἐν Φιλίππου πόλει τῆς Θρᾴκης ἰδιάζοντα συνέδρια ποιησάμενοι, τὰ δοκοῦντα αὐτοῖς ἑκάτεροι πράξαντες, κατὰ πόλεις τὰς ἑαυτῶν ἀνεχώρησαν. Διεσπᾶτο οὖν τῆς Ἀνατολῆς ἡ Δύσις· καὶ ἦν ὅρος τῆς κοινωνίας αὐτοῖς τὸ ὄρος τὸ λεγόμενον Τισοῦκις, ὅπερ ἐστὶν Ἰλλυριῶν τε καὶ Θρᾳκῶν· καὶ ἕως μὲν τοῦ ὄρους τούτου, ἀδιάφορος ἦν ἡ κοινωνία, διαφόρου τυγχανούσης τῆς πίστεως· περαιτέρω δὲ ἀλλήλοις οὐκ ἐκοινώνουν. Τοιαύτη τις ἦν τότε τῆς περὶ τὰς Ἐκκλησίας καταστάσεως σύγχυσις. Μετὰ ταῦτα δὲ εὐθὺς ὁ τῶν ἑσπερίων μερῶν βασιλεὺς, τὰ ἐν τῇ κατὰ Σαρδικὴν γενόμενα γνώριμα τῷ ἀδελφῷ Κωνσταντίῳ καθίστησιν, ἀποδίδοσθαί τε τοῖς περὶ Παῦλον καὶ Ἀθανάσιον τοὺς ἰδίους τόπους παρεκελεύετο.

3. De Thraciae episcopis persecutis ut Pauli et Athanasii adeptis

Λούκιος δὲ ὁ τῆς Ἀδριανουπόλεως, σιδηροδέσμιος ἐν εἱρκτῇ διεφθάρη. Τοσοῦτο δὲ ἐπεκράτησε τὰ περὶ Ἀθανασίου λεγόμενα, ὡς εἰς ἄμετρον ὀργὴν ἐκπεσεῖν τὸν βασιλέα, κελεῦσαί τε ἀναιρεθῆναι αὐτὸν, ἔνθα ἂν εὑρίσκοιτο. Σὺν αὐτῷ δὲ, Θεόδουλον καὶ Ὀλύμπιον, προεστῶτας ἐκκλησιῶν ἐν Θρᾴκῃ.

4. Quomodo Ulfila, Gothorum episcopus, Constantinopolitanae fidei consensit

Τελευταία δὲ ἐν Κωνσταντίνου πόλει μετὰ τῆς προσθήκης ἐκδέδοται— — —. Ταύτῃ καὶ Οὐλφίλας ὁ τῶν Γότθων ἐπίσκοπος τότε πρῶτον συνέθετο. Τὸν γὰρ ἔμπροσθεν χρόνον, τὴν ἐν Νικαίᾳ πίστιν ἠσπάζετο, ἑπόμενος Θεοφίλῳ, ὃς τῶν Γότθων ἐπίσκοπος ὢν τῇ ἐν Νικαίᾳ συνόδῳ παρὼν καθυπέγραψε.

5. De oraculo quod in lapide inciso inventum est, tunc cum Chalcedones muri ob iram Valentis Augusti destruerentur

Ὁ μέντοι βασιλεὺς, Χαλκηδόνος τῆς κατ' ἀντικρὺ Βυζαντίου πόλεως τὰ τείχη λύειν προσέταττεν. Ὀμωμόκει γὰρ τοῦτο ποιήσειν, νικήσας τὸν τύραννον, ὅτι Χαλκηδόνιοι τῷ τυράννῳ πρόσθέμενοι αἰσχρῶς αὐτὸν περιύβρισαν, καὶ τὰς πύλας τῆς πόλεως, προϊόντος ἀπέκλεισαν. Τὸ μὲν οὖν τεῖχος κελεύσει τοῦ βασιλέως ἐλύετο· καὶ οἱ λίθοι εἰς τὸ Κωνσταντίνου πόλεως δημόσιον λουτρὸν μετεφέροντο, ᾧ προσωνυμία Κωνσταντιαναί. Εὕρηται δὲ ἐν ἑνὶ τῶν λίθων ἐπιγεγραμμένος χρησμὸς, ὃς ἐκέκρυπτο μὲν ἐκ παλαιοῦ. Τότε δὲ φανερὸς ἐγένετο, δηλῶν, ὡς ἡνίκα δαψιλὲς ὕδωρ ὑπάρξαι τῇ πόλει, τότε τὸ μὲν τεῖχος λουτρῷ

2. Ibid., col. 245 A—B.
3. Ibid., col. 268 B.
4. Ibid., col. 349 C.
5. Ibid., col. 476 A — 477 A.

правили отделно събор, — — — написали послания и ги разпратили навсякъде. Събраните в Сердика първом ги осъдили задочно, а след това отнели сана на обвинителите на Атанасий. — — — И те написали послания и ги разпратили навсякъде. И тъй, и едните и другите мислели, че са постъпили справедливо: източните — защото западните приели тези, които те отстранили, а западните — защото отстранените избягали, преди да чуят решението и защото сами запазили никейското верую[166], а те дръзнали да го извратят. Прочее, те върнали катедрите на Павел и Атанасий и на привържениците им.

2. Как съборът в Сердика върнал епископските катедри на Атанасий и на Павел

Прочее, тези, които се събрали в Сердика, и онези, които направили отделен събор в тракийския Филипопол, и едните и другите извършили това, което намерили за добре, и се разотишли по градовете си. И тъй, Западът се отделил от Изтока. Граница на общението между тях била планината, наречена Тисуки[167], която се намира между илири и траки. И до тази граница те общували, без да правят разлика, въпреки че се различавали по вяра; отвъд обаче те не общували помежду си. Такова смутно било тогава положението на църквата. Веднага след това императорът[168] на западните области известил на брата си Констанций[169] за станалото в Сердика и го подканил да върне на Павел, Атанасий и на привържениците им техните катедри.

3. Епископи на Тракия, преследвани като привърженици на Павел и Атанасий

Адрианополският епископ Лукий умрял в тъмница, окован във вериги. А толкова много започнали да говорят за Атанасий, че императорът изпаднал в неудържим гняв и заповядал да го убият, където и да го намерят, а заедно с него Теодул[170] и Олимпий, предстоятели на църкви в Тракия.

4. Улфила, епископът на готите, се присъединява към цариградския символ на вярата[171]

А последният [символ] на вярата, заедно с допълнението, бил обявен в Цариград — — —. Тогава към него се присъединил за пръв път и Улфила, епископът на готите. По-рано той бил приел никейския символ на вярата, като последвал Теофил, който присъствувал на никейския събор и се подписал като епископ на готите.

5. За издълбаното на камък предсказание, което било намерено, когато халкидонската стена била разрушена от разгневения император Валент

Впрочем императорът[172] заповядал да съборят стените на град Халкидон[173], който се намира срещу Византион[174]. Той се бил заклел да направи това, след като победи узурпатора[175], защото халкидон-

ὑπουργήσει. Μυρία δὲ φῦλα βαρβάρων καταδραμόντα τὴν Ῥωμαίων γῆν, καὶ πολλὰ κακὰ δράσαντα, τελευταῖον καὶ αὐτὰ φθαρήσεται. Οὐδὲν δὲ κωλύει, φιλομαθίας ἕνεκεν, καὶ τὸν χρησμὸν ἐνταῦθα προσθεῖναι·

„Ἀλλ' ὅτε δὴ νύμφαι δροσερὴν κατὰ ἄστυ χορείην
Τερπόμεναι στήσωνται ἐϋστεφέας κατ' ἀγυιάς,
Καὶ τεῖχος λουτροῖο πολύστονον ἔσσεται ἄλκαρ·
Δὴ τότε μυρία φῦλα πολυσπερέων ἀνθρώπων,
Ἄγρια, μαρμαίροντα, κακὴν ἐπιειμένα ἀλκήν,
Ἴστρου καλλιρόοιο πόρον διαβάντα σὺν αἰχμῇ,
Καὶ Σκυθικὴν ὀλέσει χώρην καὶ Μυσηΐδα γαῖαν,
Θρηϊκίης δ' ἐπιβάντα σὺν ἐλπίσι μαινομένῃσιν,
Αὐτοῦ κὲν βιότοιο τέλος, καὶ πότμον ἐπίσποι.

Οὗτος μὲν οὖν ὁ χρησμός. Συνέβη δὲ μετὰ χρόνον, τὸν ὁλκὸν τοῦ ὕδατος ὑπὸ Οὐάλεντος κατασκευασθέντα δαψιλὲς παρασχεῖν τῇ Κωνσταντίνου πόλει τὸ ὕδωρ· καὶ τότε τὰ βαρβαρικὰ ἐκινήθη, ὡς ὕστερον λέξομεν.

6. Quomodo Gothi a Valente facti sunt christiani

Ὅπως οἱ Γότθοι κατὰ Οὐάλεντα ἐχριστιάνισαν.

Οἱ πέραν τοῦ Ἴστρου βάρβαροι οἱ καλούμενοι Γότθοι, ἐμφύλιον πρὸς ἑαυτοὺς κινήσαντες πόλεμον, εἰς δύο μέρη ἐτμήθησαν· ὧν τοῦ ἑνὸς ἡγεῖτο Φριτιγέρνης, τοῦ δὲ ἑτέρου, Ἀθανάριχος. Ἐπικρατεστέρου δὲ τοῦ Ἀθαναρίχου φανέντος, Φριτιγέρνης προσφεύγει Ῥωμαίοις, καὶ τὴν αὐτῶν κατὰ τοῦ ἀντιπάλου ἐπεκαλεῖτο βοήθειαν. Γνωρίζεται ταῦτα τῷ βασιλεῖ Οὐάλεντι· καὶ κελεύει τοὺς ἐνιδρυμένους κατὰ τὴν Θρᾴκην στρατιώτας, βοηθεῖν τοῖς βαρβάροις κατὰ βαρβάρων στρατεύουσι. Καὶ ποιοῦνται νίκην κατὰ Ἀθαναρίχου πέραν τοῦ Ἴστρου, τοὺς πολεμίους εἰς φυγὴν τρέψαντες. Αὕτη πρόφασις γέγονε, τοῦ Χριστιανοὺς γενέσθαι τῶν βαρβάρων πολλούς. Ὁ γὰρ Φριτιγέρνης χάριν ἀποδιδοὺς ὧν εὐεργετεῖτο, τὴν θρησκείαν τοῦ βασιλέως ἠσπάζετο, καὶ τοὺς ὑφ' ἑαυτῷ τοῦτο ποιεῖν προετρέπετο. Διὸ καὶ μέχρι νῦν πλείους οἱ Γότθοι τῆς Ἀρειανῆς θρησκείας ὄντες τυγχάνουσι, τότε διὰ τὸν βασιλέα ταύτῃ προσθέμενοι· τότε δὲ καὶ Οὐλφίλας ὁ τῶν Γότθων ἐπίσκοπος, γράμματα ἐφεῦρε Γοτθικά, καὶ τὰς θείας Γραφὰς εἰς τὴν Γότθων μεταβαλών, τοὺς βαρβάρους μανθάνειν τὰ θεῖα λόγια παρεσκεύασεν. Ἐπειδὴ δὲ Οὐλφίλας οὐ μόνον τοὺς ὑπὸ Φριτιγέρνην, ἀλλὰ καὶ τοὺς ὑπὸ Ἀθανάριχον ταττομένους βαρβάρους τὸν χριστιανισμὸν ἐξεδίδασκεν, ὁ Ἀθανάριχος ὡς παραχαραττομένης τῆς πατρῴου θρησκείας, πολλοὺς τῶν χριστιανιζόντων τιμωρίαις ὑπέβαλλεν· ὥστε γενέσθαι μάρτυρας τηνικαῦτα βαρβάρους ἀρειανίζοντας.

7. Quomodo Gothi, ab aliis barbaris devicti, ad Romanos confugerunt, et ab imperatore suscepti, imperio romano et ipsi imperatori exitio fuerunt

Οὐκ εἰς μακρὰν δὲ οἱ βάρβαροι φιλίαν πρὸς ἀλλήλους σπεισάμενοι, αὖθις ὑφ' ἑτέρων βαρβάρων γειτνιαζόντων αὐτοῖς τῶν καλουμένων Οὔννων καταπολεμηθέντες, καὶ τῆς ἰδίας ἐξελαθέντες χώρας, εἰς τὴν Ῥωμαίων γῆν καταφεύγουσι,

---

6. Ibid., col. 552 B — 553 A.
7. Ibid., col. 553 B — 556 A.

ците, които се били присъединили към узурпатора, безсрамно го обидили и затворили вратите на града, когато той се приближил. И тъй, по заповед на императора стената била разрушена и камъните били пренесени за цариградската обществена баня, наречена Константиана[176]. На един от камъните било намерено написано предсказание, което от старо време било скрито, а сега излязло наяве. То съобщавало, че когато столицата се снабди с обилна вода, тогава стената щяла да послужи за баня. Хиляди варварски племена[177] щели да нападнат земята на ромеите и да причинят много злини, но накрая и сами щели да погинат. Но нищо не ни пречи да предадем тук за любознателните и самото предсказание[178]:

„Но когато весели девойки извият кръшно хоро по кривите улици на града и стената стане злощастна защита на банята, тогава именно хиляди разнородни племена, диви, вилнеещи и изпълнени със зла сила, ще преминат с оръжие водите на красивоструйния Истър и ще разорят скитската страна и мизийската земя. Но когато преминат на тракийска земя, надеждите им ще бъдат излъгани, и за тях ще настъпи гибелен край".

Такова било предсказанието. А след известно време случило се така, че водопроводът, направен от Валент, обилно снабдявал Цариград с вода и тогава варварските племена се раздвижили, както ще разкажем по-нататък.

6. Как готите били покръстени от Валент

Варварите отвъд Дунава, така наречените готи, като започнали помежду си междуособна война, се разделили на две части. Начело на едната стоял Фритигерн, а на другата — Атанарих[179]. И понеже Атанарих се оказал по-силен, Фритигерн избягал при ромеите и поискал тяхната помощ срещу противника. Когато император Валент научил за това, той заповядал на пребиваващите в Тракия войници да помагат на варварите, които воювали с варвари. И те победили Атанарих отвъд Дунава и обърнали неприятелите в бягство. Това станало повод много варвари да приемат християнството. Защото Фритигерн се отблагодарил за получените благодеяния, като приел вярата на императора и накарал и хората си да направят същото. Поради това повечето от готите и досега са привърженици на арианската вяра, която приели тогава заради императора. А тогава и епископът на готите, Улфила, изнамерил готско писмо, превел на готски свещеното Писание и така подготвил варварите да разбират божествените слова. И понеже Улфила поучавал в християнство не само хората на Фритигерн, а и подчинените на Атанарих варвари, Атанарих подложил на мъчения мнозина от християните, тъй като потъпквали бащината си вяра. Така тогава някои варвари ариани станали мъченици.

δουλεύειν τῷ βασιλεῖ συντιθέμενοι, καὶ τοῦτο πράττειν, ὅπερ ἂν ὁ Ῥωμαίων προστάξειε βασιλεύς. Ταῦτα εἰς γνῶσιν ἧκει τοῦ Οὐάλεντος· καὶ μηδὲν προϊδόμενος, κελεύει τοὺς ἱκετεύοντας οἴκτου τυχεῖν, πρὸς ἓν τοῦτο μόνον οἰκτίρμων γενόμενος. Ἀφορίζει οὖν αὐτοῖς τὰ μέρη τῆς Θράκης, εὐτυχεῖν τὰ μάλιστα ἐπὶ τούτῳ νομίσας. Ἐλογίζετο δὲ ὡς εἴη ἕτοιμον καὶ εὐτρεπὲς κτησάμενος κατὰ πολεμίων στράτευμα· ἤλπιζε γὰρ βαρβάρους Ῥωμαίων φοβερωτέρους ἔσεσθαι φύλακας· καὶ διὰ τοῦτο ἠμέλει τοῦ λοιποῦ, τοὺς Ῥωμαίων στρατιώτας αὐξῆσαι. Καὶ τοὺς μὲν ἤδη πάλαι στρατευομένους, καὶ κατὰ τοὺς πολέμους γενναίως ἀγωνισαμένους ὑπερεώρα· τὸν δὲ συντελούμενον ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν κατὰ κώμας στρατιώτην ἐξηργύρισεν ὀγδοήκοντα χρυσίους ὑπὲρ ἑκάστου στρατιώτου τοὺς συντελεστὰς ἀπαιτεῖσθαι κελεύσας, οὐ πρότερον τὰς συντελείας κουφίσας αὐτοῖς. Τοῦτο ἀρχὴ γέγονε τοῦ δυστυχῆσαι τότε πρὸς ὀλίγον τὴν Ῥωμαίων ἀρχήν.

8. Quomodo imperator, de bello contra Gothos sollicitus, bellum adversus Christianos remissius gessit

Οἱ γὰρ βάρβαροι τὴν Θράκην κατειληφότες, ἐν ἀδείᾳ τὴν Ῥωμαίων καρπούμενοι χώραν, τὴν εὐτυχίαν οὐκ ἤνεγκαν· ἀλλὰ κατὰ τῶν εὐεργετησάντων χωροῦσι, καὶ πάντα τὰ περὶ Θράκην ἀνέτρεπον. Ταῦτα οὕτως ἐπιγενόμενα, εἰς γνῶσιν ἐλθόντα τοῦ Οὐάλεντος, τοῦ εἰς ἐξορίαν πέμπειν τοὺς φρονοῦντας τὸ ὁμοούσιον ἀφίστατο. Ἐν θορύβῳ γὰρ γενόμενος, εὐθὺς ἐκ τῆς Ἀντιοχείας ἐπὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν ἦλθε.

9. Quomodo imperator Valens juxta Adrianopolim interfectus est

Ὁ δὲ βασιλεὺς Οὐάλης περὶ τὴν τριακάδα τοῦ Μαΐου μηνός, ἐν τῇ ἕκτῃ ἑαυτοῦ ὑπατείᾳ καὶ Οὐαλεντινιανοῦ τοῦ Νέου τὸ δεύτερον, ἐλθὼν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, εὑρίσκει τὸν δῆμον ἐν ἀθυμίᾳ καθεστῶτα πολλῇ. Οἱ γὰρ βάρβαροι καταδραμόντες τὴν Θράκην, ἤδη καὶ τὰ προάστεια ἐπόρθουν τῆς Κωνσταντίνου πόλεως, μηδεμιᾶς οὔσης ἀξιομάχου τηνικαῦτα δυνάμεως. Ἐπεὶ δὲ καὶ τοῖς τείχεσι προσπελάζειν ἐπεχείρουν οἱ βάρβαροι, χαλεπῶς ἡ πόλις ἔφερε τὰ γινόμενα· ἐψιθύριζόν τε κατὰ τοῦ βασιλέως, ὡς ἐπαγαγόντος τοὺς πολεμίους, καὶ ὅτι μὴ ἀντεπεξῆγεν εὐθύς, ἀλλὰ παρεῖλκε τὸν πρὸς τοὺς βαρβάρους πόλεμον. Καὶ δὴ ἱπποδρομίας ἐπιτελουμένης, πάντες ἐκ συμφωνίας κατεβόων τοῦ βασιλέως ὡς περιορῶντος τὰ πράγματα. Ἔκραζον οὖν συντόνως· Δὸς ὅπλα καὶ πολεμοῦμεν ἡμεῖς. Ταῦτα βοώντων, ἐξάπτεται πρὸς ὀργὴν ὁ βασιλεύς. Καὶ ὑπερβαίνει περὶ τὴν ἑνδεκάτην τοῦ Ἰουνίου μηνὸς ἐπαπειλήσας ἦν ὑποστρέψῃ, δίκην ὑπὸ Κωνσταντινουπολιτῶν λήψεσθαι, ὧν τότε ὑβρίζειν αὐτὸν ἐδόκουν, καὶ ὑπὲρ ὧν ἤδη πρότερον τῇ τυραννίδι Προκοπίου προσέθεντο· ἔρημόν τε καταστήσειν τὴν πόλιν, καὶ ἄροτρον εἰπὼν βαλεῖν κατ' αὐτήν, ἐπὶ τοὺς βαρβάρους ἐχώρει. Καὶ ὠθεῖ μὲν αὐτοὺς πόρρω τῆς πόλεως· ἐδίωκε δὲ ἄχρι τῆς ἐν Θράκῃ Ἀδριανουπόλεως, ἣ ἐν τοῖς ὁρίοις τῆς Μακεδονίας ἐστίν. Ἐκεῖ τε συμβαλὼν τοῖς βαρβάροις ἀπέθανε τῇ ἐννάτῃ τοῦ Αὐγούστου μηνός, ἐν τῇ αὐτῇ ὑπατείᾳ. Τοῦτο δὲ ἦν τέταρτον ἔτος τῆς διακοστῆς ὀγδοηκοστῆς ἐννάτης Ὀλυμπιάδος. Καὶ οἱ μὲν πυρί φασιν ἀπολέσθαι αὐτόν, εἰς κώμην καταφυγόντα τινά, ἣν ἐπιδραμόντες οἱ βάρβαροι ἐνέπρησαν· οἱ δὲ ἀμείψαντα τὸ βασιλικὸν σχῆμά φασιν αὐτὸν

8. Ibid., col. 556 A—B.
9. Ibid., col. 560 A — 561 A.

7. Как готите, победени от други варвари, избягали в страната на ромеите и били приети от императора. Това станало причина за гибелта и на ромейската държава и на самия император[180]

Не много време след като се помирили помежду си, варварите били отново победени от други варвари, техни съседи, наречени хуни. Те били изгонени от своята страна и потърсили прибежище в земята на ромеите, като обещавали да служат на ромейския император и да вършат това, което им заповяда. Това стигнало до ушите на Валент. Без да предвижда нещо, той заповядал молещите да бъдат приети милостиво, като само в този случай се показал състрадателен. И тъй, той им определил тракийските области, като смятал, че чрез това печели твърде много. Той мислел, че си е придобил готова и обучена войска срещу неприятелите, защото се надявал, че варварите ще бъдат по-страшна стража от ромеите. И поради това той вече не се грижел да увеличи броя на ромейските войници. Той пренебрегвал и тези, които вече били служили някога и се били сражавали храбро срещу неприятелите. Той заменил с паричен данък набора от войници, даван от провинциите по села, и заповядал бирниците да изискват за всеки войник по осемдесет жълтици, без да им облекчи преди това данъците. Това станало причина за нещастията, които наскоро след това сполетели ромейската държава.

8. Как императорът, зает във войната с готите, занемарил войната с християните[181]

Варварите, като заели Тракия и безпрепятствено получавали плодовете на ромейската земя, не се задоволили с успеха си, но се опълчили срещу ония, които им били направили добро, и опустошавали всичко из Тракия. Валент узнал за така станалите работи и се отказал да изпраща на заточение ония, които изповядвали единосъщието. Смутен, той веднага пристигнал от Антиохия в Цариград.

9. Как император Валент бил убит при Одрин

Император Валент дошъл в Цариград на 30 май. Тогава той бил консул за шести път, а Валентиниан Млади[182] — за втори път. Той намерил народа в Константинопол много унил, защото варварите, които опустошавали Тракия, започнали вече да разоряват и предградията на Константинопол, понеже тогава нямало никаква войска, годна да се бие. А след като варварите се опитали да се приближат и до стените, гражданите мъчно понесли това. Те започнали да роптаят срещу императора, загдето бил довел неприятелите и не излизал [срещу тях] веднага, а отлагал войната срещу варварите. И през време на конните състезания[183] всички единодушно започнали да викат против императора, че не се грижел за държавата. Прочее, те крещели силно: „Дай оръжие, и ние ще се бием!“ Като викали така, императорът пламнал от гняв. Той излязъл от столицата на 11 юни, като се заканвал, че ако се завърнел, щял да

εἰς μέσον τὸ στίφος τῶν πεζῶν εἰσδραμεῖν· εἶτα τῶν ἱππέων προδεδωκότων, καὶ οὐχ ἁψαμένων τῆς μάχης, ἐν τῇ συμβολῇ τούτους περιχυθέντας πάντας ἀθρόως πεσεῖν. Ἔνθα δή φασιν αὐτὸν ἀγνοηθῆναι κείμενον, οὐκ ὄντος βασιλικοῦ σχήματος τοῦ καταμηνύσαντος ὅστις ἦν.

10. Quomodo post Valentis obitum, cum Gothi Constantinopolim oppugnarent, cives adversus eos eruptionem fecerunt

Τοῦ δὴ βασιλέως Οὐάλεντος ἄδηλον ἐσχηκότος τὴν τελευτήν, οἱ βάρβαροι πάλιν ἕως τῶν τειχῶν τῆς Κωνσταντίνου πόλεως ἐλθόντες, τὰ περὶ αὐτὴν ἐπόρθουν προάστεια. Ἐφ᾽ οἷς ὁ δῆμος ἀγανακτῶν, δι᾽ ἑαυτῶν τοῖς βαρβάροις ἀντεπεξῄεσαν, ἕκαστος τὸ παρατυγχάνον ἀντὶ ὅπλου λαμβάνοντες. Ἐδίδου δὲ τοῖς ἐξιοῦσιν εἰς τὸν πόλεμον ἡ τοῦ βασιλέως γυνὴ Δόμνικα μισθὸν ἐκ τ.ῦ βασιλικοῦ ταμείου, καθὰ καὶ τοῖς στρατιώταις ἐνενόμιστο. Ἐπεβοήθουν δὲ αὐτοῖς ὀλίγοι Σαρακηνοὶ ὑπόσπονδοι, παρὰ Μαυΐας πεμφθέντες, ἧς καὶ ἀνωτέρω ἐμνημονεύσαμεν. Τοῦτον οὖν τὸν τρόπον τηνικαῦτα τοῦ δήμου ἀγωνισαμένου, πόρρω τῆς πόλεως ἀπεχώρησαν οἱ βάρβαροι.

11. Quomodo imperator Gratianus consortem imperii Theodosium sibi ascivit

Γρατιανὸς δὲ ἅμα τῷ Νέῳ Οὐαλεντινιανῷ τῆς βασιλείας ἐγκρατὴς γενόμενος, — — — συνεωρακὼς δὲ κάμνουσαν τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν καὶ τὰ βαρβάρων ἐπικρατοῦντα, καὶ ὅτι δεῖται τὰ δημόσια γενναίου ἀνδρός, κοινωνὸν προσλαμβάνει τῆς βασιλείας Θεοδόσιον, ἄνδρα ἐκ τῶν εὐπατριδῶν τῆς Ἱσπανίας καταγόμενον, πολλά τε κατὰ τοὺς πολέμους ἀγωνισάμενον, καὶ διὰ τοῦτο ἄξιον τῆς βασιλείας ἤδη πάλαι, καὶ πρὸ τῆς Γρατιανοῦ χειροτονίας ὑπὸ πάντων κριθέντα. Ἀναγορεύσας οὖν αὐτὸν ἐν τῷ Σιρμίῳ, πόλις δὲ Ἰλλυριῶν αὕτη, ἐν ὑπατείᾳ Αὐσονίου καὶ Ὀλυβρίου, τῇ ἑκκαιδεκάτῃ τοῦ Ἰαννουαρίου μηνός, μερίζεται αὐτῷ τοὺς κατὰ βαρβάρων ἀγῶνας.

12. Quomodo barbari trans Istrum Theodosio auxilium praebuerunt in expeditione adversus Eugenium tyrannum

Ἀπιόντι δὲ αὐτῷ ἐπὶ τὸν κατὰ Εὐγενίου πόλεμον, πλεῖστοι τῶν πέραν τοῦ Ἴστρου βαρβάρων ἐπηκολούθουν, συμμαχεῖν κατὰ τοῦ τυράννου προαιρούμενοι.

13. Quomodo Theotimus, episcopus Thraciae, Origenem defendit

Ὧν ἦν καὶ Θεοτίμος, ὁ ἐπίσκοπος Σκυθίας, ὃς πρὸς τὸν Ἐπιφάνιον τοιάδε ἀπεκρίνατο· Ἐγώ, ἔφη, ὦ Ἐπιφάνιε, οὔτε τὸν πάλαι καλῶς κεκοιμημέ-

---

10. Ibid., col. 565 C — 568 A.
11. Ibid., col. 568 A—B.
12. Ibid., col. 652 B.
13. Ibid., col. 701 B.

накаже жителите на Константинопол, които тогава се били решили да го обидят, а по-рано били поддържали узурпатора Прокопий[184]. Като казал, че ще превърне града в пустиня и ще прекара рало през него, той потеглил срещу варварите, отблъснал ги далеч от столицата и ги преследвал до Адрианопол, в Тракия, на границата с Македония[185]. Там, като влязъл в бой с варварите, той загинал на 9 август, през време на същото консулство. Това станало в четвъртата година от двеста осемдесет и деветата олимпиада. Едни казват, че той загинал от огън, като избягал в едно село, което варварите нападнали и изгорили. А други казват, че съблякъл царските си одежди и се вмъкнал сред отреда на пехотинците. После, когато конниците извършили предателство[186] и не влезли в боя, пехотинците били обкръжени през време на сражението и паднали всички заедно. Казват, че падналият там [император] не бил познат, защото не носел царски дрехи, по които да познаят, кой е.

10. След смъртта на Валент готите нападнали Цариград, а населението му се опълчило срещу тях

След неизвестния край на император Валент варварите отново дошли до стените на Цариград и опустошили предградията около него. Възнегодувало от това, населението по свой почин излязло срещу варварите, като всеки взел вместо оръжие каквото му попаднало. А Домника[187], жената на императора, дала от царската съкровищница заплата на тези, които отивали на война, както било обичайно да се дава на войниците. Помагали им и малък брой съюзници сарацини, изпратени от Мавия[188], за която споменахме и погоре. И тъй, понеже тогава населението се борило по този начин, варварите отстъпили далеч от столицата.

11. Как император Грациан взел Теодосий за съимператор

Грациан[189], който завзел царската власт заедно с Валентиниан Млади[190], — — — схванал, че ромейската империя е в тежко положение, че варварите взимат надмощие и че държавата се нуждае от способен мъж. Той взел за съимператор Теодосий[191], който произхождал от испанските благородници и много се борил във войните. Поради това, още по-рано, преди да бъде избран от Грациан, той бил смятан от всички достоен за царската власт. И тъй, като го провъзгласил за император в илирийския град Сирмий през консулството на Авзоний и Оливрий, на 16 януари[192], [Грациан] споделил с него борбите с варварите.

12. Варварите отвъд Истър помагат на Теодосий във войната срещу узурпатора Евгений

А когато [Теодосий] отивал на война срещу Евгений[193], придружавали го твърде голям брой от варварите[194], които живеели отвъд Дунав и които искали да му помагат в борбата срещу узурпатора.

νον καθυβρίζειν αἱροῦμαι· οὔτε βλάσφημον ἐπιχειρεῖν πρᾶγμα τολμῶ, ἐκβάλλων ἃ οἱ πρὸ ἡμῶν οὐκ ἠθέτησαν. Ἄλλως τε. μήτε κακὴν εἶναι διδασκαλίαν ἐν τοῖς Ὠριγένους βιβλίοις εἰπών, προκομίσας τε βιβλίον Ὠριγένους ὑπανέγνω καὶ ἐδείκνυεν τὰς ἐκκλησιαστικὰς ἐκθέσεις. Καὶ μετὰ ταῦτα ἐπῆγε λέγων· Οἱ ταῦτα ὑβρίσαντες, εἰς τὰ περὶ ὧν οἱ λόγοι, ἐξυβρίσαντες ἔλαθον ἑαυτούς. Ταῦτα μὲν ὁ ἐπ' εὐλαβείᾳ καὶ βίου ὀρθότητι περιβόητος Θεότιμος πρὸς Ἐπιφάνιον ἀπεκρίνατο.

14. Quomodo Alaricus Illyricum vastavit

Ὑπὸ δὲ τὸν αὐτὸν τοῦτον χρόνον, καὶ Ῥώμην ὑπὸ βαρβάρων ἁλῶναι συνέβη. Ἀλάριχος γάρ τις βάρβαρος, ὑπόσπονδος ὢν Ῥωμαίοις, καὶ τῷ βασιλεῖ Θεοδοσίῳ εἰς τὸν κατὰ Εὐγενίου τοῦ τυράννου πόλεμον συμμαχήσας, καὶ διὰ τοῦτο Ῥωμαϊκῇ ἀξίᾳ τιμηθείς, οὐκ ἤνεγκε τὴν εὐτυχίαν. Ἀλλὰ βασιλεύειν μὲν οὐ προείλετο· ἀναχωρήσας δὲ τῆς Κωνσταντίνου πόλεως, ἐπὶ τὰ ἑσπέρια μέρη διέβαινε. Γενόμενος δὲ ἐπὶ τὰ Ἰλλυριῶν, εὐθὺς πάντα ἀνέτρεπε.

15. De episcopis in diversas urbes translatis

Ἀλέξανδρος ἀπὸ Ἑλενοπόλεως, μετηνέχθη εἰς Ἀδριανούς. Θεόφιλος ἀπὸ Ἀπαμείας τῆς ἐν Ἀσίᾳ, μετηνέχθη εἰς Εὐδοξίου πόλιν, τὴν τὸ παλαιὸν Σαλαμβρίαν καλουμένην. Πολύκαρπος ἀπὸ Σεξανταπρίστων τῆς Μυσίας, μετηνέχθη εἰς Νικόπολιν τῆς Θρᾴκης. Ἱερόφιλος ἀπὸ Τραπεζουπόλεως τῆς Φρυγίας, μετηνέχθη εἰς Πλωτινούπολιν τῆς Θρᾴκης — — — Σιλβανὸς ἀπὸ Φιλίππου πόλεως τῆς Θρᾴκης, μετηνέχθη εἰς Τρωάδα. Καὶ τοσούτων μὲν ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐκ τῶν οἰκείων πόλεων εἰς ἑτέρας μετατεθέντων, αὐτάρκως ἐμνημονεύσαμεν. Περὶ Σιλβανοῦ τοῦ ἀπὸ Φιλίππου πόλεως τῆς Θρᾴκης μετενεχθέντος εἰς Τρωάδα, χρήσιμον βραχέα μνημονεῦσαι νομίζω.

16. De Silvano qui Philippopoli translatus est Troadem

Περὶ Σιλβάνου τοῦ ἀπὸ Φιλίππου πόλεως εἰς Τρωάδα μετενεχθέντος.

Σιλβανὸς ῥήτωρ μὲν ἐγεγόνει πρότερον Τρωΐλου τοῦ Σοφιστοῦ. Ἀκριβῶς δὲ χριστιανίζειν ἐσπουδακώς, καὶ τὸν ἀσκητικὸν βίον ἀσκῶν, τρίβωνα φορεῖν οὐ προῄρητο. Μετὰ ταῦτα δὲ αὐτὸν Ἀττικὸς ὁ ἐπίσκοπος συλλαβών, ἐπίσκοπον τῆς Φιλίππου πόλεως κατέστησεν. Ὁ δὲ τρεῖς ἐνιαυτοὺς ἐν τῇ Θρᾴκῃ διαγαγών, καὶ μὴ ὑποφέρων τὸ κρύος· λεπτὸν γὰρ εἶχε πάνυ καὶ ἀσθενὲς τὸ σῶμα, παρεκάλεσε τὸν Ἀττικόν, ὥστε εἰς τόπον αὐτοῦ ἕτερον χειροτονῆσαι, φήσας δι' οὐδὲν ἕτερον, ἢ διὰ τὸ κρύος παραιτεῖσθαι τὴν ἐν Θρᾴκῃ διαγωγήν. Ἑτέρου οὖν διὰ τοῦτο ἀντικατασταθέντος, ἔμενεν ὁ Σιλβανὸς ἐν τῇ Κωνσταντίνου πόλει, τὸν ἀσκητικὸν βίον ἄκρως μετερχόμενος.

---

14. Ibid., col. 756 A—B.
15. Ibid., col. 821 A—B.
16. Ibid., col. 821 B—824 A.

13. Епископът на Скития Теотим защищава Ориген

Между тях бил и Теотим[195], епископ на Скития[196], който отговорил така на Епифаний[197]: „Епифаний, казал той, аз нито искам да хуля този, който отдавна благочестиво е починал, нито пък дръзвам да извърша богохулно дело, като изхвърля [тези книги], които нашите предци не са отрекли. Пък и от друга страна аз виждам, че няма никакво лошо учение в книгите на Ориген"[198]. И като взел една Оригенова книга, започнал да чете и да изтъква църковното учение в нея. А след това прибавил: „Които хулят тези книги, скрито хулят и онези [неща], за които става дума". Това отговорил на Епифаний Теотим, който бил прочут с набожността си и с праведния си живот.

14. Аларих опустошава Илирик[199]

По същото време и Рим бил завзет от варварите. Защото един варварин на име Аларих, който бил федерат[200] на ромеите и съюзник на император Теодосий във войната му срещу узурпатора Евгений[201], поради което бил почетен с ромейско достойнство, не се задоволил с този си успех. Понеже не бил избран за император, той напуснал Цариград и преминал в западните области[202]. Като стигнал в Илирик, той веднага започнал да опустошава всичко.

15. Епископи, преместени в различни градове

Александър бил преместен от Еленопол в Адрианопол, Теофил бил преместен от азиатска Апамея в Евдоксиопол, наричан по-рано Саламврия, Поликарп от Сексантаприста[203] в Мизия бил преместен в Никопол, в Тракия.— — — Иерофил от Трапезупол, във Фригия, бил преместен в Плотинопол, в Тракия. Силван от Филипопол, в Тракия, бил преместен в Троада[204]. Ние споменахме достатъчно от многобройните [епископи], които понастоящем са преместени от своите градове в други. А за Силван, който от Филипопол, в Тракия, бил преместен в Троада, мисля, че трябва да се разкаже [нещо] накратко.

16. За Силван, който бил преместен от Филипопол в Троада

Силван бил по-рано ритор при софиста Троил[205], но понеже усърдно се стремял да живее по християнски и водел аскетичен живот, той не пожелал да носи риторска одежда. След това епископ Атик[206] го взел и го поставил за епископ на Филипопол. [Силван] прекарал три години в Тракия и не можел да понася студа, понеже тялото му било много слабо и болнаво. Затова той помолил Атик да го постави [за епископ] на друго място, като казвал, че се отказва да живее в Тракия не поради друго нещо, а само поради студа. И тъй, поради това друг бил поставен на неговото място, а Силван останал в Константинопол, като се отдал напълно на аскетичен живот.

VI. СОЗОМЕН

Созомен (*Σαλαμάνης Ἑρμείας Σωζόμενος*) се родил в околността на палестинския град Газа изглежда към края на IV в. По-късно той се преселил в Цариград, гдето бил адвокат (*σχολαστικός*). Във византийската столица той написал своята „Църковна история" (*Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία*). Първата част от това произведение, гдето са изложени събитията до 323 г., е загубена. Продължението е съставяло девет книги, в които са били изложени събитията от 324 до 439 г. Тази част от творбата на Созомен, с изключение края на последната книга, със събитията от 425 до 439 г., е запазена. Созомен е написал своята „Църковна история" към средата на V век. Той е използувал като главен свой извор и образец творбата на Сократ. На някои места е черпил вести от други извори и от устни предания. Неговото изложение е некритично и е изпъстрено с легендарни анекдоти. Созомен починал към 450 г.

SOZOMENUS

Historia ecclesiastica

1. De christiana fide in Macedonia et Illyrico

Τῶν δὲ Χριστιανῶν οἱ μὲν πρὸς ἕω μέχρι τῶν ὁμόρων Αἰγυπτίοις Λιβύων, οὐκ ἐθάρρουν τότε εἰς τὸ φανερὸν ἐκκλησιάζειν, μεταβαλομένου Λικιννίου τῆς πρὸς αὐτοὺς εὐνοίας. Οἱ δὲ ἀνὰ τὴν δύσιν, Ἕλληνές τε καὶ Μακεδόνες καὶ Ἰλλυριοί, ἀδεῶς ἐθρήσκευον διὰ Κωνσταντῖνον, ὃς ἡγεῖτο τῶν τῇδε Ῥωμαίων.

2. Quomodo Dardani et Macedones in ditionem Constantini se permiserunt

Μετὰ δὲ τὴν περὶ Κιβάλας μάχην, Δαρδάνιοί τε καὶ Μακεδόνες, καὶ ὅσοι παρὰ τὸν Ἴστρον οἰκοῦσιν, ἥ τε καλουμένη Ἑλλὰς, καὶ πᾶν τὸ Ἰλλυριῶν ἔθνος, ὑπὸ Κωνσταντῖνον ἐγένοντο.

3. Quomodo barbari ad Istrum incolentes conversi sunt

Ἤδη γὰρ τά τε ἀμφὶ τὸν Ῥῆνον φῦλα ἐχριστιάνιζον, Κελτοί τε καὶ οἱ Γαλατῶν ἔνδον τελευταῖοι τὸν Ὠκεανὸν προσοικοῦσι, καὶ Γότθοι, καὶ ὅσοι

1. P. Gr., LXVII, col. 864 B.
2. Ibid., col. 873 A.
3. Ibid., col. 949 A—B.

Главните ръкописи с текста на Созоменовата „Църковна история" са: cod. Venetus-Marcianus 344 (917), ff. 137—231' (s. XIV); cod. Vaticanus gr. 976, ff. 1—244' (s. XIV); cod. Venetus-Marcianus 337, ff. 140—228' (s. XV); cod. Baroccianus 142 (s. XIV).

ИЗДАНИЯ

Критично издание липсва. Тук е използуван текстът у Migne, P. Gr., LXVII (1859), coll. 843—1630.

КНИЖНИНА

Christ-Schmid-Stählin, GGL, II, 2 (1924), pp. 1435—1436. — Moravcsik, Byzantinoturcica, I, pp. 317—318, с посочванията.

СОЗОМЕН

Църковна история

1. Свобода на вероизповеданието в Македония и Илирик[207]

По онова време онези от християните, които живеели на изток до граничещите с Египет ливийци, не се осмелявали да правят открито своите църковни събрания, тъй като Лициний бил променил благоволението си спрямо тях. А тези, които били на запад — елини, македонци и илирийци, без страх изповядвали вярата си благодарение на Константин, който управлявал тамошните ромеи.

2. Дарданци и македонци стават подвластни на Константин[208]

След битката при Цибала дарданци[209], македонци и онези, които живеели около Истър, както и така наречената Елада и цялото илирийско племе минали под властта на Константин.

3. Покръстването на варварите при Дунава

Вече се покръствали племената около Рейн, келтите, също и най-отдалечените измежду галатите[210], които живеели до океана, готите и тези, които по-рано им били съседи покрай бреговете на Истър. Последните отдавна били приели Христовата вяра, но сега станали по-кротки и по-разумни. Войните, които били водени между

τούτοις ὅμοροι τὸ πρὶν ἦσαν ἀμφὶ τὰς ὄχθας Ἴστρου ποταμοῦ, πάλαι μετασχόντες τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως, ἐπὶ τὸ ἡμερώτερον καὶ λογικὸν μεθηρμόσαντο. Πᾶσι δὲ βαρβάροις σχεδὸν πρόφασις συνέβη πρεσβεύειν τὸ δόγμα τῶν Χριστιανῶν, οἱ γενόμενοι κατὰ καιρὸν πόλεμοι Ῥωμαίοις καὶ τοῖς ἀλλοφύλοις, ἐπὶ τῆς Γαλλιήνου ἡγεμονίας καὶ τῶν μετ' αὐτὸν βασιλέων. Ἐπεὶ γὰρ τότε πλῆθος ἄφατον μιγάδων ἐθνῶν, ἐκ τῆς Θρᾴκης περαιωθὲν τὴν Ἀσίαν κατέδραμεν, ἄλλοι τε ἀλλαχῇ βάρβαροι ταὐτὸν εἰργάσαντο τοὺς παρακειμένους Ῥωμαίους, πολλοὶ τῶν ἱερέων τοῦ Χριστοῦ αἰχμάλωτοι γενόμενοι, σὺν αὐτοῖς ἦσαν. Ὡς δὲ τοὺς αὐτόθι νοσοῦντας ἰῶντο, καὶ τοὺς δαιμονῶντας ἐκάθαιρον, Χριστὸν μόνον ὀνομάζοντες, καὶ υἱὸν Θεοῦ ἐπικαλούμενοι· προσέτι δὲ καὶ πολιτείαν ἄμεμπτον ἐφιλοσόφουν, καὶ ταῖς ἀρεταῖς τὸν μῶμον ἐνίκων, θαυμάσαντες οἱ βάρβαροι τοὺς ἄνδρας τοῦ βίου καὶ τῶν παραδόξων ἔργων, εὐφρονεῖν συνεῖδον, καὶ τὸν Θεὸν ἵλεων ἔχειν, εἰ τοὺς ἀμείνους φανέντας μιμήσαιντο, καὶ ὁμοίως αὐτοῖς τὸ κρεῖττον θεραπεύοιεν. Προβαλλόμενοι οὖν αὐτοὺς τοῦ πρακτέου καθηγητὰς, ἐδιδάσκοντο καὶ ἐβαπτίζοντο, καὶ ἀκολούθως ἐκκλησίαζον.

4. De controversiis inter episcopos in concilio Philippopolitano et in concilio Serdicensi

Τριῶν δὲ ἤδη γενομένων ἐνιαυτῶν, πάλιν οἱ ἐπὶ τῆς ἕω ἐπίσκοποι τοῖς ἀνὰ τὴν δύσιν ἑτέραν διεπέμψαντο γραφὴν, ἣν μακρόστιχον ἔκθεσιν ὀνομάζουσιν, ὡς διὰ πλειόνων ῥημάτων τε καὶ ὀνομάτων παρὰ τὰς προτέρας συγκειμένην — — — Ἐπεὶ δὲ Κώνστας ὁ βασιλεὺς ᾔτει χάριν τὸν ἀδελφὸν, ὥστε τοὺς ἀμφὶ τὸν Ἀθανάσιον τοὺς οἰκείους ἀπολαβεῖν θρόνους, καὶ γράφων οὐδὲν ἤνυεν, ἀντιπραττόντων τῶν ἀπὸ τῆς ἐναντίας αἱρέσεως· οἱ δὲ περὶ τὸν Ἀθανάσιον καὶ Παῦλον, προσιόντες αὐτῷ γενέσθαι σύνοδον ἐζήτουν, ὡς ἐπὶ καθαιρέσει τῶν ὀρθῶν δογμάτων ἐπιβουλευθέντες, ἔδοξε γνώμῃ τῶν βασιλέων, τοὺς ἀφ' ἑκατέρας ἀρχομένης ἐπισκόπους, εἰς ῥητὴν ἡμέραν καταλαβεῖν τὴν Σαρδώ· πόλις δὲ αὕτη Ἰλλυριῶν. Συνελθόντες δὲ πρῶτον εἰς Φιλίππου πόλιν τῆς Θρᾴκης οἱ ἀπὸ τῆς ἕω, γράφουσι τοῖς ἀπὸ τῆς δύσεως ἤδη ἐν Σαρδικῇ συνεληλυθόσιν, ἀπώσασθαι τοῦ συνεδρίου καὶ τῆς κοινωνίας τοὺς ἀμφὶ τὸν Ἀθανάσιον, ὡς καθῃρημένους· ἄλλως δὲ μὴ συνιέναι ἔφασαν. Μετὰ δὲ ταῦτα καὶ εἰς Σαρδικὴν παραγενόμενοι, ἰσχυρίζοντο μὴ ἐμβαλεῖν τῇ ἐκκλησίᾳ, συνιόντων τῶν πρὸς αὐτῶν καθῃρημένων. Πρὸς ταῦτα δὲ οἱ ἀπὸ τῆς δύσεως ἀντέγραψαν, ὡς οὐδέποτε τῆς πρὸς αὐτοὺς κοινωνίας ἀπέστησαν, οὔτε νῦν ταύτης ἀναχωρήσουσι· καὶ μάλιστα Ἰουλίου τοῦ Ῥωμαίων ἐπισκόπου τὰ κατ' αὐτοὺς ἐξετάσαντος, καὶ μὴ καταγνόντος. Παρεῖναι δὲ αὐτοὺς, καὶ ἑτοίμως ἔχειν δικάζεσθαι, καὶ αὖθις ἀπελέγξειν τὰς ἐπαχθείσας αὐτοῖς αἰτίας. Ὡς δὲ παρὰ σφᾶς τοιαῦτα δηλοῦντες οὐδὲν ἤνυον, ἤδη καὶ ὑπερημέρου τῆς κυρίας γενομένης, ἐν ᾗ κρίνειν ἔδει περὶ ὧν συνεληλύθεσαν, τὸ τελευταῖον τοιαῦτα ἔγραψαν ἀλλήλοις, ἐξ ὧν εἰς μείζονα τῆς προτέρας δυσμενείας κατέστησαν. Καὶ καθ' ἑαυτοὺς συνελθόντες, ψήφους ἐναντίας ἤνεγκαν — — — Ἐπὶ τούτοις καθεῖλον καὶ Πρωτογένην τὸν Σαρδικῆς ἐπίσκοπον, καὶ Γαυδέντιον. Τὸν μὲν ὡς Μαρκέλλου ὑπερμαχοῦντα, πρότερον αὐτοῦ καταψηφισάμενον· τὸν δὲ Γαυδέντιον, ὡς ἐναντία σπουδάσαντα Κυριακῷ, ὃν διεδέξατο, καὶ περὶ πολλοῦ ποιούμενον τοὺς πρὸς αὐτῶν καθῃρημένους. Ταῦτα ψηφισάμενοι, τοῖς πανταχοῦ ἐπισκόποις δῆλα ἐποίησαν· ὥστε μήτε προσίεσθαι εἰς κοινωνίαν, μήτε γράφειν αὐτοῖς, μήτε τὰ παρ' αὐτῶν γραφόμενα δέχεσθαι — — —

4. Ibid., col. 1060 B—1065 C.

ромеите и иноплеменниците през време на царуването на император Галиен[211] и неговите приемници, се явили удобен случай почти за всички варвари да почнат да изповядват учението на християните. Защото тогава именно неизказано множество от смесени племена преминали от Тракия и опустошили Азия. Други варвари на други места извършили същото със своите съседи ромеите. Мнозина от Христовите свещеници били взети в плен и останали сред варварите. И тъй те лекували тамошните болни и очиствали обзетите от зли духове само като произнасяли името на Христа и призовавали божия син. Освен това те се стремели към безупречен живот и побеждавали хулите с добродетелите си. Варварите, възхитени от живота и необикновените дела на тези мъже, съзнали, че ще постъпят разумно и че ще омилостивят бога, ако последват примера на тези, които са се показали като по-добри, и започнат като тях да почитат по-доброто. Като ги взели за свои учители относно това, което трябвало да правят, те били поучавани и покръствани [от тях] и съобразно с това почнали да се черкуват.

4. Разпри между източните и западните епископи, събрани на съборите във Филипопол и Сердика

След като изтекли три години, източните епископи отново изпратили друго изложение до западните, което нарекли пространно изложение, понеже било съставено с повече думи и изрази от предишните — — —. Император Констанс поискал тази услуга от брата си, а именно привържениците на Атанасий да получат своите тронове, но не можал да постигне нищо с писмото си, понеже му противодействували последователите на враждебната ерес[212]. А хората на Атанасий и Павел[213], като отишли при него, го помолили да бъде свикан събор, понеже имало опасност да бъде унищожена истинската вяра. Тогава императорите решили епископите от двете половини на империята в уречен ден да пристигнат в Сердика, град в Илирия. Източните епископи се събрали най-напред във Филипопол, град в Тракия, и писали на западните епископи, които вече се били събрали в Сердика, да отлъчат от събора и да лишат от общение привържениците на Атанасий, като низвергнати. В противен случай, казали, че няма да участвуват заедно с тях. А след това, когато пристигнали в Сердика, те заявили, че няма да влязат в църквата, ако присъствуват и низвергнатите от тях. На това западните епископи отговорили с писмо, че те никога не са се отказвали от общение с тези епископи, а и сега няма да се откажат, още повече, че римският епископ Юлий[214] бил разгледал обвиненията срещу [тези епископи] и не ги намерил за виновни. Те били там и били готови да бъдат съдени и отново да опровергаят отправените срещу тях обвинения. Това съобщили, но нищо не постигнали. Понеже вече минавал определеният срок, до който трябвало да се реши това, за което се били събрали, най-после те си писали едни на други такива неща, от които изпаднали в още по-голяма вражда, отколкото по-рано. И като се събрали поотделно, те взели противоположни решения — — —. Освен това [източните епископи] низвергнали и

Ἐν μέρει τε καὶ οἱ ἀμφὶ τὸν Ὅσιον συνελθόντες, ἀθώους ἀπέφηναν· Ἀθανάσιον μέν, ὡς ἀδίκως ἐπιβουλευθέντα παρὰ τῶν ἐν Τύρῳ συνελθόντων. Μάρκελλον δέ, ὡς μὴ τάδε φρονεῖν ὁμολογήσαντα ἃ διεβάλλετο. — — Καθεῖλον δὲ τῆς ἐπισκοπῆς Θεόδωρον τὸν Θρᾷκα, — — — καὶ Οὐρσάκιον τὸν Σιγγιδόνου τῆς Μυσίας, καὶ Οὐάλεντα τὸν Μυρσῶν τῆς Παννονίας — — — Ἀμέλει Ὅσιος καὶ Πρωτογένης, οἳ τότε ὑπῆρχον ἄρχοντες τῶν ἀπὸ τῆς δύσεως ἐν Σαρδικῇ συνεληλυθότων, δείσαντες ἴσως μὴ νομισθεῖεν τισὶ καινοτομεῖν τὰ δόξαντα τοῖς ἐν Νικαίᾳ, ἔγραψαν Ἰουλίῳ, καὶ ἐμαρτύραντο κύρια τάδε ἡγεῖσθαι· κατὰ χρείαν δὲ σαφηνείας, τὴν αὐτὴν διάνοιαν πλατῦναι· ὥστε μὴ ἐγγενέσθαι τοῖς τὰ Ἀρείου φρονοῦσιν, ἀποκεχρημένοις τῇ συντομίᾳ τῆς γραφῆς, εἰς ἄτοπον ἕλκειν τοὺς ἀπείρους διαλέξεως. Ταῦτα πράξαντες ἑκάτεροι, διέλυσαν τὸν σύλλογον, καὶ εἰς τὰ οἰκεῖα ἕκαστος ἐπανῆλθε. Συνέστη δὲ αὕτη ἡ σύνοδος, Ῥουφίνου καὶ Εὐσεβίου ὑπατευόντων· ἑνδέκατον δὲ τοῦτο ἔτος ἦν ἀπὸ τῆς Κωνσταντίνου τελευτῆς. Συνῆλθον δέ, ἐκ μὲν τῶν πρὸς Δύσιν πόλεων ἀμφὶ τριακόσιοι ἐπίσκοποι· ἐκ δὲ τῆς Ἕω, ἓξ καὶ ἑβδομήκοντα· — — —

Μετὰ ταύτην τὴν σύνοδον, οὐκέτι ἀλλήλοις ὡς ὁμοδόξοις ἐπεμίγνυντο, οὐδὲ ἐκοινώνουν. Οἱ μὲν ἀνὰ τὴν Δύσιν, μέχρι Θρᾳκῶν σφᾶς χωρίσαντες· οἱ δὲ ἀνὰ τὴν Ἕω μέχρις Ἰλλυριῶν.

5. De christiana fide apud Thraces Illyriosque

Θρᾴκιοι δὲ καὶ Ἰλλυριοί, καὶ ὅσοι τὴν καλουμένην Εὐρώπην οἰκοῦσιν, εἰ καὶ ἀπείρατοι ἔτι μοναχικῶν συνοικῶν ἦσαν, ἀλλ' οὐ παντελῶς φιλοσόφων ἀνδρῶν ἠτύχουν. Ἐγνωρίζετο δὲ τότε παρ' αὐτοῖς Μαρτῖνος, ὅς ἀπὸ Σαβωρίας τῆς Παννονίας ἐπίσημος ἦν τὸ γένος· ἐν ὅπλοις δὲ λαμπρῶς στρατευσάμενος, καὶ συνταγματάρχης ἐγένετο. Προτιμήσας δὲ τὸ θεῖον, τὸν φιλόσοφον μετήει βίον. Διέτριβε δὲ τὰ πρῶτα παρ' Ἰλλυριοῖς· ἐπεὶ δὲ προθύμως ὑπὲρ τοῦ δόγματος ἀγωνιζόμενος τινὰς τῶν ἐνθάδε ἐπισκόπων ἐφώρασε τὰ Ἀρείου φρονοῦντας, ἐπιβουλευθεὶς καὶ πολλάκις δημοσίᾳ τυπτηθείς, ἐξηλάθη.

6. De seditione Bretanionis in Sirmio

Καὶ τὰ μὲν ὧδε συνέβη. Τετάρτῳ δὲ ἔτει τῆς ἐν Σαρδοῖ συνόδου, κτίννυται Κώνστας περὶ τοὺς πρὸς δύσιν Γαλάτας. Μαγνέντιος δέ, ὅς αὐτῷ τὸν φόνον ἐπεβούλευσε, πᾶσαν τὴν ὑπὸ Κώνσταντος ἀρχομένην, ὑφ' ἑαυτὸν ἐποίησε. Βρεττανίων δέ τις, ὑπὸ τῶν Ἰλλυριῶν στρατιωτῶν ἐν τῷ Σιρμίῳ βασιλεὺς ἀνηγορεύθη.

7. De Liberio episcopo Romae in Beroia in Thraciae expulso

Μένων δὲ ἐπὶ τῆς αὐτῆς γνώμης, πρὶν εἰς Ῥώμην ἐλθεῖν, καὶ τὴν εἰωθυῖαν Ῥωμαίοις ἐπιτελεῖν πομπὴν κατὰ τῶν νενικημένων, μετακαλεσάμενος Λιβέριον τὸν Ῥώμης ἐπίσκοπον, ἔπειθεν ὁμόφρονα γενέσθαι τοῖς ἀμφ' αὐτὸν ἱερεῦσιν, ὧν ἦν καὶ Εὐδόξιος. Ἀντεροῦντα δέ, καὶ ἰσχυριζόμενον μή ποτε τοῦτο ποιήσειν, προσέταξεν εἰς Βεροίην τῆς Θρᾴκης ἀπάγεσθαι.

5. Ibid., col. 1081 A—B.
6. Ibid., col. 1112 A.
7. Ibid., col. 1137 A—B.

епископа на Сердика — Протоген, а също и Гауденций[215] — първия, загдето защищавал Марцел[216], когото по-рано бил осъдил, а Гауденций, загдето действувал срещу своя предшественик Кириак и поддържал сваления от тях епископи. Като взели тези решения, те ги съобщили на всички епископи, та нито да влизат в общение с тях, нито да им пишат, нито да приемат техни писма — — —.

Привържениците на Озий се събрали отделно и обявили за невинни: Атанасий, понеже бил несправедливо нападнат от събралите се в Тир[217], а също така и Марцел, понеже сам той заявил, че не изповядва онова, за което бил обвинен — — —. Те низвергнали от епископската катедра Тодор Тракиеца — — — и Урсакий[218], епископ на Сингидун[219], в Мизия, и Валент[220], епископ на Мирса[221], в Панония, — — —. Разбира се, Озий и Протоген, които предвождали събралите се в Сердика западни епископи, се боели да не би някои да помислят, че те искат да променят решенията на Никейския събор[222]. Затова писали на Юлий[223] и го уверили, че те смятат тези решения за валидни, но поради нужда от яснота са изложили по-обширно същата мисъл, та да не се дава възможност на Ариевите съмишленици да злоупотребяват с краткостта на изложението и да въвеждат в заблуда незапознатите с този спор. Като извършили това и двете страни разпуснали съборите си и всички се завърнали по местата си. Този събор се състоял през консулството на Руфин и Евсевий, на единадесетата година от смъртта на Константин. И тъй, били се събрали от градовете на Запада около триста епископи, а от Изток седемдесет и шест — — —[224].

След този събор те вече не се сношавали помежду си като люде от едно вероизповедание, нито общували помежду си. Западните се ограничили до Тракия, а източните — до Илирия.

5. Християнството всред траки и илири

А траките, илирийците и тези, които населяват така наречената Европа, ако и да били още незапознати с монашеските обители, все пак не били напълно лишени от мъже-мъдреци. Всред тях тогава се прочул Мартин[225], който произхождал от знатен род от Савория[226], в Панония. Той се бил отличил във военните походи и бил станал началник на войсково отделение, но предпочел да служи на бога и започнал да живее като мъдрец. Отначало той пребивавал в Илирия, но понеже ревностно се борил за вярата и изобличил някои от тамошните епископи, че били съмишленици на Арий, станал жертва на техните козни и, след като често бил публично бичуван, бил изпратен в изгнание.

6. Бунтът на Вретаний в Сирмиум

Това се случило по следния начин. На четвъртата година от събора в Сердика Констанс бил убит в Западна Галия[227]. Магненций[228], който устроил убийството, си подчинил цялата земя, която управлявал Констанс. В Сирмиум за император бил провъзгласен от илирийските войски някой си Вретаний[229].

8. Quomodo Liberius ab exilio rediit

Οὐ πολλῷ δὲ ὕστερον ἐπανελθὼν ἐκ τῆς Ῥώμης εἰς Σίρμιον ὁ βασιλεύς, πρεσβευσαμένων τῶν ἀπὸ τῆς Δύσεως ἐπισκόπων, μετακαλεῖται Λιβέριον ἐκ Βεροίας.

9. De controversiis ecclesiasticis in Thracia

Ἐν γὰρ τῷ πλείονι τῆς ὑπὸ Οὐάλεντος ἀρχομένης, καὶ μάλιστα ἀνά τε Θρᾴκην καὶ Βιθυνίαν καὶ Ἑλλήσποντον, καὶ ἔτι τούτων προσωτέρω, οὔτε ἐκκλησίας, οὔτε ἱερέας εἶχον. Πρὸς δὲ τοὺς τὰ Μακεδονίου φρονοῦντας, πολυπλασίους αὐτῶν ὄντας κατὰ τόδε τὸ κλίμα, ἐχαλέπαινον· καὶ τραπέντες ἐπ' αὐτούς, οὐ μετρίως ἐδίωκον. Οἱ δέ, δέει τῶν ἐπικειμένων κακῶν, διαπρεσβευσάμενοι πρὸς ἀλλήλους κατὰ πόλεις, ἄμεινον ἐδοκίμασαν ἐπὶ Οὐαλεντινιανὸν καὶ τὸν Ῥωμαίων ἐπίσκοπον καταφυγεῖν, κἀκείνοις μᾶλλον ἢ Εὐδοξίῳ καὶ Οὐάλεντι καὶ τοῖς ἀμφ'αὐτοὺς κοινωνεῖν τῆς πίστεως.

10. De ecclesia Tomitana in Scythia Minore

Ἡ Ἀντιοχέων ἐκκλησία πᾶσα κινδυνεύσασα γενέσθαι τῆς Ἀρείου αἱρέσεως, μόλις ὑπερέσχεν ἐναντίον τῆς βασιλέως σπουδῆς, καὶ τῶν ἀμφ'αὐτὸν δυναμένων. Ὡς ἔοικε γάρ, εἰ συνέβη ἀνδρείους τὰς Ἐκκλησίας ἰθύνειν, οὐ μετεβάλλοντο τῆς προτέρας δόξης τὰ πλήθη. Ἀμέλειτοι καὶ Σκύθας λόγος διὰ ταύτην αἰτίαν ἐπὶ τῆς αὐτῆς μεῖναι πίστεως. Τοῦτο δὲ τὸ ἔθνος, πολλὰς μὲν ἔχει καὶ πόλεις καὶ κώμας, καὶ φρούρια. Μητρόπολις δέ ἐστι Τόμις, πόλις μεγάλη καὶ εὐδαίμων παράλιος, ἐξευωνύμων εἰσπλέοντι τὸν Εὔξεινον καλούμενον πόντον. Εἰσέτι δὲ καὶ νῦν ἔθος παλαιὸν ἐνθάδε κρατεῖ, τοῦ παντὸς ἔθνους ἕνα τὰς Ἐκκλησίας ἐπισκοπεῖν· κατὰ δὴ τὸν παρόντα καιρὸν, ἐπετρόπευε τούτων Βρεττανίων· καὶ Οὐάλης ὁ βασιλεὺς ἧκεν εἰς Τόμιν. Ἐπεὶ δὲ εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἀφίκετο, καὶ ὡς εἰώθει ἔπειθεν αὐτὸν κοινωνεῖν τοῖς ἀπὸ τῆς ἐναντίας αἱρέσεως, ἀνδρείως μάλα πρὸς τὸν κρατοῦντα παρρησιασάμενος περὶ τοῦ δόγματος τῶν ἐν Νικαίᾳ συνελθόντων, κατέλιπεν αὐτὸν, καὶ εἰς ἑτέραν ἦλθεν ἐκκλησίαν· καὶ ὁ λαὸς ἐπηκολούθησε. Σχεδὸν δὲ πᾶσα ἡ πόλις συνεληλύθεισαν, βασιλέα ὀψόμενοι, καὶ νεώτερον ἔσεσθαί τι προσδοκήσαντες. Ἀπολειφθεὶς δὲ Οὐάλης σὺν τοῖς ἀμφ'αὐτὸν, χαλεπῶς ἤνεγκε τὴν ὕβριν. Καὶ συλληφθέντα Βρεττανίωνα, εἰς ὑπερορίαν ἄγεσθαι προσέταξε, καὶ οὐκ εἰς μακρὰν αὖθις ἐπανάγεσθαι ἐπέτρεψε. Χαλεπαίνοντας γὰρ οἶμαι πρὸς τὴν φυγὴν τοῦ ἐπισκόπου ἰδὼν τοὺς Σκύθας, ἐδεδίει μή τι νεωτερίσωσιν· ἀνδρείους τε ἐπιστάμενος, καὶ τῇ θέσει τῶν τόπων, ἀναγκαίους τῇ Ῥωμαίων οἰκουμένῃ, καὶ τῶν κατὰ τόδε τὸ κλίμα βαρβάρων προβεβλημένους. Βρεττανίων μὲν οὖν ὧδε κρείττων ἀνεφάνη τῆς τοῦ κρατοῦντος σπουδῆς· ἀνὴρ τά τε ἄλλα ἀγαθὸς, καὶ ἐπὶ ἀρετῇ βίου ἐπίσημος, ὡς καὶ αὐτοὶ Σκῦθαι μαρτυροῦσιν.

---

8. Ibid., col. 1149 C.
9. Ibid., col. 1317 C.
10. Ibid., col. 1344 C — 1345 B.

7. Заточаването на папа Либерий в тракийска Верoя

[Императорът][230], понеже не си променил намерението, преди да отиде в Рим и да отпразнува обичайния за ромеите триумф над победените, повикал епископа на Рим Либерий[231] и го убеждавал да се присъедини към становището на духовниците около него, между които бил и Евдоксий[232]. Понеже [Либерий] се противопоставял и заявявал, че никога няма да направи това, императорът заповядал да бъде откаран в тракийска Верoя.

8. Възвръщането на Либерий от заточение[233]

Недълго след това императорът[234] се върнал от Рим в Сирмиум и поради застъпничеството на западните епископи върнал Либерий от Верoя.

9. Църковните борби в Тракия

В по-голямата част от империята на Валент и предимно в Тракия, Витиния и Хелеспонт и още по-нататък от тези области те[235] нямали нито църкви, нито свещеници. [Православните] били враждебно настроени срещу привържениците на Македоний[236], които в тая област били по-многобройни. И [македонианците], като се опълчили срещу тях, започнали усилено да ги преследват. А те, от страх пред предстоящите беди, след като влезли във връзка помежду си чрез проводените по градовете пратеници, решили, че е по-добре да се присъединят към Валентиниан[237] и римския епископ и по-скоро да се приобщат по вяра към тях, отколкото към Евдоксий, Валент и техните привърженици.

10. Църквата на град Томи, в Малка Скития

Имало опасност цялата антиохийска църква да премине в арианската ерес, понеже с мъка можела да се противопоставя на настояванията на императора и влиятелните лица около него. Защото, както може да се очаква, там, където църквите се управлявали от смели мъже, населението не променяло предишната си вяра. Казват, че и скитите[238] по тази причина запазили предишната си вяра. Това племе има много градове, села и крепости. Главно селище е Томи, голям и богат крайбрежен град, който е разположен от лявата страна на влизащия в така наречения Евксински понт. И досега още там господствува древен обичай — едно лице да управлява църквите на цялото племе. По това време те били възглавявани от Вретаний[239]. И император Валент пристигнал в Томи[240]. Когато дошъл в църквата и според навика си започнал да убеждава епископа да се приобщи към привържениците на враждебната ерес[241], той направо и смело почнал да говори на владетеля за учението на Никейския събор[242], а после го оставил и отишъл в друга църква. И народът го последвал. Почти целият град се събрал, за да види императора, като [всички] очаквали, че ще избухне някакъв бунт. Валент, изоставен със свитата си, мъчно понесъл обидата. Той заповядал да хванат Вретаний и да го изпратят на заточение, а не след дълго време поръчал отново да бъде върнат. Той е видял, предполагам, че скитите негодуват

11. De barbaris trans Istrum incolentibus

Περὶ τῶν πέραν Ἴστρου βαρβάρων, ὡς ὑπὸ τῶν Οὔννων ἐξελαθέντες, Ῥωμαίοις προσεχώρησαν· καὶ ὡς Χριστιανοὶ ἐγένοντο· καὶ περὶ Οὐλφίλα, καὶ Ἀθαναρίχου, καὶ μεταξὺ τούτων συμβάντα, καὶ ὅθεν τὸν Ἀρειανισμὸν εἰσεδέξαντο.

Ἐκ δὴ τοιούτων Θεμιστίου λόγων, φιλανθρωπότερόν πως διατεθεὶς ὁ βασιλεύς, οὐ χαλεπῶς οὕτως ὡς πρότερον τὰς τιμωρίας ἐπῆγεν. Οὐ μὴν τελείως ἐφείδετο τῆς κατὰ τῶν ἱερωμένων ὀργῆς, εἰ μὴ κοινῶν πραγμάτων ἐπιγενόμεναι φροντίδες, οὐκέτι τοιάδε συνεχώρουν σπουδάζειν. Γότθοι γὰρ οἵ δὴ πέραν Ἴστρου ποταμοῦ τὸ πρὶν ᾤκουν, καὶ τῶν ἄλλων βαρβάρων ἐκράτουν, ἐξελαθέντες παρὰ τῶν καλουμένων Οὔννων, εἰς τοὺς Ῥωμαίων ὅρους ἐπεραιώθησαν. Τοῦτο δὲ τὸ ἔθνος, ὥς φασιν ἄγνωστον ἦν πρὸ τοῦ Θρᾳξὶ τοῖς παρὰ τὸν Ἴστρον, καὶ Γότθοις αὐτοῖς. Ἐλάνθανον δὲ προσοικοῦντες ἀλλήλοις, καθότι λίμνης μεγίστης ἐν μέσῳ κειμένης, ἕκαστοι τέλος ξηρᾶς ᾤοντο εἶναι τὴν καθ' αὑτοὺς οἰκουμένην, μετὰ τοῦτο δέ, θάλασσαν καὶ ὕδωρ ἀπέραντον. Συμβὰν δὲ βοῦν οἰστροπλῆγα διαδραμεῖν τὴν λίμνην, ἐπηκολούθησε βουκόλος· καὶ τὴν ἀντιπέραν γῆν θεασάμενος, ἤγγειλε τοῖς ὁμοφύλοις. Ἄλλοι δὲ λέγουσιν, ὡς ἔλαφος διαφυγοῦσα, τισὶ τῶν Οὔννων θηρῶσιν ἐπέδειξε τήνδε τὴν ὁδόν, ἐξ ἐπιπολῆς καλυπτομένην τοῖς ὕδασι. Τοὺς δέ, τότε μὲν ὑποστρέψαι, θαυμάσαντας τὴν χώραν, ἀέρι μετριώτερον, καὶ γεωργίᾳ ἥμερον ἔχουσαν· καὶ τῷ κρατοῦντι τοῦ ἔθνους ἀγγεῖλαι ἃ ἐθεάσαντο. Δι' ὀλίγων δὲ τὰ πρῶτα καταστῆναι εἰς πεῖραν τοῖς Γότθοις. Μετὰ δὲ ταῦτα, πανσυδεὶ ἐπιστρατεῦσαι, καὶ μάχῃ κρατῆσαι, καὶ πᾶσαν τὴν αὐτῶν γῆν κατασχεῖν. Τοὺς δὲ διωκομένους, εἰς τὴν Ῥωμαίων περαιωθῆναι· καὶ τὸν ποταμὸν διαβάντας, πρέσβεις πέμψαι πρὸς βασιλέα, συμμάχους τοῦ λοιποῦ ἔσεσθαι σφᾶς, ὑπισχνουμένους, καὶ δεομένους συγχωρεῖν αὐτοῖς ᾗ βούλοιντο κατοικεῖν. Ταύτης δὲ τῆς πρεσβείας ἄρξαι Οὐλφίλαν, τὸν τοῦ ἔθνους ἐπίσκοπον· κατὰ γνώμην δὲ αὐτοῖς προχωρησάσης, ἐπιτραπῆναι ἀνὰ τὴν Θρᾴκην οἰκεῖν. Οὐ πολλῷ δὲ ὕστερον πρὸς σφᾶς αὐτοὺς στασιάσαντας διχῇ διαιρεθῆναι. Ἡγεῖτο δὲ τῶν μὲν Ἀθανάριχος· τῶν δὲ Φριτιγέρνης· ἐπεὶ δὲ πρὸς ἀλλήλους ἐπολέμησαν, κακῶς πράξας ἐν τῇ μάχῃ Φριτιγέρνης, ἐδεῖτο Ῥωμαίων βοηθεῖν αὐτῷ. Τοῦ δὲ βασιλέως ἐπιτρέψαντος βοηθεῖν καὶ συμμαχεῖν αὐτῷ τοὺς ἐν Θρᾴκῃ στρατιώτας, αὖθις συμβαλὼν ἐνίκησε, καὶ τοὺς ἀμφὶ Ἀθανάριχον εἰς φυγὴν ἔτρεψεν. Ὥσπερ δὲ χάριν ἀποδιδοὺς Οὐάλεντι, καὶ διὰ πάντων φίλος εἶναι πιστούμενος, ἐκοινώνησε τῆς αὐτοῦ θρησκείας· καὶ τοὺς πειθομένους αὐτῷ βαρβάρους ἔπειθεν ὧδε φρονεῖν. Οὐ τοῦτο δὲ μόνον, οἶμαι, αἴτιον γέγονεν, εἰσέτι νῦν πᾶν τὸ φῦλον προστεθῆναι τοῖς τὰ Ἀρείου δοξάζουσιν. Ἀλλὰ γὰρ καὶ Οὐλφίλας ὁ παρ' αὐτοῖς τότε ἱερωμένος, τὰ μὲν πρῶτα οὐδὲν διεφέρετο πρὸς τὴν καθόλου Ἐκκλησίαν. Ἐπὶ δὲ τῆς Κωνσταντίου βασιλείας, ἀπερισκέπτως, οἶμαι, μετασχὼν τοῖς ἀμφὶ Εὐδόξιον καὶ Ἀκάκιον τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει συνόδου, διέμεινε κοινωνῶν τοῖς ἱερεῦσι τῶν ἐν Νικαίᾳ συνελθόντων. Ὡς δὲ εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀφίκετο, λέγεται διαλεχθέντων αὐτῷ περὶ τοῦ δόγματος τῶν προεστώτων τῆς Ἀρειανῆς αἱρέσεως, καὶ τὴν πρεσβείαν αὐτῷ συμπράξειν πρὸς βασιλέα ὑποσχομένων, εἰ ὁμοίως αὐτοῖς δοξάζοι, βιασθεὶς ὑπὸ τῆς χρείας, ἢ καὶ ἀληθῶς νομίσας ἄμεινον οὕτω περὶ Θεοῦ φρονεῖν, τοῖς Ἀρείου κοινωνῆσαι, καὶ αὐτὸν καὶ τὸ πᾶν φῦλον ἀποτεμεῖν τῆς καθόλου Ἐκκλησίας — — —

---

11. Ibid., col. 1404 A — 1408 A

поради изгнанието на епископа и се уплашил да не би някакси да се разбунтуват. Той знаел, че са мъжествени и че, поради местоположението на земите им, са необходими на ромейската империя, тъй като възспирали напора на варварите в тази област. И тъй Ветраний по този начин се оказал по-силен от настояванията на владетеля. Той бил добър мъж във всяко друго отношение и се отличавал с добродетелния си живот, както свидетелствуват и самите скити.

11. За отвъддунавските варвари

За варварите оттатък Истър[243]. Как, изгонени от хуните, потърсили прибежище при ромеите и как станали християни. За Улфила и Атанарих и за това, което се случило между тях, и защо приели арианството.

От това именно слово на Темистий[244] императорът се настроил някакси по-човеколюбиво и не налагал такива жестоки наказания, както по-рано. Той нямало да изостави напълно гнева си срещу свещениците, ако настъпилите грижи по държавните работи не го били възспирали да се занимава с това. Защото готите, които по-рано живеели отвъд реката Истър и господствували над останалите варвари, били изгонени от така наречените хуни и преминали в ромейските предели. Това племе било[245], както казват, по-рано непознато на траките около Истър и на самите готи. Те не знаели, че живеят в съседство едни с други, понеже помежду им се простирало огромно езеро. И едните и другите мислели, че населяваната от тях страна е краят на земята, а след това — безкрайно море и вода. Но веднъж един пощръклял вол преминал езерото[246] и пастирът го последвал. А след като видял отвъдната земя, той известил [това] на съплеменниците си. Други пък казват, че една сърна, като бягала, показала на някои хуни-ловци пътя, който бил залят от водите. А ловците, възхитени от умерения климат и от добре разработената земя, когато се върнали, разказали на господаря на племето, какво са видели. Наскоро те влезли за пръв път в съприкосновение с готите. А след това се отправили на поход с цялата си войска, победили ги и завзели цялата им земя. Преследваните [готи] преминали в земята на ромеите. Те прехвърлили реката[247] и проводили пратеници до императора[248], като обещавали, че занапред ще му бъдат съюзници, и молели да им позволи да се заселят, където поискат. Начело на пратеничеството стоял Улфила, епископ на това племе. Желанието им се осъществило и им било позволено да се заселят в Тракия. Немного след това те се разбунтували помежду си и се разделили на две. Начело на едните бил Атанарих, а на другите — Фритигерн. След като започнали война помежду си, Фритигерн претърпял неуспех в сражението и помолил ромеите да му помогнат. Императорът наредил войниците в Тракия да му помогнат и да се бият на негова страна. [Фритигерн] отново влязъл в сражение, победил привържениците на Атанарих и ги обърнал в бягство. А за да се отблагодари на Валент и да го увери, че ще му бъде верен приятел, той приел неговата вяра, като убедил и варварите, които му били подчинени, да сторят същото. Струва ми се, че не е само тази при-

Πρῶτος δὲ γραμμάτων εὑρετὴς αὐτοῖς ἐγένετο, καὶ εἰς τὴν οἰκείαν φωνὴν μετέφρασε τὰς ἱερὰς Βίβλους. Καθότι μὲν οὖν ὡς ἐπίπαν οἱ παρὰ τὸν Ἴστρον βάρβαροι τὰ Ἀρείου φρονοῦσι, πρόφασις ἥδε. Κατ' ἐκεῖνο δὲ καιροῦ, πλῆθος τῶν ὑπὸ τὸν Φριτιγέρνην διὰ Χριστὸν μαρτυροῦντες, ἀνῃρέθησαν. — — —

Οὐκ εἰς μακρὰν δὲ οἱ Γότθοι πρὸς ἀλλήλους ὡμονόησαν· καὶ εἰς ἀπόνοιαν ἐπαρθέντες τοὺς Θρᾶκας ἐκακούργουν, καὶ τὰς αὐτῶν πόλεις καὶ κώμας ἐδῄουν. Πυθόμενος δὲ Οὐάλης, τῇ πείρᾳ μεμάθηκεν ὅσον ἥμαρτεν. Οἰηθεὶς γὰρ αὐτῷ τε καὶ τοῖς ἀρχομένοις χρησίμους ἔσεσθαι τοὺς Γότθους, φοβεροὺς δὲ τοῖς ἐναντίοις, ὡς ἐν ὅπλοις ἀεὶ παρεσκευασμένους, τῶν Ῥωμαϊκῶν ταγμάτων ἠμέλει. Καὶ ἀντὶ τῶν εἰωθότων εἰς στρατείαν ἐπιλέγεσθαι ἐκ τῶν ὑπὸ Ῥωμαίους πόλεών τε καὶ κωμῶν, χρυσίον εἰσεπράττετο.

12. De expeditione Valentis contra Scythas

Ἅμα γὰρ ἧκεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἐν ὑπονοίᾳ πολλῇ καὶ μίσει ἐγένετο παρὰ τῷ δήμῳ. Οἱ γὰρ βάρβαροι τὴν Θρᾴκην δῃώσαντες, καὶ μέχρι τῶν προαστείων ἤδη προελθόντες, καὶ αὐτοῖς τείχεσι μηδενὸς κωλύοντος προσβάλλειν ἐπεχείρουν. Ἐπὶ τούτοις δὲ χαλεπῶς ἡ πόλις ἔφερε· καὶ τὸν βασιλέα, ὅτι μὴ ἀντεξῄει, ἀλλ' ἀνεβάλλετο πολεμεῖν, ἐν αἰτίᾳ ἐποιοῦντο· καὶ ἐλογοποίουν, ὡς αὐτὸς τοὺς πολεμίους ἐπάγοιτο. Τελευτῶντες δέ, καὶ ἐν ἱπποδρομίᾳ θεώμενοι, εἰς τὸ φανερὸν αὐτοῦ κατεβόων, ὡς τὰ κοινὰ πράγματα περιορῶντος, καὶ ὅπλα ᾔτουν, ὡς αὐτοὶ πολεμήσοντες. Ὁ δὲ Οὐάλης ὑβρισθείς, ἐπεστράτευσε τοῖς βαρβάροις· ἠπείλησε δὲ ἢν ὑποστρέψῃ, τιμωρήσειν αὐτῷ[a], τῶν τε ὕβρεων τοῦ δήμου, καὶ ὅτι πρότερον Προκοπίῳ τῷ τυράννῳ προσέθεντο.

13. De morte Valentis a Isaacii monachi praedicta

Ἐξελθόντι δὲ αὐτῷ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, προσελθὼν Ἰσαάκιος ἀνὴρ μοναχός, τά τε ἄλλα ἀγαθός, καὶ διὰ τὸ Θεῖον κινδύνων καταφρονῶν· Ἀπόδος ἔφη, ὦ βασιλεῦ, τοῖς ὀρθῶς δοξάζουσι, καὶ τὴν παράδοσιν φυλάττουσι τῶν ἐν Νικαίᾳ συνεληλυθότων, τὰς ἀφαιρεθείσας ἐκκλησίας, καὶ νικήσεις τὸν πόλεμον. Ὀργισθεὶς δὲ ὁ βασιλεύς, ἐκέλευσεν αὐτὸν συλληφθῆναι καὶ δέσμιον φυλάττεσθαι. ἄχρις ἐπανελθὼν, δίκην εἰσπράξηται τοῦ τολμήματος. Ὁ δὲ ὑπολαβών, Ἀλλ' οὐχ ὑποστρέψῃς, ἔφη, μὴ ἀποδοὺς τὰς ἐκκλησίας. Καὶ ἀπέβη οὕτως. Ἐπεὶ γὰρ ἅμα τῷ στρατῷ ἐπεξῆλθεν, οἱ μὲν Γότθοι διωκόμενοι ὑπεχώρουν. Ὁ δὲ ἀπιών, ἤδη παραμείψας τὴν Θρᾴκην, ἧκεν εἰς τὴν Ἀνδριανούπολιν. Οὐκ ἀπὸ πολλοῦ τε γενόμενος τοῖς βαρβάροις, ἐν ἀσφαλεῖ χώρῳ στρατοπεδευομένοις θᾶττον ἢ ἔδει συμβάλλει, μὴ προδιαθεὶς ᾗ χρὴ καὶ ὅπῃ τάξαι τὴν στρατιάν. Διασπασθείσης δὲ αὐτῷ τῆς ἵππου, καὶ τοῦ ὁπλιτικοῦ τραπέντος, διωκόμενος ὑπὸ τῶν πολεμίων, εἴς τι δωμάτιον ἢ πύργον, ὀλίγοις ἅμα συνεπομένοις αὐτῷ, ἐν τῷ φεύγειν ἀποβὰς τοῦ ἵππου, εἰσέδυ καὶ ἔλαθεν. Οἱ δὲ βάρβαροι ἔθεον ἐπ' αὐτὸν ὡς αἱρήσοντες· καὶ ἐπὶ τὸ πρόσω ἱέμενοι, παρέτρεχον· οὐ γὰρ ὑπενόουν αὐτὸν ἐκεῖσε κρύπτεσθαι. Τῶν δ' αὖ σὺν αὐτῷ τινες, ἤδη τῶν πλειόνων βαρβάρων ὑπερβαλόντων τὸν τῇδε χῶρον, ὀλίγων δὲ κατόπιν

---

12. Ibid., col. 1413 B—C.
13. Ibid., col. 1413 C—1416 C.

---

a) *Τιμωρήσειν αὐτῷ* lege *αὐτούς*. W. Lowth.

чината, дето и досега цялото това племе се придържа о арианското учение. Защото и Улфила, техният тогавашен свещенослужител, в началото по нищо не се различавал от [учението] на православната църква. При царуването на Констанций той неразумно, както мисля, като взел участие заедно с хората на Евдоксий и Акакий[249] в Константинополския събор, останал в общение с духовниците, привърженици на Никейския събор. Казват, че когато пристигнал в Цариград, водачите на арианската ерес беседвали с него върху своето учение и му обещали, че ако се съгласи с тях, те ще подпомогнат мисията му пред императора. Принуден от нуждата или пък като наистина мислел, че е по-добре да има такова схващане за бога, той се приобщил към привържениците на Арий и отцепил и себе си и цялото племе от православната църква — — —.

Той пръв изобретил тяхната азбука и превел светото Писание на собствения им език. И тъй, тази е причината, поради която варварите около Истър са изцяло привърженици на арианското учение. По онова време били избити като мъченици мнозина от поданиците на Фритигерн, понеже изповядвали Христовата вяра — — —.

Не след дълго време между готите настанало единомислие. И, възгордени до самозабрава, те започнали да причиняват щети на траките и да опустошават техните градове и села. Когато Валент узнал това, той разбрал на дело, каква грешка бил извършил. Като мислел, че готите ще бъдат полезни за него и за неговите поданици, а страшни за враговете, понеже били винаги въоръжени, той пренебрегнал ромейските отреди. И вместо обичайното събиране на войници, той почнал да изисква злато от подвластните на ромеите градове и села.

12. За похода на Валент срещу скитите[250]

Щом Валент се върнал в Константинопол, всред народа се породило голямо подозрение и омраза спрямо него. Защото след като опустошили Тракия и стигнали вече чак до предградията на столицата, варварите се опитвали да нападнат и самите стени, без никой да ги възспира. Поради това градът негодувал. [Гражданите] обвинявали императора, че не излизал срещу тях, но отлагал да се сражава. Дори се носели слухове, че той сам бил довел неприятелите. Най-после, когато го видели в хиподрума, те открито започнали да викат срещу него, че пренебрегвал държавните работи, и искали оръжие, за да воюват сами. Валент, охулен, се отправил на поход срещу варварите. Той обаче заплашил народа, че ако се върне, щял да си отмъсти за обидите му и за това, че [гражданите] преди това се били присъединили към узурпатора Прокопий.

13. Предсказанието на монаха Исакий за гибелта на Валент

Когато [Валент] излязъл от Константинопол, до него се приближил един монах, на име Исакий, който бил добър мъж във всяко друго отношение и презирал опасностите заради бога. „Върни, казал той, царю, отнетите църкви на православните, които спазват уче-

ὄντων, ἐκ τοῦ ὀρόφου τοὺς παριόντας ἐτόξευον· οἱ δὲ ἐπὶ τούτῳ ἀνέκραγον, Ἐνθάδε Οὐάλης ἐστίν. Ἀκούσαντες δὲ οἱ προστυχόντες πλησίον, ἔμπροσθέν τε καὶ ὄπισθεν βοῇ τοῖς μετ' αὐτοὺς ἐδήλουν[a] ὅ ἤκουον· ὡς ἐν βραχεῖ καὶ τοὺς πορρωτέρω πολεμίους ἀκοῦσαι, καὶ διὰ τάχους εἰς αὐτὸν πάντας συνελθεῖν. Περιλαβόντες δὲ κύκλῳ τὸ δωμάτιον, καὶ πλείστην ὕλην περὶ τοῦτο συλλέξαντες, πῦρ ἐνέβαλον· αὐτίκα δὲ ἡ φλὸξ ὑπὸ ἐπιφόρου πνεύματος ὧδε συμβὰν ἐλαυνομένη, τὴν ὕλην διῆλθεν. Ἅμα δὲ καὶ τὰ ἀποκείμενα ἐν τῷ δωματίῳ, τοῦ πυρὸς μετέσχε, καὶ αὐτὸν τὸν βασιλέα καὶ τοὺς ἀμφ' αὐτὸν συγκατέκαυσεν. Ἐτελεύτησε δὲ γεγονὼς ἀμφὶ τὰ πεντήκοντα ἔτη· τρισκαίδεκα δὲ σὺν τῷ ἀδελφῷ βασιλεύσας, καὶ μετ' ἐκεῖνον τρία.

14. Quomodo Mavia Romanis auxilium misit

Οὐάλεντι μὲν ὧδε θανεῖν ξυνηνέχθη. Οἱ δὲ βάρβαροι, ἐπαρθέντες ἐπὶ τῇ νίκῃ, πᾶσαν τὴν Θρᾴκην ἐδῄουν· καὶ τελευτῶντες, τὰ προάστεια Κωνσταντινουπόλεως κατέτρεχον. Κινδυνεύουσι δὲ τότε τοῖς πράγμασι μέγα γεγόνασιν ὄφελος, ἐκ μὲν τῶν ὑποσπόνδων Σαρακηνῶν ὀλίγοι παρὰ Μαβίας ἀποσταλέντες, πλεῖστοι δὲ ἀπὸ τοῦ δήμου. Ῥητὸν γὰρ ἐκ τοῦ δημοσίου μισθὸν χορηγούσης αὐτοῖς Δομνίκης τῆς Οὐάλεντος γαμετῆς, ὡς ἔτυχεν ἕκαστος ὁπλιζόμενος, ἀντεπεξῄεσαν, καὶ τοὺς πολεμίους ἀμυνόμενοι, πόρρω τῆς πόλεως ἀπεδίωκον.

15. De incursione barbarorum circa Istrum incolentium

Λογισάμενος δὲ, ὡς τῶν ἀμφὶ τὸν Ἴστρον βαρβάρων Ἰλλυριοὺς καὶ Θρᾷκας ἐνοχλούντων προσῆκεν ἐπαμύνειν· ἀναγκαῖον δὲ καὶ τοῖς πρὸς Ἑσπέραν ἀρχομένοις παρεῖναι, καὶ μάλιστα Ἀλαμαννῶν τοὺς ἐνθάδε Γαλάτας κακουργούντων, κοινωνὸν ἐποίησατο τῆς ἀρχῆς ἐν τῷ Σιρμίῳ Θεοδόσιον.

16. De imperatore Theodosio cum barbaris pugnante

Ὑπὸ δὲ τοῦτον τὸν χρόνον, Γρατιανὸς μὲν ἔτι τῶν πρὸς Ἑσπέραν Γαλατῶν ὑπὸ Ἀλαμαννῶν ταραττομένων, ἐπὶ τὴν πατρῴαν ἀνέστρεψε μοῖραν· ἣν αὐτῷ τε καὶ τῷ ἀδελφῷ διοικεῖν κατέλιπεν, Ἰλλυριοὺς καὶ τὰ πρὸς ἥλιον ἀνίσχοντα τῆς ἀρχῆς Θεοδοσίῳ ἐπιτρέψας. Κατωρθοῦτο δε κατὰ γνώμην αὐτῷ τὰ πρὸς τούτους· Θεοδοσίῳ δὲ τὰ πρὸς τοὺς ἀμφὶ τὸν Ἴστρον βαρβάρους. Ἐπεὶ δὲ τῶν μὲν μάχῃ ἐπεκράτησε, τοὺς δὲ φίλους ἔχειν Ῥωμαίους ἀντιβολοῦντας ὁμήρους λαβὼν, σπονδὰς ἐδέξατο, ἧκεν εἰς Θεσσαλονίκην — — — ᾔσθη δὲ καὶ Ἰλλυριοῖς ἅπασι μὴ μετασχοῦσι τῆς Ἀρείου δόξης. Πυνθανόμενος δὲ περὶ τῶν ἄλλων ἐθνῶν, μέχρι μὲν Μακεδόνων ἔγνω τὰς ἐκκλησίας ὁμονοεῖν.

---

14. Ibid., col. 1417 A—B.
15. Ibid., col. 1417 B—1420 A.
16. Ibid., col. 1421 C—1424 A.

---

a) τοῖς μετ' αὐτοὺς ἐδήλουν. Legendum τοῖς μετ' αὐτῶν.

нието на Никейския събор, и ще победиш във войната". Разгневен, императорът заповядал да го хванат и да го държат в окови, докато се върне и го накаже за дързостта му. Обаче [Исакий] продължил: „Не ще се завърнеш, ако не върнеш църквите". Така и станало. [Императорът] излязъл заедно с войската срещу готите и те, преследвани, почнали да отстъпват. А той, като продължил напред и вече прекосил Тракия, пристигнал до Адрианопол. Намирайки се недалече от варварите, които се били разположили на стан в укрепено място, той влязъл в сражение с тях по-бързо, отколкото било необходимо, без предварително да се разпореди, как и къде трябва да се разположи войската. А когато конницата му била разпръсната и пехотата обърната в бягство, той, преследван от неприятелите, слязъл при бягането си от коня и, придружен от малцина, се вмъкнал в една къщурка или кула и там се скрил. Варварите започнали да тичат след него, за да го заловят. Но в устрема си напред те го отминали, защото не подозирали, че може да се крие там. Когато повечето от варварите вече били отминали това място и малцина от тях се намирали назад, някои от придружниците на императора започнали да стрелят от покрива върху минаващите. Тогава варварите извикали: „Тук е Валент!" Намиращите наблизо [неприятели] чули и предизвестили с викове онези, които били пред тях и зад тях. Така в кратко време [за това] узнали и по-отдалечените неприятели и бърже всички се струпали срещу императора. Те заобиколили отвред постройката, натрупали много дърва около нея и ги запалили. Веднага пламъкът, раздухан от появилия се благоприятен вятър, обхванал дървата. Същевременно се подпалило и това, което се намирало вътре в постройката, и така изгорели и императорът, и тия, които били с него. Той умрял на около петдесет години. Тринадесет години управлявал с брата си и три години след него.

14. Как Мавия изпратила помощ на ромеите, които били притиснати от варварите

По такъв начин загинал Валент. А варварите, възгордени от победата, опустошили цяла Тракия. Най-после те започнали да нападат предградията на Константинопол. Малцината изпратени от Мавия съюзници—сарацини и големият брой бойци от народа донесли голяма полза на изпадналата по това време в опасност държава. Защото Доминика, съпругата на Валент, им давала определена плата от държавната хазна и всички се въоръжили както могли и излезли срещу [неприятелите]. След като отбили враговете, те ги прогонили далече от града.

15. Нападенията на крайдунавските варвари

[Грациан][251] мислел, че трябва да отблъсне варварите[252] около Истър, които безпокоели илирите и траките. [Той смятал също] за необходимо да помогне на поданиците от Запад, главно защото аламаните[253] нанасяли вреди на тамошните галати. Затова в Сирмиум той взел за свой съуправител Теодосий[254].

17. De episcopis Tomorum et Marcianopolis

Καὶ ὁ βασιλεὺς ἐπεψηφίσατο· καὶ νόμον ἔθετο, κυρίαν εἶναι τὴν πίστιν τῶν ἐν Νικαίᾳ συνεληλυθότων· παραδοθῆναί τε τὰς πανταχῇ ἐκκλησίας τοῖς ἐν ὑποστάσει τριῶν προσώπων ἰσοτίμων καὶ ἰσοδυνάμων — — — Τούτους δὲ εἶναι τοὺς κοινωνοῦντας Νεκταρίῳ ἐν Κωνσταντινουπόλει· — — — ἐν δὲ ταῖς περὶ Θρᾴκην καὶ Σκυθίαν πόλεσι, Τερεντίῳ τῷ Τομέων, καὶ Μαρτυρίῳ τῷ Μαρκιανουπόλεως.

18. Quomodo barbari circa Istrum incolentes socii imperatoris facti sunt

Ἐπεὶ δὲ τὰ πρὸς τὸν πόλεμον αὐτῷ ηὐτρέπιστο, ἀναγορεύει βασιλέα Ὀνώριον τὸν νεώτερον υἱόν. Ἀρκάδιον γὰρ ἤδη χειροτονήσας ἦν. Ἄμφω δὲ ἐν Κωνσταντινουπόλει καταλιπὼν, σπουδῇ σὺν ταῖς στρατιαῖς ἀπὸ τῆς Ἕω ἐπὶ τὴν πρὸς Δύσιν ἀρχομένην ἠπείγετο. Συνείπετο δὲ αὐτῷ καὶ πλῆθος συμμάχων, τῶν περὶ τὸν Ἴστρον βαρβάρων.

19. De episcopo Tomorum inter Hunnos christianam fidem praedicante

Ἐν τούτῳ δὲ Τόμεως καὶ τῆς ἄλλης Σκυθίας τὴν Ἐκκλησίαν ἐπετρόπευε Θεότιμος Σκύθης, ἀνὴρ ἐν φιλοσοφίᾳ τραφείς· ὃν ἀγάμενοι τῆς ἀρετῆς οἱ περὶ τὸν Ἴστρον Οὖννοι βάρβαροι, Θεὸν Ῥωμαίων ὠνόμαζον. Καὶ γὰρ δὴ καὶ θείων ἐπ᾽αὐτῷ πραγμάτων ἐπειράθησαν. Λέγεται γοῦν, ὡς ὁδεύοντί ποτε παρὰ τὴν ἐνθάδε βαρβάρων γῆν, ὑπήντοντο ἐναντίαν τὴν αὐτὴν ὁδὸν ἐπὶ Τόμιν ἐλαύνοντες. Ὀλοφυρομένων δὲ τῶν ἀμφ᾽αὐτὸν ὡς αὐτίκα ἀπολουμένων, ἀποβὰς τοῦ ἵππου, ηὔξατο. Οἱ δὲ βάρβαροι μήτε αὐτὸν μήτε τοὺς ἑπομένους, ἢ τοὺς ἵππους ὧν ἀπέβησαν θεασάμενοι, παρέδραμον. Ἐπεὶ δὲ πολλάκις ἐπιόντες ἐκακοποίουν τοὺς Σκύθας, φύσει θηριώδεις ὄντας, εἰς ἡμερότητα μετέβαλεν, ἑστιῶν τε καὶ δώροις φιλοφρονούμενος. Ἐντεῦθεν δὲ βάρβαρος ἀνὴρ ὑπολαβὼν εὔπορον εἶναι, ἐπεβούλευσεν αὐτὸν ἑλεῖν. Καὶ βρόχον παρασκευάσας ἀσπίδι ἐπερειδόμενον, ὥσπερ εἰώθει τοῖς πολεμίοις διαλεγόμενος, ἀνασχὼν τὴν δεξιὰν, ἀκοντίζειν ἐπ᾽αὐτὸν τὸ σχοινίον ἔμελλεν, ὡς πρὸς ἑαυτὸν καὶ τοὺς ὁμοφύλους ἑλκύσων. Ἅμα δὲ τῇ ἐπιχειρήσει, ἀνατεταμένη ἡ χεὶρ πρὸς τὸν ἀέρα· διέμεινε. Καὶ οὐ πρότερον ὁ βάρβαρος τῶν ἀοράτων ἠφείθη δεσμῶν, εἰ μὴ τῶν ἄλλων ἀντιβολούντων, ὑπὲρ αὐτοῦ τὸν Θεὸν ἱκέτευσε Θεότιμος. Φασὶ δὲ κομήτην αὐτὸν διαμεῖναι καθ᾽ὃ σχῆμα φιλοσοφεῖν ἀρξάμενος ἐπετήδευσε. Λιτὸν δὲ τὴν δίαιταν· τροφῆς δὲ, οὐ τὸν αὐτὸν, ἀλλ᾽ἐν τῷ πεινῆν ἢ διψῆν τὸν καιρὸν ὁρίσαι. Φιλοσόφου γὰρ ἦν, οἶμαι, καὶ τούτοις πρὸς χρείαν, οὐ διὰ ῥαστώνην εἴκειν.

---

17. Ibid., col. 1437 A—1440 A.
18. Ibid., col. 1489 C.
19. Ibid., col. 1500 B—C.

16. Борбата на император Теодосий с варварите край Истър

Точно по времето, когато западните гали били обезпокоявани от аламаните, Грациан се завърнал в своя дял от империята[255], който баща му оставил да бъде управляван от него и от брат му[256]. А Илирик и източните земи от империята той предоставил на Теодосий. И тъй, борбата му срещу тях завършила според желанието му. А също и Теодосий успял да се справи с варварите около река Истър. Той победил едни от тях в сражение, от други, които молели да станат приятели на ромеите, взел заложници, сключил договор с тях и пристигнал в Солун — — —. Той се зарадвал, че никой от илирийците не споделя ариевата ерес. А като разпитал за другите племена, научил, че църквите чак до македонците са единни.

17. Епископите на Томи и Марцианопол

Императорът решил и издал закон, че е в сила определението за вярата на Никейския събор и че църквите трябва да се предават на тези, които вярват в хипостаса на троицата, равночтима и равносилна — — —. А това били хората, които се намирали в общение с Нектарий в Константинопол[257] — — — а за градовете на Тракия и Скития с Теренций, епископа на Томи[258], и с Мартирий, епископа на Марцианопол[259].

18. Варварите около Дунав остават съюзници на византийския император[260]

След като завършили военните приготовления, [Теодосий] провъзгласил за император по-младия си син Хонорий, защото Аркадий бил вече обявен за император. Като оставил и двамата в Константинопол, [Теодосий] потеглил бързо с войските си от Изток към западната част на империята. Придружавали го и много съюзници от варварите около река Истър.

19. Дейността на Теотим, епископ на Томи, всред хуните

По това време църквата в Томи и в останала Скития се управлявала от Теотим Скит, мъж възпитан в любов към мъдростта. Варварите хуни около Истър, като се възхищавали от неговата добродетел, го наричали ромейски бог, защото чрез него те се запознали с вярата. И тъй, разказват, че когато той веднаж пътувал из тамошната варварска земя, срещнали го [варвари], които отивали по същия път за Томи. Когато неговите хора почнали да се окайват, че веднага щели да бъдат погубени, той слязъл от коня си и се помолил. А варварите, без да забележат нито него, нито придружаващите го или конете, от които те слезли, ги отминали. Поради дивата си природа [варварите] често нападали и измъчвали скитите, но той ги направил по-кротки, като ги гощавал и ги дарявал. Затова един варварин, като предполагал, че той е богат, намислил да го залови жив. Той вързал за щита си едно ласо[261], и както беседвал според на-

20. Theotimus, episcopus Tomorum, Origenem defendit

Καὶ Ἰωάννης μὲν εἰς ταυτὸν συνελθεῖν ἀπέφυγεν· ἰδίᾳ δὲ συγκαλῶν τοὺς ἐνδημοῦντας ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπισκόπους, ἐπεδείκνυ τὰ ψηφισθέντα κατὰ τῶν Ὠριγένους λόγων. Καί τινας ἐπιψηφίσασθαι ἔπεισεν· οἱ δὲ πλείους παρῃτήσαντο. Θεότιμος δὲ ὁ Σκυθίας ἐπίσκοπος καὶ ἄντικρυς Ἐπιφανίου καθήψατο. Οὔτε γὰρ ἔφη ὅσιον εἶναι, τὸν πάλαι τετελευτηκότα ὑβρίζειν· οὔτε βλασφημίας ἐκτός, τὴν τῶν παλαιοτέρων διαβάλλειν κρίσιν, καὶ τὰ παρ᾽ἐκείνων δεδοκιμασμένα ἀθετεῖν. Ἅμα τε λέγων, καὶ βιβλίον τι τῶν Ὠριγένους προκομίσας διεξῄει· καὶ χρειώδη ταῖς Ἐκκλησίαις τὰ ἀνεγνωσμένα δείξας, Ἄτοπον, ἔφη, ὑπομένουσιν οἱ ταῦτα διαβάλλοντες. — — —

21. De Hunnorum incursione in Thraciam

Περὶ δὲ τοῦτον τὸν χρόνον, ὡς ἐπίπαν συνενεχθὲν εὑρεῖν ἔστιν ἐν ταῖς τῶν ἱερέων διχονοίας, καὶ τὰ κοινὰ θορύβων καὶ ταραχῆς ἐπειράθη. Καὶ Οὖννοι μὲν τὸν Ἴστρον περαιωθέντες τοὺς Θρᾷκας ἐδῄουν — — — ἐβεβούλευτο πρὸς ἑαυτὰ συγκροῦσαι τὰ βασίλεια, καὶ στρατηγοῦ Ῥωμαίων ἀξίωμα περὶ Ὀνωρίου προξενίσας Ἀλαρίχῳ τῷ ἡγουμένῳ τῶν Γότθων, Ἰλλυριοῖς ἐπανέστησεν.

22. De incursione Ildis Hunnorum ducis in Castra Martis Moesiae

Κατὰ ταυτὸν δὲ συνέβη καὶ Οὔννους στρατοπεδευομένους ἐν Θρᾴκῃ, μήτε πολεμοῦντος αὐτοῦ, μήτε διώκοντος, αἰσχρῶς ὑποστρέψαι, τοὺς πλείους ἀποβαλόντας. Ἐπεὶ γὰρ Οὔλδις ὁ ἡγούμενος τῶν περὶ τὸν Ἴστρον βαρβάρων, πλείστην ἔχων στρατιὰν ἐπεραιώθη τὸν ποταμόν, ἐν τοῖς Θρᾳκῶν ὅροις ἐστρατοπεδεύετο. Καὶ Καστράμαρτις πόλιν τῆς Μυσίας προδοσίᾳ ἑλών, ἐντεῦθεν τὴν ἄλλην Θρᾴκην κατέτρεχε, καὶ σπονδὰς θέσθαι πρὸς Ῥωμαίους ὑπ᾽ἀλαζονείας οὐκ ἠνείχετο. Διαλεγομένου δὲ αὐτῷ περὶ εἰρήνης τοῦ ὑπάρχου τῶν Θρᾳκίων στρατευμάτων, ἀνίσχοντα τὸν ἥλιον ἐπιδείξας, οὐ χαλεπὸν αὐτῷ ἔφη, ἣν βούλοιτο, πᾶσαν ἣν ἐφορᾷ γῆν καταστρέψασθαι. Τερατευομένου δὲ τοιάδε, καὶ δασμὸν ὅσον ἐβούλετο ἐπιταττόντος, καὶ ἐπὶ τούτοις συντίθεσθαι Ῥωμαίοις εἰρήνην ἔχειν ἢ πόλεμον περιμένειν· ἀμηχάνου τε τοῦ πράγματος ὄντος, ἐπέδειξεν ὁ Θεὸς ἣν ἔχει προμήθειαν περὶ τὴν παροῦσαν βασιλείαν. Οὐκ εἰς μακρὰν γὰρ λόγοι πρὸς τοὺς ἀμφὶ τὸν Οὔλδιν οἰκείους καὶ λοχαγοὺς ἐγένοντο περὶ τῆς Ῥωμαίων πολιτείας, καὶ τῆς τοῦ βασιλέως φιλανθρωπίας, ὁποίων τε καὶ ὅσων ἀξιοῖ γερῶν τοὺς ἀρίστους καὶ ἀγαθοὺς ἄνδρας. Οὐκ ἀθεεὶ δὲ τούτων εἰς ἔρωτα καταστάντες, Ῥωμαίοις προσεχώρησαν, καὶ σὺν αὐτοῖς ἐστρατοπεδεύοντο ἅμα τοῖς ὑπ᾽αὐτοὺς τεταγμένοις. Ὁ δὲ Οὔλδις πρὸς τὸ πέραν τοῦ ποταμοῦ μόλις διεσώθη, πολλοὺς ἀποβαλών, ἄρδην δὲ τοὺς καλουμένους Σκιρούς· ἔθνος δὲ τοῦτο βάρβαρον, ἱκα-

---

20. Ibid., col. 1553 A—B.
21. Ibid., col. 1580 C — 1581 A.
22. Ibid., col. 1605 C — 1608 B.

вика си с неприятелите, вдигнал ръката си и се готвел да хвърли срещу [Теотим] въжето, за да го издърпа при себе си и при своите съплеменници. Но щом посегнал, ръката му останала протегната във въздуха. И варваринът не бил освободен от невидимите окови, преди Теотим, по застъпничеството на останалите, да се помоли на бога за него. Казват, че Теотим носел дълга коса, каквато сам той пръв установил за монасите. Той водел прост живот. Не си определял едно и също време за ядене, но ядел само когато бил гладен или жаден. Аз наистина мисля, че на философа е присъщо да прибягва към това поради нужда, а не за удоволствие.

20. Защита на Ориген от страна на Теотим, епископа на Томи

[Епифаний] избягвал да се срещне с Йоан на едно и също място. И като свикал поотделно всички пребиваващи в Константинопол епископи, показал им решенията срещу съчиненията на Ориген. Той убедил някои да подкрепят тези решения. Но повечето отказали. А епископът на Скития Теотим открито застанал срещу Епифаний. Той казал, че не е благочестиво да се хули отдавна починал човек и че на богохулство прилича и това, да се очерня преценката на предишните и да се отхвърлят техните решения. Като казал това, той посочил една книга от Ориген и започнал да чете. Изтъквайки, че прочетеното е полезно за църквата, той добавил: „Глупости вършат тези, които оклеветяват това..."

21. Нападение на хуните в Тракия[262]

Около това време и държавата, както въобще се случва при религиозни спорове, преживяла вълнения и сътресения. А и хуните, след като минали Истър, почнали да опустошават Тракия ——— [Стилихон[263]] искал да скара и двете империи и като издействувал от Хонорий[264] длъжността ромейски стратег за предводителя на готите Аларих, изпратил го срещу илирийците.

22. Нападение на хунския вожд Улдис над Кастра Мартис в Мизия

По това време[265] и хуните, които се били разположили на стан в Тракия, като загубили повечето от своите бойци, се завърнали позорно, без [императорът] да е воювал [с тях] или да ги е преследвал. Защото Улдис[266], вождът на варварите около река Истър, преминал реката с голяма войска и се разположил на стан в тракийските предели. Той превзел с предателство Кастра Мартис[267], град в Мизия, оттам опустошавал останалата Тракия и поради самонадеяност не се съгласявал да сключи мир с ромеите. Когато началникът на тракийските войски му предложил мир, той посочил изгряващото слънце и казал, че ако пожелаел, за него не било трудно да покори цялата земя, която то огрявало. Като се хвалел по този начин и изисквал данък, който сам определил, той казвал, че (само) при това условие ще се съгласи да сключи мир с ромеите, иначе ги

νῶς πολυάνθρωπον, πρὶν τοιᾶδε περιπεσεῖν συμφορᾷ. Ὑστερήσαντες γὰρ ἐν τῇ φυγῇ, οἱ μὲν αὐτῶν ἀνῃρέθησαν· οἱ δὲ ζωγρηθέντες, δέσμιοι πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐξεπέμφθησαν. Δόξαν δὲ τοῖς ἄρχουσιν διανεῖμαι τούτους, μή τι πλῆθος ὄντες νεωτερίσωσι· τοὺς μὲν ἐπ' ὀλίγοις τιμήμασι ἀπέδοντο· τοὺς δὲ πολλοὺς[a] προῖκα δουλεύειν παρέδοσαν, ἐπὶ τὸ μήτε Κωνσταντινουπόλεως, μήτε πάσης Εὐρώπης ἐπιβαίνειν, καὶ τῇ μέσῃ θαλάσσῃ χωρίζεσθαι τὸν ἐγνωσμένον αὐτοῖς τόπον. Ἐκ τούτων τε πλῆθος ἄπρατον περιλειφθὲν, ἄλλος ἀλλαχῇ διατρίβειν ἐτάχθησαν· πολλοὺς δὲ ἐπὶ τῆς Βιθυνίας τεθέαμαι, πρὸς τῷ καλουμένῳ Ὀλύμπῳ ὄρει, σποράδην οἰκοῦντας, καὶ τοὺς αὐτόθι λόφους καὶ ὑπωρείας γεωργοῦντας.

---

a) corr. Dujčev πολλοῖς ed. Migne.

очаква война. В това безизходно положение бог проявил грижата си за нашата държава. Не след дълго време пред приближевите и военачалниците на Улдис станало дума за ромейската държава, за човеколюбието на императора и с какви и колко големи почести той удостоявал храбрите и добри мъже. И с божия помощ, примамени от тия неща, те преминали на страната на ромеите и заедно със своите подчинени се разположили на стан при тях. А Улдис едва успял да се спаси на отвъдния бряг на реката, като изгубил много хора и всичките така наречени скири[268]. Това е варварско племе, което било доста многочислено преди да изпадне в тая беда. Защото като изостанали назад при бягството, едни от тях били избити, а други били пленени и били изпратени вързани в Константинопол. Управниците решили да ги разпръснат, за да не се разбунтуват, като са такова голямо множество. Едни били продадени на низка цена, а повечето били раздадени даром като роби [на разни хора] с условие да нямат достъп нито в Константинопол, нито в цяла Европа и да бъдат отделени чрез морето от познатите им места. Много от тях не били продадени. Тям било заповядано да живеят на различни места. Мнозина от тях съм видял да живеят разпръснато във Витиния[269] при така наречената планина Олимп и да обработват тамошните хълмове и планински долини.

VII. ТЕОДОРИТ КИРСКИ

Теодорит бил роден в 393 г. в Антиохия, гдето получил своето образование, като ученик на прочутия Теодор, епископ на Мопсуестия. През 423 г. бил избран за епископ на сирийския град Кирос. Той се проявил като ревностен църковник и в борбите, които избухнали във връзка с учението на Нестория, с когото бил съученик от младини, и Кирил Александрийски. Теодорит взел страната на Нестория. След третия Вселенски събор в Ефес (431 г.) Теодорит се съгласил да признае решението относно учението на Нестория, обаче отказал да осъди него самия като еретик. Поради това той трябвало да прекара известо време, именно от 449 до 451 г., в изгнание. След своето изгнаничество, той се завърнал отново в Кирос, гдето прекарал до края на живота си.

Теодорит Кирски се проявил като плодовит книжовник. На първо място трябва да се постави неговата „Църковна история" (*Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία*), която съставя продължение на Евсевиевата „Църковна история" и излага събитията от 323 г. до 428 г. В изложението обаче са споменати също и някои събития от малко по-късно време. Теодоритовата творба издава известна общност със съчиненията на Сократ и Созомен, обаче съвпаденията трябва да се обяснят с общите използувани извори. Творбата на Теодорита има ярко подчертана апологитическа тенденция. Там между другото се дават някои ценни известия за историята на балканските владения на Източно-римската империя, както и за историята на хуните. Освен тази „Църковна история", Теодорит е написал една *Φιλόθεος ἱστορία*, гдето разказва за живота и дейността на прочути отшелници. В тази втора негова творба също има нещо върху историята на нашите земи. От неговото перо са излезли също няколко църковни проповеди, послания, догматически и полемически съчинения и тълкувателни изложения върху разни книги от Писанието. Особено известно е неговото съчинение „Лекуване на езическите болести" (*Ἑλληνικῶν θεραπευτικὴ παθημάτων*), в което той се бори против различните езически

THEODORETUS CYRRENSIS

Historia ecclesiastica

1. Constantius synodum in Serdica fieri imperat

Τούτοις πεισθεὶς τοῖς γράμμασιν ὁ Κωνστάντιος, προσέταξεν εἰς τὴν Σαρδικήν, Ἰλλυρικὴ δὲ αὕτη πόλις, τοῦ Δακῶν ἔθνους μητρόπολις, καὶ τοὺς τῆς Ἑῴας καὶ τοὺς τῆς Ἑσπέρας συνδραμεῖν ἐπισκόπους.

---

1. P. Gr., LXXXII, col. 996 D.

учения. Колко широко са били известни съчиненията на Теодорита Кирски може да се види, между другото, от обстоятелството, че едно негово тълкуване на Псалтира е било преведено на старобългарски още по времето на цар Симеона — вероятно в Източна България през първата четвърт на X век. През VI век във Византия са били изказани съмнения относно правоверието на Теодоритовите книги. Въпреки това неговата „Църковна история“ е била преведена на латински, а по-късно била използувана от някои византийски историци, като Йоан Зонара и Никифор Калист.

РЪКОПИСИ

Главни ръкописи с текста на Теодоритовата „Църковна история“ са: P= Cod. Paris. suppl. 1248 (s. IX). — B= Cod. Bodleianus Auct. E 4, 18 (s. X). — A= Cod. Bodleianus Auct. E II 14 (s. XI). — L= Cod. Laurent. X 18 (s. XI). — Посочвания за други ръкописи вж. у Moravcsik, Byzantinoturcica, I, p. 332.

ИЗДАНИЯ

Thoedoret, Kirchengeschichte, herausgegeben von L. Parmentier (Die griechischen christlichen Schriftsteller der ersten drei Jahrhunderte). Leipzig 1911. — Migne, P. Gr., LXXXII (1864), coll. 881—1280. — Religiosa historia: ibidem, coll. 1279—1496. Тук е използувано това издание.

КНИГОПИС

Книгописни посочвания за по-старата книжнина вж. у Moravcsik, Byzantinoturcica, I, pp. 331—332. — Вж. също: Н. Глубоковский. Блаженный Θеодорет епископ Киррский и его деятелность (Москва 1890). — В. Погореловъ, Толкования Θеодорита Киррскаго на Псалтырь в древне-болгарском переводе. Разсмотрение списков и изследование особенностей псалтырнаго текста (Варшава 1910). — Teodoreto, a cura di N. Festa. Terapia di morbi pagani. Vol. I (libri, I—VI) (Firenze 1931).

ТЕОДОРИТ КИРСКИ

Църковна история

1. Император Констанций издава заповед да бъде свикан събор в Сердика

Убеден от това писмо[270], Констанций заповядал да се съберат епископите и от източните и от западните части на империята в илирийския град Сердика[271], главно селище на дакийското племе[272].

2. De Paulo, qui fuit episcopus Constantinopolitanus

Καὶ ἄλλα τινὰ προσθέντες, ἃ συκοφαντεῖν εἰώθεσαν τῆς εὐσεβείας τοὺς κήρυκας. Ἀλλὰ τοῦτον τηνικαῦτα οὐκ εἴασεν ὁ λεὼς εἰς τὴν Σαρδικὴν ἀπαχθῆναι, τὰς τῶν ἐναντίων ὀρρωδήσας ἐπιβουλάς.

3. De synodo in Serdica facta

Εἰς δὲ τὴν Σαρδικὴν πεντήκοντα μὲν καὶ διακόσιοι συνῆλθον ἀρχιερεῖς, ὡς διδάσκει τὰ παλαιὰ διηγήματα. Ἀφίκετο δὲ καὶ ὁ μέγας Ἀθανάσιος, καὶ Ἀσκληπᾶς ὁ Γαζαῖος, οὗ καὶ πρόσθεν ἐμνήσθην, καὶ Μάρκελλος ὁ Ἀγκύρας τῆς Γαλατῶν μητροπόλεως, ὃς καὶ ἐπὶ τῆς μεγάλης συνόδου ἐπίσκοπος ἦν. Ἀφίκοντο δὲ καὶ οἱ τούτων κατήγοροι, καὶ οἱ τῆς αἱρετικῆς προστατεύοντες φάλαγγος, οἱ πάλαι τῶν περὶ τὸν Ἀθανάσιον γενόμενοι δικασταί. Ἀλλὰ τῆς συνόδου μεμαθηκότες τὸ ἀκλινὲς, καὶ τὴν ἐν τοῖς θείοις δόγμασιν ὑγείαν, οὐδὲ κληθέντες εἰσῆλθον εἰς τὸ συνέδριον, ἀλλ' ἀπέδρασαν σὺν τοῖς ἀδίκοις δικασταῖς καὶ οἱ κατήγοροι. Καὶ τοῦτο ἄμεινον διδάσκει τῆς συνόδου τὰ γράμματα, ἃ σαφοῦς ἕνεκα διδασκαλίας ἐνθήσω τῇ συγγραφῇ.

Συνοδικὸν ὑπὸ τῶν αὐτόθι συνεληλυθότων ἐπισκόπων πρὸς τοὺς κατὰ τὴν οἰκουμένην ἐπισκόπους γραφέν.

Ἡ ἁγία σύνοδος ἡ κατὰ Θεοῦ χάριν ἐν Σαρδικῇ συναχθεῖσα, ἀπό τε Ῥώμης, καὶ Σπανίας, καὶ Γαλλίας, Ἰταλίας, Καμπανίας, Καλαβρίας, Ἀφρικῆς, Σαρδανίας, Παννονίας, Μυσίας, Δακίας, Δαρδανίας, ἄλλης Δακίας, Μακεδονίας, Θεσσαλίας, Ἀχαΐας, Ἠπείρων, Θράκης, Ῥοδόπης, Ἀσίας, Καρίας, Βιθυνίας, Ἑλλησπόντου, Φρυγίας, Πισιδίας, Καππαδοκίας, Πόντου, Φρυγίας ἄλλης, Κυλικίας, Παμφυλίας, Λυδίας, νήσων Κυκλάδων, Αἰγύπτου, Θηβαΐδος, Λιβύης, Γαλατίας, Παλαιστίνης, Ἀραβίας, τοῖς πανταχοῦ ἐπισκόποις, καὶ συλλειτουργοῖς τῆς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, ἀγαπητοῖς ἀδελφοῖς ἐν Κυρίῳ χαίρειν.

4. De haereticis in synodo Serdiciensi

Εἰσὶ δὲ τούτων μετὰ τοὺς περὶ Εὐσέβιον νῦν ἔξαρχοι, Θεόδωρος ἀπὸ Ἡρακλείας, Νάρκισσος ἀπὸ Νερωνιάδος τῆς Κιλικίας, Στέφανος ἀπὸ Ἀντιοχείας, Γεώργιος ἀπὸ Λαοδικείας, Ἀκάκιος ἀπὸ Καισαρείας τῆς Παλαιστίνης, Μηνόφαντος ἀπὸ Ἐφέσου τῆς Ἀσίας, Οὐρσάκιος ἀπὸ Σιγγιδούνου τῆς Μυσίας, Οὐάλης ἀπὸ Μυρσῶν τῆς Παννονίας. Καὶ γὰρ οὗτοι τοῖς σὺν αὐτοῖς ἐλθοῦσιν ἀπὸ τῆς ἑῴας οὐκ ἐπέτρεπον, οὔτε εἰς τὴν ἁγίαν σύνοδον ἐλθεῖν, οὔτε ὅλως εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ παραβαλεῖν συνεχώρησαν. Καὶ ἐρχόμενοι δὲ εἰς τὴν Σαρδικὴν, κατὰ τόπους συνόδους[a] ἐποιοῦντο πρὸς ἑαυτοὺς, καὶ συνθήκας μετὰ ἀπειλῶν, ὥστε ἐλθόντας αὐτοὺς εἰς τὴν Σαρδικὴν, μηδ' ὅλως εἰς τὴν κρίσιν ἐλθεῖν, μήτε ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνελθεῖν τῇ ἁγίᾳ καὶ μεγάλῃ συνόδῳ, ἀλλὰ μόνον ἐλθόντας, καὶ ἐπὶ ἀφοσιώσει τὴν ἑαυτῶν ἐπιδημίαν ἐπιδειξαμένους, ταχέως φυγεῖν.

---

2. Ibid., col. 997 A.
3. Ibid., col. 997 D—1000 B.
4. Ibid., col. 1008 C—D.

---

a) *σύνοδον* codd.

2. За Павел, бившия епископ на Констинтинопол

Те прибавили и някои други [измислици], каквито обикновено съчинявали срещу проповедниците на благочестието. Обаче тогава народът, който се боял от козните на враговете, не позволил да бъде откаран [Павел] в Сердика.

3. За събора в Сердика

Както ни учат старите повествования, в Сердика се събрали двеста и петдесет архиереи. Пристигнал и великият Атанасий, Асклепий от Газа[273], за когото споменах по-рано, и Маркел[274], глава на Анкирската митрополия в Галатия, който бил епископ и по време на големия събор. Пристигнали и техните обвинители и онези, които предвождали еретическата фаланга[275], по-раншните съдници на Атанасий. Но като узнал непреклонността на събора и неговата твърдост в божествените догми, те не се явили на събора, ако и да били канени, но заедно с несправедливите съдници избягали и обвинителите. И най-добре това ни показва посланието на събора, което за яснота ще вмъкна в изложението си.

Съборно послание, написано от събралите се тук епископи, до епископите по цял свят[276]:

Светият събор, събран по божия милост в Сердика от Рим, Испания, Галия, Италия, Кампания, Калабрия, Африка, Сардиния, Панония, Мизия, Дакия, Дардания, Втора Дакия, Македония, Тесалия, Ахея, Епир, Тракия, Родопа, Азия, Кария, Витиния, Хелеспонт, Фригия, Пизидия, Кападокия, Понт, Втора Фригия, Киликия, Памфилия, Лидия, Цикладските острови, Египет, Тибаида, Ливия, Галатия, Палестина и Арабия, поздравлява в бога възлюбените братя, всички епископи и съслужители на вселенската и апостолска църква.

4. Еретици на събора в Сердика

Техни предводители след Евсевий[277] сега са: Теодор от Ираклия, Нарцис от Нерониада в Киликия, Стефан от Антиохия, Георги от Лаодикея, Акакий от Кесария в Палестина, Минофант от Ефес в Азия, Урсакий от Сингидун в Мизия и Валент от Мирса в Панония. Те не позволили на ония, които дошли заедно с тях от Изток, нито да влязат в светия събор, нито пък въобще ги оставили да се приближат до божията църква[278]. И когато отивали в Сердика, те правили на някои места свои събори, като се уговорили и заплашвали, че щом стигнат в Сердика, няма изобщо да отиват на съд, нито пък ще се събират на едно място заедно със светия и велик събор, но само ще се явят, ще покажат за свое оправдание, че присъствуват, и веднага ще си отидат.

5. Преследване на православните в Тракия[279]

Коя църква днес не плаче поради техните злоумишления срещу самите епископи? - - - Адрианопол заради христолюбивия Евтропий и неговия приемник Лукий, който често поради тях носел дори и

5. De persecutione orthodoxorum in Thracia

Ποία νῦν Ἐκκλησία οὐ θρηνεῖ διὰ τὰς ἐκείνων κατὰ τῶν ἐπισκόπων αὐτῶν ἐπιβουλάς; - - - ἡ δὲ Ἀδριανούπολις, διὰ Εὐτρόπιον τὸν φιλόχριστον, καὶ τὸν μετ' αὐτὸν Λούκιον, τὸν πολλάκις παρ' αὐτῶν καὶ ἁλύσεις φορέσαντα, καὶ οὕτως ἀποθανόντα· - - - Θεόδουλον δὲ καὶ Ὀλύμπιον ἀπὸ τῆς Θράκης ὄντας, καὶ ἡμᾶς δὴ καὶ πρεσβυτέρους ἡμετέρους οὕτως ἐποίησαν ζητηθῆναι, ὡς εἰ εὑρεθείημεν κεφαλῆς ὑποστῆναι τιμωρίαν· καὶ τάχα ἂν ἀπεθάνομεν οὕτως, εἰ μὴ παρὰ γνώμην αὐτῶν ἐφύγομεν καὶ τότε.

6. De exilio Liberii in Beroiam Thraciae

Ὁ δὲ βασιλεὺς μετὰ δύο ἡμέρας κριθέντος Λιβερίου, καὶ μὴ μετατεθέντος τοῦ λογισμοῦ, εἶπεν ἐξορισθῆναι εἰς τὴν Βέροιαν τῆς Θράκης - - - Ὁ μὲν δὴ νικηφόρος τῆς ἀληθείας ἀγωνιστὴς τὴν Θράκην ὡς προσετάχθη κατέλαβε. Δύο δὲ διεληλυθότων ἐτῶν, ὁ μὲν Κωνστάντιος εἰς τὴν Ῥώμην ἀφίκετο.

7. De synodo in Nice Thraciae et de symbolo fidei ibi composito

Μετὰ τήνδε τὴν ἐπιστολὴν, τὸν βασιλέως θυμὸν παραθήξαντες, ἄγουσιν ἄκοντας τῶν ἐπισκόπων τοὺς πλείστους εἴς τινα πόλιν τῆς Θράκης· Νίκη δὲ ὄνομα ταύτῃ.

8. De epistola ad episcopos Illyrici

Ὅτι μέντοι τῆσδε τῆς ἐκθέσεως ἅπαντες κατηγοροῦσιν οἱ τῆς ἀληθείας ἀγωνισταὶ, καὶ διαφερόντως οἱ τὴν ἑσπέραν οἰκοῦντες, μαρτυρεῖ τὰ πρὸς Ἰλλυρίους παρ' ἐκείνων γραφέντα - - - Ἔγραψαν δὲ τάδε· Οἱ ἐπίσκοποι οἱ ἐπὶ τῆς Ῥωμαίων εἰς τὸ ἱερὸν συνελθόντες συνέδριον, Δάμασος, καὶ Οὐαλεριανὸς, καὶ οἱ λοιποὶ, τοῖς ἀγαπητοῖς ἀδελφοῖς τοῖς ἐν Ἰλλυρικῷ καθεστῶσιν ἐπισκόποις, ἐν Θεῷ χαίρειν.

9. De martyrio Aemiliani in Dorostolo

Ἐν Δορυστόλῳ[a]*, πόλις δὲ αὕτη τῆς Θράκης ἐπίσημος, Αἰμιλιανὸς ὁ νικηφόρος ἀγωνιστὴς ὑπὸ Καπετωλίνου τοῦ τῆς Θράκης ἁπάσης ἄρχοντος παρεδόθη πυρᾷ.*

10. De synodo in Nice Thraciae

Ταύτην δὲ ὡμολόγησαν οἱ ἐν Νικαίᾳ συνελθόντες Πατέρες, καὶ ταύτῃ σύμψηφοι τυγχάνουσι πᾶσαι αἱ κατὰ τόπον Ἐκκλησίαι, αἵ τε κατὰ Σπανίαν, καὶ Βρεττανίαν καὶ Γαλλίας, καὶ αἱ τῆς Ἰταλίας πάσης, καὶ Καμπανίας, Δαλματίας τε καὶ Μυσίας, Μακεδονίας, καὶ πάσης Ἑλλάδος.

---

5. Ibid., col. 1032 B—D.
6. Ibid., col. 1040 A—B.
7. Ibid., col. 1049 A—B.
8. Ibid., col. 1052 B—C.
9. Ibid., col. 1093 A.
10. Ibid., col. 1125 D—1128 A.

---

a) *ἐν Δοροστόλῳ δέ.* Basil. Graec.; Nicephor. H. E. X, 9 et Epiphanius, rectius.

окови и така загинал - - - Те започнали така да преследват Теодул и Олимпий, от Тракия, пък и нас и нашите свещеници, че ако ни бяха намерили, щяхме да бъдем наказани със смърт и може би така щяхме да погинем, ако и тогава не бяхме избягали въпреки очакването ми.

6. Изгнанието на Либерий в Тракийска Верояг[280]

След два дни императорът разпитал Либерий и понеже той не си променил мнението, заповядал да бъде заточен във Вероя в Тракия - - - Тогава победоносният поборник за истината пристигнал в Тракия, както му било заповядано. А след като минали две години, Констанций отишъл в Рим.

7. За събора в тракийския град Нике[281] и за съставеното там изложение на вярата[282]

След като изпратили това писмо и разпалили гнева на императора[283], завели по-голямата част от епископите против волята им в един тракийски град, на име Нике.

8. Послание до епископите в Илирик[284]

Всички поборници[285] за истината осъдили това изложение и особено ония, които живеят на Запад. За това свидетелствува писмото им до илирийците[286] — — —. Те написали следното: „Събраните на свещен събор епископи на Римската [църква] Дамаз[287], Валериан[288] и останалите поздравяват в бога обичните си братя, епископи в Илирик."

9. Мъченичеството на Емилиан в Доростол

В Доростол[289], прочут град в Тракия[290], победоносният поборник [за вярата] — Емилиан[291] — бил хвърлен на кладата от управителя на цяла Тракия — Капитолин[292].

10. Съборът в Тракийска Никея[293]

Тази вяра изповядали събралите се в Никея отци и с нея са съгласни всички поместни църкви в Испания, Британия и Галия, в цяла Италия, Кампания, Далмация и Мизия, Македония и цяла Елада.

11. Послание на събора в Илирик за вярата

Епископите на Илирик поздравяват в господа божиите църкви и епископите на диоцеза Азия, Фригия, Карофригия и Пакатиана.

11. De epistola synodi Illyrici de fide

Ἐπιστολὴ συνοδικὴ τῆς ἐν τῷ Ἰλλυρικῷ συνόδου περὶ πίστεως. Οἱ ἐπίσκοποι τοῦ Ἰλλυρικοῦ ταῖς Ἐκκλησίαις τοῦ Θεοῦ καὶ ἐπισκόποις διοικήσεως Ἀσιανῆς, Φρυγίας, Καροφρυγίας, Πακατιανῆς, ἐν Κυρίῳ χαίρειν.

12. De Valente contra Gothos pugnaturo

Τῶν δὲ Γότθων τὸν Ἴστρον διαβάντων, καὶ τὴν Θρᾴκην ληϊζομένων στρατιάν τε συναθροῖσαι, καὶ στρατεῦσαι[a] *κατ' αὐτῶν ἐβουλεύσατο.*

13. Valens Eusebium in exilium misit

[Misit] *εἰς δέ γε τὴν Θρᾴκην Εὐσέβιον, τὸν ἀποστολικοῖς ἱδρῶσι περιρρεόμενον.*

14. De exilio Eusebii in Thraciam

Ὁπόσην δὲ ἀνδρείαν καὶ σοφίαν ἐπεδείξατο, βασιλικὸν δεξάμενος νόμον, ὃς ἐκέλευσεν αὐτὸν τὴν Θρᾴκην καταλαβεῖν, ἀναγκαῖον οἶμαι τοὺς ἀγνοοῦντας μαθεῖν — — — Ὁ δὲ σμικρά τινα παρὰ τῶν γνωριμωτέρων λαβών, καὶ διδασκαλίαις ἅπαντας καὶ προσευχαῖς καθοπλίσας, καὶ τῶν ἀποστολικῶν ὑπερμαχεῖν δογμάτων παρεγγυήσας, ἐπὶ τὸν Ἴστρον ἀπῆρεν.

15. De persecutione orthodoxorum

Ἐπειδὴ δὲ εἶπεν ὁ πρεσβύτης καὶ ποιμένα ἔχειν, καὶ τοῖς ἐκείνου νεύμασιν ἕπεσθαι, ὀγδοήκοντα κατὰ ταυτὸν συλλαβών, εἰς τὴν Θρᾴκην ἐξέπεμψεν. Ἀπαγόμενοι δὲ θεραπείας ἀπήλαυον ὅτι μάλιστα πλείστης· καὶ πόλεις γὰρ ὑπήντων καὶ κῶμαι, γεραίρουσαι τοὺς νικηφόρους ἀγωνιστάς. Ἀλλ' ὁ φθόνος τοὺς ἀντιπάλους ὁπλίσας, φάναι τῷ βασιλεῖ παρεσκεύασεν, ὡς τιμὴν παμπόλλην τοῖς ἀνδράσιν ἐκείνοις ἡ νομισθεῖσα προὐξένησεν ἀτιμία. Ταῦτα μαθὼν ὁ Βάλης, ἀνὰ δύο διαιρεθῆναι προσέταξε, καὶ τοὺς μὲν εἰς τὴν Θρᾴκην, τοὺς δὲ εἰς τὰς τῆς Ἀραβίας ἐσχατιάς, ἄλλους δὲ εἰς τὰς τῆς Θηβαΐδος διασπαρῆναι πολίχνας. Φασὶ δέ, καὶ οὓς ἡ φύσις συνέζευξε, διαζεῦξαι τοὺς ὠμοτάτους, καὶ ἀδελφοὺς ὄντας ἀπ' ἀλλήλων χωρίσαι.

16. Valens magistrum militum Traianum contra Gothos in Thraciam misit

Ἐπειδὴ δὲ τὸν Βόσπορον διαβὰς εἰς τὴν Θρᾴκην ἀφίκετο, πρῶτον μὲν ἐν Κωνσταντινουπόλει πλεῖστον διέτριψε χρόνον, δειμαίνων τὸν πόλεμον. Τραϊα-

11. Ibid., col. 1137 C.
12. Ibid., col. 1145 C.
13. Ibid., col. 1148 B—C.
14. Ibid., col. 1148 C—1149 B.
15. Ibid., col. 1156 D—1157 A.
16. Ibid., col. 1193 A—C.

a) *στρ. συναθροίσας στρατεῦσαι.* Basil. Gr. et Savilii, itemque Epiphanius VII, 13, probante Valesio.

12. Валент се готви за война срещу готите

Но след като готите преминали Истър и почнали да опустошават Тракия, [Валент] решил да събере войска и да се отправи на поход срещу тях.

13. Заточаването на епископ Евсевий в Тракия

[Валент изпратил на заточение] в Тракия Евсевий, облян в апостолска пот.

14. Епископ Евсевий в Тракия

Смятам необходимо да осведомя тези, които не знаят, за мъжеството и мъдростта, проявени от Евсевий, когато той получил нареждането на императора, с което му се заповядало да отиде в Тракия. — — — А той, като взел някои незначителни и обикновени неща, като укрепил всички с поучения и молитви и като им поръчал да се борят за апостолското учение, заминал за Истър.

15. Гонение на православни християни при Валент

След като презвитерът казал [иа префекта][294], че те си имат духовен пастир и следват неговите наставления, той заловил осемдесет души и ги изпратил в Тракия[295]. Те заминали, изпроводени [от народа] с най-голямо уважение. И наистина, градовете и селата посрещали с почит победоносните борци. Обаче завистта подтикнала техните противници да кажат на императора[296], че предполагаемото безчестие е донесло твърде голяма чест на тези мъже. Като научил това, Валент заповядал да бъдат разделени и едни да бъдат пръснати из Тракия, други из покрайнините на Арабия, а трети из градчетата на Тиваида. Казват дори, че [Валентовите хора] в жестокостта си разделили и ония, които природата била свързала, като отделили един от друг родни братя.

16. Валент изпраща стратега Траян срещу готите в Тракия

След като [Валент] преминал Босфора и стигнал в Тракия, отначало той останал дълго време в Константинопол, понеже се страхувал от войната. Той изпратил стратега Траян с войска срещу варварите[297]. Тъй като Траян претърпял неуспех и се завърнал, Валент твърде много го укорявал, като го обвинявал в малодушие и страхливост.

17. Вретаний, архиерей на Малка Скития

И Вратений, който блестял с всякакъв вид добродетели, комуто било поверено да управлява като архиерей градовете на цяла Скития и бил обладан от религиозна ревност, изобличил Валент, че изопачава християнското учение и че върши беззакония срещу светите мъже[298].

νὸν δὲ σὺν τῇ στρατιᾷ τὸν στρατηγὸν κατὰ τῶν βαρβάρων ἀπέστειλεν. Ἐπειδὴ δὲ ἡττηθεὶς ἐπανῆλθεν ἐκεῖνος, ἐλοιδορεῖτο λίαν Οὐάλης, μαλακίαν αὐτῷ καὶ δειλίαν ἐγκαλῶν.

17. De Bretanione praesule christianorum in Scythia Minore

Καὶ Βρετανίων,[a] παντοδαπῇ μὲν λαμπρυνόμενος ἀρετῇ, πάσης δὲ τῆς Σκυθίας τὰς πόλεις ἀρχιερατικῶς ἰθύνειν πεπιστευμένος, ἐπύρσευσέ τε τῷ ζήλῳ τὸ φρόνημα, καὶ τὴν τῶν δογμάτων διαφθορὰν, καὶ τὰς κατὰ τῶν ἁγίων παρανομίας τοῦ Βάλεντος ἤλεγξε.

18. De Valentis excidio

Ὁ δὲ τῶν συμβούλων ἐκείνων τῶν ἀρίστων καταφρονήσας, τὴν μὲν στρατιὰν εἰς τὴν παράταξιν προὔπεμψεν· αὐτὸς δὲ ἔν τινι κώμῃ καθήμενος τὴν νίκην προσέμενεν. Οἱ δὲ στρατιῶται τῶν βαρβάρων οὐκ ἐνεγκόντες τὴν ῥύμην, ἐτράποντο, καὶ κατεκτείνοντο διωκόμενοι· οἱ μὲν φεύγοντες κατὰ τάχος, οἱ δὲ κατακράτος διώκοντες. Καταλαβόντες δὲ τὴν κώμην ἐκείνην οἱ βάρβαροι, ἔνθα ὁ Βάλης τὴς ἧτταν μεμαθηκὼς ἐπειράθη λαθεῖν, πῦρ ἐμβαλόντες ἐνέπρησαν σὺν τῇ κώμῃ καὶ τὸν τῆς εὐσεβείας ἀντίπαλον.

19. De Eusebio, episcopo Samosatae

Τοιοῦτο μετὰ τοὺς παντοδαποὺς ἀγῶνας ὁ μέγας Εὐσέβιος ἐδέξατο τέλος, καὶ τοὺς ἐν τῇ Θράκῃ βαρβάρους διαφυγὼν, τὰς τῶν δυσσεβῶν αἱρετικῶν οὐ διέφυγε χεῖρας, ἀλλα δι᾽ ἐκείνων τὸν τοῦ μαρτυρίου στέφανον ἀνεδήσατο. Ταῦτα μὲν οὖν μετὰ τὴν ἐπάνοδον τῶν ἐπισκόπων ἐγένετο. Γρατιανὸς δὲ, τὴν Θράκην δῃουμένον μαθὼν ὑπὸ τῶν τὸν Βάλεντα κεκαυκότων βαρβάρων, καταλιπὼν τὴν Ἰταλίαν, εἰς τὴν Πανονίαν[b] ἀφίκετο.

20. De magistro militum Theodosio contra barbaros circa Istrum pugnante

Κατ᾽ ἐκεῖνον δὲ τὸν καιρὸν Θεοδόσιος, διά τε τὴν τῶν προγόνων περιφάνειαν, καὶ διὰ τὴν οἰκείαν ἀνδρείαν, ὀνομαστότατος ἦν, καὶ τούτου χάριν ὑπὸ τοῦ φθόνου τῶν ὁμοτίμων καὶ ὁμοφύλων βαλλόμενος, ἐν ταῖς Σπανίαις διέτριβεν· ἐν ἐκείναις γὰρ ἔφυ τε καὶ ἐτράφη. Ἀπορῶν δὴ οὖν ὁ βασιλεὺς ὅ τί χρὴ δρᾶσαι, φυσηθέντες γὰρ ἐκ τῆς νίκης οἱ βάρβαροι, δύσμαχοι ἦσάν τε καὶ ἐδόκουν, τὴν Θεοδοσίου στρατηγίαν λύσιν ὑπέλαβε τῶν κακῶν. Αὐτίκα δὴ οὖν, ἐκ τῶν Σπανιῶν τὸν ἄνδρα μεταπεμψάμενος, καὶ στρατηγὸν χειροτονήσας, μετὰ τῆς συνειλεγμένης ἐξέπεμψε στρατιᾶς. Ὁ δὲ τῇ πίστει φραξάμενος θαρσαλέως ἐξώρμησε, καὶ τὴν Θράκης ἐπιβὰς, καὶ τοὺς βαρβάρους θεασάμενος ὁμόσε χωροῦντας, ἔταξε τὴν στρατιὰν ὡς[c] εἰς μάχην. Ἀψιμαχίας δὲ γενομένης, οὐκ ἐνεγκόντες ἐκεῖνοι τὴν ἐμβολὴν, τὴν τάξιν κατέλιπον· τῆς δὲ τροπῆς γενομένης,

17. Ibid., col. 1196 B.
18. Ibid., col. 1196 B.
19. Ibid., col. 1205 A.
20. Ibid., col. 1205 A—C.

a) Βετρανίων Christoph., Scalig., Casaubon.
b) Παννονίαν Bas. Graec. et Steph.
c) ὡς abest a Bas. Graec.

18. Гибелта на Валент

Като пренебрегнал отличните съветници, той изпратил войската напред да се бие, а сам отседнал в едно село и чакал победата. Но войниците не могли да удържат устрема на варварите, обърнали гръб и били избити при преследване. Едните бягали бързо, а другите ги преследвали с всички сили. Когато варварите стигнали до онова село, гдето Валент, след като се научил за поражението, се опитал да се скрие, запалили селото и заедно с него изгорили и противника на благочестието.

19. За Евсевий, епископ на Самосата

Така завършил живота си великият Евсевий, след най-различни страдания. Той се отървал от варварите в Тракия, но не избягнал от ръцете на нечестивите еретици и чрез тях придобил мъченическия венец. Това станало след завръщането на епископите[299]. А Грациан[300], когато разбрал, че Тракия бива опустошавана от варварите[301], които били изгорили Валент, напуснал Италия и отишъл в Панония.

20. Борбата на стратега Теодосий срещу варварите край Дунав

По онова време Теодосий[302] бил много известен както поради благородния си произход, така и поради личната си храброст. Затова преследван от завистта на своите другари и съплеменници, той стоел [далеч] в Испания, гдето бил роден и отгледан. Прочее, като недоумявал, що да стори, защото възгордените от победата варвари били и изглеждали непобедими, императорът[303] сметнал, че избирането на Теодосий за стратег ще сложи край на злините. Затова веднага го извикал от Испания, назначил го за стратег и го изпратил със събраната войска. Теодосий смело тръгнал на поход, като се уповавал на вярата си. Когато пристигнал в Тракия и видял, че варварите[304] настъпват дружно, той построил войската за бой. След като било завързано сражение отблизо, неприятелите не могли да издържат удара и напуснали строя. При отстъплението едните бягали, а другите ги преследвали със все сила. Настанало голямо изтребление на варварите. Те били избивани не само от ромеите, но и взаимно се изтребвали. Така били погубени повечето от тях. Малцина успели да се скрият и преминали Истър. А отличният военачалник като разпределил веднага из близките градове войската, която имал, отпътувал бързо и стигнал при император Грациан и му съобщил лично за своите победи.

21. За града Солун

Солун е извънредно голям и многолюден град[305]. Той принадлежи на македонския народ и е главен град на Тесалия, Ахея, а също и на много други племена, които се управляват от префекта на Илирик[306].

οἱ μὲν ἔφευγον, οἱ δὲ κατακράτος ἐδίωκον. Πολὺς δὲ φόνος τῶν βαρβάρων ἐγένετο. Οὐ μόνον γὰρ ὑπὸ Ῥωμαίων, ἀλλὰ καὶ ὑπ' ἀλλήλων ἐκτείνοντο. Οὕτω δὲ τῶν πλείστων ἀναιρεθέντων, ὀλίγων δὲ τῶν λαθεῖν δυνηθέντων διαβάντων τὸν Ἴστρον, εὐθὺς ὁ ἄριστος στρατηγός, ἣν εἶχε στρατιὰν ἐν ταῖς πελαζούσαις πόλεσι διελών, αὐτὸς πρὸς τὸν βασιλέα Γρατιανὸν κατὰ τάχος ἐλαύνων ἀφίκετο, τῶν οἰκείων τροπαίων γενόμενος ἄγγελος.

21. De Thessalonica

Θεσσαλονίκη πόλις ἐστὶ μεγίστη καὶ πολυάνθρωπος, εἰς μὲν τὸ Μακεδόνων ἔθνος τελοῦσα, ἡγουμένη δὲ καὶ Θετταλίας καὶ Ἀχαΐας, καὶ μέντοι καὶ ἄλλων παμπόλλων ἐθνῶν, ὅσα τῶν Ἰλλυριῶν τὸν ὕπαρχον ἡγούμενον ἔχει.

22. De dissensione ecclesiastica in Antiochia

Παυλῖνός τε γὰρ ἐτελεύτησε πάλαι, καὶ Εὐάγριος οὐκ ἐννόμως προβέβληται· καὶ τῆς Ἑῴας αἱ Ἐκκλησίαι τῆς Φλαβιανοῦ προεδρίας ἀντέχονται, πρὸς δὲ τῇ Ἑῴᾳ[a]*, καὶ τὴν Ἀσιανὴν ἅπασαν, καὶ τὴν Ποντικήν, καὶ μέντοι καὶ τὴν Θρᾳκικὴν*[b] *κοινωνούσας ἔχει καὶ συνημμένας, καὶ τὸ Ἰλλυρικὸν δὲ ἅπαν ἐκεῖνον οἶδε τῶν κατὰ τὴν Ἀνατολὴν ἐπισκόπων ἡγούμενον.*

23. De ecclesia Gothorum

Ὁρῶν δὲ καὶ[c] *τὸν Σκυθικὸν ὅμιλον ὑπὸ τῆς Ἀρειανικῆς θηρευθέντα σαγήνης, ἀντεμηχανήσατο καὶ αὐτός, καὶ πόρον ἄγρας ἐξεῦρεν. Ὁμογλώττους γὰρ ἐκείνοις*[d] *πρεσβυτέρους, καὶ διακόνους, καὶ τοὺς τὰ θεῖα ὑπαναγινώσκοντας λόγια προβαλλόμενος, μίαν τούτοις ἀπένειμεν ἐκκλησίαν, καὶ διὰ τούτων πολλοὺς τῶν πλανωμένων ἐθήρευσεν. Αὐτός τε γὰρ τὰ πλεῖστα ἐκεῖσε φοιτῶν διελέγετο, ἑρμηνευτῇ χρώμενος τῷ ἑκατέραν γλῶσσαν ἐπισταμένῳ τινί.*

24. De conversione Scytharum circa Istrum incolentium

Μαθὼν δέ τινας τῶν νομάδων παρὰ τὸν Ἴστρον ἐσκηνωμένους διψῆν μὲν τῆς σωτηρίας, ἐστερῆσθαι δὲ τοῦ τὸ νάμα προσφέροντος, ἐπεζήτησεν ἄνδρας τὴν ἀποστολικὴν φιλοπονίαν ἐζηλωκότας, καὶ τούτους ἐκείνοις ἐπέστησεν. Ἐγὼ δὲ καὶ γράμμασιν ἐντετύχηκα παρ' αὐτοῦ γραφεῖσι πρὸς Λεόντιον τὸν Ἀγκύρας ἐπίσκοπον, δι' ὧν καὶ τῶν Σκυθῶν ἐδήλωσε τὴν μεταβολήν, καὶ πεμφθῆναι ἄνδρας πρὸς τὴν τούτων ποδηγίαν ἐπιτηδείους ἠξίωσεν.

---

21. Ibid., col. 1232 A.
22. Ibid., col. 1249 B—C.
23. Ibid., col. 1257 B—C.
24. Ibid., col. 1257 D—1260 A.

---

a) *τὴν Ἑῴαν.* Basil. Gr. et Steph.
b) *Θρᾳκιανήν.* Iidem.
c) *καὶ* abest a Basil. et Steph.
d) *ἐκείνων.* Basil. Gr.

22. Църковен разкол в Антиохия

И тъй Павлин[307] отдавна бил починал и Евагрий бил назначен незаконно. Всички църкви от Изтока били привърженици на епископ Флавиан. Той се намирал в общение с църквите на Изтока, на цяла Азия и на Понта, а също и на Тракия. Те били в единение и общение с него и целият Илирик признавал него за глава на източните епископи.

23. За църквата на готите

Когато [Йоан Златоуст видял][308], че и скитското множество[309] паднало в мрежата на арианите, започнал и той да измисля противосредства и намерил възможност за лов. Защото той им назначавал за презвитери и дякони техни еднородници, които да им четат словото божие, отредил им една църква и чрез това спечелил мнозина от заблудените. А и самият той отивал там много често и беседвал с тях посредством един човек, който знаел и двата езика.

24. За покръстването на скитите край Дунава[310]

Когато разбрал, че някои от номадите, разположени край Истър, жадуват за спасение, но нямало кой да им даде да пият от извора, той потърсил мъже, ревнители на апостолския труд, и им ги поставил [за наставници]. Аз дори намерих случайно и едно писмо, отправено от него до Анкирския епископ Леонтий, с което му известявал за покръстването на скитите и искал да им бъдат изпратени способни мъже, които да ги ръководят.

25. Бунтът на Гаина в Тракия[311]

„Защото ти си стратег, удостоен си с консулската одежда и трябва да не забравяш, какво си бил по-рано и какво си станал сега, каква е била предишната ти бедност и какво е сегашното ти богатство, какви дрехи си носел преди да минеш Дунава и с какви сега си облечен“— — — С тия думи учителят на вселената[312] затворил устата на Гаина и го накарал да млъкне. След известно време Гаина открито извършил отдавна замислената узурпация, събрал войската в Тракия и започнал да плячкосва и опустошава много местности.

26. Християни в Тракия в началото на пети век[313]

От тази неправда[314] се отвратили особено епископите на Европа. Затова те се отказали от общение с ония, които я били извършили. А и всички илирийци застанали на тяхна страна. Повечето от градовете на Изток отбягнали от участие в неправдата, но не

25. De seditione Gaïnae in Thracia

Στρατηγός τε γὰρ εἶ, καὶ τῆς ὑπατικῆς ἠξιώθης στολῆς, καὶ χρή σε σκοπῆσαι, τί μὲν ἦσθα πάλαι, τί δὲ γεγένησαι νῦν· καὶ τίς μὲν ἡ προτέρα πενία, τίς δ' ἡ παροῦσα περιουσία· καὶ ὁποίοις μὲν ἐσθήμασιν ἐκέχρησο πρὶν διαβῆναι τὸν Ἴστρον, ποῖα δὲ νῦν περιβέβλησαι — — — Τοιοῖσδε χρώμενος λόγοις ὁ τῆς οἰκουμένης διδάσκαλος ἐπεστόμισε τὸν Γαϊνᾶν, καὶ σιγὴν ἔχειν ἠνάγκασε. Χρόνου δὲ διελθόντος, τὴν πάλαι μελετηθεῖσαν ἐκεῖνος ἐγύμνωσε τυραννίδα, καὶ τὴν στρατιὰν ἐν τῇ Θράκῃ συναγαγών, ἐληΐζετό τε καὶ ἐδῄου τὰ πλεῖστα.

26. De christianis in Thracia seculo quinto ineunte

Ταύτην ἐβδελύξαντο διαφερόντως τὴς ἀδικίαν οἱ τῆς Εὐρώπης ἐπίσκοποι· τῆς γὰρ τῶν δεδρακότων σφᾶς αὐτοὺς ἀπέκριναν κοινωνίας· καὶ Ἰλλυριοὶ δὲ πάντες τῆς μερίδος ἐκείνης ἐγένοντο. Τῶν δὲ πρὸς ἥλιον ἀνίσχοντα πόλεων οἱ πλεῖστοι ἔφυγον μὲν τῆς ἀδικίας τὴν κοινωνίαν, τὸ δὲ τῆς Ἐκκλησίας οὐκ ἐμέρισαν σῶμα. Καὶ τελευτήσαντος δὲ τοῦ μεγάλου διδασκάλου τῆς οἰκουμένης, οὐ πρότερον οἱ τῆς Ἑσπέρας ἐπίσκοποι τῶν ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ τῇ Ἑῴᾳ, καὶ τῶν ἐν τῷ Βοσπόρῳ[a]*, καὶ τῇ Θράκῃ τὴν κοινωνίαν ἠσπάσαντο, ἕως ἐκείνου τοῦ θεσπεσίου ἀνδρὸς τοὔνομα τοῖς τεθνεῶσιν ἐπισκόποις συνέταξαν.*

27. Quomodo Roïlas Thraciam vastat

Καὶ γὰρ ἡνίκα Ῥωΐλας[b]*, Σκυθῶν τῶν νομάδων ἡγούμενος, τόν τε Ἴστρον διέβη μετὰ στρατιᾶς ὅτι μάλιστα πλείστης, καὶ τὴν Θράκην ἐδῄου καὶ ἐληΐζετο, καὶ τὴν βασιλίδα πόλιν πολιορκήσειν τε καὶ αὐτοβοεὶ αἱρήσειν, καὶ ἀνάστατον ἠπείλει ποιήσειν, σκηπτοῖς ἄνωθεν ὁ Θεὸς καὶ πρηστῆρσι βαλών, καὶ αὐτὸν κατέφλεξε, καὶ τὴν στρατιὰν κατανάλωσεν ἅπασαν.*

28. De episcopis Constantinopolitanis

Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοποι· — — — Δημόφιὸ Βλος ερόης τῆς Θράκης αἱρετικός[c].

29. De incursione Scytharum

Καὶ Σκύθαι μέν, καὶ οἱ ἄλλοι βάρβαροι, τὴν Θράκην ἅπασαν ἀπὸ τοῦ Ἴστρου μέχρι τῆς Προποντίδος ἀδεῶς ἐληΐζοντο.

---

25. Ibid., col. 1260 D—1261 A.
26. Ibid., col. 1264 C—1265 A.
27. Ibid., col. 1268 D—1269 A.
28. Ibid., col. 1280 A.
29. Ibid., col. 1372 A.

---

a) *καὶ τῆς Ἑῴας καὶ τῶν ἐν τῇ Βοσπ.* Basil. Gr.

b) Sic et Nicephorus XIV, c. 4 (quamquam apud eum scribitur *Ῥωΐλᾶς*). Itemque Epiph. probante Valesio. Basil. Gr. cum Steph. habebat *Ῥοῖλος*.

c) *ἑαυτὸν ἐκεῖ μετέθηκεν· εἶτα Γρηγ.*

разкъсали тялото на църквата. И когато великият учител[315] на вселената умрял, епископите на Запад не приели общение с епископите в Египет, Изтока, Босфора и Тракия, преди да бъде поставено името на този божествен мъж между имената на умрелите епископи.

27. Роила опустошава Тракия

Роила[316], предводителят на скитите номади, преминал Истър с много голяма войска и започнал да опустошава и оплячкосва Тракия, като същевременно заплашвал, че ще обсади столицата, ще я превземе с първото нападение и ще я обезлюди. Тогава бог пратил от небето гръм и мълния, поразил го с огън и унищожил цялата му войска.

28. Константинополски епископи

Константинополски епископи: — — — Демофил[317], еретик, от Тракийска Верея.

29. Нападение на скити[318]

И скитите и другите варвари опустошавали без страх цяла Тракия от Истър чак до Пропонтида.

VIII. ОЛИМПИОДОР ТИВАНСКИ

Олимпиодор произхождал от Тива (Египет). За неговия живот се знае твърде малко. Известно е, че през 412 г. той бил изпратен при хунския цар Донат. Олимпиодор съставил едно историческо съчинение — наречено от Фотия „Исторически слова“ (*Ἱστορικοὶ λόγοι*) — в 22 книги и посветено на имп. Теодосий II (408—450). Там той излагал събитията от времето между 407 и 425 г. Това съчинение, сега загубено, било приготвено като сбирка от материали за една история. Въпреки това, авторът е снабдил всяка книга с предговор, вмъкнал речи, характеристики, описания и други подобни — което показва, че той държал за добрия стил на своята творба. От запазените откъси се вижда, че той черпил сведенията си от устни съобщения и лични наблюдения. Съчинението му е познато само по извадките, които са запазени у патриарх Фотий и историка Зосим.

OLYMPIODORUS THEBANUS

1. De Gothorum et Hunnorum irruptione

¹Ὅτι ὁ ἱστορικός φησι παρὰ Οὐαλερίου τινὸς τῶν ἐπισήμων ἀκοῦσαι περὶ ἀνδριάντων ἀργυρῶν τετελεσμένων εἰς βαρβάρων ἀποκώλυσιν. Ἐν γὰρ ταῖς ἡμέραις, φησί, Κωνσταντίου τοῦ βασιλέως, ἐν τῇ Θράκῃ Οὐαλερίου ἄρχοντος, μήνυσις γέγονεν ὡς θησαυρὸς εὑρεθείη. Οὐαλέριος δὲ παρὰ τὸν τόπον παραγενόμενος μανθάνει παρὰ τῶν ἐπιχωρίων ἱερὸν εἶναι τὸν τόπον, καὶ ἐξ ἀρχαίας τελετῆς ἀνδριάντας ἐν αὐτῷ ἀφιερῶσθαι. Εἶτα ἀναφέρει ταῦτα τῷ βασιλεῖ, καὶ δέχεται γράμμα ἐπιτρέπον αὐτῷ ἀναλαβεῖν τὰ μηνυθέντα. Ἀνορυχθέντος τοίνυν τοῦ τόπου εὑρίσκονται τρεῖς ἀνδριάντες διόλου ἐξ ἀργύρου πεποιημένοι, ἐν σχήματι βαρβαρικῷ κατακείμενοι καὶ ἐξηγκωνισμένοι κατ' ἀμφοῖν ταῖν χεροῖν, ἐνδεδυμένοι δὲ βάρβαρον πεποικιλμένην ἐσθῆτα, καὶ κομῶντες τὰς κεφαλάς, νεύοντες ἐπὶ τὸ ἀρκτῷον μέρος, τουτέστι κατὰ τοῦ βαρβαρικοῦ χώρου. Ὧν ἀνδριάντων ἀναληφθέντων, πάραυτα καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας πρῶτον μὲν τὸ Γότθων ἔθνος πᾶσαν ἐπιτρέχει τὴν Θρᾴκην, ἔμελλε δὲ μικρὸν ὕστερον καὶ τὸ τῶν Οὔννων καὶ τὸ τῶν Σαρματῶν καταδραμεῖσθαι τό τε Ἰλλυρικὸν καὶ αὐτὴν τὴν Θρᾴκην. Ἐν μέσῳ γὰρ αὐτῆς τε Θρᾴκης καὶ τοῦ Ἰλλυρικοῦ κατέκειτο τὰ τῆς τελετῆς, καὶ ἐῴκει τῶν τριῶν ἀνδριάντων ὁ ἀριθμὸς κατὰ παντὸς ἔθνους τετελέσθαι βαρβάρου.

---

1. Dindorf, HGM, I, p. 461, 1—25.

ИЗДАНИЯ

C. Müller, FHG, IV, pp. 57—69. — Dindorf, HGM, I, pp. 450—472. — Ср. Moravcsik, Byzantinoturcica, I, p. 288, гдето са посочени по-старите издания. Преводът на дадения тук откъс е направен по изданието на текста от Dindorf, ib., p. 461, 1—25.

КНИЖНИНА

Christ — Schmid — Stählin, GGL, ib., pp. 1035—1036. — Croiset. HLG, pp. 887—888. — W. Haedicke: PWRE, XVIII (1939), coll. 201—207. — Moravcsik, Byzantinoturcica, I, p. 288. — E. A. Thompson, The Historical Work of Ammianus Marcellinus (Cambridge 1947), p. 19 n. 6; 40. — E. A. Thompson: Classical Quarterly, XXXVIII (1944), pp. 43—52. — E. A. Thompson, A History of Attila and the Huns (Oxford 1948), pp. 8 sqq., 34, 47, 58, passim. — Руски превод на един откъс вж. у Латышев, Известия: ВДИ, 1948, кн. 3, сс. 301—302.

ОЛИМПИОДОР ТИВАНСКИ

Предсказание за нахлуването на готи и хуни

Историкът[319] разказва, че чул от Валерий[320], един знатен мъж, за сребърни статуи, предопределени да възспират варварите. „В дните именно на император Констанций — разказва той[321] —, когато в Тракия бил управител Валерий, било съобщено, че е намерено съкровище. Валерий пристигнал на мястото и узнал от местните жители, че мястото е свещено и че там имало свещени статуи от стария култ. После той докладвал за това на императора и получил писмо, с което му се заповядвало да прибере споменатите неща. И тъй, след като било разкопано мястото, намерени били три статуи, направени изцяло от сребро, легнали по варварски начин и с вързани на гърба ръце. Статуите били облечени в пъстри варварски дрехи, имали дълги коси на главите и били обърнати към север, сиреч към варварската земя. След като тези статуи били вдигнати, веднага, подир малко дни, нахлули първо готите по цяла Тракия. Малко по-късно хуните и сарматите [322] щели да нападнат Илирик и самата Тракия. Защото светилището се намирало в средата между самата Тракия и Илирик[323]. И изглежда, че трите статуи били предопределени срещу всеки един от тези варварски народи"[324].

IX. ПРИСК ТРАКИЕЦ

Приск, наричан от някои византийски автори с името „Приск Тракиецът“ (ὁ Θρᾶξ), се е родил в тракийския град Панион вероятно към 410—420 г. Той се занимавал с философия и реторика. Неизвестно през коя година посетил Рим. Когато през 448 година неговият приятел Максимин бил изпратен от императора Теодосий II при Атила, Приск заминал заедно с него като секретар и съветник на византийското пратеиничество. Пак заедно с Максимина той посетил през 452 г. Дамаск, гдето трябвало да се водят мирни преговори със сарацините. Въз основа на някои данни трябва да се предполага, че Приск е починал след 472 г. Известен е като съставител на реторически съчинения. Според сведенията на Свидас, той написал една „Византийска история“, в осем книги, гдето били дадени също и вести за хуните. От това съчинение са запазени само откъси. Вероятно то е обгръщало събитията между 411 и 472 г.

Приск съставил своето съчинение главно въз основа на спомени и наблюдения, а в някои случаи и по писмени документи. Това придава на съчинението му извънредно голяма цена, като съвременен извор за събитията към средата на V век. Откъсите от него са запазени главно в сборниците с извадки, приготвени по нареждане на имп. Константин VII Багренородни (913—959) за назидание на малолетния му син Роман II (959—963). Вмъкнатите в тия сборници откъси, обаче, са били прередактирани. Други откъси от историята на Приска са запазени в съчиненията на по-късни византийски писатели. Изобщо, Приск може да бъде посочен като прозорлив и любознателен наблюдател. У него се долавя стремеж към архаизиране, като назовава съвременни нему племена и народи със заети от класическата древност имена. Изглежда, че някъде той съзна-

EXCERPTA E PRISCO

1. De conventione inter Hunnos et Imperium Orientale

1. Ὅτι Ῥοῦα βασιλεύοντος [τῶν] Οὔννων, Ἀμιλζούροις καὶ Ἰτιμάροις καὶ Τούνσουρσι[a] *καὶ Βοΐσκοις καὶ ἑτέροις ἔθνεσι προσοικοῦσι τὸν Ἴστρον καὶ ἐς τὴν Ῥωμαίων ὁμαιχμίαν καταφυγγάνουσιν ἐς μάχην ἐλθεῖν προῃρημένος*[b] *ἐκπέμπει Ἤσλαν*[c] *εἰωθότα ἐπὶ τοῖς διαφόροις αὐτῷ τε καὶ Ῥωμαίοις διακονεῖσθαι,*

1. Excerpta de leg., I, 1, pp. 121, 4—122, 22.

a) τούνσουρσι m. 1 corr. e τούσουρσα E τουνώσουρσι MP. In B incert. sitne τουνώσουρσι an τονώσουρσι.

b) προειρημένος O corr. Hoeschel.

c) ἴσλαν MP. εἴσλας in mg. repetit E.

телно е подражавал на своите класически образци, преди всичко на Херодота.

Съчинението на Приска е важно за нас не само защото дава извънредно ценни сведения за положението на византийската империя през първата половина на V век, но и защото описва с големи подробности държавата, нравите и живота на хуните. А известно е, че в състава на хунската държава са влизали както първобългарски, така и славянски племена. Освен това, дадени са също и множество вести за положението на днешните български земи през този период.

За различните ръкописи, в които са запазени откъсите от съчинението на Приска, вж. сведенията у Moravcsik, Byzantinoturcica, I, pp. 297—299.

ИЗДАНИЯ

Трябва да се отбележи, че и досега липсва едно пълно и окончателно издание. Като най-добри издания могат да се посочат главно: L. Dindorf, HGM I (Lipsiae 1870), pp. 275—352.— Excerpta de legationibus, ed. C. de Boor (Berolini 1903), pp. 121—155, 575—591.

КНИГОПИС

Г. С. Дестунис, Сказания Приска Панийскаго (в: Ученыя записки втораго отделения имп. Академии наук, VII. 1. 1861). — Moravcsik, op. c., pp., 294—302. — R. Rösler, Zur Bestimmung der Lage des alten Naissos (= Zf. für die österreichischen Gymnasien, XIX. 1868, pp. 843—846). — W. Ensslin, Maximinus und sein Begleiter, der Historiker Priskos (= BNgJ, V. 1926, pp. 1—9). — Gy. Moravcsik, Attilas Tod in Geschichte und Sage (=Körösi Csoma Archivum, II. 1926, pp. 83—116). — E. A. Thompson, Priscus of Panium, Fragment I b (=Classical Quarterly, XXXIX. 1945, pp. 92—94). — Idem, A History of Attila and the Huns (Oxford 1948), pp. 9—13, passim.

ПРИСК

ОТКЪСИ

1. Договор между хуните и Източната империя

Като решил да воюва срещу амилзурите[325], итимарите[326], тоносурите[327], воиските[328] и други племена, които обитавали край Дунава и били потърсили съюз с ромеите, хунският цар Руа[329] изпратил Исла[330], който обикновено служел за посредник в разприте между него и ромеите. Той ги заплашил, че ще наруши по-рано сключения мир, ако не бъдат предадени всички онези, които били избягали при

λύειν τὴν προϋπάρχουσαν εἰρήνην ἀπειλῶν, εἰ μή γε πάντας τοὺς παρὰ σφᾶς καταφυγόντας ἐκδοῖεν. βουλευομένων δὲ Ῥωμαίων στεῖλαι πρεσβείαν παρὰ τοὺς Οὕννους, πρεσβεύειν μὲν ἤθελον Πλίνθας καὶ Διονύσιος[a], Πλίνθας μὲν τοῦ Σκυθικοῦ, Διονύσιος δὲ τοῦ Θρᾳκίου γένους, ἀμφότεροι δὲ στρατοπέδων ἡγούμενοι καὶ ἄρξαντες τὴν ὕπατον παρὰ Ῥωμαίοις ἀρχήν. ἐπειδὴ δὲ ἐδόκει Ἦσλαν[b] παρὰ τὸν Ῥοῦαν ἀφικνεῖσθαι πρότερον τῆς ἐκπεμφθησομένης πρεσβείας, συνεκπέμπει Πλίνθας Σηγγίλαχον, ἄνδρα τῶν ἐπιτηδείων, πεῖσαι τὸν Ῥοῦαν αὐτῷ καὶ μὴ ἑτέροις Ῥωμαίων ἐς λόγους ἐλθεῖν. τελευτήσαντος δὲ Ῥοῦα, καὶ περιστάσης τῆς Οὕννων βασιλείας ἐς Ἀττήλαν καὶ Βλήδαν[c], ἐδόκει τῇ Ῥωμαίων βουλῇ Πλίνθαν[d] πρεσβεύεσθαι παρ᾽ αὐτούς. καὶ κυρωθείσης ἐπ᾽ αὐτῷ παρὰ βασιλέως ψήφου, ἐβούλετο καὶ Ἐπιγένην[e] ὁ Πλίνθας συμπρεσβεύειν αὐτῷ ὡς μεγίστην ἐπὶ σοφίᾳ δόξαν ἐπιφερόμενον καὶ τὴν ἀρχὴν ἔχοντα τοῦ κοιαίστ ρος. χειροτονίας δὲ καὶ ἐπ᾽ αὐτῷ γενομένης, ἄμφω ἐπὶ τὴν πρεσβείαν ἐξώρμησαν καὶ παραγίνονται ἐς Μάργον (ἡ δὲ πόλις τῶν ἐν Ἰλλυρίᾳ Μυσῶν[f] πρὸς τῷ Ἴστρῳ κειμένη ποταμῷ ἀντικρὺ[g] Κωνσταντίας φρουρίου κατὰ τὴν ἑτέραν ὄχθην διακειμένου), εἰς ἣν καὶ οἱ βασίλειοι συνήεσαν Σκύθαι[h]. καὶ τὴν σύνοδον ἔξω τῆς πόλεως ἐποιοῦντο ἐπιβεβηκότες ἵππων[i]· οὐ γὰρ ἐδόκει τοῖς βαρβάροις ἀποβᾶσι λογοποιεῖσθαι, ὥστε καὶ τοὺς Ῥωμαίων πρέσβεις τῆς σφῶν αὐτῶν ἀξίας προνοουμένους ἀπὸ τῆς αὐτῆς προαιρέσεως ἐς ταὐτὸν τοῖς Σκύθαις ἐλθεῖν, πρὸς τὸ μὴ τοὺς μὲν ἀφ᾽ ἵππων, τοὺς δὲ πεζοὺς διαλέγεσθαι. * * * τοὺς ἀπὸ τῆς Σκυθικῆς καταφεύγοντας, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἤδη πεφευγότας σὺν καὶ τοῖς αἰχμαλώτοις Ῥωμαίοις τοῖς ἄνευ λύτρων ἐς τὰ σφέτερα ἀφιγμένοις ἐκδίδοσθαι[k], εἰ μή γε ὑπὲρ ἑκάστου πεφευγότος τοῖς κατὰ πόλεμον κτησαμένοις ὀκτὼ δοθεῖεν χρυσοῖ[l]· ἔθνει δὲ βαρβάρῳ μὴ συμμαχεῖν Ῥωμαίους πρὸς Οὕννους αἱρουμένους[m] πόλεμον· εἶναι δὲ καὶ τὰς πανηγύρεις ἰσονόμους καὶ ἀκινδύνους Ῥωμαίοις τε καὶ Οὕννοις· φυλάττεσθαι δὲ καὶ διαμένειν τὰς συνθήκας ἑπτακοσίων λιτρῶν χρυσίου ἔτους ἑκάστου τελουμένων παρὰ Ῥωμαίων τοῖς βασιλείοις Σκύθαις· πρότερον δὲ πεντήκοντα καὶ τριακόσιαι αἱ τοῦ τέλους ἐτύγχανον οὖσαι. ἐπὶ τούτοις ἐσπένδοντο[n] Ῥωμαῖοί τε καὶ Οὖννοι καὶ πάτριον ὅρκον ὀμόσαντες ἐς τὰ ἀμφότερα[o] ἐπανῄεσαν. οἱ δὲ παρὰ Ῥωμαίους[p] καταφυγόντες ἐξεδόθησαν βαρβάροις, ἐν οἷς καὶ παῖδες Μάμα καὶ Ἀτακὰμ τοῦ βασιλείου γένους, οὓς ἐν Καρσῷ[r] φρουρίῳ Θρᾳκίῳ οἱ παρειληφότες ἐσταύρωσαν δίκας αὐτοὺς πραττόμενοι τῆς φυγῆς. οἱ δὲ περὶ Ἀττήλαν καὶ Βλήδαν τὴν εἰρήνην πρὸς Ῥωμαίους θέμενοι διεξῄεσαν τὰ ἐν τῇ Σκυθικῇ ἔθνη χειρούμενοι καὶ πόλεμον πρὸς Σορόσγους συνεστήσαντο.

---

a) πλίνθας et Διονύσιος rep. E. in mg.
b) εἶσλαν BE ἴσλαν MP.
c) καὶ Βλήδαν, quod addidit Niebuhrius e coni. extat in O sed ἀλήδαν scriptum pro βλήδαν. βλήδαν etiam m. 2 E.
d) πλίνθας O corr. Hoesch.
e) ἐπιγένειν BE ἐπιγένει M ἐπὶ γένει P. corr. Hoesch.
f) βυσῶν O corr. Nieb. (Mysorum interpres editionis Paris.).
g) ἄντικρυ O corr. Di.
h) συνήεσαν Σκύθαι Nieb. σαν σκύθαις O.
i) ἀφίππων E.
k) ἐκδιδόσθαι O corr. Nieb.
l) χρυσῶ BE χρυσῷ MP corr. Hoesch.
m) αἱρουμένους O αἱρομένους Nieb. in text. αἱρομένῳ idem in adnot. (cf. Dind. praef. p. LXVII).
n) ἐσπεύδοντο X sed m. 1 corr. in M. οὔννοι O.
o) ἀμφότερα] σφέτερα vel σφέτερα ἀμφότεροι coni. Bekker.
p) παρὰ ρωμαίοις O corr. Hoesch.
r) Καρσῷ] καιρῷ (cf. Procop. de aedif. IV, 11 p. 308, 25).

тях. Тогава ромеите решили да проводят пратеници при хуните. Като такива пожелали да отидат Плинт[331] и Дионисий[332]. Плинт произхождал от скитски, а Дионисий — от тракийски род. Двамата били вождове на войски и вече били получили у ромеите консулска длъжност. Тъй като изглеждало, че Исла щял да пристигне при Руа преди пратениците, които щели да бъдат изпратени, то Плинт изпроводил заедно с него едного от своите приближени, Сингилах, за да убеди Руа да преговаря с него, а не с други от ромеите. След като Руа умрял[333] и царската власт у хуните минала в ръцете на Атила и Бледа, ромейският сенат решил да изпроводи при тях като пратеник Плинт. Когато това решение било утвърдено от императора, Плинт поискал да бъде съпроводен в пратеничеството и от Епиген[334], който се ползувал заради мъдростта си с голяма слава и имал квесторски сан. Като се получило потвърждение и за него, двамата потеглили като пратеници и стигнали в Маргос[335], мизийски град в Илирия, разположен при реката Истър, срещу крепостта Констанция[336], която се намира на другия бряг. Тук пристигнали и царските скити[337]. Двете пратеничества се срещнали извън града на коне. Понеже варварите решили да преговарят с ромеите без да слизат от конете си, и ромейските пратеници, като държели за своето достойнство, се явили по същия начин при скитите, та да не се водят преговори между конници и пешаци. [Решено било[338] ромеите в бъдеще не само да не приемат онези], които бягали при тях от скитска земя, но и да предадат [на скитите] избягалите вече, а също тъй и пленените ромеи, които се били завърнали в земята си без откуп, освен в случай, когато за всеки от тях се заплатят по осем жълтици на онези, които са ги били пленили през време на война. Ромеите не трябвало да влизат в съюз с варварско племе, което би водело война против хуните. Тържищата трябвало да бъдат еднакво достъпни и безопасни както за ромеи, тъй и за хуни. За спазването и поддържането на договорите ромеите трябвало да плащат на царските скити по седемстотин литри злато всяка година, докато порано данта била триста и петдесет литри. При тия условия ромеите и хуните сключили договор и, като се заклели по своя отечествен обичай[339], едните и другите се завърнали в земите си. Забягналите при ромеите били предадени на варварите. Между тях били и младежите от царски род Мама[340] и Атакам[341]. А скитите, след като ги получили, ги разпънали на кръст в тракийската крепост Карсум[342] и тъй ги наказали заради бягството им. Като сключили мир с ромеите, Атила и Бледа потеглили на поход, за да покорят скитските племена и наченали война срещу сорозгите[343].

2. Бунтът на Валипс[344]

Валипс, който някога бил вдигнал рувите[345] против източните римляни, завзел разположения при реката[346] град Новидунум[347], избил някои граждани, задигнал всичките богатства от града и се готвел да нападне Тракия и Илирия заедно със своите съмишленици в бунта. Когато изпратената от императора войска се приближила

2. De seditione Valipsis

Οὐάλιψ ὁ πάλαι τοὺς Ῥούβους τοῖς Ῥωμαίοις ἐπαναστήσας τοῖς ἑῴοις, καταλαβὼν Νοβίδουνον πόλιν πρὸς τῇ ὄχθῃ κειμένην τοῦ ποταμοῦ, τινάς τε τῶν πολιτῶν διεχειρίσατο καὶ σύμπαντα τὰ ἐν τῷ ἄστει ἀθροίσας χρήματα κατατρέχειν τὴν Θρακῶν καὶ Ἰλλυριῶν παρεσκευάζετο μετὰ τῶν νεωτερίζειν σὺν αὐτῷ ἑλομένων. τῆς δὲ παραστησομένης αὐτὸν πεμφθείσης ἐκ βασιλέως δυνάμεως τειχήρης γενόμενος τοὺς πολιορκοῦντας ἐκ τῶν περιβόλων ἠμύνετο, ἐφ᾽ὅσον αὐτῷ τε καὶ τοῖς ἀμφ᾽αὐτὸν οἷά τε ἦν καρτερεῖν. ἡνίκα γὰρ ἀπηγόρευον τῷ πόνῳ διὰ τὸ ἐκ διαδοχῆς τὸ Ῥωμαϊκὸν μάχεσθαι πλῆθος, ἐς τὰς ἐπάλξεις τοὺς παῖδας τῶν αἰχμαλώτων ἱστῶντες τὴν τῶν ἐναντίων βελῶν ἐπεῖχον φοράν. φίλοι γὰρ τῶν Ῥωμαϊκῶν παίδων οἱ στρατιῶται οὔτε ἔβαλλον ἐς τοὺς ἐπὶ τοῦ τείχους οὔτε ἠκόντιζον. καὶ οὕτως αὐτῷ τριβομένου τοῦ χρόνου ἐπὶ συνθήκαις ἡ πολιορκία ἐλύετο.

3. De incursione Hunnorum contra Naissum

Ἐπολιόρκουν οἱ Σκύθαι τὴν Ναϊσσόν· πόλις δὲ αὕτη τῶν Ἰλλυριῶν ἐπὶ Δανουβα [!] κειμένη ποταμῷ. Κωνσταντῖνον αὐτῆς εἶναι οἰκιστήν φασιν, ὃς καὶ τὴν ὁμώνυμον ἑαυτῷ πόλιν ἐπὶ τῷ Βυζαντίῳ ἐδείματο. οἷα δὴ οὖν πολυάνθρωπόν τε πόλιν αἱρήσειν οἱ βάρβαροι μέλλοντες καὶ ἄλλως ἐρυμνὴν διὰ πάσης ἐχώρουν πείρας. τῶν δὲ ἀπὸ τοῦ ἄστεως οὐ θαρρούντων ἐπεξιέναι πρὸς μάχην τὸν ποταμὸν ὥστε ῥᾳδίαν εἶναι πλήθει τὴν διάβασιν ἐγεφύρωσαν κατὰ τὸ μεσημβρινὸν μέρος, καθ᾽ὃ καὶ τὴν πόλιν παραρρεῖ, καὶ μηχανὰς τῷ περιβόλῳ προσῆγον, πρῶτον μὲν δοκ ὺς ἐπὶ τροχῶν κειμένας διὰ τὸ πρόχειρον αὐτῶν εἶναι τὴν προσαγωγήν· αἷς ἐφεστῶτες ἄνθρωποι ἐς τοὺς ἀπὸ τῶν ἐπάλξεων ἀμυνομένους ἐτόξευον, τῶν ἐξ ἑκατέρας κεραίας ἑστώτων ἀνδρῶν ὠθούντων τοῖς ποσὶ τοὺς τροχοὺς καὶ προσαγόντων ὅπῃ καὶ δέοι τὰς μηχανάς, ὡς ἂν εἴη βάλλειν ἐπίσκοπα διὰ τῶν ἐν ταῖς ἐφεστρίσι πεποιημένων θυρίδων. ὥστε γὰρ τοῖς ἐπὶ τῆς δοκοῦ ἀνδράσιν ἀκίνδυνον εἶναι τὴν μάχην, λύγοις διαπλόκοις ἐκαλύπτοντο δέρρεις καὶ διφθέρας ἐχούσαις, κώλυμα τῶν τε ἄλλων βελῶν καὶ ὅσα ἐπὶ σφᾶς πυρφόρα ἐκπέμποιτο. πολλῶν δὲ τῷ τρόπῳ τούτῳ ἐπιτει ισθέντων ὀργάνων τῇ πόλει, ὥστε διὰ πλῆθος βελῶν ἐνδοῦναι καὶ ὑποχωρῆσαι τοὺς ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων, πρ σήγοντο καὶ οἱ καλούμενοι κριοί. μεγίστη δὲ ἄρα καὶ ἥδε ἡ μηχανή· δοκὸς ἐκ ξύλων πρὸς ἄλληλα νευόντων χαλαραῖς ἀπῃωρημένη ἁλύσεσιν, ἐπιδορατίδα καὶ προκαλύμματα ὃν εἴρηται τρόπον ἔχουσα, ἀσφαλείας ἕνεκα τῶν ἐργαζομένων. καλῳδίοις γὰρ ἐκ τῆς ὄπισθεν κεραίας εἷλκον βιαίως ἄνδρες αὐτὴν ἐς τὸ ἐναντίον τοῦ δεξομένου τὴν πληγήν, καὶ μετὰ ταῦτα ἠφίεσαν, ὥστε τῇ ῥύμῃ πᾶν τὸ ἐμπῖπτον τοῦ τείχους ἀφανίζεσθαι μέρος. οἱ δὲ ἀπὸ τῶν τειχῶν ἀμυνόμενοι ἁμαξιαίους λίθους πρὸς τοῦτο ἤδη παρεσκευασμένους, ἡνίκα τῷ περιβόλῳ προσαχθείη τὰ ὄργανα, ἐνέβαλλον, καὶ τινὰ μὲν αὐτοῖς ἀνδράσι συνέτριψαν, πρὸς δὲ τὸ πλῆθος οὐκ ἀντήρκουν τῶν μηχανῶν. καὶ γὰρ δὴ προσῆγον καὶ κλίμακας, ὥστε πῇ μὲν ἐκ τῶν κριῶν λυθέντος τ.ῦ τείχους, πῇ δὲ τῶν ἐν ταῖς ἐπάλξεσι βιαζομένων ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν μηχανῶν, ἁλῶναι τὴν πόλιν, τῶν βαρβάρων ἐσφρησάντων κατὰ τὸ ῥαγὲν τοῦ περιβόλου μέρος ἐκ τῆς τοῦ κριοῦ πληγῆς. τοῦτο δὲ καὶ διὰ τῶν κλιμάκων, αἳ τῷ μήπω πεσόντι τοῦ τείχους προσήγοντο.

---

2. Dindorf, HGM, I, p. 278, 4—20.
3. Ibidem, pp. 278, 22—280, 2.

до града, Валипс бил обсаден и се защищавал от стените срещу нападателите, доколкото той и съмишлениците му могли да окажат отпор. А като се отчаяли в борбата поради непрекъснатите нападения на римската войска, те поставили децата на пленниците върху зъберите на стените и така пречели на неприятелите да стрелят. Войниците, понеже били благосклонни към децата на ромеите, не отправяли стрели срещу тия, които били застанали върху стените, и не ги замервали с копия. Като печелил по този начин време, Валипс успял да сключи споразумение, и обсадата била вдигната.

3. Нападение на хунните срещу Ниш

Скитите[348] обсадили илирийския град Ниш[349], разположен при река Дунав. Казват, че [този град] бил построен от Константин[350], който създал и наречения по негово име град при Византион. Тъй като градът [Ниш] бил многолюден и при това укрепен, варварите искали да го превземат и за тая цел опитали всички средства. Защитниците на града не се одързостявали да излязат да се сражават и затова [варварите] построили мост на реката откъм юг, гдето тя тече край града, за да премине войската лесно през нея. Те докарали при стените бойни уреди и то на първо място греди, които били поставени върху колела, за да бъдат по-лесно придвижвани [към стените]. Върху тях стоели войници и стреляли срещу онези, които се отбранявали от зъберите на стените. В същото време други мъже, които се намирали от двете страни на гредите, тласкали с крака колелетата и придвижвали уредите там, гдето трябвало, та да могат да стрелят точно от направените в закритията пролуки. За да се сражават без да се излагат на опасност, мъжете, които стояли на гредите, се закривали с преплетени клоне, на които имало и сурови и обработени кожи. Това представяло препятствие както за обикновените, така и за огненосните стрели, които били хвърляни срещу тях. По този начин при градските стени били докарани много такива машини, та поради многото стрели онези, които се намирали по зъберите на стените, да бъдат принудени да отстъпят и да се оттеглят. Докарани били и така наречените „овни"[351]. Тоя вид уреди са много големи и са устроени така. Една греда е окачена с хлабави вериги на дървета, които се наклоняват едно към друго. Краят ѝ е заострен и целият уред е покрит по гореказания начин, за да бъдат в безопасност онези, които си служат с гредата. Няколко души отзад я теглят силно с въжета в противоположна посока на стената, на която трябва да се нанесе ударът. След това те я пускат, та със своя устрем да разруши всяка част от стената, върху която попадне. Когато тези уреди били докарвани до крепостта, защитниците хвърляли от стените огромни камъни, предварително донесени за тая цел, и смачквали някои от уредите заедно с хората, които действували с тях. Но те не могли да се справят с множеството уреди. Варварите донесли и стълби, та ако някъде стената бъде съборена от „овните" или пък ако защитниците по зъберите на стената бъдат надвити от множеството уреди, те да нахлуят през разрушената от удара на „овена" част на крепостта и тъй да

4. De invasione Hunnorum in terras Imperii Romani

Ὅτι, τῶν Σκυθῶν κατὰ τὸν τῆς πανηγύρεως καιρὸν καταστρατηγησάντων Ῥωμαίους καὶ πολλοὺς ἀνελόντων, οἱ Ῥωμαῖοι ἐπέστελλον πρὸς τοὺς Σκύθας ἐν αἰτίᾳ σφᾶς ποιούμενοι τῆς τοῦ φρουρίου αἱρέσεως ἕνεκεν καὶ τῆς τῶν σπονδῶν ὀλιγωρίας. οἱ δὲ ἀπεκρίναντο ὡς οὐκ ἀρξάμενοι ἀλλ' ἀμυνόμενοι ταῦτα δράσειαν· τὸν γὰρ τῆς Μάργου ἐπίσκοπον εἰς τὴν αὐτῶν διαβεβηκότα γῆν καὶ διερευνησάμενον τὰς παρὰ σφίσι βασιλείους θήκας σεσυληκέναι τοὺς ἀποκειμένους θησαυρούς· καὶ εἰ μὴ τοῦτον ἐκδοῖεν, ἐκδοῖεν δὲ καὶ τοὺς φυγάδας κατὰ τὰ ὑποκείμενα (εἶναι γὰρ παρὰ Ῥωμαίοις πλείστους) τὸν πόλεμον ἐπάξειν. Ῥωμαίων δὲ τὴν αἰτίαν οὐκ ἀληθῆ φαμένων εἶναι, ἐν τοῖς σφετέροις λόγοις[a] *τὸ πιστὸν οἱ βάρβαροι θέμενοι κρίσεως μὲν τῶν ἀμφιβόλων κατωλιγώρουν, πρὸς πόλεμον δὲ ἐτράπησαν, καὶ παραιωθέντες τὸν Ἴστρον πόλεις καὶ φρούρια πλεῖστα ἐπὶ τῷ ποταμῷ ἐκάκωσαν. ἐν οἷς καὶ τὸ Βιμινάκιον εἷλον· πόλις δὲ αὕτη τῶν ἐν Ἰλλυριοῖς Μυσῶν. ὧν γινομένων, καί τινων λογοποιούντων ὡς ὁ τῆς Μάργου ἐπίσκοπος ἐκδοθείη, ὥστε μὴ ἑνὸς ἀνδρὸς πέρι τῷ παντὶ Ῥωμαίων τὸν ἐκ τοῦ πολέμου ἐπαχθῆναι κίνδυνον, ὑποτοπήσας ὁ ἄνθρωπος ἐκδοθήσεσθαι, λαθὼν τοὺς ἐν τῷ ἄστει πρὸς τοὺς πολεμίους παραγίνεται καὶ αὐτοῖς παραδώσειν ὑπισχνεῖται τὴν πόλιν, εἴ γε ἐπιεικές τι οἱ τῶν Σκυθῶν βουλεύσαιντο*[b] *βασιλεῖς. οἱ δὲ ἔφασαν πάντα ποιήσειν τὰ ἀγαθά, εἰ τὴν αὐτοῦ ἄγοι ἐς ἔργον ὑπόσχεσιν· δεξιῶν τε*[c] *καὶ ὅρκων ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις δοθέντων, μετὰ βαρβαρικῆς πολυπληθίας ἐς τὴν Ῥωμαϊκὴν ἐπάνεισι*[d] *γῆν καὶ ταύτην προλοχίσας ἀντικρὺ τῆς ὄχθης νυκτὸς διανίστησιν ἐκ συνθήματος καὶ ὑπὸ τοῖς ἀντιπάλοις τὴν πόλιν ποιεῖ. δῃωθείσης δὲ τῆς Μάργου τὸν τρόπον τοῦτον, ἐπὶ μεῖζον ηὐξήθη τὰ τῶν βαρβάρων πράγματα.*

5. De petitione Attilae de transfugis reddendis

Ὅτι ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ μικροῦ βασιλέως Ἀττήλας ὁ τῶν Οὔννων βασιλεὺς τὸν οἰκεῖον στρατὸν ἀγείρας γράμματα στέλλει παρὰ τὸν βασιλέα τῶν τε φυγάδων καὶ τῶν φόρων πέρι, ὅσοι προφάσει τοῦδε τοῦ πολέμου οὐκ ἐδέδοντο, τὴν ταχίστην οἱ ἐκπέμπεσθαι παρακελευόμενος· συντάξεως δὲ ἕνεκα † μέλλοντος φόρου παρ' αὐτὸν πρέσβεις τοὺς διαλεξομένους ἀφικνεῖσθαι, ὡς, εἰ μελλήσειαν[e] *ἢ πρὸς πόλεμον ὁρμήσειαν, οὐδὲ αὐτὸν ἔτι ἐθέλοντα τὸ Σκυθικὸν ἐφέξειν πλῆθος. ταῦτα ἀναγνόντες οἱ ἀμφὶ τὰ βασίλεια οὐδαμῶς τοὺς παρὰ σφᾶς καταφυγόντας ἐκδώσειν ἔφασαν, ἀλλὰ σὺν ἐκείνοις τὸν πόλεμον ὑποστήσεσθαι, πέμψειν δὲ πρέσβεις τοὺς τὰ διάφορα λύσοντας. ὡς δὲ τῷ Ἀττήλᾳ τὰ δεδογμένα Ῥωμαίοις ἠγγέλλετο, ἐν ὀργῇ τὸ πρᾶγμα ποιούμενος τὴν Ῥωμαϊκὴν ἐδῄου γῆν, καὶ φρούριά τινα καθελὼν τῇ Ῥατιαρίᾳ προσέβαλε μεγίστῃ καὶ*[f] *πολυανθρώπῳ.*

---

4. Excerpta de leg., I, 2, pp. 575, 10—576, 9.
5. Ibid., I, 2, p. 576, 10—23.

---

a) *λόγοις*] *ὅπλοις* Herwerden.
b) *βουλεύσεντο* A sed *αιν* m. 1 spr. vers.
c) *τε*] *δέ* Dindorf.
d) *ἐπανίησι* A corr. Niebuhr.
e) *μελλήσειαν ἢ* Bekker *μελλήσειειν* A.
f) *καὶ* m. 1 spr. v. A.

превземат града. За това щели да послужат и стълбите, които били докарвани към онази част на стената, която още не била засегната.

4. Нападение на хуните в земите на империята

Скитите[352] нападнали ромеите по време на панаира и избили мнозина [от тях]. Тогава ромеите изпроводили при тях пратеници и ги обвинявали, че са завзели крепостта и са пренебрегнали договора. Скитите отговорили, че не те първи започнали враждебни действия, но че били извършили това за самоотбрана, тъй като епископът на Маргос[353] бил преминал в тяхна земя, издирил гробниците на техните царе и ограбил поставените там съкровища. Ако не им бъдел предаден епископът и не им бъдели върнати според договора бегълците — при ромеите имало мнозина такива — те щели да започнат война. Ромеите заявили, че това обвинение не отговаря на истината. А варварите, като настоявали за правотата на своите думи, не сметнали за нужно да подложат на обсъждане спорните неща и започнали война. Те преминали Дунава и разорили голям брой градове и крепости покрай реката. Между превзетите градове бил и Виминациум, мизийски град в Илирия. Когато ставали тези неща, някои говорели, че епископът на Маргос трябва да бъде предаден, та заради един човек да не бъде излагано цялото ромейско население на опасност от война. [Епископът], като подозирал, че ще да бъде предаден, пристигнал тайно от жителите на града при неприятелите и обещал да им предаде града, ако скитските царе[354] се отнесат към него благосклонно. Те му отговорили, че ще го облагодетелствуват щедро, ако действително изпълни своето обещание. След като се споразумели и заклели относно уговореното, той се завърнал в ромейска земя с голямо множество варвари и ги поставил в засада срещу брега. През нощта те се вдигнали по даден знак, и той предал града на неприятелите. След като Маргос бил опустошен по този начин, могъществото на варварите се увеличило още повече.

5. Искане на Атила за връщане на бегълците

По време на императора Теодосий Млади[355], хунският цар Атила събрал своята войска и, като изпратил писмо до императора относно бегълците и данъка, които не му били предадени под предлог, че имало война, настоявал да му бъдат изпратени в найскоро време. [Той изисквал също] да се явят при него пратеници, за да преговарят относно определянето на бъдещия данък, [като добавил], че ако се бавят или се впуснат във война, то и той ще престане вече да възпира скитската войска. Когато прочели това, приближените на императора заявили, че по никакъв начин не ще предадат избягалите при тях лица, но заедно с тях ще посрещнат нападението, обаче ще изпратят пратеници, които да разрешат споровете. Когато на Атила било известено решението на ромеите, той се разгневил, опустошил ромейската земя, сринал някои крепости и нападнал голямата и многолюдна [крепост] Рациария[356].

6. De legatione Senatoris ad Attilam

Ὅτι Θεοδόσιος ἔπεμπε Σηνάτορα ἄνδρα ὑπατικὸν παρὰ τὸν Ἀττήλαν πρεσβευσόμενον. ὃς οὐδὲ τὸ τοῦ πρεσβευτοῦ ἔχων ὄνομα ἐθάρρησε πεζὸς παρὰ τοὺς Οὔννους ἀφικέσθαι, ἀλλ' ἐπὶ τὸν Πόντον καὶ τὴν Ὀδυσσηνῶν[a] ἔπλευσε πόλιν, ἐν τῇ καὶ Θεόδουλος στρατηγὸς ἐκπεμφθεὶς διέτριβεν.

7. De foedere inter Hunnos et Imperium Romanum

Ὅτι μετὰ τὴν ἐν Χερρονήσῳ μάχην Ῥωμαίων πρὸς Οὔννους ἐγίνοντο καὶ αἱ συμβάσεις, Ἀνατολίου πρεσβευσαμένου. καὶ ἐπὶ τοῖσδε ἐσπένδοντο, ὅπως ἐκδοθεῖεν μὲν τοῖς Οὔννοις οἱ φυγάδες, καὶ ἓξ χιλιάδες χρυσίου λιτρῶν ὑπὲρ τῶν πάλαι συντάξεων δοθεῖεν[b] αὐτοῖς· φόρον δὲ ἔτους ἑκάστου δισχιλίας καὶ ἑκατὸν λίτρας χρυσοῦ σφίσι τεταγμένον εἶναι· ὑπὲρ δὲ αἰχμαλώτου Ῥωμαίου φεύγοντος καὶ ἐς τὴν σφετέραν γῆν ἄνευ λύτρων διαβαίνοντος δώδεκα χρυσοῦς εἶναι ἀποτίμησιν, μὴ καταβάλλοντας δὲ τοὺς ὑποδεχομένους ἐκδιδόναι τὸν φεύγοντα· μηδένα δὲ βάρβαρον Ῥωμαίους κατὰ[c] σφᾶς φεύγοντα δέχεσθαι. ταύτας προσεποιοῦντο μὲν ἐθελονταὶ Ῥωμαῖοι τὰς συνθήκας τίθεσθαι· ἀνάγκῃ[d] δὲ ὑπερβάλλοντι δέει, ὅπερ κατεῖχε τοὺς σφῶν ἄρχοντας, πᾶν ἐπίταγμα καίπερ ὂν χαλεπὸν τυχεῖν τῆς εἰρήνης ἐσπουδακότες ἠσμένιζον, καὶ τὴν τῶν φόρων σύνταξιν βαρυτάτην οὖσαν προσίεντο, τῶν χρημάτων αὐτοῖς καὶ τῶν βασιλικῶν θησαυρῶν οὐκ εἰς δέον[e] ἐκδεδαπανημένων, ἀλλὰ περὶ θέας ἀτόπους καὶ φιλοτιμίας οὐκ εὐλόγους καὶ ἡδονὰς καὶ δαπάνας ἀνειμένας, ἃς οὐδεὶς τῶν εὖ φρονούντων οὐδὲ ἐν εὐπραγίαις[f] ὑποσταίη, μήτι γε δὴ οἱ τῶν ὅπλων ὀλιγωρήσαντες, ὥστε μὴ μόνον Σκύθαις, ἀλλὰ γὰρ καὶ τοῖς λοιποῖς βαρβάροις τοῖς παροικοῦσι τὴν Ῥωμαίων ὑπακούειν ἐς φόρου ἀπαγωγήν. τούτων τῶν συντάξεων καὶ τῶν χρημάτων πέρι, ἅπερ ἔδει τοῖς Οὔννοις ἐκπέμπεσθαι, συνεισφέρειν πάντας ἠνάγκασαν[g] δασμὸν εἰσπραττομένους καὶ τοὺς κατὰ χρόνον τινὰ τὴν βαρυτάτην κουφισθέντας τῆς γῆς ἀποτίμησιν εἴτε δικαστῶν κρίσει εἴτε βασιλέων φιλοτιμίαις. συνεισέφερον[h] δὲ ῥητὸν χρυσίον καὶ οἱ ἐν τῇ γερουσίᾳ ἀναγεγραμμένοι ὑπὲρ τῆς σφῶν αὐτῶν ἀξίας. καὶ ἦν πολλοῖς ἡ λαμπρὰ τύχη βίου μεταβολή· ἐσεπράττοντο γὰρ μετὰ αἰκισμῶν ἅπερ ἕκαστον ἀπεγράψαντο οἱ παρὰ βασιλέως τοῦτο ποιεῖν ἐπιτεταγμένοι, ὥστε τὸν κόσμον τῶν γυναικῶν καὶ τὰ ἔπιπλα τοὺς πάλαι εὐδαίμονας προτιθέναι ἐν ἀγορᾷ, τοῦτο μὲν μετὰ τὸν πόλεμον τὸ κακὸν Ῥωμαίους ἐδέξατο, ὥστε πολλοὺς ἢ ἀποκαρτερήσαντας ἢ βρόχον[i] ἀψαμένους τὸν βίον ἀπολιπεῖν. τότε δὲ ἐκ τοῦ παραχρῆμα τῶν θησαυρῶν ἐξ-

6. Ibid., I, p. 122, 23—27.
7. Ibid., 1, 2, pp. 576, 24—578, 35.

a) Ὀδησσηνῶν Nieb. sed Ὀδυσσός forma Byzantinis non insolita.
b) δοθεν A ει m. 1 spr. vers. add.
c) κατά] παρά Bekker. παρὰ σφᾶς καταφεύγοντα coll. p. 578, 9; 21; 32 al.? κατὰ in mg. archetypi adscriptum errore librarii falsum locum obtinuisse videtur.
d) ἀνάγκη A. δὲ καὶ ὑπερβάλλοντι Nieb.
e) εἰς τὰ δέον A sed τὰ m. 1 expunctum.
f) εὐπραγ. ἂν ὑποσταίη Di.
g) ἠνάγκασαν E ἠναγκάσαν A sed ν ita scriptum um ι sit similis (ἠναγκάσαι MP ἠνάγκασαι B).
h) συνεισέφερον καὶ ῥητὸν χρυσίον. καὶ A corr. Bekker.
i) βρόχων A corr. Hoesch.

6. Пратеничеството на Сенатор при Атила

Теодосий изпратил при Атила консула Сенатор[357], за да води преговори. Той, ако и да притежавал звание на пратеник, не дръзнал да отиде при хуните по сухо, но отплувал по Черно море и пристигнал в града на одесците[358], в който пребивавал и изпратеният стратег Теодул[359].

7. Договор между хуните и Източната империя

След битката[360] в Херсонес между ромеи и хуни бил сключен и договор чрез съдействието на пратеника Анатолий[361]. Постигнато било споразумение при следните условия. На хуните да бъдат предадени бегълците, а също така да им се дадат шест хиляди литри злато съгласно предишните спогодби. Уговорено било да им се плаща всяка година данък две хиляди и сто литри злато. За всеки пленник ромей, който избяга и се завърне в своята земя без откуп, да се заплаща обезщетение от дванадесет жълтици. В случай че онези, които го приемат, не заплатят, те трябва да предадат обратно беглеца. Ромеите [се задължавали] да не приемат в страната си нито един беглец варварин. Ромеите[362] се престрували, че сключват доброволно този договор, а в същност сторили това поради необходимост и поради преголемия страх, който бил обзел техните управници. В старанието си да сключат мир, те приемали с готовност всяко искане, ако и да било тежко, и се съгласили дори с определения им данък, който бил много голям. Те били изразходвали богатствата и царските съкровища не за потребни неща, но за неуместни зрелища, за неразумни щедрости, за удоволствия и разхищения. Никой благоразумен човек дори при благосъстояние не би допуснал това, а още по-малко хора, които са занемарили оръжието. Затова те били принудени да плащат данък не само на скитите, но и на другите варвари, които обитават по границата на ромейската земя. Поради тези условия и поради парите, които трябвало да бъдат изпращани на хуните, [управниците] принудили всички да плащат данъци, дори и онези, които били освободени временно от извънредно тежкия поземелен данък било по решение на съдиите, било по милост на императорите. Също и сенаторите трябвало да внасят определено количество злато заради своя сан. За мнозина блестящото положение станало причина за обрат в живота. Защото назначените от императора бирници събирали чрез насилия онова, което били определили всекиму, така че заможните някога люде предлагали за продан на тържището накитите на жените си и покъщнината. След войната такава беда сполетяла ромеите, че мнозина умирали от глад или пък се самообесвали. Съкровището изведнаж се изчерпало, когато златото и бегълците били изпратени, тъй като за тази цел бил пристигнал Скота[363]. Ромеите избили мнозина от пленниците, които се противили да бъдат предадени на хуните. Между тях имало и царски скити, които били дошли при ромеите, понеже отказали да се подчиняват на Атила. Атила увеличил своите изисквания и заповядал и жителите на Асимус[364] да предадат всички

κληθέντων, τό τε χρυσίον καὶ οἱ φυγάδες ἐπέμποντο, Σκόττα ἐπὶ ταύτην τὴν πρᾶξιν ἀφιγμένου· ὧν πλείστους Ῥωμαῖοι ἀπέκτειναν ἀπειθοῦντας πρὸς τὴν ἔκδοσιν, ἐν οἷς καὶ τῶν βασιλικῶν ὑπῆρχον Σκυθῶν, οἳ ὑπὸ Ἀττήλᾳ τάττεσθαι ἀνηνάμενοι παρὰ Ῥωμαίους ἀφίκοντο. τοῖς δὲ αὐτοῦ ὁ Ἀττήλας προστιθεὶς ἐπιτάγμασι καὶ Ἀσημουντίους ἐκέλευσεν ἐκδιδόναι ὅσους αἰχμαλώτους ὑπῆρχον ἔχοντες εἴτε Ῥωμαίους εἴτε βαρβάρους. Ἀσημοῦς δέ ἐστι φρούριον καρτερόν, οὐ πολὺ μὲν ἀπέχον τῆς Ἰλλυρίδος, τῷ δὲ Θρακίῳ προσκείμενον μέρει· ὅπερ οἱ ἐνοικοῦντες ἄνδρες πολλὰ δεινὰ τοὺς ἔχθροὺς εἰργάσαντο, οὐκ ἀπὸ τειχῶν ἀμυνόμενοι, ἀλλ᾽ἔξω τῆς τάφρου μάχας ὑφιστάμενοι πρός τε ἄπειρον πλῆθος καὶ στρατηγοὺς μέγιστον παρὰ Σκύθαις ἔχοντας κλέος, ὥστε τοὺς μὲν Οὔννους ἀπορρεύσαντας[a] *τοῦ φρουρίου ὑπαναχωρῆσαι, τοὺς δὲ ἐπεκτρέχοντας καὶ περαιτέρω τῶν οἰκείων γινομένους, ἡνίκα ἀπήγγελον αὐτοῖς οἱ σκοποὶ διιέναι τοὺς πολεμίους λείαν Ῥωμαϊκὴν ἀπάγοντας, ἀδοκήτοις τε ἐμπίπτειν καὶ σφέτερα τὰ ἐκείνων ποιεῖσθαι λάφυρα, πλήθει μὲν λειπομένους τῶν ἀντιπολεμούντων, ἀρετῇ δὲ καὶ ῥώμῃ διαφέροντας. πλείστους τοίνυν οἱ Ἀσημούντιοι ἐν τῷδε τῷ πολέμῳ Σκύθας μὲν ἀπέκτειναν, Ῥωμαίους δὲ ἠλευθέρωσαν, τοὺς δὲ καὶ ἀποδράσαντας*[b] *τῶν ἐναντίων ἐδέξαντο. οὐκ ἀπάγειν οὖν ἔφη ὁ Ἀττήλας τὸν στρατὸν οὐδὲ ἐπικυροῦν τὰς τῆς εἰρήνης συνθήκας, εἰ μὴ ἐκδοθεῖεν οἱ παρ᾽ἐκείνους καταφυγόντες Ῥωμαῖοι ἢ καὶ ὑπὲρ αὐτῶν δοθεῖεν ἀποτιμήσεις, ἀφεθείησαν δὲ καὶ οἱ παρὰ Ἀσημουντίων ἀπαχθέντες αἰχμάλωτοι βάρβαροι. ἀντιλέγειν δὲ αὐτῷ ὡς οὐχ οἷός τε ἦν οὔτε Ἀνατόλιος πρεσβευόμενος οὔτε Θεόδουλος ὁ τῶν στρατιωτικῶν*[c] *κατὰ τὸ Θρᾴκιον ταγμάτων ἡγούμενος, (οὔτε γὰρ ἔπειθον*[d] *οὔτε τὰ εὔλογα προτείνοντες, τοῦ μὲν βαρβάρου*[e] *τεθαρρηκότος καὶ προχείρως ἐς τὰ ὅπλα ὁρμῶντος, αὐτῶν δὲ κατεπτηχότων διὰ τὰ προϋπάρξαντα) γράμματα παρὰ τοὺς Ἀσημουντίους ἔστελλον*[f] *ἢ ἐκδιδόναι τοὺς παρ᾽αὐτοὺς καταφυγόντας αἰχμαλώτους Ῥωμαίους, ἢ ὑπὲρ ἑκάστου δώδεκα τιθέναι χρυσοῦς*[g]*, διαφεθῆναι δὲ καὶ τοὺς αἰχμαλώτους Οὔννους. οἱ δὲ τὰ αὐτοῖς ἐπεσταλμένα ἀναγνόντες ἔφασαν τοὺς μὲν παρ᾽αὐτοὺς*[h] *καταφυγόντας Ῥωμαίους ἀφεῖναι ἐπ᾽ἐλευθερίᾳ, Σκύθας δὲ ὅσους αἰχμαλώτους ἔλαβον ἀνῃρηκέναι, δύο δὲ*[i] *συλλαβόντας ἔχειν διὰ τὸ καὶ τοὺς πολεμίους μετὰ τὴν γενομένην ἐπὶ χρόνον πολιορκίαν ἐξ ἐνέδρας ἐπιθεμένους τῶν πρὸ τοῦ φρουρίου νεμόντων παίδων ἁρπάσαι τινάς, οὓς εἰ μὴ ἀπολάβοιεν, οὐδὲ σφᾶς τοὺς νόμῳ πολέμου κτηθέντας ἀποδώσειν. ταῦτα ἀπαγγειλάντων τῶν παρὰ τοὺς Ἀσημουντίους ἀφιγμένων, τῷ τε Σκυθῶν βασιλεῖ καὶ τοῖς Ῥωμαίοις ἄρχουσιν ἐδόκει μὲν ἀναζητεῖσθαι οὓς οἱ Ἀσημούντιοι ἔφασαν ἡρπάσθαι παῖδας, οὐδενὸς δὲ φανέντος, ‹ἱ› παρὰ τοῖς Ἀσημουντίοις βάρβαροι ἀπεδόθησαν, πίστεις*[k] *τῶν Σκυθῶν δόντων ὡς παρ᾽αὐτοῖς οἱ παῖδες οὐκ εἴησαν*[l]*. ἐπωμνύοντο δὲ καὶ οἱ Ἀσημούντιοι, ὡς οἱ παρὰ σφᾶς καταφυγόντες Ῥωμαῖοι ἐπ᾽ἐλευθερίᾳ ἀφείθησαν. ὤμνυον δέ, καίπερ παρὰ σφίσιν ὄντων Ῥωμαίων· οὐ γὰρ ἐπίορκον ᾤοντο ὅρκον ὀμνύναι ἐπὶ σωτηρίᾳ τῶν ἐκ τοῦ σφετέρου γένους ἀνδρῶν.*

---

a) *ἀπορήσαντας* Nieb.
b) *ἀποδράντας* Di.
c) *στρατιωτικῶν* Nieb. *στρατιωτῶν τῶν* A.
d) *ἔπειθεν* A sed *ον* m. 1 spr. vers.
e) *μὲν γὰρ βαρβάρου* A *γὰρ* expunxit Nieb.
f) *ἔστελλον ὡς ἢ* coni. Nieb.
g) *χρυσοῦς δεῖ, ἀφεθῆναι* coni. Nieb.
h) *παρ᾽αὐτοῖς* A corr. Nieb.
i) *δύο* X. *δύω* A.
k) *πίστεις* BM *πείστεις* rell.
l) *εἰσίν* Hoesch. Di.

пленници, които държели — ромеи или варвари. Асимус е яка крепост, която отстои немного далеч от Илирия и се намира в областта Тракия. Нейните жители нанесли големи щети на неприятелите. Те се защищавали не от стените, но водели сражения извън крепостния окоп срещу безбройна войска и пълководци, които имали голяма слава всред скитите. Поради това хуните се отчаяли и се оттеглили от крепостта. А жителите на крепостта предприемали набези и стигали надалече от своите укрепления, когато съгледвачите им съобщавали, че минавали врагове, натоварени с ромейска плячка. Те ги нападали неочаквано и им отнимали плячката. Въпреки че били по-малобройни в сравнение с неприятелите, те ги надвишавали по смелост и мощ. И така, в тази война асимунтците избили много скити и освободили [много] ромеи, като приели онези от неприятелите, които били избягали при тях. Затова Атила заявил, че не ще оттегли войската си, нито пък ще потвърди мирния договор, ако не му бъдат предадени избягалите при тях ромеи, или не се заплати откуп за тях, а също и ако не бъдат пуснати пленените от асимунтците варвари. Не били в състояние да му възразят нито пратеникът Анатолий, нито началникът на военните отреди в Тракия Теодул. Те нито го склонили, нито пък му изтъкнали убедителни доводи, понеже варваринът бил много дързък и готов да грабне оръжие, докато те поради станалите преди това събития били унили. Те изпратили писмо до асимунтците, с което поискали или да предадат избягалите при тях пленници-ромеи или да дадат за всекиго по дванадесет жълтици, а също и да освободят пленените хуни. След като асимунтците прочели писмото, те заявили, че вече били освободили избягалите при тях ромеи, а всички пленени скити били избили. Те били задържали само двамина, защото и неприятелите след извършената някога обсада заловили от засада някои младежи, които пасели стада пред крепостта. Ако не им бъдели върнати, то и те не щели да предадат онези, които били заловили в сражение. Когато лицата, изпратени при асимунтците, се върнали и съобщили това, скитският цар и ромейските управници решили да издирят тия младежи, за които асимунтците твърдели, че били отвлечени. След като не бил намерен никакъв младеж и след като скитите се заклели, че те не били при тях, варварите, които се намирали при асимунтците, били предадени. Също и асимунтците се заклели, че ромеите, които прибягнали при тях, били пуснати на свобода. Те дали тая клетва, въпреки че при тях имало ромеи, защото не смятали, че вършат клетвопрестъпление, като се кълнат за спасението на люде от своя род.

8. De legationibus Hunnorum ad Imperium Orientale

Ὅτι γενομένων τῶν σπονδῶν Ἀττήλας αὖθις παρὰ τοὺς ἑῴους ἔπεμψε πρέσβεις φυγάδας αἰτῶν. οἱ δὲ τοὺς πρεσβευομένους δεξάμενοι καὶ πλείστοις δώροις θεραπεύσαντες ἀπέπεμψαν φυγάδας μὴ ἔχειν φήσαντες. ὁ δὲ πάλιν ἑτέρους ἔπεμψεν. χρηματισαμένων δὲ καὶ αὐτῶν, τρίτη παρεγένετο πρεσβεία, καὶ τετάρτη μετ᾽αὐτήν. ὁ γὰρ βάρβαρος ἐς τὴν Ῥωμαίων ἀφορῶν φιλοτιμίαν, ἣν ἐποιοῦντο εὐλαβείᾳ τοῦ μὴ παραβαθῆναι τὰς σπονδάς, ὅσους τῶν ἐπιτηδείων εὖ ποιεῖν ἐβούλετο ἔπεμπε παρ᾽αὐτούς, αἰτίας τε ἀναπλάττων καὶ προφάσεις ἐφευρίσκων κενάς. οἱ δὲ παντὶ ὑπήκουον ἐπιτάγματι καὶ δεσπότου ἡγοῦντο τὸ πρόσταγμα, ὅπερ ἄν[a] ἐκεῖνος παρεκελεύσατο[b]. οὐ γὰρ μόνον τὸν πρὸς αὐτὸν ἀνελέσθαι πόλεμον εὐλαβοῦντο, ἀλλὰ καὶ Παρθυαίους ἐν παρασκευῇ τυγχάνοντας ἐδεδίεσαν καὶ Βανδίλους τὰ κατὰ θάλασσαν ταράττοντας καὶ Ἰσαύρους πρὸς τὴν λῃστείαν διανισταμένους καὶ Σαρακηνοὺς τῆς αὐτῶν ἐπικρατείας τὴν ἕω κατατρέχοντας καὶ τὰ Αἰθιοπικὰ ἔθνη συνιστάμενα. διὸ δὴ τεταπεινωμένοι τὸν μὲν Ἀττήλαν ἐθεράπευον, πρὸς δὲ τὰ λοιπὰ ἔθνη ἐπειρῶντο παρατάττεσθαι δυνάμεις τε ἀθροίζοντες καὶ στρατηγοὺς χειροτονοῦντες.

9. De legatione Maximini ad Hunnos

Ὅτι καὶ αὖθις Ἐδέκων ἧκε πρέσβις, ἀνὴρ Σκύθης μέγιστα κατὰ πόλεμον ἔργα διαπραξάμενος, σὺν Ὀρέστῃ, ὃς τοῦ Ῥωμαϊκοῦ γένους ὢν ᾤκει τὴν πρὸς τῷ Σάῳ ποταμῷ Παιόνων[c] χώραν τῷ βαρβάρῳ κατὰ τὰς Ἀετίου στρατηγοῦ τῶν ἑσπερίων Ῥωμαίων συνθήκας ὑπακούουσαν. οὗτος ὁ Ἐδέκων ἐς τὰ βασίλεια παρελθὼν ἀπεδίδου τὰ παρὰ Ἀττήλα γράμματα, ἐν οἷς ἐποιεῖτο τοὺς Ῥωμαίους ἐν αἰτίᾳ τῶν φυγάδων πέρι· ἀνθ᾽ὧν ἠπείλει ἐπὶ τὰ ὅπλα χωρεῖν, εἰ μὴ ἀποδοθεῖεν αὐτῷ καὶ ἀφέξονται Ῥωμαῖοι τὴν δοριάλωτον ἀροῦντες. εἶναι δὲ μῆκος μὲν αὐτῆς κατὰ τὸ ῥεῦμα τοῦ Ἴστρου ἀπὸ τῆς Παιόνων ἄχρι Νοβῶν[d] τῶν Θρᾳκίων, τὸ δὲ βάθος πέντε ἡμερῶν ὁδόν· καὶ τὴν ἀγορὰν τὴν ἐν Ἰλλυριοῖς μὴ πρὸς τῇ ὄχθῃ τοῦ Ἴστρου ποταμοῦ γίνεσθαι, ὥσπερ καὶ πάλαι, ἀλλ᾽ἐν Ναϊσσῷ, ἣν[e] ὅριον ὡς ἐπ᾽αὐτοῦ δῃωθεῖσαν τῆς Σκυθῶν καὶ Ῥωμαίων ἐτίθετο γῆς, πέντε ἡμερῶν ὁδὸν εὐζώνῳ ἀνδρὶ τοῦ Ἴστρου ἀπέχουσαν ποταμοῦ. πρέσβεις δὲ ἐκέλευσε πρὸς αὐτὸν ἀφικνεῖσθαι τοὺς περὶ τῶν ἀμφιβόλων διαλεξομένους, οὐ τῶν ἐπιτυχόντων, ἀλλὰ τῶν ὑπατικῶν ἀνδρῶν τοὺς μεγίστους· οὓς εἰ ἐκπέμπειν εὐλαβηθεῖεν, αὐτὸν δεξόμενον[f] σφᾶς ἐς τὴν Σερδικὴν[g] διαβήσεσθαι. τούτων ἀναγνωσθέντων βασιλεῖ τῶν γραμμάτων, ὡς ὑπεξῆλθεν ὁ Ἐδέκων σὺν τῷ Βιγίλᾳ ἑρμηνεύσαντι ὅσαπερ ὁ βάρβαρος ἀπὸ στόματος ἔφρασε τῶν Ἀττήλᾳ δεδογμένων, καὶ ἐς ἑτέρους οἴκους παρεγένετο, ὥστε αὐτὸν Χρυσαφίῳ τῷ βασιλέως ὑπασπιστῇ οἷα δὴ τὰ μέγιστα δυναμένῳ ἐς

8. Ibid., I, 2, p. 579, 1—18.

9. Ibid., I, 2, pp. 579, 19—581, 14.

a) ἂν del. Di.
b) παρακαλεύσαιτο coni. Bekker.
c) παγόνων A corr. Hoesch.
d) νόβων A corr. Nieb.
e) ἦν A corr. Hoesch.
f) δεξόμενον Bekker. δεξάμενον A.
g) βερδεκὴν A βερδικὴν BP βαρδικὴν M Hoesch. unde Σαρδικὴν Ed. Paris.

8. Хунски пратеничества до Източната империя[365]

След сключването на договора Атила отново проводил пратеници при източните [ромеи], за да изискат бегълците. Ромеите ги приели, почели ги с твърде много дарове, заявили им, че нямат бегълци, и ги отпратили. Той проводил нови пратеници. След като и те получили дарове, пристигнало трето пратеничество, а след него и четвърто. Защото варваринът, като имал предвид щедростта на ромеите, която те проявявали от страх да не бъде нарушен мирният договор, изпращал при тях тези от своите приближени, които желаел да облагодетелствува, като измислял причини и намирал празни предлози. Ромеите се подчинявали на всяко искане и приемали като заповед на господар онова, което той пожелавал. Защото те се опасявали не само от възобновяването на войната с него, но също така се страхували от партияните, които се готвели за война, от вандалите, които смущавали мореплаването, от исаврите[366], които се надигали да вършат грабежи, от сарацините, които нападали източните предели на държавата, и от етиопските племена, които се съюзявали срещу тях. Затова именно те смирено угаждали на Атила, докато против другите народи правели опити да водят война, като събирали войски и назначавали пълководци.

9. Пратеничеството на Максимин при хуните[367]

Отново пристигнал като пратеник Едекон[368], скит, който бил извършил големи военни подвизи, а заедно с него и Орест[369], който произхождал от ромейски род и живеел в Пеонската земя[370] при река Сава, подвластна на варварина, съгласно договора сключен с пълководеца на западните римляни — Аеций[371]. Този именно Едекон се явил в двореца и предал писмото от Атила, в което той обвинявал ромеите във връзка с бегълците, заплашвал ги, че ще прибегне до оръжие, ако те не му бъдат предадени и ако ромеите не се откажат да обработват завоюваната от него земя[372]. Тая земя [според него] се простирала покрай Дунава от Панония до Нове[373], в Тракия, и била широка пет дни път[374]. Той искал също тържището на илирийците да не става, както по-рано, на брега на реката Дунав, но в Ниш, който, разорен от него, бил определен за граница между скити и ромеи и отстоял от Дунава на пет дни път бърз мъжки ход. Той искал още да дойдат при него пратеници, които да разговарят по спорните въпроси, и то не люде случайни, а найвидните измежду консулите. Ако пък се боели да ги пратят при него, той щял да дойде в Сердика[375], за да ги приеме. Когато това писмо било прочетено на императора, Едекон излязъл напред и Вигила[376] превел предадените устно от него Атилови искания. После [Едекон] отишъл в други сгради, за да се представи на императорския оръженосец Хрисафий[377], човек с много голямо влияние. Той

ὄψιν ἐλθεῖν, ἀπεθαύμασε τὴν τῶν βασιλείων οἴκων περιφάνειαν. Βιγίλας δέ, ὡς τῷ Χρυσαφίῳ ἐς λόγους ἦλθεν ὁ βάρβαρος, ἔλεγεν ἑρμηνεύων, ὡς ἐπαινοίη ὁ Ἐδέκων τὰ βασίλεια καὶ τὸν παρὰ σφίσι μακαρίζοι πλοῦτον. ὁ δὲ Χρυσάφιος ἔφασκεν ἔσεσθαι καὶ αὐτὸν οἴκων τε χρυσοστέγων καὶ πλούτου κύριον, εἴ γε περιίδοι μὲν τὰ παρὰ Σκύθαις, ἕλοιτο δὲ τὰ Ῥωμαίων. τοῦ δὲ ἀποκριναμένου ὡς τὸν ἑτέρου δεσπότου θεράποντα ἄνευ τοῦ κυρίου οὐ θέμις τοῦτο ποιεῖν, ἐπυνθάνετο ὁ εὐνοῦχος εἴ γε ἀκώλυτος αὐτῷ ἡ παρὰ τὸν Ἀττήλαν εἴη εἴσοδος καὶ δύναμιν παρὰ Σκύθαις ἔχει[a] τινά. τοῦ δὲ ἀποκριναμένου ὡς καὶ ἐπιτήδειος εἴη τῷ Ἀττήλᾳ καὶ τὴν αὐτοῦ ἅμα τοῖς εἰς τοῦτο ἀποκεκριμένοις λογάσιν ἐμπιστεύεται φυλακήν, (ἐκ διαδοχῆς γὰρ[b] κατὰ ῥητὰς ἡμέρας ἕκαστον αὐτῶν ἔλεγε μεθ᾽ὅπλων φυλάττειν τὸν Ἀττήλαν) ἔφασκεν ὁ εὐνοῦχος, εἴπερ πίστεις δέξοιτο, μέγιστα αὐτῷ ἐρεῖν ἀγαθά· δεῖσθαι δὲ σχολῆς· ταύτην δὲ αὐτῷ ὑπάρχειν, εἴ γε παρ᾽αὐτὸν ἐπὶ δεῖπνον ἔλθοι χωρὶς Ὀρέστου καὶ τῶν ἄλλων συμπρεσβευτῶν. ὑποσχόμενος δὲ τοῦτο ποιεῖν, ἐπὶ τὴν ἑστίασιν πρὸς τὸν εὐνοῦχον παραγενόμενος, καὶ[c] ὑπὸ τῷ Βιγίλᾳ ἑρμηνεῖ δεξιὰς καὶ ὅρκους ἔδοσαν, ὁ μὲν εὐνοῦχος ὡς οὐκ ἐπὶ κακῷ τῷ Ἐδέκωνι, ἀλλ᾽ἐπὶ μεγίστοις ἀγαθοῖς τοὺς λόγους ποιήσοιτο, ὁ δὲ ὡς οὐκ ἐξείποι τὰ αὐτῷ ῥηθησόμενα, εἰ καὶ μὴ πέρατος κυρήσοι. τότε δὴ ὁ εὐνοῦχος ἔλεγε τῷ Ἐδέκωνι, εἰ διαβὰς ἐς τὴν Σκυθικὴν ἀνέλοι τὸν Ἀττήλαν καὶ παρὰ Ῥωμαίους[d] ἥξει, ἔσεσθαι αὐτῷ βίον εὐδαίμονα καὶ πλοῦτον μέγιστον. τοῦ δὲ ὑποσχομένου καὶ φήσαντος ἐπὶ τῇ πράξει δεῖσθαι χρημάτων, οὐ πολλῶν δέ, ἀλλὰ πεντήκοντα λιτρῶν χρυσίου δοθησομένων τῷ ὑπ᾽αὐτὸν τελοῦντι πλήθει, ὥστε αὐτῷ τελείως[e] συνεργῆσαι πρὸς τὴν ἐπίθεσιν, καὶ τοῦ εὐνούχου τὸ χρυσίον παραχρῆμα δώσειν ὑποσχομένου, ἔλεγεν ὁ βάρβαρος ἀποπέμπεσθαι μὲν αὐτὸν ἀπαγγελοῦντα τῷ Ἀττήλᾳ περὶ τῆς πρεσβείας, συμπέμπεσθαι δ᾽αὐτῷ Βιγίλαν τὴν παρὰ τοῦ Ἀττήλα ἐπὶ τοῖς φυγάσιν ἀπόκρισιν δεξόμενον[f]. δι᾽αὐτοῦ γὰρ περὶ τοῦ αὐτοῦ χρυσίου μηνύσειν, καὶ ὃν τρόπον τοῦτο ἐκπεμφθήσεται. ἀπεληλυθότα γάρ, ὥσπερ καὶ τοὺς ἄλλους, πολυπραγμονήσειν[g] τὸν Ἀττήλαν, τίς τε αὐτῷ δωρεὰ καὶ ὁπόσα παρὰ Ῥωμαίων δέδοται[h] χρήματα· μὴ οἷόν τε δὲ ταῦτα ἀποκρύπτειν διὰ τοὺς συμπορευομένους. ἔδοξε δὴ τῷ εὐνούχῳ εὖ λέγειν, καὶ τῆς γνώμης τὸν βάρβαρον ἀποδεξάμενος ἀποπέμπει μετὰ τὸ δεῖπνον καὶ ἐπὶ βασιλέα φέρει τὴν βουλήν. ὃς Μαρτιάλιον τὴν τοῦ μαγίστρου διέποντα ἀρχὴν προσμεταπεμψάμενος ἔλεγε τὰς πρὸς τὸν βάρβαρον συνθήκας. ἀνάγκη δὲ[i] ἐθάρρει[k] τὸ τῆς ἀρχῆς· πασῶν γὰρ τῶν βασιλέως βουλῶν ὁ μάγιστρός ἐστι κοινωνός, οἷα δὴ τῶν τε ἀγγελιαφόρων καὶ ἑρμηνέων καὶ στρατιωτῶν τῶν ἀμφὶ τὴν βασιλέως φυλακὴν ὑπ᾽αὐτὸν ταττομένων. ἐδόκει δὲ αὐτοῖς βουλευομένοις τῶν προκειμένων πέρι μὴ μόνον Βιγίλαν, ἀλλὰ γὰρ καὶ Μαξιμῖνον ἐκπέμπειν πρεσβευόμενον παρὰ τὸν Ἀττήλαν.

---

a) ἔχει scripsit De Boor. ἔχοι mg. E m. 2 Nieb. ἔχειν A.
b) καὶ γὰρ A sed καὶ m. 1 expunctum.
c) καὶ del.? vel ad v. 14 ante ἐπὶ transponendum ?
d) παρὰ ῥωμαίοις A corr. Hoesch.
e) τελέως Di.
f) δεξάμενον A corr. Bekker.
g) πολυπραγμονῆσαι A corr. Bekker.
h) δέδωται A.
i) ἀνάγκῃ A.
k) ἐθάρρει τὸ Bekker ἐθαρρεῖτο A.

се удивлявал на блясъка на императорските сгради. Когато варваринът влязъл в разговор с Хрисафий, Вигила, който превеждал, му казал, че Едекон възхвалявал дворците и се възхищавал от тяхното богатство. Хрисафий отговорил, че и той може да стане господар на златопокрити къщи и на богатства, ако изостави скитите и премине на страната на ромеите. Като Едекон възразил, че нему, като служител на друг господар, не е позволено да стори това без негово съгласие, скопецът запитал, дали той има свободен достъп до Атила и дали се ползува с някаква власт всред скитите. Той отговорил, че е приближен на Атила и че нему, заедно с други определени за тази цел скити, е поверена неговата охрана. В определени дни, казал той, всеки от тях последователно с оръжие стоел на стража при Атила. Скопецът тогава му казал, че ако даде уверения за вярност, той щял да му съобщи много добри неща. Но за това било необходимо удобно време, какъвто би бил случаят, ако той дойде при него на обяд без Орест и другите пратеници. [Едекон] обещал да стори това и пристигнал на обяд при скопеца. Чрез преводача Вигила те се споразумели и заклели: скопецът — че ще му направи предложение не за зло, но за голямо негово добро, а Едекон — че не ще издаде онова, което ще му бъде казано, дори и ако не бъде приведено в изпълнение. Тогава скопецът казал на Едекон, че ако отиде в скитската земя, убие Атила и се завърне при ромеите, той щял да живее щастливо и щял да има много голямо богатство. [Едекон] обещал и казал, че за тая работа ще бъдат потребни пари, не много, но петдесет литри злато, които да бъдат раздадени на неговите подвластни, за да му съдействуват напълно в покушението. Щом скопецът обещал, че веднага ще му даде златото, варваринът казал, че той трябвало да бъде изпратен при Атила, за да му разправи за пратеничеството, като заедно с него бъде изпроводен и Вигила, за да получи от Атила отговор по въпроса за бегълците. По него той щял да му съобщи за самото злато и по какъв начин да му бъде то пратено, защото, след като се завърнел, Атила щял да запита както него, така и другите, какви дарове и колко пари е получил от ромеите, а той не щял да бъде в състояние да укрие това, защото нямало да пътува сам. Това се сторило на скопеца доста разумно, той го възприел, отпратил варварина след обяда и съобщил на императора своя план. Той пратил да повикат магистра Марциал[378] и му съобщил това, което било уговорено с варварина. По необходимост, с оглед на неговия сан, той трябвало да му довери това, защото магистърът участвува при всички решения на императора, тъй като нему са подчинени вестоносците, преводачите и войниците от охраната на императора. Като се посъветвали по въпроса, те решили да проводят като пратеник при Атила не само Вигила, но и Максимин.

10. De itinere Maximini

Ὅτι τοῦ Χρυσαφίου τοῦ εὐνούχου παραινέσαντος Ἐδέκωνι[a] ἀνελεῖν τὸν Ἀττήλαν, ἐδόκει τῷ βασιλεῖ Θεοδοσίῳ καὶ τῷ μαγίστρῳ Μαρτιαλίῳ βουλευομένοις[b] τῶν προκειμένων πέρι μὴ μόνον Βιγίλαν, ἀλλὰ καὶ Μαξιμῖνον ἐκπέμπειν πρεσβευόμενον παρὰ τὸν Ἀττήλαν, καὶ Βιγίλαν[c] μὲν τῷ φαινομένῳ τὴν τοῦ ἑρμηνέως ἐπέχοντα τάξιν πράττειν ἅπερ Ἐδέκωνι[d] δοκεῖ, τὸν δὲ Μαξιμῖνον μηδὲν τῶν αὐτοῖς βουλευθέντων ἐπιστάμενον τὰ βασιλέως ἀποδιδόναι γράμματα[e]. ἀντεγέγραπτο δὲ τῶν πρεσβευομένων ἀνδρῶν ἕνεκα ὡς ὁ μὲν Βιγίλας ἑρμηνεύς, ὁ δὲ Μαξιμῖνος μείζονος ἤπερ[f] ὁ Βιγίλας ἀξίας γένους τε[g] περιφανοῦς καὶ ἐπιτήδειος ἐς τὰ μάλιστα βασιλεῖ, ἔπειτα ὡς οὐ δεῖ παρασαλεύοντα τὰς σπονδὰς τῇ Ῥωμαίων ἐμβατεύειν γῇ, φυγάδας δὲ μετὰ τοὺς[h] ἤδη ἐκδοθέντας ἑπτακαίδεκα ἀπέσταλκα σοί[i], ὡς ἑτέρων οὐκ ὄντων. καὶ ταῦτα μὲν ἦν ἐν τοῖς γράμμασιν. φράζειν δὲ τὸν Μαξιμῖνον ἀπὸ στόματος τῷ Ἀττήλᾳ[k] μὴ χρῆναι αἰτεῖν πρέσβεις μεγίστης ἀξίας παρ' αὐτὸν διαβῆναι· τοῦτο γὰρ οὐδὲ ἐπὶ τῶν αὐτοῦ προγόνων οὐδὲ[l] ἐπὶ ἑτέρων τῶν ἀρξάντων τῆς Σκυθικῆς γενέσθαι, ἀλλὰ πρεσβεύσασθαι τόν τε ἐπιτυχόντα στρατιώτην καὶ ἀγγελιαφόρον. εἰς δὲ τὸ διευκρινῆσαι τὰ ἀμφιβαλλόμενα ἐδόκει πέμπειν Ὀνηγήσιον παρὰ Ῥωμαίους· μὴ οἷόν τε γὰρ αὐτὸν Σερδικῆς δῃωθείσης σὺν ὑπατικῷ ἀνδρὶ ἐς αὐτὴν προϊέναι. ἐπὶ ταύτην τὴν πρεσβείαν ἐκλιπαρήσας πείθει με Μαξιμῖνος αὐτῷ συναπᾶραι[m]. καὶ δῆτα ἅμα τοῖς βαρβάροις ἐχόμενοι τῆς ὁδοῦ ἐς Σερδικὴν ἀφικνούμεθα τρισκαίδεκα[n] ὁδὸν ἀνδρὶ εὐζώνῳ τῆς Κωνσταντίνου ἀπέχουσαν· ἐν ᾗ καταλύσαντες καλῶς ἔχειν ἡγησάμεθα ἐπὶ ἑστίαν Ἐδέκωνα καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ βαρβάρους καλεῖν. πρόβατα οὖν καὶ βόας ἀποδομένων τῶν ἐπιχωρίων ἡμῖν, κατασφάξαντες ἠριστοποιούμεθα[o]. καὶ παρὰ τὸν τοῦ συμποσίου καιρὸν τῶν μὲν βαρβάρων τὸν Ἀττήλαν, ἡμῶν δὲ τὸν βασιλέα θαυμαζόντων, ὁ Βιγίλας ἔφη ὡς οὐκ εἴη θεὸν καὶ ἄνθρωπον δίκαια συγκρίνειν, ἄνθρωπον μὲν τὸν Ἀττήλαν, θεὸν δὲ τὸν Θεοδόσιον λέγων. ἤσχαλλον οὖν οἱ Οὖννοι[p] καὶ κατὰ μικρὸν ὑποθερμαινόμενοι ἐχαλέπαινον. ἡμῶν δὲ ἐς ἕτερα τρεψάντων τὸν λόγον καὶ φιλοφροσύνῃ τὸν σφῶν αὐτῶν καταπραϋνάντων[r] θυμόν, μετὰ τὸ δεῖπνον ὡς διανέστημεν, δώροις ὁ Μαξιμῖνος Ἐδέκωνα καὶ Ὀρέστην ἐθεράπευσε σηρικοῖς ἐσθήμασι καὶ λίθοις Ἰνδικοῖς. ἀναμείνας δὲ τὴν Ἐδέκωνος Ὀρέστης ἀναχώρησιν πρὸς τὸν Μαξιμῖνον φράζει, ὡς σοφός τε εἴη καὶ ἄριστος μὴ ὅμοια σὺν τοῖς ἀμφὶ τὰ βασίλεια πλημμελήσας· χωρὶς

10. Ibid., I. 1, pp. 122, 28—148, 13.

a) ἐδέκωνα O corr. Hoesch.
b) βουλευομένους O corr. idem.
c) βιγίλῳ O corr. idem.
d) ἐδέκων MP ἐδίκων BE corr. Hoesch.
e) Post γράμματα clausulam orationis indicant O. ἀντεγέγραπτο O ἐνεγέγραπτο Bekker pro vulg. ἀναγέγραπτο.
f) εἴπερ O corr. Nieb.
g) τε om. E.
h) τάς X et ut vid. E.
i) οἱ Vales. σοι O (ἀπέσταλκά σοι Nieb). ἀπέσταλκέν οἱ De Boor
k) ἀττίλᾳ hic O (rell. locis in solis MP).
l) οὔτε—οὔτε Di.
m) συνεπάραι O corr. Nieb.
n) τρισκαιδέκα O.
o) ἀριστοποιούμεθα edd.
p) οὖννοι O.
r) καταπραϋνόντων B edd.

10. Пътуването на Максимин

Скопецът Хрисафий склонил Едекон да погуби Атила. Тогава Теодосий и магистър Марциал се посъветвали по този въпрос и решили да проводят като пратеник при Атила не само Вигила, но и Максимин: Вигила, прикрит под службата си на преводач, да изпълни онова, което реши Едекон, а Максимин, без да знае нещо от това, което те замисляли, да предаде императорското писмо. В него за пратениците било писано, че Вигила е преводач и че Максимин[379] имал по-голям сан от него, произхождал от знатен род и бил много приближен на императора, по-нататък — че [Атила] не трябвало да нарушава договора и да напада ромейската земя. „Освен бегълците, които вече ти предадох, пращам ти още седемнадесет души, понеже други няма". Това съдържало писмото. Вън от това Максимин трябвало устно да каже на Атила, че той не бивало да иска да отиват при него пратеници с много голям сан, тъй като това не било ставало нито по времето на неговите предци, нито при други владетели на скитската земя, обаче бивал изпращан като пратеник [само] някакъв воин или вестоносец. За разрешаването на спорните въпроси [Атила] трябвало да изпрати при ромеите Онигизий[380], защото нему не подобавало да идва да се срещне с един консул в разрушената Сердика[381].

Максимин ме помоли и ме убеди да отпътувам в това пратеничество заедно с него. И така ние потеглихме заедно с варварите и стигнахме в Сердика, която отстои от Константиновия град на тринадесет дни път бърз ход[382]. Като се разположихме в нея, намерихме за добре да поканим на угощение Едекон и варварите с него. Местните люде ни дадоха овце и волове, заклахме ги и устроихме угощение. По време на угощението, когато варварите възвеличаваха Атила, а ние — императора, Вигила каза, че не е право да се сравняват бог и човек, като наричаше Атила човек, а Теодосий — бог. Хуните се възмутиха и като се поразгорещиха, изразиха недоволството си. Ние обърнахме разговора към друго и с любезности успокоихме техния гняв. Щом станахме от обяда, Максимин почете Едекон и Орест с дарове — копринени одежди[383] и индийски камъни. След като изчака да се отдалечи Едекон, Орест каза на Максимин, че бил постъпил мъдро и умно, тъй като не сторил същата грешка, която извършили дворцовите люде, като поканили без него Едекон на угощение и го почели с дарове. Тези

γὰρ αὐτοῦ ἐπὶ δεῖπνον τὸν Ἐδέκωνα καλοῦντες δώροις ἐτίμων. ἀπόρου δὲ τοῦ λόγου ὡς μηδὲν ἐπισταμένοις φανέντος, καὶ ἀνερωτήσασιν ὅπως καὶ κατὰ ποῖον καιρὸν περιῶπται μὲν αὐτός, τετίμηται δὲ ὁ Ἐδέκων, οὐδὲν ἀποκρινάμενος ἐξῆλθεν· τῇ δὲ ὑστεραίᾳ ὡς ἐβαδίζομεν, φέρομεν ἐπὶ Βιγίλαν[a] ἅπερ ἡμῖν Ὀρέστης εἰρήκει. ὃς δὲ ἐκεῖνον ἔλεγεν μὴ δεῖν χαλεπαίνειν ὡς τῶν αὐτῶν Ἐδέκωνι[b] μὴ τυγχάνοντα· αὐτὸν μὲν γὰρ ὀπάονά τε καὶ ὑπογραφέα εἶναι Ἀττήλα, Ἐδέκωνα δὲ τὰ κατὰ πόλεμον ἄριστον καὶ[c] τοῦ Οὔννου γένους ἀναβεβηκέναι τὸν Ὀρέστην πολύ. ταῦτα εἰπὼν[d] καὶ τῷ Ἐδέκωνι ἰδιολογησάμενος ἔφασκεν ὕστερον πρὸς ἡμᾶς, εἴτε ἀληθιζόμενος εἴτε ὑποκρινόμενος, ὡς εἴποι μὲν[e] αὐτῷ τὰ εἰρημένα, μόγις δὲ αὐτὸν καταπραῦναι τραπέντα ἐπὶ τοῖς λεχθεῖσιν εἰς ὀργήν. ἀφικόμενοι δὲ ἐς Ναϊσσὸν ἔρημον μὲν εὕρομεν ἀνθρώπων τὴν πόλιν ὡς ὑπὸ τῶν πολεμίων ἐνατραπεῖσαν, ἐν δὲ τοῖς ἱεροῖς καταλύμασι τῶν ὑπὸ νόσων κατεχομένων τινὲς ἐτύγχανον ὄντες. μικρὸν[f] δὲ ἄνω τοῦ ποταμοῦ ἐν καθαρῷ καταλύσαντες (σύμπαντα γὰρ τὰ ἐπὶ τὴν ὄχθην[g] ὀστέων ἦν πλέα τῶν ἐν πολέμῳ ἀναιρεθέντων) τῇ ἐπαύριον πρὸς Ἀγίνθεον τὸν[h] ἐν Ἰλλυριοῖς[i] ταγμάτων ἡγούμενον ἀφικόμεθα οὐ πόρρω ὄντα τῆς Ναϊσσοῦ, ἐφ᾽ ᾧ τὰ παρὰ βασιλέως ἀγγεῖλαι καὶ τοὺς φυγάδας παραλαβεῖν· τοὺς γὰρ ε΄ τῶν ιζ΄, περὶ ὧν Ἀττήλᾳ ἐγέγραπτο, αὐτὸν ἔδει παραδιδόναι. ἤλθομεν οὖν ἐς λόγους καὶ τοὺς ε΄ φυγάδας παραδοῦναι αὐτὸν τοῖς Οὔννοις παρεσκευάσαμεν[j]· οὓς φιλοφρονησάμενος σὺν ἡμῖν ἀπέπεμψεν. διανυκτερεύσαντες δὲ καὶ ἀπὸ τῶν ὁρίων τῆς Ναϊσσοῦ τὴν πορείαν ποιησάμενοι ἐπὶ τὸν Ἴστρον ποταμὸν ἔς τι χωρίον ἐσβάλλομεν συνηρεφές, καμπὰς δὲ καὶ ἑλιγμοὺς[k] καὶ περιαγωγὰς πολλὰς ἔχον. ἐν ᾧπερ τῆς ἡμέρας διαφανούσης[l], οἰομένοις[m] ἐπὶ δυσμὰς πορεύεσθαι ⟨ἡ⟩[n] τοῦ ἡλίου ἀνατολὴ κατεναντίον ὤφθη, ὥστε τοὺς ἀπείρως ἔχοντας τῆς τοῦ χωρίου θέσεως ἀναβοῆσαι, οἷα δὴ τοῦ ἡλίου τὴν ἐναντίαν ποιουμένου[o] πορείαν καὶ ἕτερα παρὰ τὰ καθεστῶτα σημαίνοντος· ὑπὸ δὲ τῆς τοῦ τόπου ἀνωμαλίας ἐπὶ ἀνατολὰς ἐκεῖνο τὸ μέρος ἔβλεπε τῆς ὁδοῦ. μετὰ δὲ τὴν[p] δυσχωρίαν ἐν πεδίῳ καὶ αὐτῷ ὑλώδει παραγινόμεθα[r]. ἐντεῦθεν βάρβαροι πορθμεῖς ἐν σκάφεσι μονοξύλοις, ἅπερ αὐτοὶ δένδρα ἐκτέμνοντες καὶ διαγλύφοντες κατασκευάζουσιν, ἐδέχοντο ἡμᾶς καὶ διεπόρθμευον τὸν ποταμόν, οὐχ ἡμῶν ἕνεκα παρασκευασάμενοι, ἀλλὰ διαπορθμεύσαντες πλῆθος βαρβαρικόν, ὅπερ ἡμῖν κατὰ τὴν ὁδὸν ἀπηντήκει, οἷα δὴ βουλομένου[s] ὡς ἐπὶ θήραν Ἀττήλα διαβαίνειν ἐς τὴν Ῥωμαίων γῆν. τοῦτο δὲ ἦν πολέμιου παρασκευὴν ποιουμένῳ[t] τῷ βασιλείῳ Σκύθῃ, προφάσει[u] τοῦ μὴ πάντας αὐτῷ τοὺς φυγάδας δεδόσθαι.

---

a) *βιγίλα* (—*λᾳ* M) *O* corr. Hoesch.
b) *ἐδέκων O* corr. Nieb.
c) *καί]ὡς* edd.
d) *εἰπών* Hoesch. *εἶπεν O.*
e) *εἴποι μὲν* Cantoclar. *εἴποιμεν* (*εἴπομεν P.*) *O.*
f) *μικρόν* m. 1 corr. ex *μικρῶν* M *μικρῶν* rell.
g) *ὄχθη E τῇ ὄχθῃ?*
h) *τῶν* Bekker.
i) *ἰλλυρίοις O* corr. Nieb.
j) *παρασκευάσομεν E.*
k) *ἑλιγμούς* Hoesch. *ἐλιγαούς O.*
l) *διαφανούσης* Nieb. *διαφανούσης EP* et ut vid. *BM.*
m) *οἰομένους O* corr. Hoesch.
n) *ἡ* add. Bekker *ἀνατολή, MP ἀνατολῇ, BE.*
o) *κατεναντίον ὤφθη* e vers. 16 post *ποιουμένου* repetunt *O.*
p) *τήν]τῆς E.*
r) *παραγινόμεθα* Nieb. *παρεγενόμεθα O παρεγενόμεθα* Di.
s) *βουλόμενον O* corr. Nieb.
t) *παρασκευὴ ποιουμένη* coni. Bekker.
u) *προφάσ. EP. πρόφασις τό?*

думи се сториха неясни на тези, които нищо не знаеха, и те запитаха, как и кога той е бил пренебрегнат, а Едекон бил почетен. Орест излезе, без да отговори нещо. На другия ден по пътя съобщихме на Вигила онова, което ни беше казал Орест. Вигила отговори, че Орест не трябва да негодува, загдето не бил удостояван като Едекон, защото той бил само придружник и секретар на Атила, а Едекон— отличен войник и, като човек от хунско потекло, се издигал много по-високо от Орест. Като рече това и поговори насаме с Едекон, той ни каза сетне — дали говореше истината или се преструваше, не се знае — че му предал разговора ни, но едва го усмирил, тъй като Едекон се разгневил от това, което чул.

Като пристигнахме в Ниш[384], намерихме града безлюден, понеже бе напълно разрушен от неприятелите и само в светите обители се намираха някои болни. Ние се разположихме малко по-нагоре от реката, на чисто, тъй като всичко по брега[385] бе изпълнено с костите на избитите във войната. На следния ден пристигнахме при началника на отредите в Илирик — Агинтей[386], който се намираше недалеч от Ниш, за да му известим нарежданията на императора и да приемем бегълците, защото той трябваше да ни предаде петимата от седемнадесетте, за които бе писано на Атила. Заговорихме и уредихме той да предаде на хуните петимата бегълци. Той им каза няколко любезни думи и ги изпрати с нас.

Пренощувахме и се отправихме от околностите на Ниш към реката Дунав[387]. Навлязохме в сенчесто място, което имаше много завои, извивки и заобиколки. На това място, когато проблесна денят, на нас, които мислехме, че пътуваме към запад, изгрев слънце се показа отпред, така щото онези, които не познаваха разположението на мястото, извикаха, че слънцето върви по обратен път и показва нещо противно на установеното. Пътят се виеше и, поради това, тази част от него гледаше към изток. След това мъчнопроходимо място стигнахме в гориста равнина. Оттам лодкари варвари ни взеха в еднодръвки лодки, приготвени от отсечени и издълбани дървета, и ни прекараха през реката. Те не бяха приготвени за нас, а с тях прекарваха множеството варвари, които срещахме по пътя, тъй като Атила уж искал да премине в земята на ромеите на лов. Това бе всъщност подготовка за война от страна на скитския цар[388], и то под предлог, че не всички бегълци са му били предадени. Като пре-

περαιωθέντες δὲ τὸν Ἴστρον καὶ σὺν τοῖς βαρβάροις ὡς ο' πορευθέντες σταδίους ἐν πεδίῳ τινὶ ἐπιμένειν ἠναγκάσθημεν, ὥστε τοὺς ἀμφὶ τὸν Ἐδέκωνα τῷ Ἀττήλᾳ γενέσθαι τῆς ἡμετέρας ἀφίξεως μηνυτάς[a]. καταμεινάντων δὲ σὺν ἡμῖν καὶ τῶν ξεναγησάντων[b] ἡμᾶς βαρβάρων, ἀμφὶ δείλην ὀψίαν[c] δεῖπνον ἡμῶν αἱρουμένων, κρότος ἵππων ὡς ἡμᾶς ἐρχομένων ἠκούετο, καὶ δὴ ἄνδρες β' Σκύθαι παρεγίνοντο ὡς τὸν Ἀττήλαν ἡμᾶς ἀπιέναι παρακελευόμενοι. ἡμῶν δὲ πρότερον ἐπὶ τὸ δεῖπνον αὐτοὺς ἐλθεῖν αἰτησάντων, ἀποβάντες τῶν ἵππων εὐωχήθησαν καὶ ἡμῖν τῆς ὁδοῦ τῇ ὑστεραίᾳ ἡγήσαντο. παραγενομένων δὲ ἐς τοῦ[d] Ἀττήλα σκηνὰς ἀμφὶ θ' τῆς ἡμέρας ὥρᾳ (πολλαὶ δὲ αὗται[e] ἐτύγχανον οὖσαι) ἐπί τε λόφου τινὸς σκῆνοποιῆσαι βουληθέντων, οἱ ἐπιτυχόντες διεκώλυσαν βάρβαροι, ὡς τῆς Ἀττήλα ἐν χθαμαλῷ ὑπαρχούσης σκηνῆς. καταλυσάντων δὲ ὅπου τοῖς Σκύθαις ἐδόκει — — —

Τοῦ δὲ Βιγίλα ἐξορμήσαντος[f], μίαν μετὰ τὴν ἐκείνου ἀναχώρησιν ἡμέραν ἐπιμείναντες τῇ ὑστεραίᾳ ἐπὶ τὰ ἀρκτικώτερα τῆς χώρας σὺν Ἀττήλᾳ ἐπορεύθημεν, καὶ ἄχρι τινὸς[g] τῷ βαρβάρῳ συμπροελθόντες[h] ἑτέραν ὁδὸν ἐτράπημεν, τῶν ξεναγούντων[i] ἡμᾶς Σκυθῶν τοῦτο ποιεῖν παρακελευσαμένων, ὡς τοῦ Ἀττήλα ἐς κώμην τινὰ παρεσομένου, ἐν ᾗ γαμεῖν θυγατέρα Ἐσκὰμ ἐβούλετο, πλείστας μὲν ἔχων γαμετάς, ἀγόμενος δὲ καὶ ταύτην κατὰ νόμον τὸν Σκυθικόν. ἐνθένδε ἐπορευόμεθα ὁδὸν ὁμαλὴν ἐν πεδίῳ κειμένην ναυσιπόροις τε προσεβάλομεν ποταμοῖς, ὧν οἱ μέγιστοι μετὰ τὸν Ἴστρον[k] ὅ τε Δρήκων λεγόμενος καὶ ὁ Τίγας καὶ ὁ Τιφήσας ἦν. καὶ τούτους μὲν ἐπεραιώθημεν τοῖς μονοξύλοις πλοίοις, οἷς οἱ προσοικοῦντες τοὺς ποταμοὺς κέχρηνται, τοὺς δὲ λοιποὺς ταῖς σχεδίαις διεπλεύσαμεν, ἃς ἐπὶ τῶν ἁμαξῶν οἱ βάρβαροι διὰ τοὺς λιμνάζοντας φέρουσι τόπους. ἐχορηγοῦντο δὲ ἡμῖν κατὰ κώμας τροφαί, ἀντὶ μὲν σίτου κέγχρος[l], ἀντὶ δὲ οἴνου ὁ μέδος[m] ἐπιχωρίως καλούμενος. ἐκομίζοντο δὲ καὶ οἱ ἑπόμενοι ἡμῖν ὑπηρέται κέγχρον καὶ τὸ ἐκ κριθῶν χορηγούμενοι[n] πόμα· κάμον οἱ βάρβαροι καλοῦσιν αὐτό[o]. μακρὰν δὲ ἀνύσαντες ὁδὸν περὶ δείλην ὀψίαν κατεσκηνώσαμεν πρὸς λίμνῃ τινὶ πότιμον ὕδωρ ἐχούσῃ, ὅπερ οἱ τῆς πλησίον ὑδρεύοντο κώμης — — —

ἔνθα δὴ ⟨ἐνε⟩τυγχάνομεν[p] ἀνδράσι τῶν ἑσπερίων Ῥωμαίων καὶ αὐτοῖς παρὰ τὸν Ἀττήλαν πρεσβευομένοις· ὧν Ῥωμύλος ἦν, ἀνὴρ τῇ τοῦ κόμητος ἀξίᾳ τετιμημένος, καὶ Προμοῦτος[r] τῆς Νωρικῶν[s] ἄρχων χώρας καὶ Ῥωμανὸς[t] στρατιωτικοῦ τάγματος ἡγεμών. συνῆν δὲ αὐτοῖς Κωνστάντιος,

---

a) μηνυτής X.
b) ξυναγησάντων X incerta lectio in E.
c) ὀψία E.
d) τοῦ] τάς Bekker.
e) αὗται] αὐτῷ edd.
f) ἐξορμίσαντος O corr. Hoesch.
g) τίνος O corr. idem.
h) συνπροελθόντες E.
i) ξεναγόντων X.
k) οἴστρον B οἶστρον P. Tibiam Tibisiamque et Driccam Jornand. Get. cp. 34 ἄχρι τοῦ Δρέγκωνος ποταμοῦ Prisc. Frg. 14.
l) κέχρος O corr. Hoesch.
m) μέδος in mg. repet. E.
n) χορηγούμενον Di.
o) αὐτοί O corr. Hoesch.
p) ἐνετυγχάνομεν Hoesch. τυγχάνομεν O.
r) κώμητος X. Προμοῦτος Nieb. πριμοῦτος O.
s) Νωρικῶν Di. νωρίκων O.
t) ῥωμάνος BE.

минахме Дунав и пропътувахме заедно с варварите около седемдесет стадии, принудихме се да спрем в една равнина, за да могат Едеконовите люде да известят на Атила нашето пристигане. Заедно с нас останаха и варварите, които ни бяха довели дотук. Привечер, когато вечеряхме, се чу тропот на коне, които идваха към нас. И наистина, пристигнаха двама скити, които ни предадоха заповедта да заминем при Атила. Ние ги поканихме първо да седнат на вечеря. Те слязоха от конете и се нахраниха. На другия ден те ни послужиха за водачи. Към деветия час на деня[388а] стигнахме при шатрите на Атила, които бяха многочислени, и поискахме да издигнем шатра на един хълм. Обаче варварите, които бяха там, ни възпряха да сторим това, тъй като шатрата на Атила се намирала на низко място. Разположихме се на това място, което ни определиха скитите[389]. — — —

Вигила замина и ние останахме на същото място един ден след отпътуването му. На следния ден заедно с Атила се отправихме към по-северните области на страната. Донякъде пътувахме заедно с варварина, после поехме друг път, както ни показаха скитите, които ни водеха, тъй като Атила щял да отиде в някакво село, за да се ожени за дъщерята на Ескам[390]. Въпреки че имаше много жени[391], той взимаше и нея, съгласно скитския закон. Оттам ние пътувахме по равен път, през равнина. Стигнахме до плавателни реки, именно до Дрикон[392], Тигас[393] и Тифиза[394], които са най-големи след Дунава. Преминахме и тях с лодки еднодръвки, каквито употребяват жителите край реките. Другите реки преплувахме на салове, които варварите поради блатистите места носят на колите си. По селата ни даваха храна: вместо жито — просо, вместо вино — така нареченото на местен език „медос“[395]. Прислужниците, които ни придружаваха, доставяха просо и питие, добито от ечемик. Варварите наричат това питие „камос“[396]. След като изминахме дълъг път, надвечер се разположихме при едно езеро с пивка вода, използувана от жителите на близкото село[397]. — — —

Тук[398] ние срещнахме западните римляни, които също бяха проводени като пратеници при Атила. Между тях бе Ромул[399], по чин комит, Промут[400], управител на областта Норик[401], и Роман, начал-

ὃν ἀπεστάλκει Ἀέτιος παρὰ τὸν Ἀττήλαν ὑπογραφέως χάριν, καὶ Τατοῦλος ὁ Ὀρέστου πατὴρ τοῦ μετὰ Ἐδέκωνος, οὐ τῆς πρεσβείας ἕνεκα, ἀλλὰ οἰκειότητος χάριν ἅμα σφίσιν αὐτοῖς τὴν πορείαν ποιούμενοι, Κωνστάντιος μὲν διὰ ⟨τὴν ἐν⟩[a] ταῖς Ἰταλίαις προϋπάρξασαν πρὸς τοὺς ἄνδρας γνῶσιν, Τατοῦλος δὲ διὰ συγγένειαν· ὁ γὰρ αὐτοῦ παῖς Ὀρέστης Ῥωμύλου θυγατέρα ἐγεγαμήκει. * * * ἀπὸ Παταβίωνος τῆς ἐν Νωρικῷ[b] πόλεως ἐπρεσβεύοντο ἐκμειλιττόμενοι[c] τὸν Ἀττήλαν ἐκδοθῆναι αὐτῷ[d] βουλόμενον Σιλβανόν, † ἀρμίου[e] τραπέζης κατὰ τὴν Ῥώμην προεστῶτα, ὡς φιάλας χρυσᾶς παρὰ Κωνσταντίου δεξάμενον, ὃς ἐκ Γαλατῶν μὲν τῶν ἐν τῇ ἑσπέρᾳ ὡρμᾶτο, ἀπέσταλτο δὲ καὶ αὐτὸς παρὰ Ἀττήλαν τε καὶ Βλήδαν, ὥσπερ ὁ μετ᾽αὐτὸν Κωνστάντιος, ὑπογραφέως χάριν. κατὰ δὲ τὸν χρόνον, ἐν ᾧ ὑπὸ Σκυθῶν ἐν τῇ[f] Παιόνων ἐπολιορκεῖτο τὸ Σίρμιον[g], τὰς φιάλας παρὰ τοῦ τῆς πόλεως ἐπισκόπου ἐδέξατο[h] ἐφ᾽ ᾧ αὐτὸν λύσασθαι, εἴ γε περιόντος[i] αὐτοῦ ἁλῶναι τὴν πόλιν συμβαίη, ἢ ἀναιρεθέντος ὠνήσασθαι τοὺς αἰχμαλώτους ἀπαγομένους τῶν ἀστῶν. ὁ δὲ Κωνστάντιος μετὰ τὸν τῆς πόλεως ἀνδραποδισμὸν[k] ὀλιγωρήσας τῶν συνθηκῶν[l] ἐς τὴν Ῥώμην κατὰ πρᾶξίν τινα παραγίνεται καὶ κομίζεται παρὰ τοῦ Σιλβανοῦ χρυσίον τὰς φιάλας δούς, ὥστε ῥητοῦ χρόνου ἐντὸς ἢ ἀποδόντα τὸ ἐκδανεισθὲν[m] χρυσίον ἀναλαβεῖν τὰ ἐνέχυρα, ἢ αὐτοῖς τὸν Σιλβανὸν ἐς ὅ τι βούλοιτο χρήσασθαι. τοῦτον δὴ τὸν Κωνστάντιον ἐν ὑποψίᾳ προδοσίας ποιησάμενοι Ἀττήλας τε καὶ Βλήδας ἀνεσταύρωσαν· μετὰ δὲ χρόνον τῷ Ἀττήλᾳ ὡς τὰ περὶ τῶν φιαλῶν ἐμηνύθη, ἐκδοθῆναι αὐτῷ τὸν Σιλβανὸν οἷα δὴ φῶρα τῶν αὐτοῦ[n] γενόμενον[o] ἐβούλετο. πρέσβεις τοίνυν παρὰ Ἀετίου καὶ τοῦ βασιλεύοντος τῶν ἑσπερίων Ῥωμαίων ἐστάλησαν ἐροῦντες ὡς χρήστης Σιλβανὸς Κωνσταντίου γενόμενος τὰς φιάλας ἐνέχυρα καὶ οὐ φώρια λαβὼν ἔχοι, καὶ ὡς ταύτας ἀργυρίου χάριν ἱερεῦσι καὶ τοῖς[p] ἐπιτυχοῦσιν ἀπέδοτο. οὔτε[r] γὰρ θέμις ἀνθρώποις εἰς σφετέραν διακονίαν κεχρῆσθαι ἐκπώμασιν ἀνατεθεῖσι θεῷ. εἰ οὖν μὴ[s] τῆς εὐλόγου προφάσεως καὶ εὐλαβείᾳ τοῦ θείου ἀποσταίη τοῦ τὰς φιάλας αἰτεῖν, ἐκπέμπειν τὸ ὑπὲρ αὐτῶν χρυσίον τὸν Σιλβανὸν παραιτουμένους[t], οὐ γὰρ ἐκδώσειν[u] ἄνθρωπον ἀδικοῦντα οὐθέν[v]. καὶ αὕτη μὲν αἰτία τῆς τῶν ἀνδρῶν πρεσβείας, καὶ παρείποντο ὅ τι καὶ ἀποκρινάμενος[x] ἀποπέμψοι σφᾶς ὁ βάρβαρος. ἐπὶ τῆς αὐτῆς οὖν ὁδοῦ γενόμενοι, προπορευθῆναι αὐτὸν ἀναμείναντες σὺν τῷ παντὶ ἐπηκολουθήσαμεν πλήθει. καὶ ποταμούς τινας διαβάντες ἐν μεγίστῃ παρεγινόμεθα κώμῃ, ἐν ᾗ τὰ τοῦ

---

a) τὴν ἐν add. Nieb.
b) νωρικῷ corr. ex νωρίκω P νωρικω sine acc. rell.
c) ἐκμελιττόμενοι X.
d) αὐτῷ P αὐτῶ (m. 1 corr. ex αὐτόν E) rell. corr. Nieb.
e) ἀρμίου X In E incert. sitne ἀρμίου an ἀσμίου. ἀργυρίου coni. Vales.
f) τῇ Nieb. τῷ O.
g) σίρβιον O corr. Hoesch.
h) ἐδέξαντο O corr. ed. Paris.
i) περιόντο Hoesch. „Lege παρόντος s. περιόντος" mg. E. m. 2 πενόντος BE παινόντος P παινοῦντος M.
k) μετὰ τὸν τῆς π. ἀνδραποδισμόν Nieb. μετὰ τῆς π. τὸν ἀνδραπ. MP. τὸν om. BE.
l) συνθηκῶν Nieb. συνθικῶν M. σκυθικῶν rell.
m) ἐκδανησθέν B ἐκδαπανησθέν P.
n) αὐτῷ et 21 αὐτοῦ O corr. Nieb.
o) γενομένων O corr. Hoesch. et E incert. qua m.
p) καὶ οὐ τοῖς Bekker. καὶ del. Mü.
r) οὐδέ edd.
s) μὴ] μετὰ coni. Nieb.
t) παραιτούμενοι Bekker.
u) ἐκδώσεις X ἐκδώσης ut vid. E corr. Vales.
v) οὐδέν edd.
x) ἀποκρινόμενος BE.

ник на военен отред. Заедно с тях беше и Констанций, когото Аеций бе изпратил при Атила за писар, а също и Татул[402], бащата на Орест, който беше заедно с Едекон. Те не бяха пратеници, но пътуваха заедно с тях, понеже бяха близки: Констанций, понеже се познавал с тях още в Италия, а Татул поради родство—неговият син Орест бе женен за дъщеря на Ромул***. Те идваха като пратеници от Патавий[403], град в Норик, за да умилостивят Атила. Той искал да му бъде предаден Силван, началника на монетарницата в Рим, понеже той бил получил златни чаши от Констанций. А [Констанций] произхождал от западните галати[404] и бил изпратен при Атила и Бледа, както по-късно другият Констанций — за писар. По времето, когато Сирмиум[405], който се намира в Пеонската земя, бе обсаждан от скитите, епископът на града предал чашите на Констанций с условие да бъде откупен, ако градът бъде завзет докато той е жив; ако ли пък загине, тогава да бъдат откупени отведените в плен градски жители. След поробването на града Констанций пренебрегнал споразумението и отишъл в Рим по някаква работа. Той предал чашите на Силван и получил злато при условие или да върне в определен срок полученото в заем злато и си вземе обратно залога, или пък Силван да ги използува, както желае. Атила и Бледа, като заподозряли казания Констанций в предателство, разпънали го на кръст. След време, когато на Атила било известено за чашите, той поискал да му бъде предаден Силван, като крадец на негови вещи. Тогава Аеций и царят на западните римляни[406] изпратили пратеници, за да съобщат, че Силван е бил заимодавец на Констанций и че притежавал чашите като залог, а не като нещо крадено. Той ги бил продал за пари на някакви свещеници, защото не е позволено на людете да използуват за своя служба чаши, посветени на бога. Ако прочее [Атила] не се откаже да иска чашите поради тази основателна причина и от почит към бога, то те ще му изпратят полученото за тях злато, но молят да не бъде изискван Силван, тъй като не ще предадат човек, който в нищо не е сгрешил. Това бе причината, поради която тези хора бяха изпратени. Те следваха подир варварина, за да им даде отговор и да ги отпрати. Като попаднахме, прочее, на един и същ път, изчакахме той да мине напред и после с цялото множество го последвахме[407]. Като преминахме

᾽Αττήλα οἰκήματα περιφανέστερα τῶν ἁπανταχοῦ εἶναι ἐλέγετο ξύλοις τε καὶ σανίσιν εὐξέστοις ἡρμοσμένα καὶ περιβόλῳ ξυλίνῳ κυκλούμενα οὐ πρὸς ἀσφάλειαν, ἀλλὰ πρὸς εὐπρέπειαν συλλαμβάνοντι. μετὰ δὲ τὰ τοῦ βασιλέως ἦν τὰ τοῦ ᾽Ονηγησίου διαπρεπῆ καὶ περίβολον μὲν ἐκ ξύλων καὶ· αὐτὰ ἔχοντα, οὐχ ὁμοίως δὲ ὥσπερ ὁ ᾽Αττήλα[a] πύργοις ἐκοσμεῖτο. βαλανεῖον δὲ ἦν οὐ πόρρω τοῦ περιβόλου, ὅπερ ᾽Ονηγήσιος[b] μετὰ τὸν ᾽Αττήλαν παρὰ Σκύθαις ἰσχύων μέγα ᾠκοδόμει λίθους ἐκ τῆς Παιόνων διακομίσας γῆς· οὐδὲ[c] γὰρ οὐδὲ[d] λίθος οὐ δένδρον παρὰ τοῖς ἐκεῖνο τὸ μέρος οἰκοῦσι βαρβάροις ἐστίν, ἀλλὰ ἐπεισάκτῳ τῇ ὕλῃ κέχρηνται ταύτῃ. ὁ δὲ ἀρχιτέκτων τοῦ βαλανείου ἀπὸ τοῦ Σιρμίου αἰχμάλωτος ἀχθείς, μισθὸν τοῦ εὑρέματος[e] ἐλευθερίαν λήψεσθαι προσδοκῶν ἔλαθε μείζονι πόνῳ περιπεσὼν τῆς παρὰ Σκύθαις δουλείας· βαλανέα γὰρ αὐτὸν ᾽Ονηγήσιος[f] κατέστησεν, καὶ λουομένῳ αὐτῷ τε καὶ τοῖς ἀμφ᾽αὐτὸν διηκονεῖτο. ἐν ταύτῃ τῇ κώμῃ εἰσιόντα τὸν ᾽Αττήλαν ἀπήντων κόραι στοιχηδὸν προπορευόμεναι ὑπὸ ὀθόναις λεπταῖς τε καὶ λευκαῖς ἐπὶ πολὺ ἐς μῆκος παρατεινούσαις, ὥστε ὑπὸ μιᾷ ἑκάστῃ ὀθόνῃ ἀνεχομένῃ ταῖς χερσὶ τῶν παρ᾽ἑκάτερα γυναικῶν κόρας ζ ἢ καὶ πλείους βαδιζούσας[g] (ἦσαν δὲ πολλαὶ τοιαῦται τῶν γυναικῶν ὑπὸ ταῖς ὀθόναις τάξεις) ᾄδειν ᾄσματα σκυθικά. — — —

῾Υποφαινούσης ἡμέρας ὁ Μαξιμῖνος στέλλει με παρὰ τὸν ᾽Ονηγήσιον τὰ δῶρα δώσοντα, ἅ τε αὐτὸς ἐδίδου, ἅ τε βασιλεὺς ἀπεστάλκει, καὶ ὅπως γνοίη οἷ βούλεται αὐτῷ καὶ ὁπότε ἐς λόγους ἐλθεῖν. παραγενόμενος δὲ ἅμα τοῖς κομίζουσιν αὐτῷ ὑπηρέταις προσεκαρτέρουν, ἔτι τῶν θυρῶν κεκλεισμένων, ἄχρις ὅτου τις ὑπεξελθὼν τὴν ἡμετέραν μηνύσειεν ἄφιξιν.

Διατρίβοντι δέ μοι καὶ περιπάτους[h] ποιουμένῳ πρὸ τοῦ περιβόλου τῶν οἰκημάτων προσελθών[i] τις, ὃν βάρβαρον ἐκ τῆς Σκυθικῆς ᾠήθην εἶναι στολῆς, ῾Ελληνικῇ ἀσπάζεταί με φωνῇ, χαῖρε προσειπών, ὥστε με θαυμάζειν ὅτ γε δὴ ἑλληνίζει[k] Σκύθης ἀνήρ. ξύγκλυδες γὰρ ὄντες πρὸς τῇ σφετέρᾳ βαρβάρῳ γλώσσῃ ζηλοῦσιν[l] ἢ τὴν Οὔννων ἢ τὴν Γότθων ἢ καὶ τὴν Αὐσονίων, ὅσοις αὐτῶν πρὸς ῾Ρωμαίους ἐπιμιξία· καὶ οὐ ῥᾳδίως τις σφῶν ἑλληνίζει τῇ φωνῇ, πλὴν ὧν ἀπήγαγον αἰχμαλώτων ἀπὸ τῆς Θρᾳκίας καὶ ᾽Ιλλυρίδος παράλου[m]. ἀλλ᾽ἐκεῖνοι μὲν γνώριμοι τοῖς ἐντυγχάνουσιν ἐτύγχανον ἔκ τε τῶν διερρωγότων ἐνδυμάτων καὶ τοῦ αὐχμοῦ τῆς κεφαλῆς ὡς ἐς τὴν χείρονα μεταπεσόντες τύχην· οὗτος δὲ τρυφῶντι ἐῴκει Σκύθῃ[n] εὐείμων τε ὢν καὶ ἀποκειράμενος τὴν κεφαλὴν περιτρόχαλα. ἀντασπασάμενος δὲ ἀνηρώτων τίς ὢν καὶ πόθεν ἐς τὴν βάρβαρον παρῆλθε γῆν καὶ βίον ἀναιρεῖται Σκυθικόν. ὁ δὲ ἀπεκρίνατο ὅ τι βουλόμενος ταῦτα γνῶναι ἐσπούδακα. ἐγὼ δὲ ἔφην αἰτίαν πολυπραγμοσύνης εἶναί μοι τὴν[o] ῾Ελλήνων φωνήν. τότε δὴ γελάσας ἔλεγε[p] Γραικὸς μὲν εἶναι τὸ γένος, κατ᾽-

a) ἀττήλας BE ἀττίλας MP corr. Hoesch.
b) ὀνηγήσιος BEP.
c) οὐδὲν γάρ MP.
d) οὐδὲ ante λίθος del. Hoesch. οὐδὲν γὰρ οὐ λίθος quam cod. M. lectiorem esse per errorem asserit, comprobat Di. praef. p. LXX.
e) εὑρήματος Di.
f) ὀνηγήσιος BEP incert. spir. in M.
g) βαδιζούσαις X.
h) περιπάτοις O corr. Hoesch. et mg. E m. 2.
i) προσελθών τις] προσελθόντες (προελθ. P) X.
k) ἑλληνίζειν O corr. Hoesch.
l) ξηλ. οὐ τὴν. X.
m) θρακιᾶς O corr. Hoesch.
n) σκύθει X.
o) τήν Bekker τῶν O.
p) ἔλεγε E ἔφη X edd.

едни реки, стигнахме в едно много голямо село[408]. Казваха, че там се намирали най-великолепните от всички Атилови дворци, направени от добре изгладени дървета и дъски и заобиколени с дървена ограда, поставена околовръст не за защита, но за украшение. След царския дворец по великолепие идваше домът на Онигизий, който също имаше дървена ограда, но не беше украсен като Атиловия дворец с кули. Недалеко от сградата се намираше баня, построена от Онигизий, който след Атила се ползуваше с най-голямо влияние между скитите. Той бе докарал камъни от земята на пеоните, защото в тази област, гдето живеят варварите, няма нито камък, нито дърво, но използуват докарания от другаде материал. Строителят на банята бил пленник, доведен от Сирмиум. Той се надявал, че ще получи свобода като награда за своята работа, но неочаквано попаднал на по-голямо тегло, отколкото когато бил роб при скитите. Защото Онигизий го поставил в банята, за да прислужва на него и на близките му, когато се къпят. При влизането в селото Атила бе посрещнат от девойки, които вървяха в редици под тънки и бели покривала. Покривалата бяха обтегнати на голямо растояние, така че под всяко едно покривало, поддържано с ръце от жени, застанали от двете страни, вървяха по седем или повече девойки. Имаше много такива редици от жени, които се намираха под покривала. Те пееха скитски песни[409]. — — —

Когато[410] се съмна, Максимин ме изпрати при Онигизий да му предам неговите дарове и тези, които императорът му бе изпратил, а също така да узная, дали той иска да преговаря с него и кога. Когато пристигнах заедно с прислужниците, които носеха даровете, вратите бяха още затворени и трябваше да чакам, докато излезе някой и извести за нашето пристигане[411].

Докато аз чаках и се разхождах пред оградата на къщата приближи се един човек, когото поради скитското облекло сметнах за варварин. Той ме поздрави на гръцки, като каза „Здравей!“ Аз се почудих, че един скит говори гръцки. Понеже са сбирщина от разни народи[412], скитите освен своя варварски език употребяват също и езика на хуните, на готите, или пък на авзоните[413], когато имат сношения с римляни. Не е лесно да се намери някой измежду тях, който да говори гръцки, с изключение на пленниците, които те са отвели от Тракия и крайбрежна Илирия[414]. Но когато ги срещне, човек може да ги разпознае по дрипавите одежди и мръсната глава, като люде, които са изпаднали в злощастие. А този изглеждаше да е скит, който живее в разкош, беше добре облечен и главата му наоколо бе остригана. Като отговорих на поздрава, запитах го кой е, откъде е дошъл във варварската земя и как е възприел скитския начин на живот. Той ме запита, защо искам да зная това. Аз му казах, че моето любопитство се дължи на неговия гръцки говор

ἐμπορίαν δὲ εἰς[a] τὸ Βιμινάκιον ἐληλυθέναι τὴν πρὸς τῷ Ἴστρῳ ποταμῷ Μυσῶν πόλιν. πλεῖστον δὲ ἐν αὐτῇ διατρῖψαι[b] χρόνον καὶ γυναῖκα γήμασθαι ζάπλουτον. τὴν δὲ ἐντεῦθεν εὐπραγίαν ἐκδύσασθαι ὑπὸ τοῖς βαρβάροις τῆς πόλεως γενομένης, καὶ διὰ τὸν ὑπάρξαντα πλοῦτον αὐτῷ Ὀνηγησίῳ ἐν τῇ τῶν λαφύρων προκριθῆναι διανομῇ· τοὺς γὰρ ἁλόντας ἀπὸ τῶν εὐπόρων μετὰ τὸν Ἀττήλαν ἐκκρίτους εἶχον οἱ τῶν Σκυθῶν λογάδες διὰ τὸ[c] ἐπὶ πλείστοις διατίθεσθαι. ἀριστεύσαντα δὲ ἐν ταῖς ὕστερον πρὸς Ῥωμαίους μάχαις καὶ τὸ τῶν Ἀκατίρων[d] ἔθνος, δόντα τῷ βαρβάρῳ δεσπότῃ κατὰ τὸν παρὰ Σκύθαις νόμον τὰ κατὰ τὸν πόλεμον αὐτῷ κτηθέντα, ἐλευθερίας τυχεῖν. γυναῖκα δὲ γήμασθαι βάρβαρον, εἶναί τε αὐτῷ παῖδας· καὶ Ὀνηγησίῳ τραπέζης κοινωνοῦντα ἀμείνονα τοῦ προτέρου τὸν παρόντα βίον[e] ἡγεῖσθαι. τοὺς μὲν γὰρ παρὰ Σκύθαις μετὰ τὸν πόλεμον ἐν ἀπραγμοσύνῃ διατελεῖν, ἑκάστου τῶν παρόντων ἀπολαύοντος καὶ οὐδαμῶς ἢ ὀλίγα ἐνοχλοῦντος[f] ἢ ἐνοχλουμένου, τοὺς μέντοι παρὰ Ῥωμαίοις ἐν μὲν πολέμῳ ῥαδίως ἀναλίσκεσθαι εἰς ἑτέρους τὰς τῆς σωτηρίας ἐλπίδας ἔχοντας, ὡς πάντων διὰ τοὺς τυράννους μὴ χρωμένων ὅπλοις· καὶ τῶν χρωμένων δὲ σφαλερωτέρα ἡ τῶν στρατηγῶν κακία μὴ[g] ὑφισταμένων τὸν πόλεμον. ἐν δὲ τῇ εἰρήνῃ[h] ὀδυνηρότερα ὑπάρχειν τὰ συμβαίνοντα τῶν ἐν τοῖς πολέμοις κακῶν διά τε τὴν βαρυτάτην εἴσπραξιν τῶν δασμῶν καὶ τὰς ἐκ τῶν πονηρῶν βλάβας, τῶν νόμων οὐ κατὰ πάντων κειμένων, ἀλλὰ εἰ μὲν ὁ παραβαίνων τὸν θεσμὸν τῶν πλουτούντων εἴη, ἔστι[i] τῆς ἀδικίας αὐτὸν μὴ διδόναι δίκας· εἰ δὲ πένης εἴη, οὐκ ἐπιστάμενος χρῆσθαι πράγμασιν ὑπομένει[k] τὴν ἀπὸ τοῦ νόμου ζημίαν, εἴπερ μὴ πρὸ τῆς κρίσεως ἀπολείποι τὸν βίον, μακροῦ[l] ἐπὶ ταῖς δίκαις παρατεινομένου[m] χρόνου καὶ πλείστων ἐκδαπανωμένων χρημάτων· ὅπερ τῶν πάντων ἀνιαρότατον εἴη, ἐπὶ μισθῷ[n] τῶν ἀπὸ τοῦ νόμου τυγχάνειν. οὐδὲ γὰρ τῷ ἀδικουμένῳ τις[o] δικαστήριον παραδώσει, εἰ μή τι ἀργύριον τῷ τε δικαστῇ καὶ τοῖς ἐκείνῳ διακονουμένοις κατάθοιτο. τοιαῦτα καὶ πλεῖστα ἕτερα προτιθέντος, ὑπολαβὼν ἔφασκον πράως[p] αὐτὸν καὶ τὰ ἐξ ἐμοῦ ἀκούειν. καὶ δὴ ἔλεγον ὡς οἱ τῆς Ῥωμαίων πολιτείας εὑρεταὶ σοφοί τε καὶ ἀγαθοὶ ἄνδρες, ὥστε[r] τὰ πράγματα τηνάλλως μὴ[s] φέρεσθαι, τοὺς μὲν τῶν νόμων εἶναι φύλακας, τοὺς δὲ ποιεῖσθαι τῶν ὅπλων ἐπιμέλειαν ἔταξαν καὶ τὰς πολεμικὰς μελέτας ἀσκεῖν, πρὸς μηδὲν ἕτερον ἐπαγομένους ἢ ὥστε εἶναι πρὸς μάχην ἑτοίμους καὶ ὡς ἐπὶ τὴν συνήθη γυμνασίαν θαρροῦντας ἐπὶ τὸν πόλεμον ἰέναι, προαναλωθέντος[t] αὐτοῖς διὰ τῆς μελέτης τοῦ φόβου· τοὺς δὲ προσκειμένους[u] τῇ γεωργίᾳ καὶ τῇ ἐπιμε-

a) ἐς X.
b) διατρίψας O corr. Hoesch.
c) τό]τόν EP sed in P m. 1 corr.
d) ἀκατήρων O corr. Mü.
e) βίον, quod e coni. add. Bekker, inest in O.
f) ἐνοχλοῦντος ἢ om. edd. ante Di.
g) σφαλ. ἡ τύχῃ τῇ τῶν στρ. κακίᾳ? μηδέ Di ex M.
h) τῇ εἰρήνῃ E εἰρήνῃ B εἰρήνης MP.
i) ἔστι Bekker ἐπί O.
k) ὑπομένῃ BEP.
l) μακροῦ Nieb. μακρόν O.
m) ἂν ἀνιαρ. Di.
n) ἐπίμισθω E.
o) τις Nieb. εἰς O. τῷ τε Hoesch. τότε O.
p) πράος (πρᾶος P) O corr. Hoesch. αὐτός E.
r) ὥστε]οἵ γε ἰδόντες coni. Bekker.
s) μὴ in E spr. vers. m. 1 ut vid. om. X. ante τηνάλλως add. Classen.
t) πρὸς ἀναλωθέντος O corr. Hoesch.
u) προκειμένους X.

Тогава той се засмя и каза, че е грък по произход[415] и че бил пристигнал за търговия в разположения при Дунава мизийски град Виминаций. Прекарал в този [град] много време и се оженил за твърде богата жена. Когато варварите завзели града, той загубил полученото от нея богатство. Поради богатството си при раздялата на плячката той се паднал на Онигизий, понеже пленените заможни люде бивали давани, след Атила, на скитските първенци, тъй като те имат най-голяма власт. След като по-късно се отличил във войните против ромеите и против племето на акацирите, той дал на своя господар варварина — според скитския закон — придобитото във войната и получил свобода. Оженил се за жена варварка и имал деца. Участвувал в трапезата на Онигизий и смята настоящия си живот за по-добър от предишния[416]. Защото онези, които прекарват всред скитите, след свършване на войната живеят в безделие, като всеки се наслаждава от онова, което притежава, и никак или много малко обезпокоява другите или бива обезпокояван; докато онези, които живеят всред ромеите, във време на война лесно погиват, понеже надеждата си за спасение възлагат на други, тъй като не всички имат право да си служат с оръжие — поради страх от узурпатори[417]. А за тези, които носят оръжие, е още по-вредна неспособността на пълководците, когато не могат да се справят с войната. А във време на мир животът [за ромеите] е още по-тежък в сравнение със злините през време на войната поради извънредно тежкото събиране на данъците и поради щетите, причинявани от лошите люде, тъй като законите не тежат еднакво за всички. Защото ако този, който наруши закона, е богат, то той може да не бъде подлаган на наказание заради извършената неправда. Ако ли пък е беден и не знае да си нарежда работите, понася наложеното от закона наказание — в случай, че не умре преди издаването на присъдата, тъй като съденето продължава много време и се разходват премного пари. Но най-печално от всички било, че установеното от закона се получавало срещу заплащане[418]. Защото дори на онеправдания никой не ще окаже правосъдие, ако не бъдат дадени пари на съдията и на неговите помощници. Той каза това и много други неща. Тогава аз подех и му рекох кротко да изслуша и и моите думи[419]. Казах му прочее, че създателите на римската държава са били мъдри и добри люде. За да не бъдат работите предоставени на случайността, те наредили едни да бъдат блюстители на законите, а други да се грижат за оръжията и да се занимават с военни упражнения. [Тези люде] не бива да се насочват към други неща, а само да бъдат готови за сражение и да отиват смело на война като на обичайно военно упражнение, тъй като военните занимания ще премахнат у тях страха. Тези, които се занимават със земеделие и се грижат за земята, трябва да прехранват себе си и

λεία τῆς γῆς ἑαυτούς τε καὶ τοὺς ὑπὲρ σφῶν αὐτῶν ἀγωνιζομένους τρέφειν ἔταξαν τὸ στρατιωτικὸν[a] εἰσπραττομένους σιτηρέσιον· ἄλλους δὲ τῶν ἀδικουμένων προνοεῖν, καὶ τοὺς μὲν τοῦ δικαίου προΐστασθαι ὑπὲρ τῶν δι᾽ἀσθένειαν φύσεως μὴ οἵων τε ὄντων τὰ σφέτερα προΐσχεσθαι δίκαια, τοὺς δὲ δικάζοντας φυλάττειν[b] ἅπερ ὁ νόμος βούλεται· μὴ ἐστερῆσθαι δὲ φροντίδος μηδὲ τῶν παραστάντων τοῖς δικασταῖς, ἀλλὰ κἀκείνων εἶναι τοὺς πρόνοιαν ποιησομένους, ὅπως τοῦ τε δικαίου τεύξοιτο ὁ τῆς τῶν δικαστῶν τυχὼν κρίσεως καὶ ὁ ἀδικεῖν νομισθεὶς μὴ εἰσπραχθείη πλέον ἤπερ ἡ δικαστικὴ βούλεται ψῆφος. εἰ γὰρ μὴ ὑπῆρχον οἱ ταῦτα ἐν φροντίδι ποιούμενοι, ἐκ τῆς αὐτῆς αἰτίας ἑτέρας δίκης ἐγίνετο ἂν πρόφασις, ἢ τοῦ νενικηκότος χαλεπώτερον ἐπεξιόντος, ἢ τοῦ τὴν χείρονα[c] ἀπενεγκαμένου τῇ ἀδίκῳ ἐπιμένοντος γνώμῃ. εἶναι δὲ καὶ τούτοις τεταγμένον ἀργύριον παρὰ τῶν τὰς δίκας ἀγωνιζομένων, ὡς παρὰ τῶν γεωργῶν τοῖς ὁπλίταις. ἢ οὐχ ὅσιον τὸν ἐπικουροῦντα τρέφειν καὶ τῆς εὐνοίας ἀμείβεσθαι; ὥσπερ ἀγαθὸν ἱππεῖ μὲν ἡ τοῦ ἵππου κομιδή, ἀγαθὸν δὲ βουκόλῳ ἡ τῶν βοῶν καὶ θηρατῇ ἡ τῶν κυνῶν[d] ἐπιμέλεια, καὶ τῶν ἄλλων ὧν πρὸς σφετέραν φυλακήν τε καὶ ὠφέλειαν ἔχουσιν ἄνθρωποι, ὁπότε τὴν δαπάνην τὴν ἐπὶ τῇ δίκῃ γενομένην ἁλόντες ἐκτίνουσιν, ἀνατιθέντες[e] ἀδικίᾳ σφετέρᾳ καὶ οὐχ ἑτέρῳ τὴν βλάβην. τὸν δὲ ἐπὶ ταῖς δίκαις μακρότερον, ἂν οὕτω τύχοι[f], χρόνον τῆς τοῦ δικαίου προνοίας γίνεσθαι χάριν, ὥστε μὴ σχεδιάζοντας τοὺς δικαστὰς τῆς ἀκριβείας διαμαρτεῖν λογιζομένους ἄμεινον εἶναι ὀψὲ πέρας ἐπιτεθῆναι[g] δίκῃ ἢ ἐσπουδακότας μὴ μόνον ἄνθρωπον ἀδικεῖν, ἀλλὰ εἰς ⟨τὸν⟩[h] τοῦ δικαίου εὑρετὴν θεὸν πλημμελεῖν. κεῖσθαι δὲ τοὺς νόμους κατὰ πάντων, ὥστε αὐτοῖς καὶ βασιλέα πείθεσθαι, καὶ οὐχ, ὅ[i] τῇ αὐτοῦ ἔνεστι κατηγορίᾳ, ὅτι γε δὴ οἱ εὔποροι τοὺς πένητας ἀκινδύνως βιάζοιντο, εἰ μή γε διαλαθών τις φύγοι τὴν δίκην. ὅπερ οὐκ ἐπὶ τῶν πλουσίων, ἀλλὰ καὶ πενήτων εὕροι τις ἄν· πλημμελοῦντες γὰρ οὐδὲ αὐτοὶ[k] ἀπορίᾳ ἐλέγχων δοῖεν δίκας. καὶ τοῦτο παρὰ πᾶσι καὶ οὐ παρὰ Ῥωμαίοις μόνον συμβαῖνόν ἐστιν. χάριν δὲ ὁμολογεῖν τῇ τύχῃ ἐπὶ τῇ αὐτῷ ὑπαρξάσῃ[l] ἐλευθερίᾳ, καὶ μὴ τῷ ἐπὶ πόλεμον ἐξάγοντι δεσπότῃ, ὥστε αὐτὸν δι᾽ἀπειρίαν ἢ ὑπὸ τῶν πολεμίων ἀναιρεθῆναι ἢ φεύγοντα ὑπὸ τοῦ κτησαμένου κολάζεσθαι. ἄμεινον δὲ καὶ τοῖς οἰκέταις διατελοῦσι Ῥωμαῖοι χρώμενοι. πατέρων γὰρ ἢ διδασκάλων ἐς αὐτοὺς ἔργα ἐπιδεικνύντες[m], ἐφ᾽ᾧ τῶν φαύλων ἀπεχομένους μετιέναι ἅπερ αὐτοῖς καλὰ νενόμισται, σωφρονίζουσι σφᾶς ἐπὶ τοῖς ἁμαρτήμασιν ὥσπερ τοὺς οἰκείους παῖδας· οὐδὲ γὰρ οὐδὲ αὐτοῖς θάνατον, ὥσπερ Σκύθαις, ἐπάγειν θέμις. ἐλευθερίας δὲ τρόποι παρ᾽αὐτοῖς πλεῖστοι, ἣν[n] οὐ μόνον περιόντες ἀλλὰ καὶ τελευτῶντες χαρίζονται διατάττοντες κατὰ τῆς περιουσίας ὃν βούλονται τρόπον, καὶ νόμος ἐστὶν ὅπερ ἕκαστος τελευτῶν περὶ τῶν προσηκόντων βουλεύσοιτο. καὶ ὃς δακρύσας ἔφη ὡς οἱ μὲν νόμοι καλοὶ καὶ ἡ πολιτεία Ῥωμαίων ἀγαθή, οἱ δὲ ἄρχοντες οὐχ ὅμοια τοῖς πάλαι φρονοῦντες αὐτὴν διαλυμαίνονται. — — —

---

a) ἑαυτοὺς ὑπὲρ — τρέφειν, ἔταξαν δὲ καὶ τοὺς τὸ στρατ. *O* corr. Bekker.
b) φυλάττει *O* corr. in *E* incert. qua m. et ab Hoesch.
c) τοῦ τὴν χείρονα (sc. ψῆφον) scripsit De Boor. τοῦ τὴν χείρονος *E* τῇ τοῦ χείρονος *X*.
d) κυρῶν *O* corr. Hoesch. προσφετέραν *E*.
e) ἀνατιθέντων Vales.
f) τύχῃ Di.
g) ἐπιτιθέναι Mü.
h) τὸν add. Nieb.
i) ὅ Bekk. ὅς *O* ὡς Vales.
k) αὐτοὶ ἂν ἀπ. Di.
l) ὑπαρξάσει *BE*.
m) ἐπιδεικνύντες Classen ἐπιδείκνυνται *O*.
n) ἢν *E*.

своите защитници, като доставят храна за войската. Други пък трябва да се грижат за онеправданите: едни да се застъпват за правото на онези, които поради своята природна слабост не са в състояние да защищават своите права, а тия, които съдят, да спазват повеленията на закона. Не са пренебрегнати дори помощниците на съдиите. Едни от тях трябва да се грижат, щото лицето, което е получило в своя полза присъдата на съдиите, да добие своето право, а от оня, който е признат за виновен, да не се изисква повече, отколкото налага съдебното решение. И наистина, ако не съществуваха люде, които да се грижат за това, от една тъжба би изникнал повод за друго съдебно дело, защото или онзи, който го е спечелил, би се държал по-безмилостно, или пък този, който го е загубил, би останал на своето несправедливо мнение. Също и на тях е определено да се дават пари от ония, които търсят правосъдие, както на войниците — от страна на земеделците. Не е ли прилично да бъде хранен онзи, който помага, и да бъде възнаграден за своето доброжелателство? Както е добро това, че конникът се грижи за коня, пастирът — за воловете и ловецът — за кучетата, така и людете трябва да се грижат за ония, които имат за своя охрана и полза. Когато осъдените заплащат разноските по делото, то те трябва да отдадат тая загуба на извършената от тях самите неправда, а не другиму. Ако се случи съденето да трае по-продължително време, то това става поради грижата за справедливост — да не би съдиите. като действуват набързо, да сгрешат против правдата. Те смятат, че е по-добре да завършат съденето по-късно, отколкото, като бързат, не само да онеправдаят човека, но и да съгрешат против бога, твореца на правдата. А законите имат сила за всички, така че на тях се подчинява и императорът. Не е вярно, както се твърди в неговото обвинение, че богатите безопасно за себе си насилват бедните, освен ако никой се укрие и избегне наказанието. Подобно нещо човек би могъл да открие не само между богатите, но и между бедните. Защото дори и те, когато извършват престъпление, не биват осъждани, ако няма улика. Това се случва навсякъде, а не само у ромеите. А за свободата, от която се ползува, той трябва да благодари на съдбата, а не на господаря, който го е завел на война, тъй като поради своята неопитност той би могъл да бъде или убит от неприятелите, или пък, ако побегнел, да бъде наказан от своя притежател. Ромеите пък се отнасят по-добре и с робите. Те проявяват грижи за тях като бащи или наставници, за да се въздържат от лоши работи и да вършат онова, което те смятат за добро. Те ги вразумяват за прегрешенията, както собствените си деца, защото не е позволено дори и на тях да [ги] наказват със смърт, както става у скитите. У тях съществуват премного начини, чрез които може да се получи свобода, която господарите им даряват не само приживе, но и при смъртта си, като се разпореждат по своя воля с имуществото си. За закон се смята онова, що всеки един преди смъртта си би разпоредил относно своите притежания. — Тогава той разплакан каза, че законите са прекрасни и ромейската държавна уредба е добра, обаче управниците не са съзнателни като някогашните и я покваряват — — —

Δύο δὲ ἀντικρὺ τοῦ Ἀττήλα παρελθόντες βάρβαροι ᾄσματα πεποιημένα ἔλεγον νίκας αὐτοῦ καὶ τὰς κατὰ πόλεμον ᾄδοντες ἀρετάς. ἐς οὓς οἱ τῆς εὐωχίας ἀπέβλεπον, καὶ οἱ μὲν ἥδοντο τοῖς ποιήμασιν, οἱ δὲ τῶν πολέμων ἀναμιμνησκόμενοι διηγείροντο[a] *τοῖς φρονήμασιν, ἄλλοι δὲ ἐχώρουν ἐς δάκρυα, ὧν ὑπὸ τοῦ χρόνου ἠσθένει τὸ σῶμα καὶ ἡσυχάζειν ὁ θυμὸς ἠναγκάζετο. μετὰ δὲ τὰ ᾄσματα Σκύθης τις παρελθὼν φρενοβλαβὴς ἀλλόκοτα καὶ παράσημα καὶ οὐδὲν ὑγιὲς φθεγγόμενος ἐς γέλωτα πάντας παρεσκεύασε παρελθεῖν. μεθ᾽ ὃν*[b] *ὑπεισῆλθε Ζέρκων ὁ Μαυρούσιος*[c]. *ὁ γὰρ Ἐδέκων αὐτὸν παρὰ τὸν Ἀττήλαν ἐλθεῖν παρέπεισεν ὡς τῇ ἐκείνου σπουδῇ τὴν γαμετὴν ἐποληψόμενον, ἣν κατὰ τὴν τῶν*[d] *βαρβάρων εἰλήφει χώραν τῷ Βλήδᾳ περισπούδαστος ὤν, ἀπολελοίπει δὲ αὐτὴν ἐν τῇ Σκυθικῇ παρὰ τοῦ Ἀττήλα δῶρον Ἀετίῳ πεμφθείς. ἀλλὰ τῆς μὲν τοιαύτης διήμαρτεν ἐλπίδος, τοῦ Ἀττήλα χαλεπήναντος, ὅτι γε δὴ ἐς τὴν αὐτοῦ ἐπανῆλθεν· τότε δὲ διὰ τὸν τῆς εὐωχίας καιρὸν παρελθὼν τῷ τε εἴδει καὶ τοῖς ἐσθήμασι καὶ τῇ φωνῇ καὶ τοῖς συγκεχυμένως παρ᾽αὐτοῦ προφερομένοις ῥήμασι (τῇ γὰρ Αὐσονίων τὴν τῶν Οὔννων καὶ τὴν τῶν Γότθων παραμιγνὺς*[e] *γλῶτταν) πάντας διέχεε καὶ ἐς ἄσβεστον ὁρμῆσαι*[f] *γέλωτα παρεσκεύασε πλὴν Ἀττήλα· αὐτὸς*[g] *γὰρ ἔμενεν ἀστεμφὴς καὶ τὸ εἶδος ἀμετάτρεπτος καὶ οὐδὲν οὔτε λέγων οὔτε ποιῶν γέλωτος ἐχόμενον ἐφαίνετο, πλὴν ὅτι τὸν νεώτατον τῶν παίδων (Ἡρνᾶς δὲ ὄνομα τούτῳ*[h]*) εἰσιόντα καὶ παρεστῶτα εἷλκε τῆς παρειᾶς γαληνοῖς ἀποβλέπων ὄμμασι πρὸς αὐτόν. ἐμοῦ δὲ θαυμάζοντος, ὅπως τῶν μὲν ἄλλων παίδων ὀλιγωροίη, πρὸ δὲ ἐκεῖνον ἔχοι*[i] *τὸν νοῦν, ὁ παρακαθήμενος βάρβαρος συνιεὶς τῆς Αὐσονίων*[j] *φωνῆς καὶ τῶν παρ᾽ αὐτοῦ μοι ῥηθησομένων μηδὲν ἐκλέγειν προειπὼν ἔφασκε τοὺς μάντεις τῷ Ἀττήλᾳ προηγορευκέναι τὸ μὲν αὐτοῦ πεσεῖσθαι γένος, ὑπὸ δὲ τοῦ παιδὸς ἀναστήσεσθαι τούτου. ὡς δὲ ἐν τῷ συμποσίῳ εἷλκον τὴν νύκτα, ὑπεξήλθομεν ἐπὶ πολὺ μὴ βουληθέντες τῷ πότῳ προσκαρτερεῖν.*

Ἡμέρας δὲ γενομένης ἐπὶ τὸν Ὀνηγήσιον ἤλθομεν χρῆναι ἡμᾶς διαφεθῆναι λέγοντες καὶ μὴ τηνάλλως[k] *τρίβειν τὸν χρόνον. καὶ ὃς ἔφη ἐθέλειν καὶ τὸν Ἀττήλαν ἀποπέμπειν ἡμᾶς. καὶ μικρὸν διαλιπὼν ἅμα τοῖς λογάσιν ἐβουλεύετο περὶ τῶν Ἀττήλᾳ δεδογμένων καὶ τὰ βασιλεῖ ἀποδοθησόμενα συνέταττε γράμματα, ὑπογραφέων αὐτῷ παρόντων καὶ Ῥουστικίου, ἀνδρὸς ὁρμωμένου μὲν ἐκ τῆς ἄνω Μυσίας, ἁλόντος δὲ ἐν τῷ πολέμῳ καὶ διὰ λόγων ἀρετὴν τῷ βαρβάρῳ ἐπὶ τῇ τῶν γραμμάτων διαπονουμένου συντάξει. ὡς δὲ ἐκ τῆς συνόδου διανέστη, ἐδεήθημεν*[l] *αὐτοῦ περὶ λύσεως τῆς Σύλλου γαμετῆς καὶ τῶν ἐκείνης παίδων ἐν τῇ Ῥατιαρίας ἀνδραποδισθέντων ἁλώσει. καὶ πρὸς μὲν τὴν αὐτῶν οὐκ ἀπηγόρευσε λύσιν, ἐπὶ πολλοῖς δὲ σφᾶς ἐβούλετο χρήμασιν ἀπεμ-*

---

a) *διεγείροντο* *O* corr. Nieb.
b) *μεθ᾽ ὧν* *O* corr. Bekker.
c) *μαρούσιος* *X* et ut vid. *E.*
d) *τῶν* om. *E.*
e) *παραμίγνυσι* vel *παραμιγνὺς ἦν?*
f) *ὡρμῆσαι* *X* *ὥρμησαι* *E.*
g) *οὗτος* Di.
h) *τούτῳ* Hoesch. *τοῦτο* *O.*
i) *ἔχοι* Nieb. *ἔχει* (*ἔχειν* *M*) *O.*
j) *αὐσονιῶν* *E.*
k) *τὴν ἄλλως* E.
l) *ἐδεήθη μέν* *O* corr. Nieb.

Пред Атила застанаха двама варвари[420]. Те изпяха съчинените песни[421], в които възпяваха неговите победи и проявената във войните доблест. Участниците в угощението ги слушаха: едни се наслаждаваха на песните, а други, припомняйки си за водените войни, се въодушевиха, докато трети, на които поради възрастта тялото беше отслабнало, а духът им се беше уталожил, започнаха да проливат сълзи. След песните се яви някакъв умопобъркан скит, който говореше странни, неясни и безсмислени слова и накара всички да се смеят. След него излезе Зеркон[422] Маврузиецът[423]. Едекон го беше убедил да се яви пред Атила, та чрез негово съдействие да получи съпругата си, за която се оженил в страната на варварите, като любимец на Бледа. Той я бил оставил в скитската земя, когато Атила го изпратил като подарък на Аеций. Но [Зеркон] се измамил в своята надежда, тъй като Атила се разгневил, че се завърнал в страната му. Сега, като намери сгоден случай поради угощението, той се яви и със своя вид, одеждите си, гласа си и разбъркано произнасяните от него думи — защото бъркаше хунски и готски с езика на авзоните[424] — разсмя всички и ги накара да изпаднат в неудържим смях[425], с изключение на Атила. Той оставаше неподвижен, не промени вида си и нищо не каза, нито дори се засмя. Само когато влезе най-малкият от синовете му, на име Ирна[426], той го пощипна по страната и го гледаше с весел поглед. Аз изказах удивление, че [Атила] пренебрегва другите си чада, а само към тогова проявява внимание. А варваринът, който седеше до мене и разбираше езика на авзоните[427], след като ме предупреди да не казвам нищо от онова, което щеше да ми съобщи, рече, че гадателите били предсказали на Атила, че родът му щял да пропадне, но ще бъде въздигнат от този негов син. Понеже пиршеството продължи през нощта, ние, като не желаехме да се отдаваме повече на пиянство, излязохме.

Когато настана ден, отидохме при Онигизий и казахме, че трябва да ни освободят, за да не губим напразно време. А той каза, че и Атила искал да ни отпрати. Като се отдалечи малко, той се посъветва с други първенци[428] относно онова, що беше решил Атила, и състави писмото, което трябваше да бъде предадено на императора. Присъствуваха писарите и Рустикий, мъж произхождащ от Горна Мизия, пленен през войната и поради своето отлично образование използуван от варварина за съставяне на писма. Когато [Онигизий] излезе от съвета, ние го помолихме да освободи съпругата на Сила[429] и нейните деца, които били пленени при завземането

πολᾶν. ἡμῶν δὲ ἐλεεῖν[a] αὐτοὺς τῆς τύχης ἱκετευσάντων τὴν προτέραν εὐδαιμονίαν λογιζόμενον, διέβη τε πρὸς τὸν Ἀττήλαν, καὶ τὴν μὲν γυναῖκα ἐπὶ πεντακοσίοις διαφῆκε χρυσοῖς, τοὺς δὲ παῖδας δῶρον ἔπεμπε βασιλεῖ.— — —

Ἐφ᾽ ὅσον δὲ τὴν Σκυθικὴν διεξῄειμεν[b], Βέριχος[c] ἐκοινώνει τε ἡμῖν τῆς ὁδοῦ καὶ ἥσυχός τις καὶ ἐπιτήδειος ἐνομίζετο. ὡς δὲ τὸν Ἴστρον ἐπεραιώθημεν, ἐν ἐχθροῦ ἡμῖν ἐγένετο μοίρᾳ διά τινας ἑώλους προφάσεις ἐκ τῶν θεραπόντων συνενεχθείσας. καὶ πρότερον μὲν τὸν ἵππον ἀφείλετο, ᾧ[d] τὸν Μαξιμῖνον δωρησάμενος ἦν. ὁ γὰρ Ἀττήλας πάντας τοὺς ἀμφ᾽ αὐτὸν[e] λογάδας παρεκελεύσατο δώροις τὸν Μαξιμῖνον φιλοφρονήσασθαι, καὶ ἕκαστος ἐπεπόμφει ἵππον αὐτῷ, μεθ᾽ ὧν καὶ ὁ Βέριχος[f]. ὀλίγους δὲ λαβὼν τοὺς ἄλλους ἀπέπεμπε τὸ σῶφρον δηλῶσαι ἐκ τῆς μετριότητος ἐσπουδακώς. τοῦτον οὖν[g] ἀφείλετο τὸν ἵππον καὶ οὔτε συνοδοιπορεῖν οὔτε συνεστιᾶσθαι ἠνέσχετο[h]· ὥστε ἡμῖν ἐν τῇ βαρβάρων χώρᾳ γενόμενον σύμβουλον[i] ἐς τοῦτο προελθεῖν. καὶ ἐντεῦθεν διὰ τῆς Φιλίππου ἐπὶ τὴν Ἀδριανούπολιν[k] τὴν πορείαν ἐποιησάμεθα. ἐν ᾗ διαναπαυσάμενοι ἐς λόγους ἤλθομεν τῷ Βερίχῳ καὶ αὐτὸν τῆς πρὸς ἡμᾶς σιωπῆς κατεμεμψάμεθα, ὅτι γε δὴ ὀργίζεται οὐκ ἀδικοῦσιν οὐδέν. θεραπεύσαντες οὖν αὐτὸν καὶ ἐπὶ ἑστίασιν καλέσαντες ἐξωρμήσαμεν. καὶ τῷ Βιγίλᾳ ἐν τῇ ὁδῷ ἀπαντήσαντες ἐπὶ τὴν Σκυθικὴν ἐπαναζευγνύντι[l] καὶ τὰ παρὰ Ἀττήλα ἡμῖν τῆς ἐπὶ τῇ πρεσβείᾳ ἀποκρίσεως εἰρημένα ἀφηγησάμενοι τῆς ἐπανόδου εἰχόμεθα. ὡς δὲ ἐς τὴν Κωνσταντίνου παρεγενόμεθα, μεταβεβλῆσθαι μὲν ᾠόμεθα[m] τὸν Βέριχον[n] τῆς ὀργῆς· ὃς δὲ τῆς ἀγρίας οὐκ ἐπελέληστο φύσεως, ἀλλ᾽ ἐς διαφορὰς ἐχώρει καὶ ἐν κατηγορίᾳ ἐποιεῖτο τὸν Μαξιμῖνον, ὡς ἔφησεν εἰς τὴν Σκυθικὴν διαβὰς τὸν Ἀρεόβινδον[o] καὶ τὸν Ἄσπαρα ἄνδρας στρατηγοὺς μηδεμίαν παρὰ βασιλεῖ ἔχειν μοῖραν, καὶ ὡς ἐν ὀλιγωρίᾳ τὰ κατ᾽ αὐτοὺς ἐποιήσατο τὴν βαρβαρικὴν ἐλέγξας κουφότητα.

11. De Zercone in Thracia capto

Ζέρκων, Σκύθης οὕτω καλούμενος, Μαυρούσιος τὸ γένος. διὰ δὲ κακοφυΐαν σώματος καὶ τὸ γέλωτα ἐκ τῆς τραυλότητος τῆς φωνῆς καὶ ὄψεως παρέχειν· βραχὺς γάρ τις ἦν, κυρτός, διάστροφος τοῖς ποσί, τὴν ῥῖνα τοῖς μυκτῆρσι παραφαίνων διὰ σιμότητος ὑπερβολήν· Ἄσπαρι τῷ Ἀρδαβουρίου ἐδεδώρητο, καθ᾽ ὃν ἐν Λιβύῃ διέτριβε χρόνον. ἥλω δὲ τῶν βαρβάρων ἐς τὴν Θρᾳκῶν ἐμβαλόντων καὶ παρὰ τοὺς βασιλείους ἤχθη Σκύθας. καὶ Ἀττίλας μὲν οὐδὲ τὴν αὐτοῦ ἤνεγκεν ὄψιν· ὁ δὲ Βλήδας ἥσθη λίαν αὐτῷ φθεγγομένῳ οὐ μόνον γέλωτος ἄξια, εἰ μή γε καὶ βαδίζοντι καὶ περιττῶς κινοῦντι τὸ σῶμα·

---

11. Dindorf, HGM, I, pp. 324, 22—325, 21.

---

a) *ἐλεεῖν* Hoesch. *ἐλεύειν O.*
b) *διεξῄεμεν X.*
c) *βερίχος O.*
d) *ᾧ* Nieb. *ὡς O.*
e) *ἀμφ᾽ αὐτόν EMP.*
f) *βερίχος E* accentus incertus in P.
g) *οὖν* om. *E.*
h) *ἠνέχετο B* et ut vid. FP.
i) *γενόμενον σύμβουλον* scripsit De Boor, *γενομένου σύμβουλον E γενομένου σύμβολον X.*
k) *ἀνδριανούπολιν O* corr. Hoesch.
l) *ἐπαναζεύγνοντι O* corr. Hoesch.
m) *οἰώμεθα O* corr. Nieb.
n) *βερίχον X.* In *E* accentus incert.
o) *ἀρεόμινδον* et *ἄσπερα O* corr. Nieb.

на Рациария[430]. Той не отказа да ги освободи, но поиска за откупването им много пари. Ние го помолихме да се смили над тяхната съдба, като си спомни за предишното им благополучие. Тогава той отиде при Атила и освободи жената срещу 500 жълтици, а децата изпрати като дар на императора[431].— — —

Докато минавахме през скитската земя, Верих[432] пътуваше заедно с нас и изглеждаше спокоен и благосклонен. Но когато преминахме Дунава, той стана наш враг поради някакъв незначителен повод, даден от прислужниците. Най-напред той си взе коня, който беше подарил на Максимин. Атила бе заповядал на всички свои първенци да почетат Максимин с дарове, и всеки му беше изпратил кон, а също така и [Верих]. В желанието си да се покаже благоразумен със своята умереност, [Максимин] взе само няколко коне, а другите върна. Верих си взе коня от него и не искаше нито да върви, нито да се храни заедно с нас, така щото създаденото между нас във върварската земя приятелство трая само дотука. След това през Филиповия град продължихме пътуването си за Адрианопол. Докато почивахме в този град, заприказвахме с Верих и го укорихме, загдето не говори с нас и ни се сърди, без да сме го обидили с нещо. След като спечелихме неговото благоразположение и го поканихме на угощение, отново потеглихме. По пътя срещнахме Вигила, който се връщаше в скитската земя. Разказахме му онова, що Атила ни бе отговорил през време на пратеничеството ни, и продължихме своя път. Когато пристигнахме в Константинопол, ние мислехме, че Верих е престанал да се сърди. Обаче той не бе забравил своя див нрав. Започна разпри и обвини Максимин, че когато бил в скитската земя казал, че пълководците Ареовинт[433] и Аспар[434] не се ползували с никакво уважение пред императора, който презирал техните дела и изобличавал варварското им лекомислие.

11. Плененият в Тракия Зеркон

Така нареченият скит Зеркон бил по произход маврузиец[435]. С уродливото си телосложение, със заекващия си глас и с вида си той предизвиквал смях. Бил нисък, гърбав, кривокрак, а носът му с преголямата си гърбавина наподобявал хобот. Той бил подарен на пребиваващия в Ливия Аспар, сина на Ардабурий[436]. А когато варварите нахлули в Тракия, той бил заловен и отведен при царските скити. Но Атила не можал да понася дори вида му, докато Бледа много се наслаждавал не само когато той говорел смешни неща, а и когато се движел и клател силно тялото си. Той го придружавал при уго-

συνῆν δὲ αὐτῷ εὐωχουμένῳ καὶ ἐκστρατεύοντι, πεποιημένην πρὸς τὸ γελοιότερον ἀναλαμβάνων ἐν ταῖς ἐξόδοις πανοπλίαν. διὸ δὴ περισπούδαστον αὐτὸν ὁ Βλήδας ποιούμενος μετὰ αἰχμαλώτων ἀποδράντα Ῥωμαίων, τῶν μὲν ἄλλων κατωλιγώρησεν, αὐτὸν δὲ μετὰ πάσης φροντίδος ἀναζητεῖσθαι προσέταξεν. καὶ ἁλόντα καὶ παρ' αὐτὸν ἀχθέντα ἐν δεσμοῖς ἰδὼν ἐγέλασεν, καὶ καθυφεὶς τῆς ὀργῆς ἐπυνθάνετο τὴν αἰτίαν τῆς φυγῆς καὶ ὅτου χάριν νομίζοι τὰ Ῥωμαίων τῶν παρὰ σφίσιν ἀμείνονα. ὁ δὲ ἀπεκρίνατο ἁμάρτημα μὲν τὴν φυγὴν εἶναι, ἔχειν δὲ τοῦ ἁμαρτήματος λόγον τὸ μὴ γαμετὴν αὐτῷ δεδόσθαι. τῷ δὲ γέλωτι μᾶλλον ὁ Βλήδας ὑπαχθεὶς δίδωσιν αὐτῷ γυναῖκα τῶν μὲν εὖ γεγονότων καὶ τῇ βασιλίδι διακονησαμένων, ἀτόπου δέ τινος πράξεως ἕνεκα οὐκέτι παρ' ἐκείνην φοιτῶσαν. καὶ οὕτω διετέλει ἅπαντα τὸν χρόνον τῷ Βλ δᾳ συνών. μετὰ δὲ τὴν αὐτοῦ τελευτὴν Ἀττίλας Ἀετίῳ τῷ στρατηγῷ τῶν ἑσπερίων Ῥωμαίων δῶρον τὸν Ζέρκωνα δίδωσιν, ὃς αὐτὸν παρὰ τὸν Ἄσπαρα ἀπέπεμψεν.

12. De pacto inter Attilam et Imperium Orientale

Ὅτι οἱ ἀμφὶ τὸν Ἀνατόλιον καὶ Νόμον τὸν Ἴστρον περαιωθέντες ἄχρις τοῦ Δρέγκωνος[a] λεγομένου ποταμοῦ ἐς τὴν[b] Σκυθικὴν διέβησαν. αἰδοῖ γὰρ τῶν ἀνδρῶν ὁ Ἀττήλας ὥστε μὴ τῷ τῆς ὁδοῦ ἐπιτρίβεσθαι διαστάματι ἐν ἐκείνῳ τῷ χωρίῳ τὴν πρὸς αὐτοὺς ἐποιήσατο ἔντευξιν. καὶ πρῶτον μὲν ὑπερηφάνως διαλεχθεὶς ὑπήχθη τῷ πλήθει τῶν δώρων, καὶ λόγοις προσηνέσι μαλαχθεὶς φυλάττειν τὴν εἰρήνην ἐπὶ ταῖς αὐταῖς ἐπώμνυτο συνθήκαις, ἀναχωρεῖν δὲ καὶ τῆς τῷ Ἴστρῳ ὁριζομένης Ῥωμαίων γῆς καὶ τοῦ πράγματα ἔτι[c] παρέχειν περὶ φυγάδων βασιλεῖ, εἰ μή γε Ῥωμαῖοι αὖθις ἑτέρους καταφεύγοντας παρ' αὐτοῦ δέξοιντο. ἠφίει δὲ καὶ Βιγίλαν τὰς ν' τοῦ χρυσοῦ λίτρας δεξάμενος· ταύτας[d] γὰρ αὐτῷ ἐκεκομίκει ὁ παῖς σὺν τοῖς[e] πρέσβεσιν ἐς τὴν Σκυθικὴν[f] διαβάς· καὶ αἰχμαλώτους ἄνευ λύτρων ἀφῆκε πλείστους Ἀνατολίῳ καὶ Νόμῳ χαριζόμενος. δωρησάμενος δὲ καὶ ἵππους αὐτοῖς καὶ θηρίων δοράς, αἷς οἱ βασίλειοι κοσμοῦνται Σκύθαι, ἀπέπεμπε συμπέμψας[g] καὶ τὸν Κωνστάντιον ὥστε αὐτῷ βασιλέα ἐς[h] ἔργον ἀγαγεῖν τὴν ὑπόσχεσιν. ὡς δὲ ἐπανῆλθον οἱ πρέσβεις καὶ ἅπαντα τά τε παρ' αὐτῶν τά τε παρὰ τοῦ βαρβάρου διεξῆλθον, κατεγγυᾶται τῷ Κωνσταντίῳ[i] γυνὴ γαμετὴ Ἀρματίου[j] γενομένη παιδὸς Πλίνθου τοῦ παρὰ Ῥωμαίοις στρατηγήσαντος καὶ τὴν ὕπατον ἀρχὴν ἄρξαντος. συνεβεβήκει δὲ τὸν Ἀρμάτον[k] ἐς τὴν Λιβύων διαβάντα ἐπὶ τῇ πρὸς Αὐσοριανοὺς μάχῃ εὐημερῆσαι μὲν ἐν τῷ πρὸς ἐκείνους πολέμῳ, νοσήσαντα δὲ τελευτῆσαι τὸν βίον. οὗ δὴ τὴν γαμετὴν καὶ γένει καὶ περιουσίᾳ διαπρέπουσαν ἔπεισεν ὁ βασιλεὺς τῷ Κωνσταντίῳ[l] γήμασθαι. οὕτω καὶ τῶν πρὸς Ἀττήλαν λυθέντων διαφόρων[m]. — — —

12. Ibid., I, 1, p. 150, 1—27.

a) *Δρέγκωνος*] cf. Not. ad. p. 150 n. k.
b) *τὴν* om. edd.
c) *ἔτι* m. 1 spr. vers. B *ὅτι* MP.
d) *ταύτας B ταῦτα E.*
e) *ταῖς* X.
f) *Σκυθικὴν* Vales. et m. 2 E *συνθήκην O.*
g) *συμπέψας* X.
h) *εἰς X.*
i) *κωνσταντίνῳ* O corr. Nieb. et m. 2 E.
j) *ἁρματίου* solus P.
k) *ἁρμάτον EP.*
l) *κωνσταντίνῳ* O corr. Nieb.
m) *διαφορῶν* O corr. Di.

щения и в походи, като при набезите навличал въоръжение, което предизвикало още повече смях. Понеже го обичал извънредно много, то, когато забягнал заедно с някои пленници ромеи, Бледа изоставил другите, а запозядал [Зеркон] да бъде издирен най-грижливо. Когато го заловили и го довели окован във вериги, [Бледа] се разсмял, укротил гнева си и попитал, защо бил забягнал и защо смятал ромейската държава за по-добра от тяхната. [Зеркон] отговорил, че бягството му било грешка, а тази грешка си имала причина — не му била дадена съпруга. Бледа, обзет от още по-голям смях, му дал за жена една благородница от прислугата на царицата. Тя поради някаква неуместна постъпка вече не отивала при нея. Така [Зеркон] прекарал всичкото си време, като придружавал Бледа. След смъртта на Бледа, Атила го подарил на пълководеца на западните римляни — Аеций, който пък го изпратил на Аспар.

12. Договор между Атила и Източната империя

След като Анатолий и Ном преминали Истър, те стигнали до така наречената река Дренкон и навлезли в скитската земя. От уважение към тях и за да не ги принуждава да се морят по дългия път, Атила се срещнал с тях на това място. Отначало той разговарял с тях високомерно, но сетне, под влиянието на множеството дарове и ласкави слова, станал примирителен и мек, та се заклел да спазва мира при предишните условия, да се оттегли от ромейската земя, която граничела с Дунава, и да не безпокои вече императора за бегълците, при условие, че ромеите занапред не ще приемат други бегълци из неговата страна. Той освободил и Вигила, след като получил петдесетте литри злато, донесени от сина му, който отишъл в скитската земя заедно с пратениците. А за угода на Анатолий и Ном той освободил също и множество пленници без откуп. Той им подарил също и коне и кожи от диви зверове, с каквито се кичат царските скити, и ги отпратил, като проводил с тях и Констанций, за да накара императора да изпълни обещанието си. Когато пратениците се завърнали и разказали всичко за преговорите си с варварина, на Констанций била дадена за жена някогашната съпруга на Арматий, син на бившия ромейски пълководец и консул Плинт. Арматий бил отишъл в Либия, спечелил победа при едно сражение във войната с авсорианците[437], но се разболял и починал. Императорът убедил неговата жена, която се отличавала по род и богатство, да се ожени за Констанций. По този начин били разрешени споровете с Атила. — — —

13. De legatione Apollonii ad Attilam

Ὅτι τοῦ Ἀττήλα ⟨τὸν⟩[a] παρὰ Θεοδοσίου τεταγμένον φόρον ζητοῦντος ἢ πόλεμον ἀπειλοῦντος, τῶν Ῥωμαίων στέλλειν παρ' αὐτὸν πρέσβεις ἀποκριναμένων, Ἀπολλώνιος[b] ἐπέμπετο, οὗπερ ὁ ἀδελφὸς τὴν Σατορνίλου γεγαμήκει θυγατέρα, ἣν ὁ Θεοδόσιος ἐβούλετο Κωνσταντίῳ[c] κατεγγυᾶν[d], Ζήνων δὲ Ῥούφῳ ἐδεδώκει πρὸς γάμον· τότε δὲ ἐξ ἀνθρώπων ἐγεγόνει. τοῦ Ζήνωνος οὖν τῶν ἐπιτηδείων ὁ Ἀπολλώνιος γεγονὼς καὶ τὴν στρατηγίδα λαχὼν ἀρχὴν παρὰ τὸν Ἀττήλαν ἐπέμπετο πρεσβευσόμενος, καὶ τὸν μὲν Ἴστρον ἐπεραιοῦτο, οὐκ ἔτυχε δὲ τῆς πρὸς τὸν βάρβαρον προσόδου[e]. ἐν ὀργῇ γὰρ ἐκεῖνος ποιούμενος τὸ μὴ κεκομίσθαι τοὺς φόρους, οὓς ἔλεγεν αὐτῷ παρὰ τῶν βελτιόνων καὶ βασιλικωτέρων τετάχθαι, οὐδὲ τὸν πρεσβευσάμενον ἐδέχετο τοῦ πέμψαντος κατολιγωρῶν. ὁ δὲ Ἀπολλώνι ς ἀνδρὸς ἔργον κατὰ τοῦτον τὸν καιρὸν φαίνεται διαπραξάμενος. τοῦ γὰρ Ἀττήλα μὴ προσιεμένου[f] τὴν αὐτοῦ πρεσβείαν μηδὲ ἐς λόγους αὐτῷ ἐλθεῖν βουλομένου, παρακελευομένου δὲ πέμπειν ἅπερ αὐτῷ ἐκ βασιλέως δῶρα ἐκόμιζεν, καὶ θάνατον ἀπειλοῦντος, εἰ μὴ δοίη, ἔφησεν· οὐκ αἰτεῖν προσῆκε Σκύθαις ἅπερ αὐτοῖς ἔξεστιν ἢ δῶρα ἢ σκῦλα λαβεῖν, παραδηλῶν δῶρα μὲν αὐτοῖς δοθήσεσθαι, εἰ αὐτὸν προσδέξοιντο πρεσβευόμενον, σκῦλα δέ, εἰ ἀνελόντες ἀφέλοιντο. οὕτω μὲν οὖν ἄπρακτος ἐπανῄει.

14. Attila Imperium Orientale minatur

Ὅτι ὁ Ἀττήλας μετὰ τὸ τὴν Ἰταλίαν ἀνδραποδίσασθαι ἐπὶ τὰ σφέτερα ἀναζεύξας τοῖς κρατοῦσι τῶν ἑῴων Ῥωμαίων πόλεμον καὶ ἀνδραποδισμὸν τῆς χώρας κατήγγελλεν, ὡς μὴ ἐκπεμφθέντος τοῦ παρὰ Θεοδοσίου τεταγμένου φόρου.

15. De incursionibus barbarorum in Thraciam

Ἀρδαβούριος, υἱὸς Ἄσπαρος, γενναῖος τὸν θυμὸν καὶ τοὺς τὴν Θρᾴκην πολλάκις καταδραμόντας βαρβάρους εὐρώστως ἀποκρουσάμενος. τούτῳ οὖν γέρα ἀριστειῶν ὁ βασιλεὺς Μαρκιανὸς παρέσχετο τὴν ἑῴαν στρατοπεδαρχίαν. καταλαβὼν δὲ ἐν εἰρήνῃ ταύτην ὁ στρατηγὸς πρὸς ἄνεσιν ἐτράπη καὶ ῥᾳστώνην θηλυδριῶτιν. ἔχαιρε γὰρ μίμοις καὶ θαυματοποιοῖς καὶ πᾶσι σκηνικοῖς ἀθύρμασι, καὶ τοῖς τοιούτοις διημερεύων αἰσχροῖς ἠλόγει πάμπαν τῶν πρὸς εὔκλειαν τεινόντων.

16. De incursionibus Valameri

Ὅτι τοῦ Βαλάμερος[g] τοῦ Σκύθου παρασπονδήσαντος καὶ πολλὰς πόλεις δῃωσαμένου καὶ χώρας Ῥωμαϊκὰς[h], ἔπεμπον παρ' αὐτὸν οἱ Ῥωμαῖοι πρέσβεις,

---

13. Ibid., I, 1, pp. 150, 28—151, 16.
14. Ibid., I, 2, p. 583, 11—14.
15. Dindorf, HGM, I, pp. 331, 30—332, 7.
16. Excerpta de leg., I, 1, p. 152, 21—26.

---

a) *τὸν* add. Bekker.
b) *ἀπολλώνιος* in mg. rep. E.
c) *κωνσταντίνου* M. *κωνσταντίν* rell. *Κωνσταντίνῳ* Hoesch. corr. Nieb.
d) *κατεγγυᾷ* (-*ᾶ* B) X.
e) *προσόδου* Hoesch. *πρόοδον* O.
f) *προιεμένου* O corr. Hoesch.
g) *βαλέμερος* O corr. Nieb. *βαλέμερ* rep. mg. E.
h) *χώρους* (m. 1 corr. ex *χώρας*) *ρωμαϊκούς* E.

13. Пратеничеството на Аполоний[438] при Атила

Когато Атила поискал уговорения с Теодосий данък, като в противен случай заплашвал с война, ромеите отговорили, че ще изпратят при него пратеници. Изпратен бил Аполоний, чийто брат се оженил за дъщерята на Сатурнил, която Теодосий желаел да омъжи за Констанций, но Зинон я бил дал за жена на Руф, който пък починал. И тъй Аполоний, приближен на Зинон и със званието пълководец, бил изпратен като пратеник при Атила. Той преминал Истър, но не бил допуснат да се яви пред варварина. [Атила] се гневял, че не му бил донесен данъкът, за който твърдял, че бил определен да му се плаща от по-достойни и по-царствени личности. Той не приел пратеника, като по този начин изразявал презрение спрямо онова, който го изпращал. Тогава Аполоний се проявил с една храбра постъпка. Тъй като Атила не приел неговото пратеничество, нито желаел да говори с него, а само заповядал да му изпрати даровете, които му донесъл от страна на императора, като го заплашвал със смърт, ако не ги предаде, [Аполоний] казал: „Не подобава на скитите да искат онова, което те могат да получат или като дар, или като плячка". С това той искал да каже, че ще им даде даровете, ако го приемат като пратеник, а ще получат плячка — ако го убият и му я отнемат. Така, прочее, той се завърнал, без да извърши нещо.

14. Атила заплашва Източната империя[439]

След като заробил Италия, Атила се завърнал в земята си и заплашвал владетелите на източните римляни с война и поробване на страната, тъй като не бил изпратен установеният от Теодосий данък

15. Нападения на варвари в Тракия

Ардабурий, син на Аспар[440], бил мъж храбър и здраво отбивал варварите, които често нападали Тракия. Като награда за доблестта му император Маркиан му поверил военачалството над Изтока. Военачалникът, като приел тези длъжност, се отдал през времена мира на безделие и станал мекушав като жена. Той прочее обичал шутове, фокусници и всякакви театрални развлечения и, като губел времето си в такива непристойни неща, съвсем пренебрегнал всичко онова, което можело да му донесе слава.

16. Нападения на Валамир

Когато скитът[441] Валамир[442] нарушил мирния договор и опустошил множество ромейски градове и области, ромеите проводили

οἵ αὐτῷ τοῦ νεωτερισμοῦ κατεμέμφοντο, καὶ ὥστε μὴ αὖθις τὴν χώραν καταδραμεῖν τ' λίτρας[a] φέρειν αὐτῷ ἑκάστου ἔτους ἔταξαν· σπάνει γὰρ τῶν ἀναγκαίων ἔφραζε[b] πρὸς πόλεμον τὸ οἰκεῖον διαναστῆναι πλῆθος.

17. Gentes nonnullae societatem imperatoris petunt

Ἐπρεσβεύσαντο δὲ κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον κατὰ[c] τοὺς ἑῴους Ῥωμαίους Σαράγουροι καὶ Οὔρωγοι καὶ Ὀνόγουροι, ἔθνη ἐξαναστάντα τῶν οἰκείων ἠθῶν[d], Σαβίρων[e] ἐς μάχην σφίσιν ἐληλυθότων, οὓς ἐξήλασαν Ἄβαροι μετανάσται γενόμενοι ὑπὸ ἐθνῶν οἰκούντων μὲν τὴν παρωκεανῖτιν[f] ἀκτήν, ὥσπερ καὶ οἱ Σαράγουροι ἐλαθέντες κατὰ ζήτησιν γῆς πρὸς τοῖς Ἀκατίροις Οὔννοις ἐγένοντο, καὶ μάχας πρὸς ἐκείνους πολλὰς συστησάμενοι τό τε φῦλον κατηγωνίσαντο καὶ πρὸς Ῥωμαίους ἀφίκοντο, τυχεῖν τῆς αὐτῶν βουλόμενοι ἐπιτηδειότητος. βασιλεὺς οὖν καὶ οἱ ἀμφ' αὐτὸν φιλοφρονησάμενοι καὶ δῶρα δόντες αὐτοὺς ἀπέπεμψαν.

18. Quomodo exercitus Illyrici in auxilium Sciris mittitur

Ὅτι Σκίροι[g] καὶ Γότθοι ἐς πόλεμον συνελθόντες καὶ διαχωρισθέντες ἀμφότεροι πρὸς συμμάχων μετάκλησιν παρεσκευάζοντο· ἐν οἷς καὶ παρὰ τοὺς ἑῴους Ῥωμαίους ἦλθον. καὶ Ἄσπαρ[h] μὲν ἡγεῖτο μηδετέροις συμμαχεῖν, ὁ δὲ αὐτοκράτωρ Λέων ἐβούλετο Σκίροις ἐπικουρεῖν. καὶ δὴ γράμματα πρὸς τὸν ἐν Ἰλλυριοῖς στρατηγὸν ἔπεμπεν ἐντελλόμενος σφίσι κατὰ τῶν Γότθων βοήθειαν τὴν προσήκουσαν πέμπειν.

19. De legatione filiorum Attilae

Ὅτι ἧκε κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον παρὰ τῶν Ἀττήλα παίδων ὡς τὸν βασιλέα Λέοντα πρεσβεία τὰς αἰτίας διαλύουσα τῆς προϋπαρξάσης διαφορᾶς, καὶ ὡς χρὴ αὐτοὺς ἐπὶ εἰρήνῃ σπένδεσθαι καὶ κατὰ τὸ παλαιὸν ἔθος παρὰ τὸν Ἴστρον ἐς ταὐτὸν τῷ ἰόντας Ῥωμαίοις προτιθέναι ἀγορὰν καὶ ἀντιλαμβάνειν, ὧν ἂν δεόμενοι τύχοιεν. καὶ ἡ μὲν σφῶν αὐτῶν πρεσβεία ἐν τοῖσδε οὖσα ἄπρακτος ἐπανῄει· οὐ γὰρ ἐδόκει τῷ βασιλεύοντι Οὔννους τῶν Ῥωμαϊκῶν συμβολαίων μετέχειν πολλὰ τὴν αὐτοῦ κακώσαντας γῆν· οἱ δὲ τοῦ Ἀττήλα παῖδες τὴν ἐπὶ τῇ πρεσβείᾳ ἀπόκρισιν δεξάμενοι πρὸς σφᾶς διεφέροντο· ὁ μὲν γὰρ Δεγγιζίχ, ἀπράκτων ἐπανελθόντων τῶν πρέσβεων, πόλεμον Ῥωμαίοις ἐπάγειν ἐβούλετο, ὁ δὲ Ἡρνὰχ πρὸς ταύτην ἀπηγόρευε τὴν παρασκευήν, ὡς τῶν κατὰ χώραν ἀπαγόντων αὐτὸν πολέμων[i].

---

17. Ibid., I, 2, p. 586, 7—16.
18. Ibid., 1, 2, p. 587, 22—28.
19. Ibid., I, 2, pp. 587, 29—588, 9.

---

a) χρυσίου λίτραι τ' rep. mg. E.
b) ἔφραξε vid. E.
c) παρά ?
d) ἠθῶν Cantocl. ἐθῶν A (ἐθνῶν X) ἑδρῶν coni. m. 2 in mg. E.
e) Σαβινώρων Suid. v. Ἀβάρις.
f) παρωκεανῖτιν Suid. l. l. παρωκεανίτιδα A sed την m. 1 spr. vers. Post ἀκτὴν editiones post Niebuhrianam alia quaedam addunt e Suidae desumpta; De Boor omisit, cum lexigraphum haec sua ex excerptis de legationibus librariorum culpa hic mutilatis sumpsisse ei non persuasum sit.
g) Σκίροι Cantoclar. e. v. 26. σκύθαι A.
h) Ἄσπαρ Cantocl. ἄπερ A.
i) πόλεμον A corr. Val.

при него пратеници, които го укорили за враждебните му действия и — за да не напада по-нататък страната — определили да му бъдат давани годишно триста литри [злато], тъй като той казвал, че неговият народ се отдавал на война, понеже не му стигало това, от което се нуждаел.

17. Няколко племена желаят съюз с империята[443]

По това време при източните ромеи били проводени пратеници от народите сарагури, уроги[444] и оногури[445], които били напуснали своите огнища, тъй като с тях започнали война изгонените от аварите савири[446]. Те, както и сарагурите, били прогонени от народите, които населявали крайбрежието на Океана, и отишли да търсят земя при хуните акацири, завързали множество сражения с това племе, победили го и се явили при ромеите с искане да установят добри отношения с тях. Императорът и неговите люде ги приели благосклонно и, след като им дали дарове, ги отпратили.

18. Илирийската войска помага на скирите

Скирите[447] и готите завързали война помежду си, обаче я преустановили и тръгнали да търсят съюзници. С тая цел те пристигнали и при източните римляни. Аспар смятал, че не трябва да се даде помощ нито на едните, нито на другите. Но император Лъв желаел да помогне на скирите. Той изпратил писмо до илирийския пълководец[448], комуто заповядал да им проводи надлежната помощ против готите.

19. Пратеничество от страна на Атиловите синове

По това време[449] при император Лъв пристигнало пратеничество отстрана на Атиловите синове, за да отстранят причината за предишната война и, разбира се, да сключат мир, а освен това, както е било обичай по-рано, да могат [хуните] да отиват при Дунава, да устройват там за ромеите тържище и да получават в замяна неща, от които биха имали нужда. Това пратеничество, което пристигнало с такива предложения, се завърнало без да постигне нещо. Защото императорът не желаел хуните, които били ощетили неговата земя толкова много, да участвуват в търговията с ромеите. Синовете на Атила, след като получили отговора на своето пратеничество, почнали разпри помежду си. Защото когато пратениците се завърнали без да постигнат нещо, Денгизих[450] искал да започне война против ромеите, а Ирнах го разубеждавал в приготовленията му за това, тъй като вътрешни войни отвличали силите му.

20. De legatione Hunnorum iterum ad Constantinopolim missa

Ὅτι Δεγγιζὶχ πόλεμον ἐπὶ Ῥωμαίους ἐπενεγκόντος καὶ τῇ τοῦ Ἴστρου ὄχθῃ προσκαρτεροῦντος, τοῦτο μαθὼν ὁ Ἀναγάστης ὁ Ὀρνιγίσκλου (αὐτὸς γὰρ εἶχε τὴν πρὸς τῷ Θρᾳκίῳ μέρει τοῦ ποταμοῦ φυλακήν) ἐκ τῶν ἀμφ' αὐτὸν ἐκπέμψας ἐπυνθάνετο ὅ τι βουλόμενοι πρὸς μάχην παρασκευάζονται. ὁ δὲ Δεγγιζὶχ τοῦ Ἀναγάστου κατολιγωρήσας τοὺς ὑπ' αὐτοῦ πεμφθέντας ἀπράκτους ἠφίει, παρὰ δὲ τὸν βασιλέα τοὺς διαλεξομένους ἔστελλεν, ὡς, εἰ μὴ γῆν καὶ χρήματα αὐτῷ τε καὶ τῷ ἑπομένῳ δοίη[a] στρατῷ, πόλεμον ἐπάξει. τῶν δὲ παρ' ἐκείνου πρέσβεων ἐς τὰ βασίλεια ἀφικομένων καὶ τὰ αὐτοῖς ἐνταλθέντα ἀπαγγειλάντων, ἀπεκρίνατο βασιλεὺς ἑτοίμως ἔχειν πάντα ποιεῖν, εἴ γε ὑπακουσόμενοι αὐτῷ παραγένωνται[b]. χαίρειν γὰρ τοῖς ἀπὸ τῶν ἐθνῶν ἐπὶ συμμαχίᾳ ἀφικνουμένοις.

21. De bello inter Hunnos, Gothos et Romanos

Ὅτι Ἀναγάστου καὶ Βασιλίσκου καὶ Ὀστρυϊ[c] καὶ ἄλλων τινῶν στρατηγῶν Ῥωμαίων τοὺς Γότθους ἔς τινα κοῖλον[d] χῶρον συγκλεισάντων καὶ πολιορκούντων, λιμῷ τε πιεζομένων τῶν Σκυθῶν σπάνει τῶν ἐπιτηδείων, πρεσβείαν παρὰ τοὺς Ῥωμαίους ποιήσασθαι[e], ὥστε αὐτοὺς εἰ ἐνδιδόασι[f] νεμομένους γῆν ὑπακούειν αὐτῶν ἐς ὅ τι ἂν θέλοιεν· τῶν δὲ ἐπὶ βασιλέα τὴν ἐκείνων φέρειν ἀποκριναμένων πρεσβείαν, καὶ τῶν βαρβάρων τοῦ λιμοῦ πέρι σφᾶς θέσθαι ἐθέλειν τὰς συμβάσεις φαμένων καὶ μὴ οἵους τε εἶναι μακρὰς ποιεῖσθαι ἀνακωχάς, βουλευόμενοι οἱ τὰς Ῥωμαϊκὰς τάξεις διέποντες τροφὰς χορηγήσειν αὐτοῖς ὑπέσχοντο ἄχρι τῆς βασιλέως ἐπιτροπῆς, εἴ γε σφᾶς αὐτοὺς διέλοιεν ὥσπερ καὶ τὸ Ῥωμαϊκὸν διακέκριται πλῆθος· ἔσεσθαι γὰρ αὐτῶν ῥᾳδίως οὕτως ἐπιμέλειαν, ἐς τοὺς κληρουμένους καὶ οὐκ εἰς πάντας ἀποβλεπόντων τῶν στρατηγῶν, οἵπερ ἐς φιλοτιμίαν ὁρῶντες πρὸς τὴν αὐτῶν πάντως ἀμιλληθήσονται[g] κομιδήν. τῶν δὲ Σκυθῶν τοὺς ἀπαγγελθέντας διὰ τῶν πρέσβεων προσδεξαμένων λόγους καὶ ἐς τοσαύτας σφᾶς αὐτοὺς ταξάντων μοίρας, ἐς ὅσασπερ[h] καὶ οἱ Ῥωμαῖοι διεκέκριντο, Χελχάλ, τοῦ Οὔννων γένους ἀνὴρ καὶ ὑποστράτηγος τῶν διεπόντων τὰ Ἄσπαρος τάγματα, παρὰ τὴν ἐπιλαχοῦσαν αὐτοῖς βαρβαρικὴν μοῖραν ἐλθὼν καὶ τῶν[i] Γότθων (πλείονες δὲ τῶν ἄλλων ὑπῆρχον) μεταπεμψάμενος τοὺς λογάδας τοιῶνδε ἐποιήσατο λόγων ἀρχήν, ὡς δώσει μὲν αὐτοῖς γῆν ὁ βασιλεύς, οὐκ εἰς σφετέραν δὲ αὐτῶν ὄνησιν, ἀλλὰ τοῖς ἐν σφίσιν Οὔννοις. τούτους γὰρ ὀλιγώρως[k] γεηπονίας ἔχοντας δίκην λύκων τὰς αὐτῶν ἐπιόντας διαρπάζεσθαι τροφάς, ὥστε θεραπόντων τάξιν ἐπέχοντας τῆς ἐκείνων ἕνεκα ταλαιπωρεῖσθαι τροφῆς, καίπερ ἐς ἀεί ποτε τοῖς Οὔννοις τοῦ Γότθων γένους ἀσπόνδου διαι

---

21. Ibid., 1, 2, p. 588, 24—36.
20. Ibid., 1, 2, pp. 589, 1—590, 10.

---

a) δοίη Di. δώη A.
b) παραγένονται A corr. Hoesch.
c) ὀστρύου Nieb. Ὄστρυος? coll. Theophane p. 117, 26, ubi Ὀστρύς.
d) ἔστιν ἀκοῖλον A ἐς τὸν ἀκ. Hoesch. corr. m. 2 in E et Nieb.
e) ποιησαμένων?
f) ἐνδιδώασι A sed o m. 1 spr. vers.
g) ἀμιλληθήσονται (spiritu leni, ut solet) A ἀμεληθήσονται coni. Cantoclar.
h) ὅσασπερ Nieb. ὅσας ἅσπερ A.
i) καὶ τῶν Bekker καὶ αὐτῶν A.
k) ὀλιγώρους A corr. Nieb.

20. Ново хунско пратеничество в Цариград[451]

Денгизих тръгнал на война против ромеите и се спрял на брега на Истър. Когато узнал това, синът на Орнигискъл[452], Анагаст[453], който държал отбраната на реката откъм Тракия, изпратил свои люде да попитат, какво искат, та се готвят за война. Денгизих не обърнал внимание на запитването на Анагаст и върнал проводените от него люде без отговор. При императора пък проводил пратеници, които трябвало да му кажат, че щял да започне война против него, ако той не даде земя и пари нему и на предвожданата от него войска. Когато неговите пратеници пристигнали в столицата и известили това, което им било заповядано, императорът отговорил, че е готов да стори всичко, ако те са дошли, за да му бъдат покорни — защото той се радвал на онези народи, които дохождали, за да сключват съюз.

21. Война между хуни, готи и ромеи

Анагаст, Василиск[454], Оструй[455] и някои други ромейски пълководци заградили готите в някаква низина и ги обсадили. Измъчвани от глад по нямане припаси, скитите проводили пратеничество[456] при ромеите,като заявявали, че ще се предадат и ще им се покоряват, както те желаят, ако им бъде раздадена земя. Ромеите отговорили, че ще проводят пратеничеството им при императора. Варварите казали, че поради глад желаят да сключат мир с тях и че не могат да отлагат това дълго време. След като се посъветвали, началниците на ромейските войски обещали да им доставят храни, докато получат заповедта от императора, но при условие, че ще се разпределят така, както била разпределена ромейската войска. Защото по този начин щяло да бъде по-лесно да се грижат за тях, тъй като пълководците щели да се занимават с онези, които им се падали, а не с всички, и от честолюбие щели да се надпреварват всячески да ги снабдяват с припаси. Скитите се съгласили с това, което им било съобщено от пратениците, и се разпределили на толкова части, на колкото били разпределени и ромеите. След това Хелхал[457], скит по произход и подстратег при началниците на Аспаровите войски, пристигнал при онази варварска част, която му се паднала, повикал първенците на готите, които били по-многобройни от другите, и започнал да им говори, че императорът щял да им даде земя, обаче това нямало да бъде в тяхна полза, а в полза на тези хуни, които били между тях. Защото хуните, които пренебрегвали земеделието, щели като вълци да се нахвърлят и да им ограбят храните. Така [готите], като бъдат поставени в положение на роби, ще трябва да се трудят за прехраната на [хуните], при все че

μεινάντας, καὶ ἐκ προγόνων τὴν αὐτῶν ἀποφυγεῖν ὁμαιχμίαν ὁμοσαμένων, ἐφ᾽ ᾧ καὶ ὅρκων πατρίων[a] πρὸς τῇ τῶν οἰκείων στερήσει καταφρονεῖν· αὐτὸν δέ, εἰ καὶ τὸ Οὔννων αὐχεῖ γένος, δικαιοσύνης πόθῳ τάδε πρὸς αὐτοὺς εἰπόντα δεδωκέναι περὶ τοῦ πρακτέου βουλήν. ἐπὶ τούτοις οἱ Γότθοι διαταραχθέντες καὶ εὐνοίᾳ τῇ πρὸς αὐτοὺς ταῦτα τὸν Χελχὰλ εἰρηκέναι νομίσαντες, τοὺς ἐν αὐτοῖς Οὔννους συστάντες[b] διεχειρίζοντο· καὶ μάχη καρτερὰ ἀμφοτέρων συνίστατο τῶν ἐθνῶν ἐκ συνθήματος. ὁ Ἄσπαρ πυθόμενος[c], ἀλλὰ γὰρ καὶ οἱ τῶν λοιπῶν στρατοπέδων ἡγεμόνες μετὰ τῶν οἰκείων παραταξάμενοι τὸν ἐπιτυχόντα τῶν βαρβάρων ἀνῄρουν. τοῦ δὲ δόλου καὶ τῆς ἀπάτης οἱ Σκύθαι λαβόντες ἔννοιαν σφᾶς τε ἀνεκαλοῦντο καὶ ἐς χεῖρας τοῖς Ῥωμαίοις ἐχώρουν. ἀλλ᾽οἱ μὲν Ἄσπαρος τὴν σφίσιν ἐπιλαχοῦσαν ἔφθασαν ἀναλώσαντες μοῖραν, τοῖς δὲ λοιποῖς στρατηγοῖς οὐκ ἀκίνδυνος ἡ μάχη ἐγένετο, τῶν βαρβάρων καρτερῶς ἀγωνισαμένων. ὥστε τοὺς ἐξ αὐτῶν ὑπολειφθέντας τάς τε Ῥωμαϊκὰς τάξεις διώσασθαι[d] καὶ τῇδε τὴν πολιορκίαν διαφυγεῖν.

22. De proelia Basilisci cum Gothis in Thracia

Τούτῳ τῷ ἔτει Λέων ὁ βασιλεὺς κατὰ Γιζερίχου τοῦ τῶν Ἄφρων κρατοῦντ ς στόλον μέγαν ἐξοπλίσας ἀπέστειλεν——στρατηγὸν δὲ καὶ ἔξαρχον τοῦ στόλου κατέστησεν Βασιλίσκον τὸν Βηρίνης τῆς Αὐγούστης ἀδελφόν, τῆς ὑπάτου τιμῆς ἤδη μετασχόντα καὶ Σκύθας πολλάκις νικήσαντα ἐν τῇ Θρᾴκῃ.

23. De terrae motu in Thracia

Ὑπὸ τοῖς αὐτοῖς χρόνοις τοῦ Σκυθικοῦ πολέμου συνισταμένου πρὸς τοὺς ἑῴους Ῥωμαίους, ἥ τε Θρᾳκία γῆ καὶ ὁ Ἑλλήσποντος ἐσείσθη καὶ Ἰωνία καὶ αἱ καλούμεναι Κυκλάδες νῆσοι, ὡς Κνίδου καὶ τῆς Κῶ τῶν νήσων τὰ πολλὰ κατενεχθῆναι. καὶ ὄμβρους δὲ ἐξαισίους ὁ Πρίσκος ἱστορεῖ γενέσθαι ἀνὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τὴν Βιθυνῶν χώραν.

---

22. Dindorf, HGM, I, p. 350, 13—28.
23. Ibid., p. 351, 5—11.

---

a) πρων i. e. πατέρων A corr. Hoesch.
b) ὡς συστάντες A ὡς del. Nieb.
c) ὁ Ἄσπαρ πυθόμενος Bekker οἷάπερ πειθόμενοι A.
d) διώσασθαι Nieb. δηώσασθαι A (δηωσ. rell.)

готското племе всякога е било в непримирима вражда с тях и още от времето на своите прадеди се било заклело да избягва съюз с тях. При това, освен че щели да се лишат от своето, но щели да потъпчат и бащината си клетва. А той, ако и да се гордеел със своя хунски произход, им казвал всичко това от любов към справедливостта и ги посъветвал какво трябва да правят. Готите били смутени от казаното и, като сметнали, че Хелхал говори това от благоразположение към тях, събрали се и избили хуните, които се намирали между тях. Като по даден знак двата народа започнали яростна битка помежду си. Когато узнал това, Аспар и другите началници на отреди се наредили в боен ред със своите войски и почнали да унищожават всички варвари, които им попаднели. Скитите обаче разбрали хитрината и измамата, събрали се и започнали бой с ромеите. Обаче Аспаровите люде били вече успели да избият онази част, която им се била паднала. За другите военачалници пък сражението не било безопасно, тъй като варварите се биели толкова упорито, че тия, които останали от тях, отблъснали ромейските отреди и по такъв начин избегнали обграждането.

22. Борбите на Василиск против готите в Тракия[458]

През тази година император Лъв въоръжил голяма флота и я изпратил против владетеля на африте Гизерих — — — За стратег и началник на флотата бил назначен Василиск, брат на императрица Вирина, който вече имал консулски сан и често бил спечелвал победи над скитите в Тракия.

23. Земетръс в Тракия[459]

По времето на войната между скитите и източните римляни, в Тракия, Хелеспонт, Йония и така наречените Цикладски острови станало земетресение, така че голяма част от островите Книдос и Кос била опустошена. Приск разказва, че в Цариград и във Витиния валели извънредно силни дъждове.

X. МАЛХ

Малх (*Μάλχος*) произхождал от Филаделфия в Палестина. За неговия живот не са запазени почти никакви сведения, с изключение на онова, което намираме у лексикографа Свидас и у патриарх Фотий. По всичко личи, че той е бил съвременник на събитията, които разказва в съчинението си *Βυζαντιακὰ* — следователно, може да се предполага, че е живял към края на V и началото на VI в. Лексикографът Свидас го нарича „византийски софист“ (*Βυζάντιος σοφιστής*), което показва, че той е бил учител по красноречие във византийската столица. От неговото съчинение, съставено в седем книги, до нас са достигнали само откъслеци, запазени в Константиновите Excerpta de legationibus, извадки у Свидас и краткото съдържание у Фотия (cod. 78). Малховото съчинение започвало, според думите на Свидас, с управлението на Константина I, а според патриарх Фотия — с 18-тата година от възкачването на имп. Лъв I (473 г.). Изглежда, че Фотий е притежавал на ръка един непълен препис от съчинението на Малх, гдето началото е било пропуснато. Навярно това е било някаква уводна част, в която били изложени накратко същите събития, които Приск бил описал толкова подробно. Именно затова Малх може да се смята като негов продължител. Съчинението на Малх, според свидетелството на Фотия, завършвало с убийството на западния римски император Непот в 480 г., докато от думите на Свидас трябва да се заключи, че там са били изложени събитията чак до възкачването на Анастасия I, сиреч до 491 г. Ако това сведение на Свидас е вярно, би трябвало да се заключи, че Фотиевият препис е бил непълен и в края.

MALCHUS

Byzantiaca

1. Quomodo imperator Leo cum Theuderico, filio Triarii, pacem fecit

Ὅτι ὁ αὐτὸς Λέων βασιλεὺς ἀπέστειλε πρὸς τοὺς ἐν τῇ Θρᾴκῃ βαρβάρους πρεσβευτὴν[a] *Τελόγιον τὸν σελεντιάριον. οἱ δὲ βάρβαροι τοῦτον ἀσμένως δεξάμενοι ἀντιπέμπουσι πρέσβεις πρὸς τὸν βασιλέα φίλοι Ῥωμαίων εἶναι βουλόμενοι. ᾐτήσαντο δὲ τρία, πρῶτον*[b] *Θευδέριχον τὸν κατάρχοντα αὐτῶν τὴν κληρονομίαν ἀπολαβεῖν, ἣν ἀφῆκεν αὐτῷ Ἄσπαρ, δεύτερον νέμεσθαι τὴν Θρᾴκην*

---

1. Excerpta de leg., I, 2, pp. 569, 35—570, 27.

---

a) *πρεσβευτήν τε λόγιον A Πελάγιον* vel *Εὐλόγιον* conj. Nieb.
b) *πρῶτον ἵνα θευδ. A ἵνα* expunxit Nieb.

Съчинението на Малх представя главният извор за историята на Източната римска империя през времето от 473 до 480 г. Запазените откъси съдържат ценни сведения. По всичко личи, че Малх е бил много добре осведомен: той ще да е черпел сведенията си от участници в събитията и очевидци. В излагането на самите събития той се стреми да бъде безпристрастен, поради което някъде дава право на готите, в ущърб на ромеите (откъс 18). Малх критикува на много места доста остро недъзите на византийското управление и държавната политика. От някои подробности може да се предполага, че той не е бил привърженик на християнската вяра. Неговият стил, въпреки неизбежната за тогавашната литературна мода риторика, е ясен и лек.

За ръкописите на Константиновите „Извадки за пратеничествата", гдето се намират откъсите от съчинението на Малх, вж. подробно Excerpta de legationibus, ed. C. de Boor, p. VIII sqq. Всички тези ръкописи са преписи от изгорелия мадридски ръкопис I Θ 4.

ИЗДАНИЯ

C. Müller, FHG, IV, pp. 111—132. — L. Dindorf, HGM, I, pp. 383—424. — Excerpta de legationibus, ed. C. de Boor, pp. 155—169, 568—575. Дадените тук извадки и преводът са направени именно по това издание.

КНИЖНИНА

Christ — Schmid — Stählin, op. c., II, pp. 1036—1037. — Croiset op. c., V, p. 1017. — Laqueur, PWRE, XXVII, coll. 851—857. — Krumbacher, GBL, pp. 10, 259, 373, 567.

МАЛХ

Откъси от Byzantiaca

1. Император Лъв I сключва мир с Теодорих, сина на Триарий[460]

Същият император Лъв[461] проводил силенциария Телогий[462] като пратеник при варварите[463] в Тракия. Варварите го приели радостно и изпратили от своя страна пратеници при императора, понеже и те желаели да станат приятели на ромеите. Те поискали три неща: първо, Теодорих[464], техният владетел, да получи наследството, което Аспар[465] му оставил; второ, да му бъде позволено да се засели в Тракия; трето, да стане също началник над отредите, над които бил началствувал Аспар. Първите две искания императорът напълно отхвърлил, а се съгласил само за военачалството, при условие, че ще му стане искрен приятел. С това императорът отпратил пратениците. А Теодорих, водителят на варварите, щом приел

συγχωρηθῆναι αὐτῷ, τρίτον καὶ στρατηλάτην γενέσθαι τῶν ταγμάτων, ὧνπερ καὶ Ἄσπαρ ἡγήσατο. καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς πρὸς τὰ δύο παντελῶς ἀπείπατο, μόνον δὲ περὶ τῆς στρατηγίας κατένευσεν, εἰ φίλος αὐτοῦ γένηται ἀδόλως[a] καὶ οὕτω τοὺς πρέσβεις ἀπέπεμψεν. ὁ δὲ Θευδέριχος ὁ τῶν βαρβάρων ἀρχηγὸς τοὺς πρέσβεις αὐτοῦ δεξάμενος ἐκ τοῦ βασιλέως ἀπράκτους τὸ μὲν τῆς δυνάμεως αὐτοῦ εἰς Φιλίππους ἐκπέμπει, τῷ δὲ προσεκάθητο τὴν Ἀρκαδιούπολιν μηχανῇ πάσῃ πολιορκῶν. καὶ ταύτην παραλαμβάνει οὐχ ὅπλοις, ἀλλὰ λιμῷ τοὺς ἔνδον τοῦ ἄστε..ς ἰσχυρῶς στενοχωρήσαντι· καὶ γὰρ καὶ ἵππων καὶ ὑποζυγίων καὶ νεκρῶν σωμάτων ἥψαντο καρτεροῦντες εἴ ποθεν αὐτοῖς ἔλθοι βοήθεια, τῆς δὲ μὴ παρούσης ἀπήλπισαν καὶ συνέδωκαν[b]. οἱ δὲ ἐκπεμφθέντες ἐπὶ Φιλίππος τὰ πρὸ τοῦ ἄστεος ἐνέπρησαν μόνον, οὐδὲν δὲ ἄλλο δεινὸν εἰργάσαντο. καὶ τούτων οὕτω λυμαινομένων[c] τὴν Θρᾴκην, ὅμως καὶ αὐτοὶ οἱ βάρβαροι ὑπὸ τοῦ λιμοῦ συνεχόμενοι πρεσβείαν πέμπουσι περὶ εἰρήνης πρὸς τὸν βασιλέα. καὶ γ νεται ἡ σύμβασις τῶν ὅρκων ἐπὶ τούτοις, τοῖς μὲν Γότθοις δίδοσθαι κατ᾽ἔτος ἰχρυσίου λίτρας δισχιλίας, τὸν δὲ Θευδέριχον καθίστασθαι στρατηγὸν δύο στρατηγιῶν τῶν ἀμφὶ βασιλέα, αἵπερ εἰσὶ μέγισται εἰς τὴν ἑτέραν γῆν[d]. αὐτὸν[e] δὲ τῶν Γότθων αὐτοκράτορα εἶναι, καὶ μηδένας ἐξ αὐτῶν ἀποστῆναι θέλοντας τὸν βασιλέα δέχεσθαι· συμμαχεῖν δὲ τῷ βασιλεῖ εἰς πᾶν ὅ τι κελεύοι, πλὴν ἐπὶ μόνων τῶν Βανδήλων[f].

2. Quomodo Heraclius dux interfectus est

Ὅτι Ζήνων ὁ βασιλεὺς πρὸς τὸν ἀρχηγὸν τῶν Γότθων πρεσβευσάμενος περὶ Ἡρακλείου τοῦ στρατηγοῦ τοῦ κρατηθέντος παρὰ τῶν Γότθων, ὑπέσχετο ἐπὶ λύτροις ἀφήσειν καὶ τὰ λύτρα ρ' συνωμολόγησε[g] τάλαντα. ταῦτα τοὺς προσήκοντας Ἡρακλείῳ Ζήνων ἐκέλευσε παρασχεῖν, ἵν ι μὴ δοκοίη λελυμένος ὑπ᾽ ἄλλων ἐν δούλου γενέσθαι σχήματι. πέμπεται δὲ εἰς Θρᾴκην τοῖς Γότθοις τὰ χρήματα. οἱ δὲ ἐδέξαντο μὲν καὶ δῆθεν ἐκ τῆς φρουρᾶς ἀνιᾶσιν[h] Ἡράκλειον· προϊόντι δὲ αὐτῷ ἐν Ἀρκαδίου πόλει προστρέχουσί[i] τινες Γότθοι καὶ βαδίζοντι τῷ Ἡρακλείῳ τις ἐκ τῶν Γότθων βίᾳ τὸν ὦμον ἔπαισε[j]. τῶν δὲ περὶ τὸν Ἡράκλειόν τις ἐπέπληξε[k] τῷ Γότθῳ· καὶ πῶς, εἶπεν, οὔτε σαυτὸν οἶδας, ἄνθρωπε, οὔτε γινώσκεις ὃν ἔπληξας; ὁ δὲ πάνυ γινώσκειν ἔφη τὸν ὑπ᾽ αὐτοῦ κάκιστα ἀπολούμενον· καὶ ἅμα σπασάμενοι ὁ μέν τις τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἡρακλείου, ὁ δὲ τὰς χεῖρας ἀπέτεμεν.

---

2. Ibid., 1, 1, pp. 165, 26—166, 6.

---

a) ἄδολος A ἀδόλως Bekker.

b) ἐνέδωκαν Nieb.

c) λυμαινόντων A et in mg. m. 1: γρ. λυμαινομένων.

d) εἰς τὴν ἑτέραν γῆν hic delet Val. et εἰς τὴν σφετέραν γῆν post θέλοντας v. 17 inserit.

e) αὐτόν] αὐτῶν Nieb.

f) βανδήλων m. I ex βανδίλων ut vid. corr. A.

g) συνομολόγησε E.

h) ἀνίασιν O corr. Nieb.

i) προτρέχουσι O corr. Nieb.

j) τῶν (τόν E) ὤμων ἔπεισε O corr. Hoesch.

k) ἐπέπληξε Hoesch., ἔπληξε O.

пратениците си, които се завърнали от императора без да постигнат нищо, отправил една част от войската си към Филипи[466], а с другата се разположил при Аркадиопол и го обсадил с всички средства. Превзел го обаче не с оръжие, но чрез глад, който измъчвал тъй силно жителите на града, че те започнали да ядат коне, впрегатен добитък и труповете на умрели. Те чакали, дали не ще им дойде отнякъде помощ. И понеже не дошла, те се отчаяли и се предали. Изпратените пък срещу Филипи отреди опожарили само местата пред града, без да извършат нещо друго страшно. Но понеже Тракия била толкова много опустошавана, че и самите варвари, измъчвани от глада, проводили пратеници при императора за мир. И клетвената спогодба станала при следните условия: на готите да се дават две хиляди либри[467] злато всяка година, а Теодорих да бъде назначен за началник на двете стратегии при императора[468], които са най-значителни, да бъде владетел на самите готи, императорът да не приема в своята земя[469] никого от тези, които искат да се отцепят от него, а той да му съдейства във всичко, което заповяда, освен срещу вандалите.

2. Убийството на пълководеца Хераклий

Император Зиион[470] отправил пратеници при вожда на готите във връзка с пълководеца Хераклий[471], който бил пленен от готите, и обещал да плати откуп за освобождението му, като се съгласил откупът да бъде сто таланта. Зинон заповядал тази сума да се достави от близките на Хераклий, за да не се помисли, ако бъде освободен от други, че е бил попаднал в положението на роб. Парите били изпратени на готите в Тракия. Те ги получили и, разбира се, освободили Хераклий от плен. Когато той наближавал Аркадиопол, нападнали го някакви готи, и един от тях го ударил силно по рамото, както си вървял. Един от спътниците на Хераклий се нахвърлил върху гота и казал: „Ти, човече, или не си с ума си, или не знаеш, кого удряш?“ А готът отговорил, че познава добре тогози и че най-жестоко ще го погуби. И същевременно нападателите извадили мечовете си: един от тях отсякъл главата на Хераклий, а друг ръцете му[472].

3. Theudericus pacem petens dejicitur

Ὅτι ἐν τῷ ἑξῆς ἔτει ἐπὶ Ζήνωνος πρέσβεις ἦλθον ἐκ Θρᾴκης τῶν ὑποσπόνδων Γότθων, οὓς δὴ καὶ φοιδεράτους οἱ Ῥωμαῖοι καλοῦσιν, ἀξιοῦντες Ζήνωνα Θευδερίχῳ σπείσασθαι τῷ παιδὶ Τριαρίου[a] ἥσυχον ἐθέλοντι διεξάγειν[b] τὸν βίον καὶ μηδένα πόλεμον τοῖς κοινοῖς αἱρεῖσθαι[c] πράγμασιν. ἠξίουν δὲ καὶ σκοπεῖν ὅσα πολέμιος ὢν κατέβλαψε Ῥωμαίους καὶ ὅσα Θευδέριχος ὁ τοῦ Βαλαμείρου[d] παῖς στρατηγὸς ὢν καὶ φίλος ταῖς πόλεσιν ἐλυμήνατο, καὶ μὴ νῦν ἀπεχθείας παλαιὰς[e] ὁρᾶν μᾶλλον ἢ ὅπως τι τῷ κοινῷ γένοιτο πάντως ὠφέλιμον. εὐθὺς οὖν ὁ βασιλεὺς τὴν βουλὴν συγκαλέσας γνώμην αὐτοῖς προὔθηκεν, ὅ τι δέοι ποιῆσαι. οἱ δὲ ἀμφοτέροις μὲν οὐκ ἔφασαν ἱκανὸν τὸ δημόσιον εἶναι συντάξεις τε καὶ μισθὸν ἐπαρκέσαι προχείρως, ὁπότε γε μηδὲ αὐτοῖς μόνοις τοῖς στρατιώταις ἀμέμπτως ὑποτελεῖν τὰς χορηγίας δυνάμεθα. ὁπότερον δὲ αὐτῶν δεῖ φίλον προελέσθαι, τούτου κύριον αὐτὸν τὸν βασιλέα καθίστασαν. ὁ δὲ ἐπὶ τὴν αὐλὴν τούς τε κατὰ τὴν πόλιν στρατιώτας καλέσας[f] καὶ τὰς σχολὰς ἁπάσας ἀναβὰς ἐπὶ βῆμα πολλὰ τοῦ Θευδερίχου κατηγόρει, ἐν τούτοις ὅπως τε τοῖς Ῥωμαίοις ἐχθρὸς ἄνωθεν εἴη, καὶ ὡς ἐλυμήνατο τοῖς τὴν Θρᾴκην οἰκοῦσι χεῖράς τε ἀποτέμνων ἅμα τῷ Ἁρματίῳ καὶ τὸ γεωργοῦν[g] ἅπαν ποιήσας ἀνάστατον.

4. Theudericus, filius Triarii, et Theudericus, filius Valameri, paciscuntur

Ὅτι ὁ Ζήνων Μαρτινιανὸν προβαλόμενος[h] στρατηγὸν, καὶ τοῦ στρατοῦ ἐς ἀταξίαν ἐλθόντος, ὡς ταῦτα καλῶς ἔχειν ἐδόκει, πέμπει ἄνδρας αὐτίκα παρὰ τὸν Βαλαμήρου[i] λέγοντας, ὅτι οὐ δεῖ τρίβειν ἔτι τὴν μάχην, ἀλλ' ἔργου νῦν ἔχεσθαι καὶ πληροῦν τὰς ἐλπίδας, ἐφ' αἷς τῆς στρατηγίας ἠξιώθη Ῥωμαίων. ὁ δὲ ταῦτα[j] ἀκούσας ἀντιπέμπει καὶ αὐτὸς ὡς Βυζάντιον[k] πρέσβεις λέγων, ὡς οὐ πρότερον ἐγχειρήσοι τῷ ἔργῳ, εἰ μὴ καὶ ὁ βασιλεὺς καὶ ἡ σύγκλητος αὐτῷ ἐπομόσαιτο πᾶσα, ὡς οὐδέποτε ἐπὶ[l] τῷ Τριαρίου συμβήσονται. οἱ μὲν οὖν ἀπὸ βουλῆς καὶ οἱ ἄρχοντες ὤμοσαν μὴ συμβαίνειν, εἰ μὴ βασιλεὺς θέλοι, αὐτὸς δὲ ὁ βασιλεὺς μηδὲν ἀποστήσεσθαι τῶν ἤδη συγκειμένων, εἰ μὴ πρῶτον ἐκεῖνον παραβαίνοντα ἴδοι. τούτων δὲ ὀμοθέντων, αὐτὸν μὲν Θευδέριχον ἔδοξε

3. Ibid., 1, 2, pp. 571, 27—572, 13.

4. Ibid., 1,1, pp. 167, 5—169, 2.

a) τριβρίου A corr. Nieb.
b) διεπάγειν A corr. Bekker.
c) αἵρεσθαι A corr. Hoesch.
d) βαλαμίνου A corr. Hoesch.
e) παλαιᾶς A corr. Hoesch.
f) κελεύσας A corr. Val.
g) γεωργόν A corr. Hoesch.
h) προβαλλόμενος X.
i) βαλαμείρου EM, βαλαμέρου BP.
j) ταῦτα om. edd.
k) ἐς X βυξάντιον E.
l) ἐπί] ἔτι Bekker.

3. Предложението на Теодорих за мир пропада[473]

На следващата година при Зинона пристигнали от Тракия пратеници от страна на намиращите се в договорни отношения готи, наричани от ромеите федерати[474]. Те молили Зинон да сключи мир с Теодориха, сина на Триарий, който искал да прекарва живота си спокойно и да не предприема никаква война срещу империята. Пратениците помолили [императора] да вземе предвид, колко много [Триариевския син Теодорих] е увредил на ромеите като неприятел, и колко много щети от друга страна бил причинил на градовете Теодорих, синът на Валамира[475], като [императорски] пълководец и приятел. Нека сега [Зинон] не обръща повече внимание на стари вражди, а да гледа как би могло да стане нещо, което да бъде от обща полза. И тъй императорът свикал веднага съвета и поискал мнението му, какво трябва да направи. Съветниците казали: „Държавната каса не е в състояние да изплаща навреме заплатите и възнаграждението на двамата, щом не можем да плащаме редовно дори издръжката на самите войници". А кой от двамата трябва да бъде предпочетен за приятел, това съветниците предоставили на самия император. Императорът повикал в двореца войниците, които се намирали в града, и всички схоли[476], качил се на трибуната и говорил много срещу Теодорих[477]. Между другото той казал, че Теодорих бил от самото начало враг на ромеите и се отнасял зле към жителите на Тракия, като им отсичал заедно с Амартий[478] ръцете и прогонвал всички, които се занимавали със земеделие[479].

4. Двамата Теодориховци се съюзяват[480]

Когато назначил Мартиниан[481] за пълководец и войската се разбунтувала, Зинон сметнал, че това е добре, и отправил веднага пратеници при сина на Валамира[482]. Те му казали, че не трябва да отлага повече сражението, но да почне сега борбата и да оправдае надеждите, заради които той е бил удостоен с чин ромейски пълководец. Като чул това, Валамир отправил пратеници във Византион и съобщил, че не ще предприеме борбата, ако императорът и целият сенат не се закълнат, че никога не ще се спогодят със сина на Триарий[483]. Сенаторите и началниците се заклели да не се спогодят с него, ако императорът не поиска това да стане, а пък самият император се заклел, че в нищо не ще отстъпи от сключения вече договор, освен ако види, че [синът на Валамира] пръв го нарушава. След като се заклели, императорът заповядал Теодорих да вдигне цялата си войска, която била разположена на стан в Марцианопол, и да потегли навътре в страната, а когато дойде при проходите на Хемус[484], тогава да се съедини със стратега на Тракия[485], който щял да го срещне с две хиляди конници и десет хиляди тежко въоръжени войници. А като премине Хемус, щяла да го срещне друга

κινήσαντα τὴν αὐτοῦ δύναμιν ἐν Μαρκιανοῦ πόλει τὴν πᾶσαν ἱδρυμένην εἰς τὸ εἴσω ἐλαύνειν· ἐπειδὰν δὲ γένηται πρὸς ταῖς πύλαις τοῦ Αἵμου[a], τότε τὸν τῆς Θράκης στρατηγὸν δισχιλίοις[b] ἱππεῦσι καὶ ὁπλίταις μυρίοις ἀπαντῶντα[c] συμμίξαι· ὑπερβάντι δὲ Αἷμον ἄλλην ἀπαντήσεσθαι[d] δύναμιν πρὸς τῷ Ἕβρῳ[e] καὶ Ἀδριανουπόλει[f], πεζοὺς μὲν δισμυρίους, ἑξακισχιλίους δὲ μετὰ τούτων ἱππέας. ἀπὸ δὲ Ἡρακλείας καὶ τῶν πρὸς Βυζαντίῳ πόλεων καὶ φρουρίων ἄλλην ἔλεγον εἶναι δύναμιν, εἰ δεήσοι[g], ὥστε μηδὲν ἐλλείπειν τῶν εἰς ἐλπίδα χρηστὴν συντελούντων τῷ ἔργῳ. ταῦτα ὑποσχόμενος ὁ Ζήνων τοῖς πρέσβεσι κατὰ τάχος ἐκπέμπει. ἄρας δὲ Θευδέριχος[h] τῷ αὐτοῦ στρατεύματι ᾔει ἐπὶ τὰς πύλας, καθάπερ συνέκειτο. ἐρχομένῳ δὲ αὐτῷ οὔτε ὁ στρατηγὸς τῆς Θράκης ἀπήντα οὔτε οἱ πρὸς τῷ Ἕβρῳ ὑποκαθῆσθαι λεγόμενοι, ἀλλὰ δι᾿ἐρημίας[i] διελθὼν τὰ ἐν μέσῳ εἰς τοὺς περὶ Σόνδιν[j] παραγίνεται χώρους· ὄρος δέ ἐστι τοῦτο ὑψηλὸν τε καὶ μέγα καὶ ἄπορον ἐπελθεῖν, εἴ τις ἄνω κωλύοι[k]· ἐν ᾧ στρατοπεδεύων ὁ Τριαρίου[l] ἐτύγχανεν. κἀντεῦθεν προσβάλλοντες ἐξ ἐφόδων ἀλλήλοις ποίμνιά τε καὶ ἵππους καὶ λείαν ἄλλην ἀφήρπαζον. ὁ δὲ τοῦ Τριαρίου συνεχῶς προσιππεύων ἐπὶ τὸ στρατόπεδον τὸ ἐκείνου ὕβριζε καὶ ὠνείδιζε πλεῖστα ἐπίορκόν τε καλῶν καὶ παῖδα καὶ ἄφρονα καὶ τοῦ γένους τοῦ κοινοῦ ἐχθρόν τε καὶ προδότην, ὅστις οὐ συνίησι τῆς γνώμης τῆς Ῥωμαίων μηδὲ ὁρᾷ τὴν σκέψιν, ὅτι αὐτοὶ βούλονται καθήμενοι ἡσυχῇ αὐτοὺς περὶ ἑαυτοὺς[m] κατατρῖψαι τοὺς Γότθους.— — —

*Ταῦτα ὡς ἐπήκουσε τὸ στρατόπεδον ἅπαν ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες ὁμοῦ πάντες ᾔεσαν[n] ἐπὶ τὸν Θευδέριχον τὸν αὐτῶν ἡγεμόνα κραυγῇ τε καὶ θορύβῳ ἀξιοῦντες συμβαίνειν, εἰ δὲ μή, ἀπολείψειν αὐτὸν ἔφασαν πάντες ἐς τὸ συμφέρον χωρήσαντες. ἐνταῦθα ἀποστέλλει πρὸς Θευδέριχον πρέσβεις, καὶ συνέρχονται ἄμφω παρὰ ποταμόν τινα ἐφ᾿ ἑκατέρας ὄχθης. μέσον δὲ ποιησάμενοι τὸν ποταμὸν διελέγοντο, καὶ ποιοῦνται συνθήκας μὴ πολεμεῖν ἀλλήλοις, ** ὅσα[o] ἡγοῖντο συμφέροντα. καὶ ταῦτα ὀμόσαντες πέμπουσιν ἄμφω πρέσβεις ἐπὶ τὸ Βυζάντιον.*

5. Quomodo Theudericus fines Rhodopeias vastat

Ὅτι Ζήνων, ἐπεὶ διέλυσε τὴν στρατιάν, πέμπει πρὸς Θευδέριχον[p] τὴν εἰρήνην συνθέσθαι πρὸς αὐτὸν ὅπως καὶ δύναιντο. ἐν δὲ τούτῳ[q] συστρέψας τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν ὁ παῖς ὁ Βαλαμήρου[r] ἐπὶ τὰ πρὸς Ῥοδόπην[s] παραγίνεται μέρη,

5. Ibid., 1, 1, p. 169, 3—9.

a) *αἷμον O.*
b) *δισχιλίους O* corr. Hoesch.
c) *ἀπατῶντα X.*
d) *ἀπαντήσασθαι O* corr. Nieb.
e) *Ἕβρῳ* Vales. *εὔρῳ O* item. v. 11.
f) *ἀνδριανουπόλει O* corr. Hoesch.
g) *δεήσοι B* et *E* m. 1 corr. ex *δεήσει MP.*
h) *ὁ Θευδέριχος* edd.
i) *ἠρεμίας* conj. Vales.
j) *Σοῦκιν* Vales.
k) *κωλύει* edd.
l) *τριάριος O* corr. Nieb.
m) *περὶ ἑαυτοῦ E.*
n) *ἴεσαν O* corr. Nieb.
o) *καὶ ὅσα* Ni b. Equidem *ἀλλὰ κοινῇ συμπράττειν ἀλλήλοις* vel simile quid intercidisse suspicit De Boor. *ἡγοῖντο* scripsit. *ἡγοῖντο O ἥγηντο* Hoesch.
p) *θευδερίχον BE.*
q) *δὲ ἐν τούτῳ* E.
r) *βαλαμείρο (βαρ. B)* O.
s) *οδδότηνO* corr. Ed. Paris.

войска при Хебър[486] и Адрианопол[487]: — именно двадесет хиляди пехотинци и шест хиляди конници. Той казвал, че от Хераклия[488] и от градовете и крепостите до Византион, ако трябва, щяла да дойде друга войска. Така че нищо не щяло да липсва от онова, което е нужно за добрия изход на делото. Зинон, като обещал това на пратениците, веднага ги изпратил. И Теодорих вдигнал войската си и отишъл при проходите. Но когато пристигнал там, не го срещнал, както било уговорено, нито стратегът на Тракия, нито тези, за които се казвало, че били на стан при Хебър. И като преминал междинната област, без да срещне някого, достигнал местата около Сондис[489]. Това е висока и голяма планина, която не може да се премине, ако някой пречи отгоре. На нея се бил разположил на стан синът на Триарий. Тук те правели разузнавателни схватки помежду си и си отвличали добитък, коне и друга плячка. Синът на Триарий обаче на кон се втурвал често към стана на противника си, обиждал го и го ругаел извънредно много, като го наричал клетвопрестъпник, хлапе, безумец, враг на народа и предател, който не схващал замисъла на ромеите и не виждал намерението им — да си седят на спокойствие, а готите взаимно да се унищожават[490] — — —.

Като чул това целият стан мъже и жени, всички заедно, отишли с викове и крясъци при своя вожд Теодорих и поискали от него да се спогоди, иначе, казвали, ще го напуснат и направят това, което е в тяхна полза. Тогава той изпратил пратеници при Теодорих [сина на Триарий] и двамата се срещнали при една река[491], като застанали на двата ѝ бряга, разговаряли се през реката и сключили договор да не воюват помежду си...[492] [и да правят това], което биха сметнали за полезно. И като потвърдили това с клетва, и двамата изпратили пратеници във Византион.

5. Теодорих опустошава Родопския край[493]

Зинон, като разпуснал войската, изпратил пратеници при Теодорих[494], за да сключат по някакъв начин мир с него. Между това синът на Валамир събрал войската си, дошъл в Родопската област, опустошил всички най-хубави места в земята на тракийците и отвлякъл всичкия добитък. Той изтребил там всички, които се занимавали със земеделие, като убивал и унищожавал това, което не могло да се носи.

καὶ † κατατεινάμενος[a] *τὰ κάλλιστα*[b] *τῆς χώρας τῶν Θρᾳκῶν ἅπαντα καὶ εἴ τι ἦν κτηνικὸν ἀφαρπάζει, ἐξέτριψε δὲ ἅπαν τὸ αὐτόθι γεωργοῦν, κτείνων τε καὶ εἰσπράττων*[c] *ὅσα μὴ φέρειν ἠδύναντο*[d].

6. Theudericus in Macedonia pervenit

Ὅτι ὁ Βαλάμηρος[e] *ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων στρατηγῶν πολλοὺς τῶν ἰδίων ἀποβαλών, οὐ μικρὰν ἔχων ὀργὴν τῷ πάθει ἀπέδραμεν*[f], *ἀφειδῶς ὅ τι ἐν ποσὶν εὕροι καίων τε καὶ φονεύων· καὶ τὴν πρώτην τῆς Μακεδονίας πόλιν τοὺς Στόβους*[g] *ἐπόρθησε καὶ τῶν γε στρατιωτῶν τῶν ταύτῃ ἐμφρουρούντων τοὺς ἀντιστάντας ἀπέκτεινεν. ὡς δὲ τῇ Θεσσαλονίκῃ ἐγγύθεν ἐφεδρεύων ἠγγέλθη ὁ βάρβαρος, αὐτίκα οἱ πολῖται νομίσαντες ἐκ δόλου τὰ ἐν τῇ προτεραίᾳ ἀνεγνῶσθαι γράμματα καὶ τὴν πόλιν βούλεσθαι Ζήνωνά τε*[h] *καὶ αὐτὸν ἐκείνῳ παραδοῦναι, συστραφέντες ἐν σφίσιν αὐτοῖς τὰς τοῦ Ζήνωνος στήλας καταβάλλουσι πάσας καὶ αὐτὸν ὁρμήσαντες τὸν ὕπαρχον*[i] *ἕτοιμοι διασπάσαι ἦσαν. οἱ δὲ κομισάμενοι πῦρ ἐπὶ τὸ ἀρχεῖον ἐμπιπράναι ἔμελλον, εἰ μὴ ὑποφθάσαντες τά τε ἱερὰ γένη καὶ οἱ ἐν ταῖς ἀξίαις ἐξήρπασάν τε αὐτὸν τῆς ὀργῆς τῆς τοῦ δήμου καὶ τὸ ἀτακτοῦν λόγοις πραέσι κατέστειλαν, λέγοντες οὔτε αὐτὸν αἴτιον εἶναι τούτου οὔτε τὸν βασιλέα τῇ πόλει τι δυσχερὲς ἢ κακὸν βεβουλεῦσθαι, τῆς τε πόλεως χρῆναι ποιήσασθαι φυλακήν, ὅτῳ ἂν ἐθέλωσι καὶ ὃν ἡγοῦνται πιστὸν ἐπιτρέποντες ταύτην. οἱ δὲ τὰς κλεῖς τῶν πυλῶν ἐκ τοῦ ὑπάρχου λαβόντες τῷ ἀρχιερεῖ ἔδοσαν καὶ ἀπὸ τῶν ἐνόντων φρουρὰν ἐπενόησαν ὡς ἠδύναντο πλείστην καὶ τὸν στρατηγὸν ἔστεργον. ἐν δὲ τούτῳ*[k] *ὁ Ζήνων πυθόμενος τὸν κατέχοντα κίνδυνον καὶ ἰδὼν ὡς οὐδενὸς βουλομένου μάχεσθαι ἄριστον εἴη σπονδαῖς ὡς ἐν κακοῖς μετρίαις τῆς τῶν πόλεων φθορᾶς ἐπισχεῖν τὸν βάρβαρον, Ἀρτεμίδωρον πέμπει καὶ Φωκᾶν τὸν ὅτε ἦν στρατηγὸς γραμματέα αὐτῷ τῆς ἀρχῆς ὄντα. οἱ ἐλθόντες ἔλεγον ὅτι σὲ ὁ βασιλεὺς φίλον ἐποιήσατο καὶ ἀξίαις, αἵ εἰσι λαμπρόταται Ῥωμαίοις, σεμνῶς ἐπεκόσμησε καὶ ἄρχειν τῶν μεγίστων ταγμάτων ἐποίησεν οὐδὲν οἷάπερ ἀνδρὶ ἀπιστήσας βαρβάρῳ. σὺ δὲ οὐκ ἴσμεν ὅπως ταῖς τῶν κοινῶν δυσμενῶν ἀπάταις ὑπαχθεὶς τά τε ὑπάρχοντά σοι ἀγαθὰ διέφθειρας*[l] *καὶ τῆς εὐδαιμονίας τῆς σῆς ἄλλον ἐποίησας ὡς οὐκ ᾔδεις*[m] *κύριον. οὐκ ἂν δί-*

---

6. Ibid., I, 1, pp. 155, 8—163, 29.

---

a) *κατασινάμενος* coni. Vales. *κατατέμνει μὲν?*
b) *κάλιστα MP κάλλιστα* corr. e *μάλιστα B.*
c) *σπαράττων* coni. Bekker.
d) *ἠδύναιντο O ἠδύνατο* Bekker.
e) *καλάμηρος E* in mg.: *ἴσως βαλάμηρος. Βαλαμήρου* Nieb.
f) *ἀπέδραμεν (ἀπέδρα μεν B) ἀφειδῶς, ὅτι O.* corr. Hoesch.
g) *Στόβους* Nieb. *τόβους O.*
h) *ζήνων ἅτε O* corr. Hoesch.
i) *ὕπαρχον* Nieb. ut in sqq. *ἔπαρχον O.*
k) *τούτων E.*
l) *διαφθείρας—ποιήσας?*
m) *ᾔδεις M* sed *ῄ* ut vid. ex *ἴ* corr. *ἴδεις BE* et *P* m. *1* corr. ex *ἴδης. εἰδὼς* Hoesch., *ἔδεις* Vales. *ἔδει σε* Bekker.

6. Теодорих в Македония[495]

Синът на Валамир, като загубил мнозина свои люде, избити от ромейските военачалници, избягъл много разгневен поради претърпяното поражение. Той опожарявал и убивал безпощадно всичко, каквото му попадало. Разрушил най-напред македонския град Стоби[496] и избил войниците от тамошния гарнизон, които му се противопоставили. Когато се получило известие, че варваринът се разположил близо до Солун[497], гражданите веднага помислили, че писмото[498] е било прочетено предния ден за измама и че Зинон и управителят на града искат да предадат града. Те се събрали, съборили всички статуи на Зинон и, като нападнали самия управител, били готови да го разкъсат. Те донесли огън при правителствения дом и щели да го запалят, ако свещените отреди[499] и властите не били изпреварили да го спасят от гнева на народа. Те усмирили тълпата с успокоителни думи, като казвали, че той не е виновен за това, нито императорът е дал някакъв вреден или лош съвет за града, и че трябва да се организира защитата на града, която да поверят на човек, когото биха искали и когото смятат за верен. Те взели от управителя ключовете на вратите и ги дали на архиепископа, а от намерилите се в града мъже образували стража, колкото може по-голяма, като се подчинявали охотно на своя военачалник. Между това Зинон, като узнал за надвисналата опасност и като виждал, че в това лошо положение, когато никой не иска да се сражава, би било по-добре да отклони варварина от разрушаването на градовете с умерени договорни условия, изпратил Артемидор и Фока, своя секретар от времето, когато бил стратег. Като дошли, те казали следното: „Императорът те направи свой приятел и те украси великолепно с най-бляскавите у ромеите санове, направи те също началник на най-големите отреди, понеже той ти вярваше напълно, ако и да си варварин. А ти, не знаем как, подведен от хитростите на общите ни врагове, унищожи собствените си блага и направи, без да съзнаваш, другиго господар на собственото си благоденствие. Ти не си прав да укоряваш императора за неща, в които ти си се провинил и спрямо себе си и спрямо него. И тъй, сега, след като си се поставил сам в такова положение, на тебе ти остава при тоя случай само да се въздържаш, да не вредиш на населението и градовете, доколкото е възможно, и като изпратиш пратеници, да се опиташ да добиеш по-умерени условия отстрана на императора, който е добър". Теодорих, като се съгласил с това, изпратил заедно с тях пратеници във Византион, а самият той задържал войската си да не опожарява и убива люде, при все че не било възможно да спре

καιος εἴης τῷ βασιλεῖ ἐγκαλῶν ὧν εἰς ἑαυτὸν ἅμα καὶ εἰς ἐκεῖνον ἐξήμαρτες. νῦν οὖν, ἐπειδὴ σαυτὸν εἰς τοῦτο κατέστησας, ὑπόλοιπόν σοί ἐστιν ἐκ τῆς παρούσης τύχης τῆς τε κατὰ τῶν ἐθνῶν καὶ τῶν πόλεων βλάβης ἐπισχεῖν ὡς[a] οἷόν τε, πέμποντα δὲ πρέσβείαν πειρᾶσθαί τι μέτριον παρὰ τοῦ βασιλέως ἀγαθοῦ ὄντος εὑρίσκεσθαι. ὁ δὲ πεισθεὶς ἄνδρας μὲν ἐπὶ τὸ Βυζάντιον σὺν αὐτοῖς ἀποπέμπει, αὐτὸς δὲ τοῦ μὲν καίειν ἢ φονεύειν τοὺς ἀνθρώπους ἀνεῖργε[b] τὸ στράτευμα, οὐ μέν τι[c] ἐδύνατο πάντων ὄντας[d] ἀπόρους τὰ γοῦν ἐπιτήδεια ἐκπορίσαι κωλύειν. καὶ δὴ προϊὼν ἦλθεν ἐπὶ τὴν Ἡράκλειαν τὴν ἐν Μακεδονίᾳ καί, τοῦ ἀρχιερέως τοῦ ἐν ταύτῃ τῇ πόλει πολλὰ καὶ παντοδαπὰ τῇ στρατιᾷ καὶ αὐτῷ ἀποστείλαντος δῶρα, τήν τε χώραν ἀπαθῆ πᾶσαν διεφύλαξε καὶ οὐδὲν τοὺς οἰκοῦντας ἐνταῦθα παραλυπῶν[e] ἐκ τῶν ταύτῃ ὁμόρων[f] τὸ πλῆθος ἐπιεικῶς ἐπειρᾶτο διάγειν. εἰς δὲ τὸ Βυζάντιον ὡς ἦλθον οἱ παρ᾽αὐτοῦ σταλέντες πρέσβεις, ἔλεγον ὅτι δέοι ταχέως περὶ πάντων αὐτοκράτορα αὐτῷ πρεσβευτὴν ἀποστεῖλαι, ὡς οὐχ οἷοί τέ[g] εἰσι[h] πλῆθος ἄπειρον εἴργειν ἐπὶ πλείονα χρόνον τῆς ἀφ᾽ὧν ἂν δύναιντο βλάβης[i]. ὁ δὲ Ἀδαμάντιον τὸν Βιβιανοῦ παῖδα πατρίκιόν τε ὄντα καὶ πολιαρχήσαντα προσθεὶς αὐτῷ καὶ τιμὴν ὑπατικὴν ἔπεμψε παραγγείλας, χώραν μὲν αὐτῷ δοῦναι ἐν Πανταλίᾳ[j], ἣ τῆς μὲν Ἰλλυρικῆς μοίρας ἐστὶν ἐπαρχία, οὐ πολὺ δὲ ἀπέχουσα τῶν εἰσβολῶν τῆς Θρᾴκης, ὅπως, εἴτε Θευδέριχος ὁ Τριαρίου ἐγχειροίη τι κινεῖν, ἔφεδρον ἔχοι αὐτὸν ἐγγύθεν κατ᾽ ἐκείνου, εἴτε αὐτὸς ταράττειν τὰ συγκείμενα θέλοι, ἐν μέσῳ αὐτὸν ἔχων τῶν τε Ἰλλυρικῶν καὶ τῶν Θρᾳκίων δυνάμεων εὐκολώτερον αὐτοῦ περιεῖναι δύναιτο. εἰ δὲ τροφῶν ἀπορεῖν τῷ στρατεύματι λέγοι τὸν παρόντα ἐνιαυτόν, ἅτε μήτε ἐνσπείρας[k] μήτε καρποῦ[l] ἐλπίδα ἔχων ἐν Πανταλίᾳ, ἔδωκε λίτρας χρυσίου ἀπιόντι διακοσίας, ἃς ἐκέλευε δόντα τῷ ὑπάρχῳ τῷ ἐκεῖ ποιῆσαι τὴν δαπάνην αὐτοῖς εἰς Πανταλίαν χορηγῆσαι τὴν ἐπαρκοῦσαν[m]. ἔτι δὲ τοῦ πρεσβευτοῦ ὄντος ἐν Βυζαντίῳ, στρατιῶται συστάντες ἐν τῇ Θεσσαλονίκῃ τὸν ὕπαρχον Ἰωάννην προϊόντα φυλάξαντες ξιφήρεις ὥρμησαν· καὶ ὡρίσθη παρὰ τῶν[n] Ζήνωνος Ἀδαμάντιος, καὶ ταῦτα κατέστησεν. ὁ δὲ τοῦ[o] Βαλαμήρου, ἐν ᾧ τὰ τῆς Θεσσαλονίκης ἐγένετο, περὶ Ἡράκλειαν ἔμενεν καὶ ἐπὶ τὴν Ἤπειρον πέμπει πρὸς Σιδιμοῦνδον[p], ἐκ μὲν τῆς αὐτῆς φυλῆς[q] τὸ ἀνέκαθεν ὄντα, δοκοῦντα δὲ τότε εἶναι Ῥωμαίοις ὑπόσπονδον καὶ ἐν τῇ κατ᾽ Ἐπίδαμνον Ἠπείρῳ χώραν τε νεμόμενον καὶ εὐδαίμονα κλῆρον καὶ παρὰ βασιλέως δεχόμενον συντάξεις. ἀνεψιὸς δὲ ἦν οὗτος

---

a) ὡς om. X.
b) ἀνῆργε EMP ἀνήρ γε B.
c) μέντοι MP Nieb.
d) ὄντων O corr. Nieb.
e) παραλυπῶν Hoesch. παραλιπὼν O.
f) ὁμόρων scripsit De Boor. μόρων O μερῶν Hoesch. φόρων Nieb.
g) οἷόν τε E.
h) εἰσι om. X.
i) δύναιντο ὠφελεῖσθαι βλάβης. ὁ δὲ βασιλεὺς coni. Nieb.
j) πανταλέᾳ hic et infra O corr. Nieb.
k) ἐνσπείροις (ἐν σπ. EM) O ἐν σπόροις coni. Hoesch. corr. Di.
l) καρπῷ E.
m) ἐπαρκῶσαν O corr. Hoesch.
n) τῶν]τοῦ Bekker.
o) τοῦ scripsit De Boor τὸν O del. Vales.
p) σινδιμοῖνδον BE σινδισμοῦνδον MP.
q) φυλῆς]φυλακῆς text. E in mg. m. 1: γρ. ἐκ τῆς φυλῆς.

войниците, които били лишени от всичко, да си доставят поне необходимото. Той потеглил напред и дошъл при Хераклия[500] в Македония. Понеже архиереят на този град изпратил на войската и нему лично много и всякакви дарове, той запазил цялата страна от страдания и войската му не причинявала никакви вреди на жителите, а се стараела да си достави без насилие храна от съседните на този град места. А проводените от него пратеници, щом пристигнали във Византия, заявили, че императорът трябва да проводи до Теодорих пратеник, упълномощен за всичко, понеже не били в състояние да задържат по-дълго време огромното множество да не нанася вреди. Тогава императорът изпратил Адамантий, сина на Вивиан, който бил патриций и някогашен градоначалник като му дал още и консулски чин. Той му заповядал да даде [на Теодорих] земя в Пауталия[501], област в илирийската префектура, недалеч от проходите за Тракия, било за да го има наблизо готов срещу Теодорих, сина на Триарий, ако той се опита да предприеме някакво враждебно действие, било за да може по-лесно да го надвие, като го държи между илирийските[502] и тракийските войски, ако той самият реши да наруши договора. При заминаването на Адамантий императорът му дал 200 либри[503] злато, със заповед да ги предаде на тамошния управител, за да направи необходимите разходи за снабдяването на готите с храни в Пауталия, в случай, че [Теодорих] заяви, че се нуждае от храни за войската си през тая година, понеже нито е посял, нито има надежда да получи храни в Пауталия.

Докато пратеникът бил още във Византион, в Солун[504] се събрали войници и като издебнали управителя Иоан, когато излизал, нападнали го с мечове. По заповед на Зинон Адамантий възстановил реда. Когато това ставало в Солун, синът на Валамир се намирал около Хераклея. Той проводил пратеници в Епир при Сидимунд, който бил от същия стар род и минавал тогава за подчинен на ромеите. Сидимунд живеел в Епир при Епидамн[505], имал богата земя и получавал от императора заплата. Той бил племенник на Айдоинг, човек извънредно близък на Верина[506], и бил началник на т. н. доместици[507] — една от големите длъжности в императорския двор. И тъй, той проводил при него пратеници, за да му припомни старото родство, и го молел да потърси и открие начин, по който да завладее Епидамн и останалия Епир, за да може след толкова скитания да се установи в някакъв град, укрепен със стени, и после да се справя със събитията според случая.

Αἰδοΐγγου Βηρίνης[a] *τε μάλιστα ὄντος οἰκειοτάτου καὶ τὴν τῶν λεγομένων δομεστίκων*[b] *ἀρχὴν ἄρχοντος μεγάλην τινὰ οὖσαν τῶν περὶ βασιλέα. πρὸς τοῦτον οὖν ἔπεμπε τῆς τε παλαιᾶς αὐτὸν συγγενείας ἀναμιμνήσκων καὶ ἀξιῶν ἐξευρεῖν καὶ συμπρᾶξαι τρόπον, δι' οὗ τῆς τε Ἐπιδάμνου καὶ τῆς ἄλλης Ἠπείρου δυνηθείη κρατήσας στῆναι τῆς πολλῆς πλάνης, καὶ ἱδρύσας ἑαυτὸν ἐν πόλει καὶ τείχεσιν ἐντεῦθεν ὡς ἂν διδῷ δέχεσθαι τὸ συμβαῖνον. Σιδιμοῦνδος δὲ ταῦτα παρ' αὐτοῦ δεξάμενος καὶ βάρβαρος βαρβάρῳ συνοικεῖν ἢ Ῥωμαίοις ἡγησάμενος κρεῖττον, ἐλθὼν εἰς Ἐπίδαμνον καὶ ἰδίᾳ μετιὼν τῶν πολιτῶν ἕκαστον ὡς δῆθεν κατ' εὔνοιαν συνεβούλευεν αὐτοῖς, ἅ τε ἕκαστος ἔχει θᾶττον ὑπεκτίθεσθαι, καὶ αὐτοὺς ἢ εἰς νήσους ἢ πόλιν ποι σώζεσθαι, λέγων ὡς ὁ βάρβαρος ἐπὶ ταύτην ὥρμηται, καὶ ὅτι τῷ βασιλεῖ ταῦτα δοκοῦντά ἐστιν, καὶ ὡς Ἀδαμάντιος ἐπὶ ταῦτα πεμφθείη· κρεῖττον οὖν εἶναι αὐτοῖς, ἕως ἔτι ἄπεστιν, κατὰ πλείονα σχολὴν τὰ κατ' αὐτοὺς διοικήσασθαι. ταῦτα καὶ τοῖς στρατιώταις ⟨λέγων⟩*[c] *τοῖς ἐκεῖ φυλάττουσιν οὖσιν ὡς δισχιλίοις, οἳ καὶ ἀμύνασθαι ἐπιόντα πρός γε τὸ παραχρῆμα ῥᾳδίως ἠδύναντο*[d]*, ἔπεισεν ὁμοῦ πάντας ἐκλιπεῖν Ἐπίδαμνον καὶ λέγων καὶ ταράττων καὶ φήμην ἀεὶ καινὴν πειρώμενος ἐμβάλλειν, καὶ ὅτι βασιλεῖ ἀπεχθήσονται μᾶλλον ἀντιστῆναι θέλοντες· καὶ πρὸς τὸν Βαλαμήρου εὐθέως ἐπέστελλεν ὡς τάχος ἐπείγεσθαι. ὁ δὲ τὸ τοῦ Σιδιμούνδου ἐπέμενε δήλωμα καὶ τὴν αὐτοῦ ἀδελφὴν νόσῳ κατεχομένην, ἐξ ἧς*[e] *ἐτελεύτησεν. φανερὰν μέντοι τῆς καθέδρας πρόφασιν ἐποιεῖτο τὴν τοῦ πρεσβευτοῦ παρὰ Ζήνωνος ἄφιξιν καὶ τὸ βούλεσθαι μαθεῖν, ὅπως πρὸς αὐτὸν ἔχει τὰ ἐκ τοῦ βασιλέως. ἐπεὶ δὲ τὴν μὲν ἀδελφὴν ἀποθανοῦσαν ἔθαψεν, τὰ δὲ παρὰ Σιδιμούνδου*[f] *ἀπήντησε καλοῦντα, πρὸς τοὺς Ἡρακλεώτας*[g] *ἐκλιπόντας*[h] *μὲν τὴν πόλιν, ἐς φρούριον δὲ ἰσχυρὸν ἀνασκευασαμένους πέμψας ἀπῄτει σῖτον πολύν τινα καὶ οἶνον, ὅπως τῷ στρατῷ ἔχοι ἀπιὼν ἐφόδια. οἱ δὲ οὐδὲν ἔφασαν αὐτῷ δύνασθαι δοῦναι*[i] *ἐν τοσαύταις ἡμέραις λέγοντες ὅσον εἶχον ἐπὶ φρουρίῳ γε μικρῷ δεδαπανῆσθαι. ὁ δὲ πρὸς ὀργὴν τὰ πλεῖστα τῆς πόλεως ἐμπρήσας ἀνδρῶν οὔσης ἐρήμου εὐθὺς ἀπανίσταται, καὶ κατὰ τὴν δύσοδον καὶ στενὴν ὁδὸν τὴν ἐπὶ τὴν Νέαν λεγομένην Ἤπειρον ἀπάγουσαν ἀναστήσας ἤλαυνεν, καὶ προπέμπει τοὺς ἱππεῖς τὰ ἄκρα τῇ στρατιᾷ προκαταληψομένους, καί, ἕως ἀνέλπιστοί*[j] *εἰσιν, κατ' ἐκείνων*[k] *χωρήσειν ἐξ ἐφόδου ἀθρόας ἐκκρούσοντας τὴν φυλακήν, ἥτις ἦν αὐτόθι. οἱ δὲ ὡς ἀνέβησαν, οἱ ἐπὶ τῷ τειχίῳ*[l] *φρουροῦντες στρατιῶται τό τε πλῆθος ἰδόντες καὶ πρὸς τὸ αἰφνίδιον αὐτῶν καταπλαγέντες οὔτε εἰς ἀλκὴν ἔτι τραπέσθαι ὑπέμειναν οὔτε λογισμὸν ἔσχον ἀποζεῦξαι τὸ τείχισμα, ἀλλ' ὥρμησαν φεύγειν ὑπὸ τῆς ἐκπλήξεως ἀπερίοπτοι πάντων τῶν εἰς τὸν τότε καιρὸν ὠφελῆσαι δυναμένων. οἱ δὲ κατὰ πολλὴν*[m] *ἐρημίαν προσιόντες ἐχώρουν, ἐπὶ τοῦ στόματος αὐτὸς ὁ Θευδέριχος, Σόας δὲ ὁ μέγιστος τῶν ὑπ' αὐτὸν στρατηγῶν τὸ μέσον εἶχεν, Θευδιμοῦνδος γε ὁ ἕτερος τῶν Βαλαμήρου παίδων ἐπὶ*

---

a) *Βηρίνης* Val. *γηρίνης E γηρήνης X.*
b) *δομέστικος* mg. E.
c) *λέγων* add. Nieb.
d) *ἠδύνατο O* corr. Hoesch.
e) *ἐξῆς* E.
f) *σιδιμούντου E* et *B* corr. ex *-τουν. σιδισμούνδου* (ut solet) *M σινδισμούνδου* (ut semper) P.
g) *ἠρακλειώτας X* edd.
h) *ἐκλιπόντα X.*
i) *δοῖναι* om. *X* edd.
j) *ἕως ἂν ἐλπιστοί* O corr. Hoesch.
k) *κατ' ἐκείνων* (vel *κατ' ἐκεῖνα*) Nieb. *κατεκείνῳ E κατ' ἐκείνω X.*
l) *τειχείχίω E* et in mg.: *γρ. τειχίω. τοιχίῳ MP* in B incert. sitne *τειχίῳ* an *τοιχίῳ.*
m) *κατὰ πολὺ (καταπολὺ E) ἐρημίαν O κατὰ πολλὴν ἐρημίαν* Vales. *κατὰ πολὺ ἠρέμα?*

Сидимунд, като получил тази молба от него, сметнал, че е по-добре варварин да живее заедно с варварин, отколкото с ромеи, и дошъл в Епидамн. Там той отивал лично при всеки един от гражданите, които съветвал, уж от доброжелателство, всеки от тях бързо и скрито да отнесе, каквото има, и да се спаси или по островите или в някой град, като казвал, че варваринът се е насочил срещу града, че това е решение на императора и че за тая цел бил изпратен Адамантий. Затова за тях било по-добре, докато той е още далеч, да уредят работите си при по-голямо спокойствие. Това говорел той и на войниците, които на брой около две хиляди били там на гарнизон и които веднага и лесно могли да отблъснат неприятеля. Той убедил всички заедно да напуснат Епидамн, като при това внасял с думите си смущение и като се опитвал да разпространява винаги нова мълва — че на императора щели да бъдат много по-омразни тези, които искали да се противопоставят на варварин. На Валамировия син пък веднага изпратил съобщение да потегли час по-скоро. Теодорих пък очаквал съобщение от Сидимунт и сестра си, страдаща от болест, от която [наскоро] умряла. Той обаче използувал като причина за бавенето си очакваното пристигане на Зиноновия пратеник и желанието да узнае, какви са решенията на императора за него. След като погребал умрялата си сестра, той получил съобщението, с което Сидимунд го викал. Той изпратил пратеници при хераклейците, които били напуснали града и се били прибрали в една здрава крепост, и поискал от тях голямо количество жито и вино, та войската да има припаси за из пътя, понеже си заминавал. Обаче те му отговорили, че нищо не могат да му дадат, като казвали, че в продължение на толкова много дни били вече изразходвали каквото имали в малката крепост. Разгневен от това, той опожарил по-голямата част от града, който бил изоставен от жителите му, и веднага си заминал. Той тръгнал по мъчнопроходимия и тесен път, който водел в т. н. Нов Епир[508]. Напред изпратил конници, които да завземат височините преди войската, та [оттам] като се втурнат неочаквано, да прогонят още при първото нападение стражата, която била там. Когато те се изкачили, войниците, които стояли на стража по стените, като съгледали голямия им брой, изплашили се от внезапната им поява и не се осмелили вече да се защищават, нито помислили да затворят укреплението[509]. Тогава те се впуснали да бягат, като от уплаха не обръщали внимание на това, което могло да им помогне. Готите пък настъпвали напред през пуста местност. Начело стоял самият Теодорих, средата заемал Соас, най-великият от неговите пълководци, а на края се намирал Теодимунд, вторият син на Валамир. Така Теодо-

τῆς οὐραγίας. Θευδέριχος μὲν οὖν προκαταβὰς καὶ θαρσῶν, ὡς οὐδεὶς ἦν αὐτοῖς ἐφεπόμενος, τοῖς ἐπὶ τῶν ἁμαξῶν καὶ τοῖς ἄλλοις σκευοφόροις εἶπε ἐπὶ σχολῆς προχωρεῖν· αὐτὸς δὲ ἠπείγετο φθάσαι προκαταλαβὼν ἣν ἂν δύναιτο πόλιν. καὶ πρὸς μὲν τὴν Λυχνιδὸν[a] ἐπελθὼν ἀπεκρούσθη ἐπὶ ὀχυροῦ κειμένην καὶ πηγῶν ἔνδον πλήρη, καὶ σίτου προενόντος. ἀναστὰς δὲ ἐκεῖθεν τήν τε Σκαμπίαν[b] αἱρεῖ, τῶν οἰκητόρων αὐτὴν πάλαι ἐκλελοιπότων, καὶ ἐξ αὐτῆς ὁρμήσας Ἐπίδαμνον[c] λαμβάνει. Ἀδαμάντιος δὲ ταῦτα πυθόμενος προπέμπει τῶν ἱππέων τῶν βασιλείων τινά, οὓς μαγιστριανοὺς[d] καλοῦσι, μεμφόμενός τε αὐτῷ παρὰ τὴν ὑπόσχεσιν τῆς πρεσβείας ποιοῦντι καὶ κελεύων ἠρεμεῖν καὶ μήτε πλοῖα[e] λαβεῖν μήτ' ἄλλο τι τῶν παρόντων πλέον νεωτερίσαι, ἕως ἂν αὐτὸς ἔλθῃ. ἀποστεῖλαι δὲ καὶ ἄνδρα, ὅστις τὰ πιστὰ δώσει τῆς μετὰ τὴν πρεσβείαν αὖθις ἀναχωρήσεως καὶ τῆς ὅλης ἀδείας. ταῦτά τε πρὸς ἐκεῖνον ἐπέστελλε καὶ αὐτὸς ἄρας ἀπὸ Θεσσαλονίκης ἔρχεται εἰς Ἔδεσαν[f], ὅπου ἦν Σαβινιανός, σὺν δὲ αὐτῷ καὶ Φιλόξενος, καὶ τάς τε δέλτους αὐτῷ παρέχουσι καὶ στρατηγὸν ἀποφαίνουσι, καὶ περὶ τῶν παρόντων εὖ διεβουλεύοντο. καὶ τὸ μὲν ἐπιχειρεῖν τοῖς βαρβάροις πορευομένοις οὐκ ἀσφαλὲς ἐδόκει, ὀλίγων μὲν συνόντων αὐτῷ Σαβινιανῷ μισθοφόρων οἰκείων· τῆς δὲ δημοσίας στρατιᾶς καὶ τῶν κοινῶν ταγμάτων τῶν μὲν διεσπαρμένων κατὰ πόλεις, τῶν δὲ μετὰ τοῦ στρατηγοῦ Ὀνούλφου[g] ἀκολουθούντων, ἐδόκει πέμπειν[h] ἁπανταχοῦ προστάγματα συγκαλοῦντα τοὺς στρατιώτας καὶ τὸν στρατηγὸν δηλοῦντα προπέμπειν τὸν πρεσβευτήν. ἤδη δὲ ὁρμωμένοις ὁ παρὰ τοῦ Ἀδαμαντίου προαπεσταλμένος ἱππεὺς ἀπαντᾷ τὸν τῶν βαρβάρων ἔχων ἱερέα, ὃν οἱ Χριστιανοὶ καλοῦσι πρεσβύτερον, ὡς πίστιν τῆς ἀδείας αὐτῷ ἐπιθήσοντα. ἄγοντες[i] οὖν αὐτὸν σὺν αὐτοῖς ἠπείγοντο καὶ ἀφικνοῦνται εἰς Λυχνιδόν[j]. τῶν δὲ ἐκ τῆς πόλεως τῶν ἐν ταῖς ἀξίαις (παλαιόπλουτός τε γὰρ αὕτη καὶ εὐδαίμων ἡ πόλις) καὶ τῶν ἄλλων ἀπαντησάντων, εἰσέρχονται ἐνταῦθα. καὶ ἀποστέλλει πάλιν Ἀδαμάντιος εἰς Ἐπίδαμνον κελεύων ἢ αὐτὸν τὸν Θευδέριχον εἴς τι τῶν περὶ Λυχνιδὸν[k] χωρίων ἀπαντῆσαι μετ' ὀλίγων διαλεξόμενον αὐτῷ περὶ ὧν ἀπέσταλτο, ἤ, εἰ βούλοιτο αὐτὸν ἐλθεῖν εἰς Ἐπίδαμνον, πέμψαι ὁμήρους εἰς Λυχνιδὸν[l] Σόαν τε τὸν αὐτοῦ στρατηγὸν καὶ Δαγίσθεον φυλαχθησομένους, ἕως ἂν αὐτὸς ἐπανέλθῃ. ὁ δὲ πέμπει μὲν τούτους, ἐκέλευσε δὲ αὐτοὺς περιμεῖναι ἐν Σκαμπίᾳ[m] καὶ προαποστεῖλαι[n] ἄνδρα, ὃς τὸν Σαβινιανὸν ὁρκώσει ἦ μὴν ἐπανιόντος σῶου τοῦ Ἀδαμαντίου καὶ αὐτὸν τοὺς ὁμήρους ἀπαθεῖς ἀποπέμψαι. ὁ δὲ Σαβινιανὸς οὐκ ἂν ἔφη ὀμεῖσθαι· οὐδὲ γὰρ ἐν τῷ πρόσθεν χρόνῳ ὀμωμοκέναι ἐπ' οὐδενὶ πράγματι, καὶ τὸ πάλαι αὐτῷ δόξαν οὐκ ἂν νῦν καταλύσειν. καὶ τοῦ Ἀδαμαντίου λέγοντος ὡς ἀνάγκη συγχωρῆσαι τῷ καιρῷ ἢ ἄπρακτον εἶναι τὴν πρεσβείαν· οὐ γὰρ αὐτὸν ἀπελθεῖν μή τι καὶ ἐνέχυρον τοῦ σώματος λαβόντα· οὐδὲν μᾶλλον ἐπείσθη, ἀλλ' ἐκεῖνον μὲν

---

a) *Λυχνιδόν* Di. *λυχνηδόν* O.
b) *Σκαμπίαν* Nieb. *καλπίαν* E *καρπίαν* X.
c) *ἐπίδαμον* BE.
d) *μαγιστριανός* mg. E.
e) *πλοῖα* suspectum *πόλεις* vel *πλείω*?
f) *Ἔδεσσαν* Ed. Paris.
g) *Ὀνοούλφου* Bernhardy ad. Suid. v. *κατὰ πατέρα. ὁ εὐούλφου* O.
h) *ἐδόκει δὲ πέμπειν* edd. Sed *δὲ* om. EMP in B m. 1 expunctum.
i) *ἄγοντες* Vales. *λέγοντες* O *ἔχοντες* Nieb.
j) *Λυχνηδόν* Ed. Paris. sed. hic *λυχνιδόν* O.
k) *λυχνηδόν* O corr. Di.
l) *λυχνηδόν* X.
m) *καμπίᾳ* O corr. Vales.
n) *προσαποστεῖλαι* (*πρὸς ἀποστ.* E) O corr. Nieb.

рих, като слязъл пръв и като се уверил, че няма кой да им се противопостави, заповядал на тези, които били при колите, и на другия обоз, да вървят напред спокойно. А той сам избързал напред, за да може да превземе някой град. Но когато пристигнал при Лихнид[510], той бил отблъснат, понеже този град се намира на укрепено място, пълен е вътре с извори и бил снабден от по-рано с храни. Оттам той потеглил и завзел Скампия[511], който отдавна бил изоставен от жителите си. Оттук той, като се спуснал, превзел Епидамн. Адамантий, щом узнал това, изпратил при Теодорих предварително едного от императорските конници, които се наричат магистриани[512], и го укорявал, че действува противно на това, което е обещал на пратениците. Той му заповядал да стои мирен, да не взема корабите и да не променя с нищо сегашното положение, докато не дойде той сам. Да изпрати също и един човек, който да бъде гарант за завръщането на пратеника и за пълната му безопасност. Това му съобщил Адамантий и като потеглил от Солун, дошъл заедно с Филоксен в Едеса[513], гдето се намирал Сабиниан. Те предали императорското писмо на Сабиниан[514], назначили го за стратег, и се посъветвали за положението. Те смятали, че не е безопасно да нападнат варварите, които настъпвали, тъй като самият Сабиниан разполагал с малък брой свои наемници, а държавната войска и общите отреди били разпръснати по градовете или придружавали военачалника си Онулф[515]. Затова те решили да разпратят навред заповеди за свикване на войниците, а стратегът да извести, че изпраща напред пратеник. Когато носителите на заповедите потеглили, срещнал ги изпратеният преди това от Адамантий конник, който водел със себе си свещеника на варварите, наричан от християните презвитер[516], за да бъде гарант за безопасността на Адамантий. И тъй, като го отвели със себе си, те побързали и стигнали в Лихнид. Властите на града — този град е богат и цветущ от старо време — и други лица ги посрещнали и те така влезли там. Адамантий отново проводил в Епидамн пратеник, чрез когото искал или сам Теодорих, придружен от неколцина да се срещне с него на някое място около Лихнид, за да преговарят относно това, за което по-рано бил проводил пратеник, или, ако Теодорих желае, Адамантий лично да отиде в Епидамн да изпрати за заложници в Лихнид своя пълководец Соас и Дагистей[517], които да бъдат задържани, докато той се завърне. Теодорих ги изпратил, но им заповядал да останат в Скампия и да изпратят едно лице, което да обвърже с клетва Сабиниан, че и той ще върне заложниците незасегнати, щом Адамантий се завърне здрав и читав. Сабиниан обаче отказал да се закълне, защото в миналото той изобщо не се бил клел за нищо и това свое старо решение сега не щял да наруши. Когато Адамантий му казал, че е необходимо да отстъпи в случая или иначе срещата не ще стане, тъй като той не би отишъл, ако не получи някакъв залог за живота си, Сабиниан пак не се съгласил, като казал, че Адамантий има право да постъпи както си знае, но и самият той не

ἔφη εἰδέναι τὸ ἑαυτῷ πρακτέον, αὐτὸν δὲ οὐδὲν ποιήσειν παρὰ τὸν αὑτοῦ νόμον· ἐνταῦθα Ἀδαμάντιος καταστὰς εἰς ἄπορον, λαβὼν στρατιώτας σ' δι'ὄχθων τε ἀβάτων καὶ ὁδοῦ ἀδήλου μὲν τοῖς πολλοῖς, στενῆς δὲ καὶ ἀτριβοῦς καὶ τότε πρῶτον ἵππους, ὡς ἐλέγετο, δεξαμένης, ἀφ'ἑσπέρας ὁρμήσας καὶ κύκλῳ περιελθὼν ἔρχεται εἰς φρούριον Ἐπιδιάμνου πλησίον ἐπὶ λόφου ὑψηλοῦ κείμενον καὶ ἄλλως ἄμαχον, ᾧ φάραγξ ὑπέκειτο βαθεῖα, καὶ παρὰ τὴν φάραγγα ποταμὸς βαθὺς ἔρρει. ἐνταῦθα μεταπέμπεται τὸν Θευδέριχον. καὶ ὁ μὲν ὑπακούσας ἔρχεται καὶ τὴν ἄλλην στρατιὰν πόρρω καταστήσας σὺν ὀλίγοις ἱππεῦσι πρὸς τὸν ποταμὸν ἀφικνεῖται. Ἀδαμάντιος δὲ κύκλῳ περὶ τὸν λόφον τάξας στρατιώτας, ὅπως μή τις κύκλωσις παρ'ἐκείνου γένηται, ὑποκαταβὰς εἰς πέτραν, ἀφ'ἧς ἦν ἀκουστόν, καὶ κελεύσας κἀκείνῳ τοὺς ἄλλους ἀποπέμψαι, μόνος διελέγετο μόνῳ. καὶ καταστὰς ὁ Θευδέριχος κατηγόρει Ῥωμαίων, ὡς ἐδόκει, δίκαια, λέγων ὅτι· ἐγὼ μὲν ἔξω τῆς ὅλης Θράκης διατρίβειν ᾑρούμην πόρρω πρὸς τὴν Σκυθίαν, ὅπου μένων οὔτε ἐνοχλεῖν ἐνόμιζον οὐδένα, ἑτοίμως δὲ βασιλεῖ ὑπακούσεσθαι ἐντεῦθεν ἐς ὅ τι προστάξειεν. ὑμεῖς δὲ καλέσαντες ὡς ἐπὶ τὸν πόλεμον τὸν πρὸς Θευδέριχον πρῶτον μὲν ὑπέσχεσθε τὸν τῆς Θρᾴκης στρατηγὸν μετὰ τῆς δυνάμεως εὐθύς μοι παρέσεσθαι, ὃς οὐδαμοῦ ἐφάνη, ἔπειτα καὶ Κλαύδιον τὸν τοῦ Γοτθικοῦ ταμίαν σὺν τῷ ξενικῷ, ἥξειν, ὃν οὐδὲ αὐτὸν εἶδον, τρίτον καὶ ἡγεμόνας ὁδῶν μοι δεδώκατε, οἳ τὰς εὐπορωτέρας τῶν ὁδῶν ἐάσαντες τὰς εἰς τοὺς πολεμίους φερούσας ἀπήγαγον δι' ὀρθίας ἀτραποῦ καὶ κρημνῶν ἀμφιρρόπων, ἐν οἷς παρὰ μικρὸν ἦλθον σὺν ἱππεῦσί τε ἰών[a], ὡς εἰκός, καὶ ἁμάξαις καὶ στρατοπέδων κατασκευῇ, ἐπιθεμένων ἡμῖν ἄφνω τῶν πολεμίων, ἅμα τῷ ἐμῷ πλήθει παντὶ ἀπολέσθαι καθάπαξ, ἐνταῦθα ἀναγκαίαν ἐβιάσθην σύμβασιν πρὸς αὐτοὺς ποιήσασθαι· οἷς χρὴ πολλὴν χάριν ἔχειν, ὅτι ὑφ'ὑμῶν προδοθέντα δυνάμενοι[b] καὶ διαφθεῖραι διέσωσάν γε ὅμως. Ἀδαμάντιος δὲ τῶν τε τοῦ βασιλέως τιμῶν αὐτὸν ἀνεμίμνησκε καὶ ὅτι πατρίκιον καὶ στρατηγὸν ποιήσας, ἃ τοῖς πλεῖστα καμοῦσι παρὰ Ῥωμαίοις γέρα ἐστί, καὶ τῶν ἄλλων δωρεῶν καὶ πλούτου ἐνέπλησεν, ἀνθ'ὧν ἔδει μηδέποτε πρὸς αὐτὸν ἄλλως πως[c] ἢ πρὸς πατέρα φρονεῖν τε καὶ διατίθεσθαι· καὶ τὰ τῶν παρ'αὐτοῦ ἐγκλήσεων (ἦν γὰρ οἶμαι ἀληθῆ) διακρούεσθαι ἐπειρᾶτο· καὶ ὅτι οὐκ ἀνεκτὰ ποιήσειεν ἐν πρεσβείας ἐλπίδι καταλαβὼν[d] τὰ Ῥωμαίων, οἳ καὶ ἀποκεκλεισμένον ἐν Θρᾴκῃ ἔχοντες ὄρεσι καὶ ποταμοῖς καὶ περιβολῇ στρατοπέδων ὅμως συνεχώρησαν ἑκόντες διεξελθεῖν· οὐ γὰρ ἂν μὴ βουλομένων αὐτὸν ἐκεῖθεν κινηθῆναι, οὐδὲ εἰ δεκαπλασίαν εἶχε δύναμιν τῆς παρούσης. νῦν τε συμβουλεύειν αὐτῷ μετριώτερον ἑαυτὸν τῷ βασιλεῖ παρέχειν· οὐ γὰρ ἂν δυνηθῆναι τὴν Ῥωμαίων εἰς τέλος ὑπερβαλεῖν[e] χεῖρα πανταχόθεν ἐφεστηκότων. δεῖν οὖν, εἰ αὐτῷ πείθοιτο, ἐκλιπεῖν μὲν τὴν Ἤπειρον καὶ τὰς αὐτόθι πόλεις (οὐδενὶ γὰρ εἶναι φορητὸν πόλεις οὕτω μεγάλας, τῶν οἰκητόρων ἐκβληθέντων[f], ὑπ'αὐτοῦ κατέχεσθαι), ἐλθεῖν δὲ εἰς τὴν Δαρδανίαν, ἐν ᾗ χώραν εἶναι πολλὴν παρὰ τὰ οἰκούμενα καλὴν μὲν καὶ εὔγειον, ἐνδεᾶ δὲ οἰκητόρων, ἣν δύναται γεωργῶν ἐν πᾶσιν ἀφθόνοις αὐτοῦ τὴν στρατιὰν διάγειν. ὁ δὲ Θευδέριχος αὐτὸς μὲν ἐπώμνυε ταῦτα βούλεσθαι, οὐ μέντοι ἀνέξεσθαι αὐτοῦ τὸ πλῆθος πολλὰ μὲν προτεταλαιπωρηκός, μόλις δὲ ἀναπαύσεως νῦν ἐπιλαβόμενον· οὓς οὐ δύνασθαι μήπω

a) ἰὼν] ἰώνων X.
b) δυνάμεναι X.
c) ἀλλ'ὡς πῶς O corr. Vales. ἢ Nieb. ἡ O.
d) καταλαβὼν τὰ Vales. καταλαβόντα X καταλαβόντας E.
e) ὑπερβαλεῖν MP ὑπερβαλλεῖν BE.
f) ἐκβληθέντων Bekker ἐκλυθέντων O.

не ще постъпи против обичая си. Тогава Адамантий, като се намерил в безисходно положение, потеглил привечер с двеста войника. Той пътувал през недостъпни урви и по път, непознат за мнозина, тесен, непроходим, по който за пръв път тогава, както казвали, минавали коне, и със заобикаляния дошъл близо до крепостта Епидамн, разположена на висок хълм и изобщо неуязвима. Под нея се намира дълбока пропаст, а покрай пропастта тече дълбока река. Тук той повикал Теодорих, който го послушал и дошъл. Теодорих пристигнал при реката с малко конници, а другата си войска оставил далече назад. Адамантий пък наредил войниците си в кръг около хълма, за да не бъде обкръжен от Теодорих, и застанал на една скала, отгдето могло да се чува. Той поканил и Теодорих да отстрани лицата, които го придружавали. И така те се разговаряли насаме. Теодорих, като се изстъпил, обвинил ромеите, както изглежда справедливо, със следните думи: „Аз бях решил да се установя извън Тракия, близо до Скития[518], гдето като остана, не мислех никого да да обезпокоявам, но оттам да се подчинявам със готовност на императора във всичко, каквото би заповядал. Обаче вие ме повикахте уж за война срещу Теодорих и най-напред обещахте, да дойде веднага при мене с войската стратегът на Тракия, който обаче никъде не се мярна; после, вие ми обещахте, че ще дойде с наемниците и Клавдий, ковчежникът на готската войска, но и него не видях; най-сетне дадохте ми пътеводители, които изоставиха по-удобните пътища и ни поведоха по пътища, които водеха към неприятелите по стръмна пътека и през места от двете страни урвести. Като вървях, както е естествено, с конница, с колите и военен обоз аз там насмалко щях да загина напълно заедно със цялата си войска, когато внезапно ни нападнаха неприятелите. Тогава бях принуден по необходимост да сключа договор с тях. Аз трябва да им благодаря, много, загдето предаден от вас, те ми запазиха живота, ако и да можеха да ме погубят". Адамантий пък му припомнил почестите които му оказал императорът, че го направил патриций и стратег, — санове, които се дават у ромеите на най-заслужилите, че го обсипал и с други дарове и богатства. Поради това той никога не би трябвало да има някакви по-други чувства и отношение спрямо него, освен като към баща. Адамантий се опитал също да отхвърли обвиненията му, които били, мисля, верни и казал, че е недопустимо като пратеник да завзема ромейска земя. Ромеите, ако и да са го държали затворен в Тракия всред планини и реки и да са го оградили с войска, все пак доброволно му позволили да се изтегли. Иначе, против волята им, той не би могъл да мръдне оттам, дори ако би имал десеторно по-голяма войска от настоящата. А сега го съветвал да се покаже по-умерен към императора, защото в края

ἀναπνεύσαντας ἄγειν μακρὰν οὕτω πορείαν. ἀλλὰ νῦν μὲν αὐτοὺς ἐᾶν αὐτοῦ ἐπιχειμάσαι, μήτε πρόσω χωροῦντας ⟨ὧν⟩ ἔχουσι πόλεων μήτε ἐπιφθείροντας[a] συνθέμενον δὲ περὶ πάντων ἐπὶ τούτοις ἅμα τῷ ἦρι πέμψαι τὸν ἄξοντα ἐπὶ τὴν Δαρδανίαν † ἔνβως[b] ἐπακολουθήσοντας[c]. ἔλεγε δὲ ὡς ἕτοιμος εἴη τὴν αὐτοῦ κατασκευὴν καὶ τὸ ἄμαχον πλῆθος καταθέμενος ἐν πόλει, ᾗ βούλοιτο βασιλεύς, καὶ ὁμήρους παρασχὼν τῆς ἁπάσης πίστεως τήν τε μητέρα καὶ τὴν ἀδελφήν, μετὰ ἑξακισχιλίων τῶν μάλιστα μαχίμων ἐλθεῖν ὡς τάχιστα εἰς Θρᾴκην· καὶ ὑπισχνεῖσθαι σὺν τούτοις καὶ τοῖς Ἰλλυριοῖς στρατιώταις καὶ ἄλλοις, ὁπόσους[d] ἂν βασιλεὺς ἀποστείλῃ, τοὺς ἐν τῇ Θρᾴκῃ Γότθους ἀναλώσειν ἅπαντας, ἐφ᾽ ᾧτε, εἰ τοῦτο ποιήσοι, αὐτόν τε ἀντὶ Θευδερίχου στρατηγὸν γενέσθαι καὶ εἰσδεχθῆναι εἰς τὴν πόλιν τὸν Ῥωμαϊκὸν πολιτεύσοντα τρόπον· ἕτοιμος δέ, εἰ προστάξειε βασιλεύς, καὶ εἰς Δαλματίαν ἀπελθεῖν ὡς Νέπωτα κατάξων. Ἀδαμάντιος δὲ οὐκ ἔφη κύριος εἶναι οὐδὲν αὐτῷ συνθέσθαι μένοντι ἐν τῇ χώρᾳ, ἀλλὰ δεῖν βασιλέα πρῶτον περὶ τούτων πυθέσθαι[e]. ἀνοίσειν οὖν ἐκείνῳ, καὶ αὐτὸς ἐπιμενεῖν[f], ἕως τὴν τοῦ κρατοῦντος διαπύθηται γνώμην. ἐπὶ τούτοις διελύθησαν ἀπ᾽ἀλλήλων. ἐν ὅσῳ δὲ Ἀδαμάντιος ἀμφὶ ταῦτα ἦν, συνεληλύθει μὲν πολλὰ τῶν ταγμάτων εἰς τὴν Λυχνιδὸν[g] κατὰ τὴν τοῦ στρατηγοῦ ἀγγελίαν, λέγει δέ τις τῷ Σαβινιανῷ, ὡς οἱ βάρβαροι καταφρονήσαντες σχολαίτερον κατίασιν[h] ἀπὸ τῆς Κανδαβείας[i], οἵ τε σκευοφόροι αὐτῶν καὶ τῶν ἁμαξῶν αἱ πλείους καὶ οἱ ἐπὶ τῆς οὐραγίας, ἐν οἷς καὶ Θευδιμοῦνδος ἦν ὁ τοῦ Θευδερίχου ἀδελφὸς καὶ ἡ μήτηρ ἡ τούτων, καὶ ὅτι ἔστιν ἐλπὶς τῶν πλειόνων κρατήσειν. ὁ δὲ τό τε ἱππικὸν μεθ᾽ἑαυτοῦ συντάξας καὶ πεζοὺς οὐκ ὀλίγους κύκλῳ διὰ τῶν ὀρῶν περιπέμψας καὶ προειπών, ὁπότε δεῖ καὶ πόθεν ἐκφανῆναι, δειπνήσας καὶ ἀναλαβὼν τὸ στράτευμα ἀφ᾽ἑσπέρας ἐχώρει, καὶ ἅμα τῇ ἡμέρᾳ αὐτοῖς ἐπιτίθεται ἤδη πορευομένοις. καὶ ὁ μὲν Θευδιμοῦνδος καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ, ὡς εἶδον τὴν ἔφοδον, ταχὺ διεκπεσόντες ὑπέφυγον εἰς τὸ πεδίον καὶ τὴν γέφυραν, καθ᾽ἣν ὑπερέβησαν, εὐθέως ανελόντες[j], ᾗ φάραγγι βαθείᾳ ἐπέζευκτο[k] μέσῃ οὔσῃ[l] τῆς ὁδοῦ, τὴν δίωξιν ἐκείνοις ἐπὶ τοὺς καταβάντας ἐποίησαν ἄπορον καὶ μέντοι καὶ τοῖς ἑαυτῶν ἀδύνατον τὴν φυγήν, ὥστε πρὸς ἀπόνοιαν ὀλίγοι ὄντες ὁμόσε τοῖς ἱππεῦσιν ἐχώρουν. ὡς δὲ ὑπὲρ κεφαλῆς οἱ πεζοὶ ἐφάνησαν κατὰ τὸ συγκείμενον, οὕτω δὴ ἐτράποντο[m], καὶ οἱ μὲν εἰς τοὺς ἱππεῖς, οἱ δὲ εἰς τοὺς ὁπλίτας ἐμπίπτοντες ἔθνησκον. καὶ τὰς ἁμάξας αὐτῶν λαβὼν Σαβινιανὸς[n] οὔσας ὡς δισχιλίας αἰχμαλώτους <τε> πλείους ἢ πεντακισχιλίους καὶ λείαν οὐκ ὀλίγην, τινὰς δὲ τῶν ἁμαξῶν καὶ κατακαύσας ἐν τῷ ὄρει, ἃς ἦν ἔργον ἑλκύσαι διὰ κρημνῶν τοσούτων, εἰς τὴν Λυχνιδὸν[o] ἀφικνεῖται. καὶ εὑρίσκει Ἀδαμάντιον ἐκ τῆς πρὸς Θευδέριχον συνουσίας ἐπανελθόντα· οὐ γάρ πω[p]

---

a) *μήτε τι φθείροντας* coni. Nieb.
b) *ἔνβως*] *ἐπιεικῶς* Nieb. *ἑτοίμως* Bekker *ἀσμένως* Mü.
c) *ἐπακολουθήσαντας* BEP *ἀπακολουθήσαντα* M corr. Nieb.
d) *ὁπόσοις* O corr. Hoesch.
e) *πυθέσθαι* Val. *πύθεσθαι* E *πείθεσθαι* X.
f) *ἐπιμένειν* O corr. Nieb.
g) *λαχνηδόν* O *λυχνηδόν* Hoesch. corr. Di.
h) *κατιάσειν* O corr. Hoesch.
i) *κανδαμείας* O corr. Vales.
j) *ἀναλύοντες* coni. Nieb.
k) *ὑπέζευκτο* O corr. Nieb.
l) *μέσῃ (μέσ BEP) οὔσῃ* O *μέσης οὔσης* edd.
m) *δὴ ἐτράποντο* Di. *διετράποντο* O.
n) *λαὼν Σαβινιανός* Hoesch. *λαυσαβινιανος* O.
o) *λυχνηδόν* MP.
p) *πω* Nieb. *που* O.

на краищата той не би могъл да надвие силата на ромеите, които отвред го дебнат. И тъй той би трябвало, ако го слуша, да напусне Епир и градовете в тая област, защото никой не ще търпи той да владее толкова големи градове, след като е изгонил жителите им. Той трябвало да дойде в Дардания. Там извън населените места имало обширна, хубава, плодородна земя, която се нуждаела от жители. Ако я обработва, той можел да живее там заедно с войската си при пълно изобилие. Теодорих се заклел, че е съгласен с това, но все пак той не щял да вдигне от тук войската си, понеже била от по-рано много изморена, и едва сега почнала да си почива. Поради това не могъл да я поведе още неотпочинала на такъв дълъг поход. Той поискал да бъде оставена сега да презимува тук при условие, че войската нямало да излезе извън градовете, които държи, и нямало да опустошава страната. Ако императорът се съгласи с всичко това при тези условия, нека изпрати при настъпването на пролетта едно лице, което да ги отведе в Дардания[519], и те щели да го последват веднага[520]. Той добавил още, че за пълна гаранция на това бил готов да остави обоза си и невоюващата маса в град, който императорът би посочил, да даде майка си и сестра си като заложници, а той сам щял да дойде час по-скоро с шест хиляди от най-добрите си бойци в Тракия. Той обещавал с помощта на тези бойци, с илирийски войници и с други, които императорът би му изпратил, да унищожи всички готи в Тракия при условие, ако направи това, да стане стратег вместо Теодорих[521] и да бъде допуснат да живее в столицата като ромейски гражданин. Готов бил също, ако би заповядал императорът, да отиде и в Далмация, за да възвърне Непот на престола[522]. Адамантий обаче казал, че не бил упълномощен да се споразумява с него за нищо, докато пребивава в тази област, и трябвало предварително да се допита за това до императора. И тъй, той щял да му докладва, а Теодорих трябвало да чака, докато узнае решението на владетеля. При това положение те се разделили. Докато Адамантий се занимавал с това, в Лихнид вече се били събрали много от отредите по нареждане на стратега. Тогава някой казал на Сабиниан, че варварите между които се намирали Теодимунд, братът на Теодорих, и майка им, заедно с обозите си, с повечето си коли и с ариегарда, се спущали бавно и доста спокойно от Кандавия[523], и че Сабиниан би могъл да се надява да плени повечето от тях. Тогава Сабиниан построил в боен ред конницата, която била с него, изпратил не малко пехотинци в обход през планините и ги предупредил, кога и от къде трябва да се явят. След това вечерял и като вдигнал войската си, потеглил привечер. А щом се съмнало той нападнал варварите, които били вече в движение. А Теодимунд и майка му, щом забелязали нападението, бързо си пробили път, избягали в полето и разрушили веднага моста, по който те били преминали. Този мост се издигал над дълбока пропаст, която се намирала посред пътя. Тъй те отнели на ромеите възможността да преследват слезлите в полето варвари, а на своите — възможността да бягат. Така от отчаяние, макар и да били малко на брой, те се впуснали вкупом срещу конниците. Но когато над главите им, според уговореното, се явили пехотинците, те така почнали да бягат,

Θευδέριχος ἐπέπυστο οὐδὲν[a] τῶν ὑπὸ Σαβινιανοῦ ἐν τῷ ὄρει πραχθέντων. τοὺς μὲν οὖν αἰχμαλώτους τοὺς μὲν εὖ- γεγονότας ἐν φυλακῇ ποιεῖται, τοὺς δὲ ἄλλους μετὰ τῆς λείας διέδωκε τοῖς στρατιώταις, ἁμάξας μέντοι πολλὰς κελεύσας ταῖς πόλεσι πρὸς τὰς τοῦ στρατοπέδου κατασκευάσαι χρείας, ὡς ἐλήφθησαν αὗται, ἀπεῖπε ταῖς πόλεσι μηδὲν ἐνοχλεῖσθαι, ὡς τὰς ἀρκούσας ἔχων. μετὰ δε ταῦτα γράφει μὲν Ἀδαμάντιος τῷ βασιλεῖ, ὡς ὑπέσχετο, τὰ πρὸς Θευδέριχον αὐτῷ διειλεγμένα, γράφει δὲ καὶ Σαβινιανὸς καὶ Ἰωάννης ὁ ὕπαρχος τὰ γεγενημένα, ἐπὶ μεῖζον ὀγκοῦντες καὶ λέγοντες μὴ χρῆναί τι τῷ βαρβάρῳ συνθέσθαι, ὡς ἐλπίδος οὔσης ἢ κατὰ κράτος αὐτὸν ἐξελάσειν τῆς χώρας ἢ αὐτοῦ μένοντα κατατρίψειν[b]. ταῦτα δεξάμενος βασιλεὺς καὶ νομίσας πόλεμον εἰρήνης αἰσχρᾶς εἶναι βελτίω[c], πέμψας ἀνεκάλεσε τὸν πρεσβευτὴν ἐκεῖθεν[d], κελεύσας μηδὲν ἔτι πρὸς ἐκεῖνον συνθέσθαι, ἐλλ' εἰπεῖν Σαβινιανῷ[e] καὶ Γέντονι, Γότθῳ μὲν ὄντι ἀνδρί, γυναῖκα δὲ Ῥωμαίαν[f] τῶν περὶ τὴν Ἤπειρον γεγαμηκότι καὶ δύναμιν ἔχοντι, ἔχεσθαι τοῦ πολέμου πάσῃ χειρί, ὡς οὐδὲν βασιλέως πρὸς ἐκείνους συνθησομένου. καὶ συγκαλέσας τοὺς στρατιώτας ὁ Ἀδαμάντιος ἐπήνεσεν αὐτοὺς τῆς προθυμίας καὶ ἐκέλευσε γενναίως ὥσπερ πάτριον αὐτοῖς ἔχεσθαι τῶν πραγμάτων, καὶ τὸ ἐκ βασιλέως ἐπανέγνω πρόσταγμα. ταῖς τε ἐλπίσιν αὐτοὺς μετεώρους ποιήσας, ὡς βασιλέως ἀεὶ πᾶσι τὴν προθυμίαν οὐκ ἄκαρπον ἐῶντος, εὐφημίας[g] ἔτυχε καὶ μετὰ τιμῆς παρεπέμφθη. καὶ ὁ μὲν ἀπηλλάγη μηδὲν πλέον ποιήσας.

---

a) *οὐδενί* O corr. Nieb.
b) *κατακρίψειν B κατακρύψειν* MP.
c) *βελτίων* O corr. Hoesch.
d) *ἐκεῖθεν* om. X edd.
e) *σαβιανῷ* E.
f) *Ῥωμαίων* edd.
g) *εὐφημίαις* O corr. Hoesch.

че едни от тях, които се натъквали на конниците, били избивани от тях, а други — от тежковъоръжените. А Сабиниан, като взел техните коли, които били на брой около две хиляди, повече от пет хиляди пленници и голяма плячка, изгорил в планината някои от колите, чието свличане през толкова стръмнини било трудно, и пристигнал в Лихнид. Там той намерил Адамантий, който се бил завърнал от срещата си с Теодорих. Теодорих още не бил узнал нищо от това, което Сабиниан бил извършил в планината. Сабиниан поставил благородните пленници под стража, а другите заедно с плячката разпределил между войниците си. Той съобщил на градовете, на които бил заповядал да приготвят много коли за нуждите на войската, да не се занимават с това, тъй като взетите от варварите му били достатъчни. След това Адамантий писал на императора, както бил обещал, за разговорите си с Теодорих. Сабиниан и управителят Иоан също писали за своите дела, като ги преувеличавали твърде много и казвали, че не трябвало да се сключва някакъв договор с варварина, понеже било възможно или да го изгонят със сила от страната или да го унищожат, ако остане там. Императорът, щом получил тези писма, сметнал, че е за предпочитане война, отколкото позорен мир. Той повикал обратно пратеника си, като му заповядал да не сключва вече договор с Теодорих, но да каже на Сабиниан и на Гентон[524], — последният бил гот, който бил женен за ромейка от Епир и разполагал с войска, — да започнат война с всички сили, понеже императорът не щял да сключи мир с готите. А Адамантий, като свикал войниците, похвалил ги за тяхната решителност, заповядал им да се бият храбро, както е обичаят на прадедите им, и прочел императорската заповед. Като им повдигнал самочувствието с надеждата, че императорът не оставял никога ненаградена ничия решителност, той бил акламиран и изпратен с почести. Така Адамантий си заминал, без да направи нещо повече.

XI. ЗОСИМ

За историка Зосим (*Ζώσιμος*) до нас не са достигнали никакви сведения. Единствен патриарх Фотий, като посочва заглавието на неговото съчинение, споменува, че той бил comes и exadvocatus fisci. Времето, когато той е живял, може да се определи във основа на някои косвени посочвания. Зосим е живял вероятно през втората половина на V век и поради това някои учени са склонни да го отъждествят със Зосим от Газа, който бил убит по времето на имп. Зинона (473—491).

Той е написал едно историческо съчинение в шест книги, под надслов „Нова история" (*Νέα ἱστορία*), в което възнамерявал да изложи историята на римските императори от времето на Августа до свои дни. Обаче той успял да доведе своето изложение едва до 410 г. Съчинението му било издадено чак след неговата смърт. В началото — именно в книга първа — той дава накратко историята от времето на Августа до Диоклециана. Разказът по-нататък става все по-подробен. Зосим бил привърженик на древната езическа религия и застъпвал гледището, защищавано също и от Евнапий и Олимпиодор, според което упадъкът на римската империя представял наказание отстрана на боговете заради изоставянето на старата вяра. Поради това образите на християнските императори, като Константин Велики, Теодосий I и дори на Юлиан Отстъпник са обрисувани пристрастно. Общо взето, съчинението на Зосим е написано сухо, на прост език и стил. Изворите за историята на по-старата епоха са неизвестни. За събитията през IV и V век той черпил све-

ZOSIMUS

Historia nova

1. De bello a Decio contra Gothos gesto

Τῶν δὲ πραγμάτων διὰ τὴν Φιλίππου περὶ πάντα ἐκμέλειαν ταραχῆς πληρωθέντων, Σκύθαι τὸν Τάναϊν διαβάντες ἐληΐζοντο τὰ περὶ τὴν Θρᾴκην χωρία· οἷς ἐπεξελθὼν Δέκιος καὶ ἐν πάσαις κρατήσας ταῖς μάχαις, παρελόμενος δὲ καὶ τῆς λείας ἣν ἔτυχον εἰληφότες, ἀποκλείειν αὐτοῖς ἐπειρᾶτο τὴν οἴκαδε ἀναχώρησιν, διαφθεῖραι πανωλεθρίᾳ διανοούμενος, ὡς ἂν μὴ καὶ αὖθις ἑαυτοὺς συναγαγόντες ἐπέλθοιεν. Γάλλον δὴ ἐπιστήσας τῇ τοῦ Τανάϊδος ὄχθῃ μετὰ δυνάμεως ἀρκούσης αὐτὸς τοῖς λειπομένοις ἐπῄει. χωρούντων δὲ τῶν πραγμάτων αὐτῷ κατὰ νοῦν, εἰς τὸ νεωτερίζειν ὁ Γάλλος τραπεὶς ἐπικηρυκεύεται πρὸς τοὺς βαρβάρους, κοινωνῆσαι τῆς ἐπιβουλῆς τῆς κατὰ Δεκίου παρακαλῶν. ἀσμενέστατα δὲ τὸ προσταχθὲν δεξαμένων, ὁ Γάλλος μὲν τῆς ἐπὶ τῇ τοῦ Τανάϊδος ὄχθῃ φυλακῆς εἴχετο, οἱ δὲ βάρβαροι διελόντες αὐτοὺς τριχῇ διέ-

---

1. Zosimus, ed. Bonn., pp. 24, 16—25, 15.

денията си от Евнапий и Олимпиодор. По-късно съчинението на Зосим било използувано от Евагрий, Иоан Антиохийски, Фотий, Свидас и други византийски автори. Съчинението на Зосим е важно, защото тук е изложена на гръцки език историята на римската империя до началото на V век и ни е предадено съдържанието на загубеното съчинение на Евнапия.

Историята на Зосим е запазена в преписи, направени по текста в cod. Vatic. graec. 156, който съдържа празнини в първа, втора и пета книга. Първата част от ръкописа произхожда от XI век, втората от XII—XIII в., а третата от XIV в. Подробности за ръкописите вж. у L. Mendelssohn, Zosimi comitis... historia nova (Lipsiae 1887), pp. XXI—XXV.

ИЗДАНИЯ

Zosimi comitis et exadvocatus fisci historia nova, ed. L. Mendelssohn (Lipsiae 1887). — Editio I. Bekker: CB (Bonnae 1837). Извадките и преводът са направени по това издание.

КНИЖНИНА

Christ—Schmid-Stählin, op. c., II 2, pp. 1037—1038. — Croiset, op. c., V, pp. 1014—1016. — Moravcsik, Byzantinoturcica, I, pp. 364—365. — Извадки от Зосимовото съчинение в руски превод и обяснителни бележки са дадени у Латышев, Известия: ВДИ, 1948, кн. 4, сс. 274—288.

ЗОСИМ

Нова история

1. Войните на император Деций с готите[525]

Когато държавата се намирала изцяло в пълно безредие поради нехайството на Филип[526], скитите[527] минали Танаис[528] и ограбвали селищата в Тракия. Срещу тях излязъл Деций, победил ги във всички сражения, отнел им дори част от плячката, която били взели, и се опитал да им попречи да се върнат в селищата си, понеже възнамерявал да ги унищожи до крак, за да не могат да се съберат и отново да нахлуят. [Деций], като оставил Гал[529] да пази брега на Танаис с достатъчно войска, сам потеглил с останалите войски. А Гал, като видял, че работите се развиват според желанието му, решил да направи преврат. Той повел преговори с варварите и ги подканвал да вземат участие в заговора срещу Деций.

ταξαν ἔν τινι τόπῳ τὴν πρώτην μοῖραν, οὗ προβέβλητο τέλμα. τοῦ Δεκίου δὲ τοὺς πολλοὺς αὐτῶν διαφθείραντος, τὸ δεύτερον ἐπεγένετο τάγμα· τραπέντος δὲ καὶ τούτου, ἐκ τοῦ τρίτου τάγματος ὀλίγοι πλησίον τοῦ τέλματος ἐπεφάνησαν. τοῦ δὲ Γάλλου διὰ τοῦ τέλματος ἐπ' αὐτοὺς ὁρμῆσαι τῷ Δεκίῳ σημήναντος ἀγνοίᾳ τῶν τόπων ἀπερισκέπτως ἐπελθὼν, ἐμπαγείς τε ἅμα τῇ σὺν αὐτῷ δυνάμει τῷ πηλῷ καὶ πανταχόθεν ὑπὸ τῶν βαρβάρων ἀκοντιζόμενος μετὰ τῶν συνόντων αὐτῷ διεφθάρη, διαφυγεῖν οὐδενὸς δυνηθέντος. Δεκίῳ μὲν οὖν ἄριστα βεβασιλευκότι τέλος τοιόνδε συνέβη.

2. De incursionibus Gothorum in fines Thraciae

Παρελθόντος δὲ εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ Γάλλου, καὶ συναναδείξαντος ἑαυτῷ τὸν παῖδα Οὐολουσιανὸν βασιλέα, μόνον τε οὐχὶ βοῶντος ὡς ἐξ ἐπιβουλῆς αὐτοῦ Δέκιος μετὰ τοῦ στρατεύματος διεφθάρη, τὰ τῆς εὐημερίας τῶν βαρβάρων αὔξην ἐλάμβανεν· οὐ γὰρ μόνον ἐπανελθεῖν αὐτοῖς εἰς τὰ οἰκεῖα ξυνεχώρει μετὰ τῆς λείας ὁ Γάλλος, ἀλλὰ καὶ χρημάτων τι μέτρον ἔτους ἑκάστου χορηγεῖν ὑπέσχετο, καὶ τοὺς αἰχμαλώτους, οἳ μάλιστα τῶν εὐπατριδῶν ἦσαν, ἐνεδίδου κατ' ἐξουσίαν ἀπάγειν, ὧν οἱ πλείους ἐκ τῆς ἐν Θρᾴκῃ Φιλιππουπόλεως ἁλούσης ἔτυχον εἰλημμένοι — — — ἐκμελῶς δὲ τοῦ Γάλλου τὴν ἀρχὴν μεταχειριζομένου, Σκύθαι πρῶτον μὲν τὰ πλησιόχωρα σφίσι συνετάραττον ἔθνη, προϊόντες δὲ ὁδῷ καὶ τὰ μέχρι θαλάττης αὐτῆς ἐληΐζοντο, ὥστε μηδὲ ἓν ἔθνος Ῥωμαίοις ὑπήκοον ἀπόρθητον ὑπὸ τούτων καταλειφθῆναι, πᾶσαν δὲ ὡς εἰπεῖν ἀτείχιστον πόλιν καὶ τῶν ὠχυρωμένων τείχεσι τὰς πλείους ἁλῶναι. οὐχ ἧττον δὲ τοῦ πανταχόθεν ἐπιβρίσαντος πολέμου καὶ ὁ λοιμὸς πόλεσί τε καὶ κώμαις ἐπιγενόμενος, εἴ τι λελειμμένον ἦν ἀνθρώπειον γένος, διέφθειρεν, οὔπω πρότερον ἐν τοῖς φθάσασι χρόνοις τοσαύτην ἀνθρώπων ἀπώλειαν ἐργασάμενος.

Ἐν τούτοις δὲ τῶν πραγμάτων ὄντων, καὶ τῶν κρατούντων οὐδαμῶς οἵων τε ὄντων ἀμῦναι τῷ πολιτεύματι, πάντα δὲ τὰ τῆς Ῥώμης ἔξω περιορώντων, αὖθις Γότθοι καὶ Βορανοὶ καὶ Οὐρουγοῦνδοι καὶ Κάρποι τὰς κατὰ τὴν Εὐρώπην ἐληΐζοντο πόλεις, εἴ τι περιλελειμμένον ἦν οἰκειούμενοι.

3. De Thessalonicae obsidione a Gothis

Παρελθὼν δὲ Οὐαλεριανὸς κοινῇ γνώμῃ πρὸς τὴν τῶν ὅλων ἀρχὴν σπουδὴν ἐποιεῖτο τὰ πράγματα εὖ διαθεῖναι. Σκυθῶν δὲ ἐξ ἠθῶν ἀναστάντων καὶ Μαρκομαννῶν πρὸς τούτοις ἐξ ἐφόδου τὰ πρόσοικα τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ χωρία λεηλατούντων, εἰς ἔσχατον μὲν ἡ Θεσσαλονίκη περιέστη κινδύνου, μόλις δὲ καὶ σὺν πόνῳ πολλῷ τῆς πολιορκίας λυθείσης τῶν ἔνδον καρτερῶς ἀντισχόντων, ταραχαῖς ἡ Ἑλλὰς ἐξητάζετο πᾶσα. καὶ Ἀθηναῖοι μὲν τοῦ τείχους ἐπεμελοῦντο μηδεμιᾶς, ἐξότε Σύλλας τοῦτο διέφθειρεν, ἀξιωθέντος φροντίδος, Πελοποννήσιοι δὲ τὸν Ἰσθμὸν διετείχιζον, κοινὴ δὲ παρὰ πάσης φυλακὴ τῆς Ἑλλάδος ἐπ' ἀσφαλείᾳ τῆς χώρας ἐγίνετο.

4. De incursione Gothorum in Chalcedonem

Τῶν δὲ ὁμορούντων Σκυθῶν θεασαμένων τὸν πλοῦτον ὃν ἐπηγάγοντο, καὶ εἰς ἐπιθυμίαν ἐλθόντων τοῦ δρᾶσαι τὰ παραπλήσια, πλοῖα μὲν κατεσκευά-

---

2. Ibidem, pp. 25, 15—27, 3.
3. Ibidem, pp. 28, 17—29, 5.
4. Ibidem, pp. 32, 18—33, 10.

След като варварите приели със задоволство предложението, Гал продължавал да пази брега на Танаис, а варварите се разделили на три отреда. Те разположили първия отред в едно място, пред което имало тресавище[530]. Деций, като унищожил повечето от тях, нападнал втория отред. Когато и този отред бил обърнат в бягство, появили се неколцина от третия отред, близо до тресавището. Деций, без да познава местността, необмислено се втурнал срещу тях, понеже Гал му бил съобщил да ги нападне през тресавището, обаче затънал в тинята заедно с войската си. Отвсякъде обстрелван от варварите, той загинал заедно с тия, които го придружавали, без да може някой да избяга. И тъй, такъв е бил краят на Деций, който бил отличен цар.

2. Готски нападения в Тракия[531]

Когато властта преминала в ръцете на Гал и той назначил сина си Волусиан[532] за свой съуправител[533], той почти разгласил, че Деций загинал заедно с войската поради неговия заговор. Тогава щастието на варварите се усмихнало, защото Гал не само че им позволил да се завърнат по домовете си с плячката, но и обещал да им плаща всяка година известна сума пари. Той им позволил свободно да отвлекат пленниците, които били предимно от благородни семейства. Повечето от тях били заловени в превзетия тракийски град Филипопол[534] — — — . Понеже Гал управлявал нехайно държавата, скитите отначало безпокоели съседните народи и, като продължавали своето нашествие, опустошавали земите дори до самото море[535], та не останал неограбен нито един подвластен на римляните народ, и така да се каже всички неукрепени градове и повечето от укрепените били превзети. Пък и чумата, която нападнала градове и села, погубвала не по-малко от тежката във всяко отношение война онова, което било останало от населението. По-рано тя никога не била поразявала толкова много люде.

При това положение на нещата императорите[536] не могли по никакъв начин да защитят държавата и пренебрегвали всичко, каквото било извън Рим. Поради това готи, бораии[537], уругунди[538] и карпи опустошавали отново градовете в Европа[539] и си присвоявали каквото било останало.

3. Готите обсаждат Солун[540]

Валериан[541], като получил по общо желание властта над цялата държава, залягал да оправи работите, Но когато скитите се вдигнали от своите земи, а и маркоманите[542] нахлули в съседните на римската държава земи и ги ограбвали, Солун[543] изпаднал в извънредно голяма опасност. Когато обсадата на тоя град с голяма мъка едва била премахната, благодарение на силната съпротива на гражданите, за цяла Елада настъпило безпокойство. И атиняните се погрижили за градската стена, на която не били обръщали никакво внимание, откак Сула я разрушил[544], а пелопонесците преградили със стена Провлака[545]. И от цяла Елада била уредена обща охрана за безопасността на страната.

ζετο, τῶν συνόντων αὐτοῖς αἰχμαλώτων ἢ ἄλλως κατ' ἐμπορίαν ἐπιμιγνυμένων ὑπουργησάντων εἰς τὴν τούτων δημιουργίαν, τὸν αὐτὸν δὲ τοῖς Βορανοῖς τρόπον ποιήσασθαι τὸν ἔκπλουν οὐκ ἔγνωσαν ὡς μακρὸν ὄντα καὶ δύσκολον καὶ διὰ τόπων ἤδη πεπορθημένων. ἀναμείναντες δὲ τὸν χειμῶνα, τὸν Εὔξεινον πόντον ἐν ἀριστερᾷ καταλιπόντες, τῆς πεζῆς δυνάμεως αὐτοῖς διὰ τῶν ἠϊόνων κατὰ τὸ παρεῖκον συμπαραθεούσης, Ἴστρον καὶ Τομέα καὶ Ἀγχίαλον κατὰ τὸ δεξιὸν παραμείψαντες μέρος ἐπὶ τὴν Φιλεατίναν ἔβησαν λίμνην, ἣ κατὰ δυτικὰς τροπὰς Βυζαντίου πρὸς τῷ Πόντῳ διάκειται. γνόντες δὲ τοὺς ταύτης ἁλιέας ἐν τοῖς ἕλεσι τοῖς ἐπικειμένοις τῇ λίμνῃ μετὰ τῶν ὄντων αὐτοῖς πλοίων ἀποκρυβέντας, ὁμολογίᾳ παραστησάμενοι καὶ τὴν πεζὴν δύναμιν ἐμβιβάσαντες ἐπὶ τὴν διὰ τοῦ πορθμοῦ τοῦ μεταξὺ Βυζαντίου καὶ Χαλκηδόνος ἐχώρουν διάβασιν.

5. De bello Gallieni contra Gothos

Τῶν δὲ Σκυθῶν τὴν Ἑλλάδα κάκιστα διαθέντων καὶ τὰς Ἀθήνας αὐτὰς ἐκπολιορκησάντων, Γαλλιηνὸς μὲν ἐπὶ τὴν πρὸς τούτους μετῄει μάχην ἤδη τὴν Θρᾴκην καταλαβόντας.

6. De Gothis a Claudio victis

Κατὰ τοῦτον δὴ τὸν χρόνον Σκυθῶν οἱ περιλειφθέντες, ἐκ τῶν προλαβουσῶν ἐπαρθέντες ἐφόδων, Ἑρούλους καὶ Πεύκας καὶ Γότθους παραλαβόντες καὶ περὶ τὸν Τύραν ποταμὸν ἀθροισθέντες, ὃς εἰς τὸν Πόντον εἰσβάλλει, ναυπηγησάμενοι πλοῖα ἑξακισχίλια καὶ τούτοις ἐμβιβάσαντες δύο καὶ τριάκοντα μυριάδας, ἄραντες διὰ τοῦ Πόντου, Τομεῖ μὲν τειχήρει πόλει προσβαλόντες ἀπεκρούσθησαν, προελθόντες δὲ καὶ ἐπὶ Μαρκιανούπολιν, ἣ Μυσίας ἐστίν, ἀναβάντες καὶ ταύτης διαμαρτόντες ἔπλεον ἐπὶ τὸ πρόσω, κατὰ πρύμναν τὸν ἄνεμον ἔχοντες. ἐπεὶ δὲ τὰ στενὰ τῆς Προποντίδος κατέλαβον, τότε δὴ τῶν νεῶν τὸ πλῆθος ἐνεγκεῖν τὴν τοῦ ῥοῦ ταχυτῆτα μὴ δυνάμενον ἀλλήλοις τὰ πλοῖα προσήραττε, καὶ ἐφέρετο τὰ σκάφη σὺν οὐδενὶ κόσμῳ, τῶν κυβερνητῶν μεθιέντων τοὺς οἴακας, ὥστε τὰς μὲν καταδῦναι αὐτάνδρους, τινὰς δὲ καὶ ἀνδρῶν ἐρήμους ὀκεῖλαι, πλήθους πολλοῦ καὶ ἀνθρώπων καὶ πλοίων ἀπολομένου. διά τοι τοῦτο τοῦ μὲν στενοῦ τῆς Προποντίδος ὑπανεχώρουν οἱ βάρβαροι, τὴν δὲ ἐπὶ Κύζικον ἔπλεον. ἄπρακτοι δὲ διεκπεσόντες καὶ παραπλεύσαντες τὸν Ἑλλήσποντον, ἄχρι τε τοῦ Ἄθω παρενεχθέντες, κἀκεῖσε τῶν πλοίων ἐπιμέλειαν ποιησάμενοι, Κασάνδρειαν καὶ Θεσσαλονίκην ἐπολιόρκουν. μηχανὰς δὲ τοῖς τείχεσι προσαγαγόντες καὶ παρὰ βραχὺ τοῦ ταύτας ἑλεῖν ἐλθόντες, ἐπειδὴ τὸν βασιλέα προσάγειν ἐπύθοντο, εἰς τὴν μεσόγειαν ἀναβάντες τὰ περὶ Δοβῆρον καὶ Πελαγονίαν ἐληΐζοντο πάντα χωρία. ἐς ἃ δὴ τρισχιλίους ἀποβαλόντες εἰς τὴν τῶν Δαλματῶν ἵππον ἐμπεπτωκότες, τοῖς λειπομένοις πρὸς τὴν οὖσαν ἅμα τῷ βασιλεῖ διηγωνίζοντο δύναμιν. μάχης δὲ γενομένης, ἐξ ἑκατέρου τε μέρους πεσόντων, ἐτρέποντο μὲν οἱ Ῥωμαῖοι, διὰ δὲ ἀτρίπτων αὐτοῖς ὁδῶν ἀπροσδοκήτοις ἐπιπεσόντες πέντε τῶν βαρβάρων μυριάδας διέφθειραν. μοῖρα δὲ τῶν Σκυθῶν Θεσσαλίαν καὶ τὴν Ἑλλάδα περιπλεύσασα τοὺς ταύτῃ τόπους ἐληΐζετο. πόλεσι μὲν ἐπιέναι μὴ δυναμένη τῷ φθῆναι ταύτας

5. Ibidem, p. 36, 16—18.
6. Ibidem, pp. 38, 17—41, 19.

4. Походът на готите към Халкидон[546]

Скитите, като видели богатството, което съседите им си докарали от похода, пожелали и те да сторят същото. Те си приготвили кораби с помощта на пленници или на търговците, които ги посещавали. Обаче те решили да не предприемат похода по море по същия начин както бораните[547], понеже пътят бил дълъг, мъчен и минавал през вече опустошени места. Когато настъпила зимата те оставили Евксинския понт вляво, като сухопътната войска се движела, доколкото било възможно, заедно с кораби край брега. Те минали отдясно на Истрос[548], Томи[549] и Анхиало[550] и стигнали при езерото Филиатина[551], което се намира до Евксинския понт, на запад от Византион[552]. Когато узнали, че тамошните рибари се били скрили с корабите си в съседни на езерото блата, те се споразумели с тях и като натоварили сухопътните си войски на корабите им, преминали протока между Византион и Халкидон[553].

5. Галиен воюва с готите[554]

Когато скитите докарали Гърция в извънредно тежко положение и обсадили самата Атина, Галиен[555] потеглил на война срещу тях, след като те вече били завзели Тракия.

6. Походът на готите и поражението им от имп. Клавдий II[556]

По това време останалите скити, поощрени от предприетите по-рано нападения, се съюзили с херулите[557], певките[558] и готите, събрали се при реката Тирас[559], която се влива в Черно море, и като построили шест хиляди кораба[560], на които качили триста и двадесет хиляди души[561], отплували през Черно море. Те нападнали укрепения град Томи, но като били отблъснати, продължили пътя си и достигнали до Марцианопол[562], който се намира в Мизия, но и тук претърпели неуспех и карани от благоприятен вятър отплували по-нататък. Когато достигнали теснините на Пропонтида[563], големият брой кораби не можал да устои на бързото течение. Те се блъскали един о друг и се носели без всякакъв ред, понеже кормчиите изпуснали кормилата. Едни от тях потънали заедно с хората, а други били изхвърлени на брега без хората. Така загинали много хора и кораби. Поради това варварите се изтеглили от теснините на Пропонтида и отплували за Кизик. Те го изоставили, без да постигнат нещо, и преминали през Хелеспонт, като стигнали дори до Атон. След като си поправили тук корабите, те почнали да обсаждат Касандра[564] и Солун. Те докарали обсадни машини при стените и насмалко щели да превземат тия градове. Но като узнали, че императорът се приближава, те навлезли във вътрешността и ограбили всички селища около Добер[565] и Пелагония[566]. Там те попаднали на далматинската конница и загубили три хиляди души. Останалите им части се сражавали с войската, която била заедно с императора. В завързалото се сражение паднали мнозина от двете страни. Римляните били обърнати в бягство, но после неочаквано

τειχῶν τε καὶ τῆς ἄλλης ἀσφαλείας φροντίδα ποιήσασθαι, τοὺς δὲ ἐν τοῖς ἀγροῖς εὑρισκομένους ἀπάγουσα — — —

Τῆς Αἰγύπτου τοίνυν ὑπὸ Παλμυρηνοῖς γενομένης, οἱ ἐκ τῆς ἐν Ναΐσσῳ Κλαυδίου καὶ Σκυθῶν μάχης περιλειφθέντες, προβαλλόμενοι τὰς ἁμάξας, ὡς ἐπὶ Μακεδονίαν ἐχώρουν, σπάνει δὲ τῶν ἐπιτηδείων λιμῷ πιεζόμενοι διεφθείροντο αὐτοί τε καὶ τὰ ὑποζύγια. προάγουσι δὲ αὐτοῖς ἡ Ῥωμαίων ἵππος ὑπαντιάσασα, πολλούς τε ἀνελοῦσα, τοὺς λοιποὺς ἐπὶ τὸν Αἷμον ἀπέστρεψε. κυκλωθέντες δὲ τοῖς Ῥωμαίων στρατοπέδοις οὐκ ὀλίγους ἀπέβαλον. ἐπεὶ δὲ διαστάντων πρὸς ἑαυτοὺς πεζῶν τε καὶ ἱππέων ἐδόκει βασιλεῖ τοὺς πεζοὺς τοῖς βαρβάροις διαμαχέσασθαι, καρτερᾶς γενομένης μάχης ἐτρέποντο Ῥωμαῖοι· καὶ ἀναιρεθέντων οὐκ ὀλίγων, ἡ ἵππος ἐπιφανεῖσα μετρίαν αὐτοῖς τὴν τοῦ πταίσματος πεποίηκεν αἴσθησιν.

7. De peste inter Gothos

Πρόσω δὲ τῶν Σκυθῶν ἐλασάντων καὶ Ῥωμαίων αὐτοῖς ἐπακολουθούντων, οἱ Κρήτην καὶ Ῥόδον περιπλεύσαντες βάρβαροι πράξαντες οὐδὲν ἀφηγήσεως ἄξιον ἀνεχώρησαν. λοιμοῦ δὲ κατασχόντος ἅπαντας αὐτούς, οἱ μὲν κατὰ Θρᾴκην οἱ δὲ κατὰ Μακεδονίαν ἐφθάρησαν. ὅσοι δὲ διεσώθησαν, ἢ τάγμασι Ῥωμαίων συνηριθμήθησαν ἢ γῆν λαβόντες εἰς γεωργίαν ταύτῃ προσεκαρτέρησαν. ἁψαμένου δὲ τοῦ λοιμοῦ καὶ Ῥωμαίων, ἀπέθανον μὲν πολλοὶ τοῦ στρατεύματος, τελευτᾷ δὲ καὶ Κλαύδιος, ἐν πάσαις διαπρέψας ταῖς ἀρεταῖς καὶ πολὺν ἑαυτοῦ πόθον τοῖς ὑπηκόοις ἐναποθέμενος.

8. Bastarni in Thracia collocati sunt

Βαστάρνας δέ, Σκυθικὸν ἔθνος, ὑποπεσόντας αὐτῷ προσέμενος κατῴκισε Θρᾳκίοις χωρίοις· καὶ διετέλεσαν τοῖς Ῥωμαίων βιοτεύοντες νόμοις.

9. De Sauromatorum invasione citra Istrum

Κωνσταντῖνος δὲ πυθόμενος Σαυρομάτας τῇ Μαιώτιδι προσοικοῦντας λίμνῃ, ναυσὶ διαβάντας τὸν Ἴστρον, τὴν οὖσαν ὑπ' αὐτῷ ληΐζεσθαι χώραν, ἦγεν ἐπ' αὐτοὺς τὰ στρατόπεδα. συναντησάντων δὲ καὶ τῶν βαρβάρων αὐτῷ μετὰ Ῥαυσιμόδου τοῦ σφῶν βασιλεύοντος, τὴν ἀρχὴν οἱ Σαυρομάται προσέβαλλον πόλει φρουρὰν ἀρκοῦσαν ἐχούσῃ, ἧς τὸ μὲν ἀπὸ γῆς ἀνατρέχον εἰς ὕψος τοῦ τείχους ἐκ λίθων ᾠκοδόμητο, τὸ δὲ ἀνωτέρω ξύλινον ἦν. οἰηθέντες τοίνυν οἱ Σαυρομάται ῥᾷστα τὴν πόλιν αἱρήσειν, εἰ τοῦ τείχους ὅσον ξύλινον ἦν καταφλέξαιεν, πῦρ τε προσῆγον καὶ τοὺς ἐπὶ τοῦ τείχους ἐτόξευον. ἐπεὶ δὲ οἱ ἐφεστῶτες τοῖς τείχεσι βέλεσί τε καὶ λίθοις τοὺς βαρβάρους ἐξ ὑπερδεξίων βάλλοντες ἔκτεινον, ἀπαντήσας Κωνσταντῖνος καὶ κατὰ νώτου τοῖς βαρβάροις ἐπιπεσὼν πολλοὺς μὲν ἀπέκτεινε τοὺς δὲ πλείους ἐξώγρησεν, ὥστε τοὺς λειπομένους φυγεῖν. Ῥαυσίμοδος δὲ τὸ πολὺ μέρος ἀποβαλὼν τῆς δυνάμεως, ἐς τὰς ναῦς ἐμβὰς ἐπεραιοῦτο τὸν Ἴστρον, διανοούμενος καὶ αὖθις τὴν Ῥωμαίων ληΐζεσθαι χώραν. ὅπερ ἀκούσας ὁ Κωνσταντῖνος ἐπηκολούθει, τὸν Ἴστρον καὶ αὐτὸς διαβάς, καὶ συμφυγοῦσι πρός τινα λόφον ὕλας ἔχοντα πυκνὰς ἐπιτίθεται, καὶ πολλοὺς μὲν ἀνεῖλεν, ἐν οἷς καὶ Ῥαυσίμοδον αὐτόν, πολλοὺς δὲ ζωγρίας

---

7. Ibidem, pp. 41, 19—42, 5.
8. Ibidem, p. 61, 19—21.
9. Ibidem, pp 85, 13—86, 14.

през непроходими пътища нападнали варварите и избили от тях петдесет хиляди души[567]. Една част от скитите отплували покрай Тесалия и Елада и ограбили тамошните места. Те не успели да нападнат градовете, които се били погрижили предварително да си направят стени и други защитни средства, но отвлекли хората, които се намирали на полетата. — — —

Когато Египет попаднал под властта на палмирците, скитите, които оцелели от сражението срещу Клавдий[568] при Ниш, потеглили към Македония, като използували колите си за прикритие. Обаче поради липса на храни били измъчвани от глад и те самите и впрегатният добитък. Като напреднали по-нататък, скитите били посрещнати от римската конница, която избила мнозина от тях, а останалите отблъснала към Хемус. Обградени от римската войска, мнозина загинали. Понеже императорът решил пехотата да бъде отделена от конницата и сама да продължи сражението срещу варварите, в завързалото се сражение римляните били обърнати в бягство. Но след като били избити мнозина, конницата се появила и спасила войската от пълно поражение.

7. Чума всред готите

Когато скитите се движели напред, а римляните ги следвали, варварите, които обиколили с корабите си Крит и Родос, се завърнали без да извършат нещо, което да заслужава да се разкаже. Но когато чумата нападнала всички, едни умрели в Тракия, а други в Македония. Тези, които се спасили, или били включени в римските кохорти, или получили земя за обработване и се установили в нея. Когато чумата засегнала и римляните, загинали много войници. Умрял и Клавдий, който се отличавал с всякакви добродетели и бил много обичан от своите поданици.

8. Заселване на бастарни в Тракия[569]

Императорът[570] приел скитското племе бастарни[571], които му се подчинили, и ги заселил в тракийските земи. И тъй те започнали да живеят изцяло по римски обичаи.

9. Савроматите нахлуват отсам Дунава[572]

Когато узнал, че савроматите[573], които живеели при Меотидското езеро[574], били преминали Истър с кораби и ограбили подвластната му земя, Константин[575] повел войските си срещу тях. Тогава варварите излезли срещу него под предводителството на царя си Раусимод[576]. Савроматите отначало се опитали да нападнат един достатъчно защитен град. Тази част от стената му, която се издигала от земята нагоре, била построена от камъни, а горната част била дървена. Поради това савроматите мислели, че ще превземат много лесно града, ако изгорят дървената част на стената. Те донесли

ἑλὼν τὸ περιλειφθὲν πλῆθος χεῖρας ἀνατεῖναν ἐδέξατο, καὶ μετὰ πλήθους αἰχμαλώτων ἐπανήει πρὸς τὰ βασίλεια.

10. De bello inter Licinium et Constantinum

Διανείμας δὲ τούτους ταῖς πόλεσιν ἐπὶ τὴν Θεσσαλονίκην ἐχώρει, καὶ τὸν ἐν ταύτῃ λιμένα πρότερον οὐκ ὄντα κατασκευάσας ἐπὶ τὸν πρὸς Λικίννιον αὖθις παρεσκευάζετο πόλεμον. καὶ τριηκόντοροι μὲν εἰς διακοσίας κατεσκευάσθησαν, ναῦς δὲ φορτίδες συνήχθησαν πλέον ἢ δισχίλιαι, πεζὸς δὲ στρατὸς εἰς δώδεκα μυριάδας, ἡ ναῦς καὶ ἵππος μυρία. Λικίννιος δὲ Κωνσταντῖνον ἀκούσας ἐν παρασκευαῖς εἶναι, διέπεμπεν ἀγγέλους κατὰ τὰ ἔθνη πλοῖα πολεμικὰ καὶ δυνάμεις πεζάς τε καὶ ἱππικὰς εὐτρεπεῖς ποιῆσαι κελεύων. καὶ σὺν παντὶ τάχει τριήρεις ἐξέπεμπόν οἱ Αἰγύπτιοι μὲν ὀγδοήκοντα, Φοίνικες δὲ τὰς ἴσας, Ἴωνες δὲ καὶ Δωριεῖς οἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ ἑξήκοντα, Κύπριοι δὲ τριάκοντα καὶ Κᾶρες εἴκοσι, Βιθυνοὶ δὲ τριάκοντα, καὶ πεντήκοντα Λίβυες. ὁ δὲ πεζὸς στρατὸς ἦν πεντεκαιδεκά που μυριάδων, ἱππεῖς δὲ πεντακισχίλιοί τε καὶ μύριοι· τούτους Φρυγία καὶ Καππαδοκία παρεῖχεν. ὡρμίσθησαν δὲ αἱ νῆες ἐν τῷ Πειραιεῖ μὲν αἱ Κωνσταντίνου, κατὰ δὲ τὸν Ἑλλήσποντον ἃς Λικίννιος εἶχεν. οὕτω τῶν ναυτικῶν τε καὶ πεζῶν ἑκατέρῳ ταχθέντων, ὁ μὲν Λικίννιος ἐν Ἀδριανουπόλει τῆς Θρᾴκης τὸ στρατόπεδον εἶχε, Κωνσταντῖνος δ'ἐκ τοῦ Πειραιῶς τὰς ναῦς μετεπέμπετο, κατὰ τὸ πλέον ἐκ τῆς Ἑλλάδος οὔσας, ἐκ δὲ τῆς Θεσσαλονίκης ἅμα τῷ πεζῷ προελθὼν παρὰ τὴν ἠϊόνα τοῦ Ἕβρου ποταμοῦ, τῆς Ἀδριανουπόλεως ἐν ἀριστερᾷ ἰόντος, ἐστρατοπέδευεν, ἐκτάξαντος δὲ καὶ τοῦ Λικιννίου τὴν δύναμιν ἀπὸ τοῦ ὑπερκειμένου τῆς πόλεως ὄρους ἄχρι σταδίων διακοσίων, καθ'ὃ Τωνος εειος [!] ποταμὸς τῷ Ἕβρῳ συμβάλλει, συχνὰς μὲν ἡμέρας ἀλλήλοις ἀνθεκαθέζετο τὰ στρατόπεδα, κατανοήσας δὲ ὁ Κωνσταντῖνος ὅπῃ μάλιστα στενώτατός ἐστιν ὁ ποταμὸς ἑαυτοῦ, τοιόνδε τι μηχανᾶται. ξύλα κατάγειν ἐκ τοῦ ὄρους ἐπέταττε τῷ στρατοπέδῳ καὶ σχοίνους πλέκειν ὡς δὴ μέλλων ζευγνύναι τὸν ποταμὸν καὶ ταύτῃ διαβιβάζειν τὸ στράτευμα. τούτῳ δὲ βουκολήσας τοὺς ἐναντίους, ἀνελθὼν ἐπί τινα λόφον ὕλας συνεχεῖς ἔχοντα, καλύπτειν τοὺς ἐντὸς ὄντας αὐτῶν δυναμένας, ἐγκατέστησεν αὐτόθι πεζοὺς μὲν τοξότας πεντακισχιλίους, ἱππέας δὲ ὀγδοήκοντα. δώδεκα δὲ παραλαβὼν ἱππέας, ἅμα τούτοις διὰ τοῦ στενοῦ, καθ'ὃ μάλιστα διαβατὸς ὁ ποταμὸς ἦν, ὑπερβὰς τὸν Ἕβρον ἀδόκητος ἐμπίπτει τοῖς πολεμίοις, ὥστε πεσεῖν μέν τινας, πολλοὺς δὲ φυγεῖν προτροπάδην, τοὺς δ'ἄλλους πρὸς τὸ αἰφνίδιον καταπεπληγμένους ἑστάναι κεχηνότας ἐπὶ τῷ τῆς διαβάσεως ἀδοκήτῳ. ἐπ'ἀδείας δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἱππέων περαιωθέντων καὶ ἑξῆς παντὸς τοῦ στρατεύματος, πολὺς μὲν ἐγένετο φόνος (ἔπεσον γὰρ μυριάδες που τρεῖς καὶ τετρακισχίλιοι), τοῦ ἡλίου δὲ πρὸς δύσιν ὄντος ὁ μὲν Κωνσταντῖνος [ὡς] ἐλάμβανε τὰ στρατόπεδα, Λικίννιος δέ, ὅσους οἷός τε γέγονε τῶν οἰκείων ἀναλαβών, ἤλαυνε διὰ τῆς Θρᾴκης, ὡς ἂν τὸ ναυτικὸν καταλάβοι. ἡμέρας δὲ γενομένης, πάντες ὅσοι τοῦ Λικιννίου στρατεύματος κατὰ τὸ ὄρος ἢ εἰς φάραγγας ἔτυχον πεφευγότες, ἐξέδοσαν ἑαυτοὺς Κωνσταντίνῳ μετὰ τῶν ἀπολεφθέντων τῆς Λικιννίου φυγῆς.

11. Constantinus civitatem exercitumque reformat

Κωνσταντῖνος δὲ τὰ καλῶς καθεστῶτα κινῶν μίαν οὖσαν ἐς τέσσαρας διεῖλεν ἀρχάς. ὑπάρχῳ γὰρ ἑνὶ τὴν Αἴγυπτον ἅπασαν πρὸς τῇ Πενταπόλει

10. Ibidem, pp. 86, 15—88, 16.
11. Ibidem, pp. 98, 15—99, 18

огън и стреляли срещу тия, които били на стената. Но докато защитниците на стената избивали варварите със стрели и камъни, които те хвърляли отвисоко, Константин се появил и нападнал изотзад варварите. Той избил мнозина от тях и пленил още повече души, а останалите избягали. А Раусимод, като загубил по-голямата част от войската си, качил се на корабите си и преминал [отвъд] Истър, с намерение отново да ограби ромейската земя. Като чул това, Константин го последвал, преминал и той Истър и нападнал избягалите [савромати] при някакъв хълм с гъста гора. Той избил мнозина от тях, между които бил и самият Раусимод, и мнозина пленил. Той приел останалата част, която протягала ръце за милост, и [така] се завърнал с голям брой пленници в столицата си.

10. Войната между Лициний и Константин

[Константин], след като разпределил [пленниците] по градовете, се отправил за Солун. Тук той построил пристанище, каквото порано нямало, и се готвел отново за война срещу Лициний[577]. Били построени около двеста кораба с по тридесет гребла, били събрани повече от две хиляди товарни кораба, до сто и двадесет хиляди пехотна войска и десет хиляди моряци и конници. А Лициний, като узнал, че Константин се готви за война, изпратил вестители до [разните] народи и им заповядал да поставят в боева готовност военни кораби и пехотни и конни войски. Египтяните му изпратили с найголяма бързина осемдесет триери, финикийците — също толкова, йонийците и дорийците, които живеели в Азия, — шестдесет, кипърците — тридесет, карите — двадесет, витинците— тридесет и ливийците — петдесет. Пехотната войска била около сто и пет хиляди души, а конницата — петдесет хиляди. Тези войски били доставени от Фригия и Кападокия. Корабите на Константин били хвърлили котва в Пирея, а тези на Лициний — при Хелеспонт. След като и двете страни наредили така морските и пехотните си войски, Лициний се установил на стан в тракийския Адрианопол, а Константин повикал от Пирея корабите, от които по-голямата част била от Гърция, и като потеглил от Солун заедно с пехотната си войска, се установил на стан покрай брега на реката Хебър, която тече наляво от Адрианопол. След това и Лициний заел с войската си планината[578], която отстои на около двеста стадии от града, гдето реката Тонос[579] се влива в Хебър. Войските стояли една срещу друга много дни. Константин, като видял мястото, където реката е най-тясна, измислил да направи следното. Той заповядал на войската да свлече от планината дървета и да изплете въжета, като че ли възнамерявал да свърже с мост двата бряга на реката и да прекара по него войската си. Като измамил по този начин противниците си, той се изкачил на някакъв хълм покрит с гъсти гори[580], които можели да скрият настанените вътре люде, и поставил там 15,000 пехотинци стрелци и осемдесет конника. После взел със себе си 12 конника и като преминал заедно с тях Хебър на тясното място, гдето реката могла да се премине, нападнал неочаквано неприятелите, така че едни паднали убити, много други избягали стремглаво, а остана-

Λιβύης καὶ τὴν ἑῴαν ἄχρι Μεσοποταμίας καὶ προσέτι γε Κίλικας καὶ Καππαδόκας καὶ Ἀρμενίους καὶ τὴν παράλιον ἅπασαν ἀπὸ Παμφυλίας ἄχρι Τραπεζοῦντος καὶ τῶν παρὰ τὸν Φᾶσιν φρουρίων παρέδωκε, τῷ αὐτῷ καὶ Θρᾴκην ἐπιτρέψας Μυσίαν τε μέχρις Αἵμου[a] *καὶ Ῥοδόπης καὶ μέχρι Δοβήρου*[b] *πόλεως ὁριζομένην, καὶ Κύπρον μέντοι καὶ τὰς Κυκλάδας νήσους δίχα Λήμνου καὶ Ἴμβρου καὶ Σαμοθρᾴκης· ἑτέρῳ δὲ Μακεδόνας καὶ Θεσσαλοὺς καὶ Κρῆτας καὶ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰς περὶ αὐτὴν νήσους καὶ ἀμφοτέρας Ἠπείρους, καὶ πρὸς ταύταις Ἰλλυριοὺς καὶ Δάκας καὶ Τριβαλλοὺς καὶ τοὺς ἄχρι τῆς Βαλερίας Παίονας, καὶ ἐπὶ τούτοις τὴν ἄνω Μυσίαν· τῷ δὲ τρίτῳ τὴν Ἰταλίαν ἅπασαν καὶ Σικελίαν καὶ τὰς περὶ αὐτὴν νήσους καὶ ἔτι γε Σαρδόνα καὶ Κύρνον καὶ τὴν ἀπὸ Σύρτεων Κυρήνης ἄχρι Λιβύην, τῷ δὲ τετάρτῳ τοὺς ὑπὲρ τὰς Ἄλπεις Κελτούς τε καὶ Ἴβηρας πρὸς τῇ Βρεττανικῇ νήσῳ. ταύτῃ διελόμενος τὴν τῶν ὑπάρχων ἀρχὴν καὶ ἄλλοις τρόποις ἐλαττῶσαι ταύτην ἐσπούδασεν· ἐφεστώτων γὰρ τοῖς ἁπανταχοῦ στρατιώταις οὐ μόνον ἑκατοντάρχων καὶ χιλιάρχων, ἀλλὰ καὶ τῶν λεγομένων δουκῶν, οἳ στρατηγῶν ἐν ἑκάστῳ τόπῳ τάξιν ἐπεῖχον, στρατηλάτας καταστήσας, τὸν μὲν τῆς ἵππου τὸν δὲ τῶν πεζῶν, εἰς τούτους τε τὴν ἐξουσίαν τοῦ τάττειν στρατιώτας καὶ τιμωρεῖσθαι τοὺς ἁμαρτάνοντας μεταθείς, παρείλετο καὶ ταύτης τοὺς ὑπάρχους τῆς αὐθεντίας — — —*

Ἔπραξε δέ τι Κωνσταντῖνος καὶ ἕτερον, ὃ τοῖς βαρβάροις ἀκώλυτον ἐποίησε τὴν ἐπὶ τὴν Ῥωμαίοις ὑποκειμένην χώραν διάβασιν. τῆς γὰρ Ῥωμαίων ἐπικρατείας ἁπανταχοῦ τῶν ἐσχατιῶν τῇ Διοκλητιανοῦ προνοίᾳ κατὰ τὸν εἰρημένον ἤδη μοι τρόπον πόλεσι καὶ φρουρίοις καὶ πύργοις διειλημμένης, καὶ παντὸς τοῦ στρατιωτικοῦ κατὰ τοῦτα τὴν οἴκησιν ἔχοντος, ἄπορος τοῖς βαρβάροις ἦν ἡ διάβασις, πανταχοῦ δυνάμεως ἀπαντώσης τοὺς ἐπιόντας ἀπώσασθαι. καὶ ταύτην δὴ τὴν ἀσφάλειαν διαφθείρων ὁ Κωνσταντῖνος τῶν στρατιωτῶν τὸ πολὺ μέρος τῶν ἐσχατιῶν ἀποστήσας ταῖς οὐ δεομέναις βοηθείας πόλεσιν ἐγκατέστησε, καὶ τοὺς ἐνοχλουμένους ὑπὸ βαρβάρων ἐγύμνωσε βοηθείας, καὶ ταῖς ἀνειμέναις τῶν πόλεων τὴν ἀπὸ τῶν στρατιωτῶν ἐπέθηκε λύμην, δι' ἣν ἤδη πλεῖσται γεγόνασιν ἔρημοι, καὶ τοὺς στρατιώτας ἐκδόντας ἑαυτοὺς θεάτροις καὶ τρυφαῖς ἐμαλάκισε, καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν τῆς ἄχρι τοῦδε τῶν πραγμάτων ἀπωλείας αὐτὸς τὴν ἀρχὴν καὶ τὰ σπέρματα δέδωκε.

---

a) *Αἵμου* S : *ἀσήμου* LP.

b) *Τοπήρου* LP.

лите, смаяни от изненадата поради ненадейното преминаване, стояли като гръмнати, със зинала уста. Когато преминали безнаказано и другите конници, а след това всичката войска, настанала голяма сеч, защото паднали близо 34,000 души. Когато слънцето залязвало, Константин превзел стана, а Лициний взел със себе си всички люде, колкото имал, и потеглил през Тракия, за да отиде при флотата си. На разсъмване всички, които били избягали от войската на Лициний в планината или в доловете, се предали на Константин заедно с ония, които били изостанали при бягството на Лициний.

11. Константин преустройва администрацията и войската[581]

Константин променил доброто устройство в държавата и разделил империята, която дотогава била в едни ръце, на четири дяла[582]. Той предал на един наместник[583] целия Египет, заедно с Либийския Пентаполис и Изтока до Месопотамия, а освен това Киликия, Кападокия, Армения, цялото крайбрежие на Памфилия до Трапезунт и крепостите при Фазис. На същия [наместник] поверил и Тракия, и Мизия, с граници до Хемус, до Родопите и до град Довер и освен това Кипър и Цикладските острови без Лемнос, Имброс и Самотраки. На друг [наместник предал] Македония, Тесалия, Крит, Елада, островите около нея и двата Епира, освен тях Илирия, Дакия, Трибалия и Пеония чак до Валерия и най-после Горна Мизия. На трети [наместник предал] цяла Италия, Сицилия и островите около нея, после Сардиния, Корсика и земята от Сиртите в Кирена чак до Либия. А на четвърти [наместник предал] отвъдалпийските келти и иберити заедно с Британския остров. След като разделил по този начин властта между наместниците[584], той се погрижил да я ограничи и по друг начин. Именно, макар навсякъде войниците да си имали не само стотници[585] и хилядници[586], но и тъй наречените дукове[587], които винаги заемали положението на стратези, той назначил стратилати[588]: един на конницата, а друг на пехотата[589]. Императорът прехвърлил върху тях правото да командуват войниците и да наказват провинилите се и с това отнел и тази власт на наместниците — — —.

Константин извършил и нещо друго, което направило свободно нахлуването на варварите в подвластната на римляните земя. Благодарение на предвидливостта на Диоклециан римската империя била обградена отвсякъде с градове, крепости и кули по описания вече от мене начин[590]. В тях пребивавала всякакъв вид войска, та варварите не могли да нахлуват, понеже тя присрещала навсякъде нападателите и ги отблъсквала. Константин разстроил и тази сигурност, тъй като отстранил от границите по-голямата част от войниците и ги настанил в градовете, които не се нуждаели от защита, а лишил от защита ония, които били обезпокоявани от варварите. Необезпокояваните [от варварите] градове той оставил на поругание отстрана на войниците, поради което повечето от тях запустели, а войниците се отдали на зрелища и удоволствия и се изнежили. С една дума той поставил началото и зародиша на разстройството на държавата, което продължава и досега.

12. De Istro flumine

Ἐλθὼν δὲ εἰς Ῥαιτούς, ὅθεν ὁ Ἴστρος ἀρχόμενος Νωρικούς τε καὶ Παιονίαν πᾶσαν παραμείβεται καὶ προσέτι γε Δάκας καὶ τοὺς ἐν Θράκῃ Μυσοὺς καὶ Σκύθας, οὕτω τε εἰς τὸν Εὔξεινον ἐξίησι πόντον.

13. De bello imperatoris Valentis adversus Gothos

Οὐάλης δὲ ὁ βασιλεὺς πολλοὺς μετὰ τὴν Προκοπίου τελευτὴν ἀνελών, πλειόνων δὲ τὰς οὐσίας εἰς τὸ δημόσιον ἐνεγκών, ἀνεκόπτετο τῆς ἐπὶ Πέρσας ἐλάσεως, μοίρας τῶν ὑπὲρ τὸν Ἴστρον Σκυθῶν τὰ Ῥωμαίων ὅρια ταραττούσης. ἐφ' οὓς δύναμιν ἀρκοῦσαν ἐκπέμψας τῆς ἐπὶ τὸ πρόσω πορείας ἀνεῖχε, καὶ τὰ ὅπλα παραδοῦναι συναναγκάσας διένειμε ταῖς παρὰ τὸν Ἴστρον αὐτοῦ πόλεσιν, ἐν ἀδέσμῳ φρουρεῖσθαι παρακελευσάμενος φυλακῇ. οὗτοι δὲ ἦσαν οὓς ὁ τῶν Σκυθῶν ἡγούμενος ἔτυχε Προκοπίῳ συμμάχους ἐκπέμψας. ἐπεὶ οὖν τούτους ἀφεθῆναι παρὰ τοῦ βασιλέως ἀπήτει κατὰ πρεσβείαν τοῦ τότε κρατοῦντος αὐτοὺς φήσας ἐκπεπομφέναι, πρὸς οὐδὲν αὐτῷ ὁ βασιλεὺς Οὐάλης ὑπήκουε· μήτε γὰρ πρὸς αὐτὸν τούτους ἐστάλθαι ἔλεγε, μήτε φιλίους ὄντας ἀλλὰ πολεμίους ἁλῶναι. αὕτη τὸν Σκυθικὸν πόλεμον ἀνερρίπισεν ἡ αἰτία. διανοουμένους δὲ αὐτοὺς ἐπιέναι τοῖς Ῥωμαίων ὁρίοις αἰσθόμενος ὁ βασιλεύς, καὶ πρὸς αὐτὸ ἤδη συνειλεγμένους ἅπαντας σὺν ὀξύτητι πάσῃ, τὸ μὲν στρατόπεδον τῇ ὄχθῃ τοῦ Ἴστρου συμπαρατείνας, αὐτὸς δὲ ἐπὶ τῆς Μαρκιανουπόλεως, ἣ μεγίστη τῶν ἐν Θράκῃ πόλεών ἐστι, διατρίβων, τῆς τε τῶν στρατιωτῶν ἐν ὅπλοις ἀσκήσεως ἐπιμέλειαν ἐποιεῖτο καὶ μάλιστα τοῦ μηδεμίαν αὐτοῖς ἐπιλεῖψαι τροφήν. ὕπαρχον μὲν οὖν τῆς αὐλῆς Αὐξόνιον ἀπεδείκνυ, Σαλούστιον ταύτης διὰ τὸ γῆρας ἀφείς, ἤδη δεύτερον ταύτην μεταχειρισάμενον τὴν ἀρχήν· Αὐξόνιος δέ, καίπερ ἐνεστῶτος οὕτω μεγάλου πολέμου, περί τε τὴν τῶν εἰσφορῶν εἴσπραξιν δίκαιος ἦν, οὐδένα βαρύνεσθαι παρὰ τὸ καθῆκον καὶ ὀφειλόμενον ἀνεχόμενος, καὶ ὁλκάδων πλήθει τὴν στρατιωτικὴν σίτησιν διὰ τοῦ Εὐξείνου πόντου ταῖς ἐκβολαῖς τοῦ Ἴστρου παραδιδούς, κἀντεῦθεν διὰ τῶν ποταμίων πλοίων ταῖς ἐπικειμέναις τῷ ποταμῷ πόλεσιν ἐναποτιθέμενος, ὥστε ἐξ ἑτοίμου γενέσθαι τῷ στρατοπέδῳ τὴν χορηγίαν. τούτων δὲ οὕτω χειμῶνος ὄντος ἔτι διῳκημένων, ἔαρος ἀρχομένου τῆς Μαρκιανουπόλεως ὁ βασιλεὺς ἀναστὰς ἅμα τοῖς εἰς τὸν Ἴστρον φυλάττουσι στρατιώταις περαιωθεὶς ἐν τῇ πολεμίᾳ τοῖς βαρβάροις ἐπῄει. τῶν δὲ στῆναι πρὸς μάχην σταδίαν οὐ θαρρησάντων, ἐγκεκρυμμένων δὲ τοῖς ἕλεσι καὶ ἐκ τούτων λαθραίας ποιουμένων ἐπιδρομάς, τοῖς μὲν στρατιώταις κατὰ χώραν ἐπέταττε μένειν, ὅσιν δὲ ἦν οἰκετικὸν συναγαγών, καὶ ὅσον μέντοι τὴν τῆς ἀποσκευῆς ἐπετέτραπτο φυλακήν, ῥητόν τι χρυσίον ὑπισχνεῖτο δωρεῖσθαι τῷ βαρβάρου φέροντι κεφαλήν. εὐθὺς οὖν ἅπαντες ἐπηρμένοι τῇ τοῦ κέρδους ἐλπίδι, ταῖς ὕλαις καὶ τοῖς ἕλεσιν εἰσδυόμενοι τούς τε προσπίπτοντας ἀναιροῦντες, ἐπιδεικνύντες τε τῶν κατασφαττομένων τὰς κεφαλὰς τὸ ταχθὲν ἐκομίζοντο. πολλοῦ δὲ πλήθους τοῦτον τὸν τρόπον ἀπολομένου, περὶ σπονδῶν οἱ λελειμμένοι τοῦ βασιλέως ἐδέοντο. τοῦ δὲ οὐκ ἀποσεισαμένου τὴν αἴτησιν, ἐγίνοντο σπονδαὶ μὴ καταισχύνουσαι τὴν

---

12. Ibidem, p. 138, 4—7.
13. Ibidem, pp. 184,5—186, 6.

12. Река Дунав

[Юлиан][591] дошъл в земята на ретите[592], отгдето започва Истър, който минава край Норик, цяла Пеония[593], а също и край Дакия, Тракийска Мизия и Скития и най-сетне се влива в Евксинския Понт.

13. Император Валент воюва с готите[594]

Като погубил мнозина след смъртта на Прокопий[595] и прибрал имуществата на повечето [му привърженици], император Валент бил възпрепятствуван в похода си срещу персите, понеже една част от отвъддунавските скити[596] обезпокоявали римските граници. Той изпратил достатъчно войска срещу тях и спрял по-нататъшното им напредване. Той ги принудил да си предадат оръжието и ги разпределил там между римските градове край Истър, като поръчал да ги държат под стража без окови. Това били онези [скити], които скитският вожд бил изпратил като съюзници на Прокопий. Когато този вожд поискал от императора да ги освободи, като казал, че те били проводени като пратеници при тогавашния владетел, император Валент не искал дори да го изслуша. Той казвал, че те не били изпратени при него, но били пленени не като приятели, а като неприятели. Поради тая причина избухнала войната със скитите. Когато забелязал, че те възнамерявали да нападнат римските граници и че за тази цел всички се събрали вече с голяма бързина, императорът разположил войската си по брега на Истър, а самият той се настанил в Марцианопол, най-големия град в Тракия. Там той полагал грижи за военното обучение на войниците и особено се стараел да не бъдат лишени от някаква храна. За дворцов началник[597] той назначил Авксоний, след като уволнил поради старост от тази служба Салустий, който я бил заемал вече втори път. Ако и да предстояла толкова голяма война, Авксоний се показал справедлив в събирането на данъците, понеже не допущал да бъде обременяван никой извън задължението и дълга си. Той изпращал храна за войската с най-голям брой товарни кораби през Евксинския Понт до устията на Истър. А оттук с речни кораби я пренасяли в разположените край реката градове, така че продоволствието на войската било осигурено. Тези неща били уредени по този начин още през зимата. В началото на пролетта императорът напуснал Марцианопол и заедно с войниците, които били на стража при Истър, преминал в неприятелската земя и нападнал варварите. Но понеже те не се осмелили да влязат в открито сражение, а се изпокрили в блатата и оттам предприемали тайни нападения, той заповядал на войниците да стоят по местата си и като събрал колкото имал роби и пазачи на обоза, обещал да подари известна сума злато на всеки, който му донесе глава на варварин. И тъй веднага всички, подбудени от надеждата за печалба, се промъкнали в горите и блатата, убивали онези, които им попадали, и получавали уговореното, щом покажели главите на убитите. След като били погубени много [варвари] по този начин, останалите помолили императора за мир. А императорът не отхвърлил молбата и сключил договор, който не унижил достойн-

Ῥωμαίων ἀξίωσιν· ἐδόκει γὰρ Ῥωμαίους μὲν ἔχειν μετὰ πάσης ἀσφαλείας ὅσα πρότερον εἶχον, βαρβάροις τε ἀπέγνωστο μὴ περαιοῦσθαι μηδὲ ὅλως ποτὲ τοῖς Ῥωμαίων ἐπιβαίνειν ὁρίοις· ταύτην ποιησάμενος τὴν εἰρήνην εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἀφικνεῖται.

14. Quomodo Hunni Gothos expulerunt

Τούτων δὲ ὄντων ἐν τούτοις, φῦλόν τι βάρβαρον τοῖς ὑπὲρ τὸν Ἴστρον Σκυθικοῖς ἔθνεσιν ἐπανέστη, πρότερον μὲν οὐκ ἐγνωσμένον, τότε δὲ ἐξαίφνης ἀναφανέν. Οὔννους δὲ τούτους ἐκάλουν, εἴτε βασιλείους αὐτοὺς ὀνομάζειν προσήκει Σκύθας, εἴτε οὓς Ἡρόδοτός φησι παροικεῖν τὸν Ἴστρον σιμοὺς καὶ ἀσθενέας ἀνθρώπους, εἴτε ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς τὴν Εὐρώπην διέβησαν· καὶ τοῦτο γὰρ εὗρον ἱστορημένον, ὡς ἐκ τῆς ὑπὸ τοῦ Ταναΐδος καταφερομένης ἰλύος ὁ Κιμμέριος ἀπογαιωθεὶς Βόσπορος ἐνέδωκεν αὐτοῖς ἐκ τῆς Ἀσίας ἐπὶ τὴν Εὐρώπην πεζῇ διαβῆναι. παρελθόντες δὲ ὅμως τοῖς ἵπποις καὶ γυναιξὶ καὶ παισὶ καὶ οἷς ἐπεφέροντο, τοῖς ὑπὲρ τὸν Ἴστρον κατῳκημένοις ἐπῄεσαν Σκύθαις, μάχην μὲν σταδίαν οὔτε δυνάμενοι τὸ παράπαν οὔτε εἰδότες ἐπαγαγεῖν (πῶς γὰρ οἱ μήτε εἰς γῆν πῆξαι τοὺς πόδας οἷοί τε ὄντες ἑδραίως, ἀλλ' ἐπὶ τῶν ἵππων καὶ διαιτώμενοι καὶ καθεύδοντες), περιελάσεσι δὲ καὶ ἐκδρομαῖς καὶ εὐκαίροις ἀναχωρήσεσιν, ἐκ τῶν ἵππων κατατοξεύοντες, ἄπειρον τῶν Σκυθῶν εἰργάσαντο φόνον. τοῦτο συνεχῶς ποιοῦντες εἰς τοῦτο τὸ Σκυθικὸν περιέστησαν τύχης ὥστε τοὺς περιλελειμμένους, ὧν εἶχον ἐκστάντας οἰκήσεων, ἐκδοῦναι μὲν τοῖς Οὔννοις ταύτας οἰκεῖν, αὐτοὶ δὲ φεύγοντες ἐπὶ τὴν ἀντιπέρας ὄχθην διαβῆναι τοῦ Ἴστρου, καὶ τὰς χεῖρας ἀνατείναντες ἱκετεύειν δεχθῆναι παρὰ βασιλέως ὑπισχνεῖσθαί τε πληρώσειν ἔργον αὐτῷ συμμάχων πιστῶν καὶ βεβαίων. τῶν δὲ τὰς ἐπὶ τοῦ Ἴστρου πόλεις φρουρεῖν τεταγμένων εἰς τὴν τοῦ βασιλεύοντος γνώμην ἀναβαλλομένων τὰ περὶ τούτου, δεχέσθαι τούτους Οὐάλης ἐπέτρεπε πρότερον ἀποθεμένους τὰ ὅπλα. τῶν δὲ ταξιάρχων, καὶ ὅσοι στρατιωτῶν ἡγεμονίαν εἶχον, διαβάντων μὲν ἐφ' ᾧτε ὅπλων δίχα τοὺς βαρβάρους ἐπὶ τὰ Ῥωμαίων ὅρια διαπέμψαι, μηδενὸς δὲ γενομένου ἑτέρου πλὴν γυναικῶν εὐπροσώπων ἐπιλογῆς καὶ παίδων ὡραίων εἰς αἰσχρότητα θήρας ἢ οἰκετῶν ἢ γεωργῶν κτήσεως, οἷς τισὶ μόνοις προσσχόντες τῶν ἄλλων ὅσα πρὸς κοινὸν ὄφελος ἔφερον ὑπερεῖδον, ὥστε ἀμέλει μετὰ τῶν ὅπλων ἔλαθον οἱ πλείους περαιωθέντες. καὶ ἅμα τῆς ὑπὸ Ῥωμαίους γῆς ἐπιβάντες οὔτε ἱκεσιῶν οὔτε ὅρκων ἐμνήσθησαν, ἀλλ' ἥ Θράκη τε ἅπασα καὶ ἡ Παιονία καὶ τὰ μέχρι Μακεδονίας καὶ Θετταλίας ἐπληροῦντο βαρβάρων τὰ προσπεσόντα ληϊζομένων.

15. De Valentis expeditione adversus Gothos et de clade ad Adrianopolim

Κινδύνου δὲ τοῖς ταύτῃ πράγμασιν ἐπικειμένου μεγίστου, δραμόντες ἐπὶ βασιλέα τὸ συμβὰν ἀπαγγέλλουσιν. ὁ δὲ τὰ πρὸς Πέρσας ὡς ἐνῆν διαθέμενος, ἀπὸ τῆς Ἀντιοχείας διαδραμὼν ἐπὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν ἧει, κἀντεῦθεν ἐπὶ Θρᾴκης ἐχώρει, τὸν πρὸς τοὺς αὐτομόλους Σκύθας ἀγωνισόμενος πόλεμον. ἐξιόντι δὲ τῷ στρατοπέδῳ καὶ αὐτῷ δὲ τῷ βασιλεῖ τέρας ὤφθη τοιόνδε. ἀνθρώ-

---

14. Ibidem, pp. 194,8—195,20.
15. Ibidem, pp. 195, 20—201,3.

ството на римляните, защото било уговорено римляните да владеят напълно сигурно каквото имали по-рано, а на варварите било забранено да преминават реката и изобщо да нахлуват когато и да е в римските предели. След като сключил този мир, той се върнал в Константинопол.

14. Хуните прогонват готите отсам Дунава[598]

Докато тези работи се намирали в такова положение[599], срещу отвъддунавските скитски народи се надигнало някакво варварско племе, което по-рано не било известно, но тогава се явило внезапно. Наричали го хуни[600]. А това са или тези, които трябва да се назовават царски скити, или ония, за които Херодот казва, че като чипоноси и недъгави люде живеели при Истър, или пък изобщо [някои други], които преминали от Азия в Европа[601]. Пък и аз намерих[602] записано и следното. Кимерийският Босфор[603] бил превърнат в твърда земя от тинята, която свличал Танаис[604], и това им дало възможност да минат пешком от Азия[605] в Европа. Но като потеглили с конете, жените и децата си и с това, което носели, те нападнали скитите, които живеели отвъд Истър. Обаче те не можели изобщо да водят правилно сражение, нито умеели да нападат. Та как би могло да бъде другояче, когато те не били в състояние [дори] да стъпват здраво на земята, а живеели и спели все на конете си[606]. Но все пак извършвали огромно клане всред скитите, като ги обграждали и нападали, — а също така навременно отстъпвали, стреляйки от конете си. Тъй като правели често това, те докарали скитите до такова положение, че уцелелите от тях напуснали жилищата си и ги оставили за обитаване на хуните, а те самите избягали и минали на отсрещния бряг на Истър[607]. С протегнати ръце те молели да бъдат приети от императора, като обещавали да му бъдат верни и сигурни съюзници. Но началниците на гарнизоните на градовете край Истър отлагали разрешението на този въпрос, докато узнаят волята на императора. А Валент позволил да ги приемат, като предварително сложат оръжието си. Таксиарсите[608] и другите войскови началници пуснали варварите да минат при условие да ги препратят без оръжие в римските предели. Но тези [военачалници] нищо друго не вършели, а само избирали красиви жени и ловели хубави момчета за най-срамни цели или пък за да се сдобият с поселници и земеделци. Те само на тия неща обръщали внимание, а пренебрегвали всичко друго, което било от обща полза, и поради нехайността им повечето от варварите минали незабелязано с оръжията си. Щом стъпили на римска земя, те не си спомняли нито молбите, нито клетвите си. Цяла Тракия, Пеония[609] и земите чак до Македония и Тесалия били изпълнени с варвари, които грабели, каквото им попаднело.

15. Походът на Валент срещу готите и поражението при Одрин[610]

Но когато голяма опасност надвиснала над тамошните места, за случилото се бързо съобщили на императора. А той след като уредил както могъл работите с персите, отправил се бързо от Антиохия и дошъл в Константинопол, а оттам отишъл в Тракия, за

που τι σκῆνος ἐφάνη κατὰ τὴν ὁδὸν κείμενον, τὸ μὲν ἄλλο ἅπαν ἀκίνητον καὶ ἀπὸ κεφαλῆς μεμαστιγωμένῳ ἄχρι ποδῶν ἐοικός, μόνους δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀνεῳγμένους ἔχον, ἐμβλέποντας τοῖς πλησιάζουσιν. ἐπεὶ δὲ τοῖς ἐρωτῶσι τίς τε εἴη καὶ πόθεν, ἢ παρὰ τίνος ταῦτα πάθοι, παντάπασιν οὐδὲν ἀπεκρίνατο, τερατῶδες εἶναι νομίσαντες ἐπέδειξαν καὶ τῷ βασιλεῖ παριόντι. τοῦ δὲ τὰς αὐτὰς πεύσεις προσαγαγόντος οὐδὲν ἧττον ἄφωνος ἦν, οὔτε ζῆν νομισθεὶς διὰ τὸ πᾶν τὸ σῶμα ἀκίνητος εἶναι, οὔτε τεθνάναι τελέως, ἐπειδὴ ἐρρῶσθαι τὸ βλέμμα ἐδόκει. καὶ γέγονεν ἀφανὲς ἄφνω τὸ τέρας. τῶν οὖν περιεστώτων περὶ τὸ πρακτέον ἀπορουμένων συνέβαλλον οἱ τὰ τοιαῦτα ἐξηγεῖσθαι δεινοὶ τὴν ἐσομένην προμηνύειν τῆς πολιτείας κατάστασιν, ὅτι τε πληττόμενα καὶ μαστιγούμενα διατελέσει τὰ πράγματα, ψυχορραγοῦσιν ἐοικότα, μέχρις ἂν τῇ τῶν ἀρχόντων καὶ ἐπιτροπευόντων κακίᾳ τελέως φθαρείη. τοῦτο μὲν οὖν, ἐπιόντων ἡμῶν τὰ καθ'-έκαστα, σὺν ἀληθείᾳ φανήσεται προαγορευθέν· ὁ δὲ βασιλεὺς Οὐάλης ληϊζομένους ἤδη τὴν Θρᾴκην πᾶσαν τοὺς Σκύθας θεώμενος, ἔγνω τοὺς ἐκ τῆς ἑῴας σὺν αὐτῷ παραγενομένους καὶ μάχεσθαι μεθ'ἵππων ἐμπειροτάτους τῇ τῶν Σκυθῶν ἵππῳ πρότερον ἐπιπέμψαι. λαβόντες οὖν παρὰ τοῦ βασιλέως τὸ σύνθημα κατ'-ὀλίγους τῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως πυλῶν ἐξῄεσαν, καὶ τοὺς ἐκλείποντας Σκυθῶν τοῖς κοντοῖς περονῶντες πολλῶν ἡμέρας ἑκάστης ἔφερον κεφαλάς. ἐπεὶ δὲ ἡ τῶν ἵππων ταχυτὴς καὶ ἡ τῶν κοντῶν ἐπιφορὰ δύσμαχος εἶναι τοῖς Σκύθαις ἐδόκει, καταστρατηγῆσαι τὸ Σαρρακηνικὸν διενοήθησαν φῦλον. ἐνέδραν τινὰ κοίλοις ἐναποκρύψαντες τόποις τρεῖς ἑνὶ Σκύθας ἐπιέναι συνεῖδον Σαρρακηνῷ. καὶ ταύτης διαμαρτόντες τῆς πείρας, τῶν Σαρρακηνῶν διὰ τὸ τῶν σφετέρων ἵππων ταχὺ καὶ εὐάγωγον κατ'ἐξουσίαν ἀποφευγόντων, ἡνίκα ἂν πλῆθος ἐπιὸν ἴδοιεν, ἐπελαυνόντων δὲ σχολαίοις καὶ τοῖς κοντοῖς ἀναιρούντων, τοσοῦτος ἐγένετο Σκυθῶν φόνος ὥστε ἀπαγορεύσαντας αὐτοὺς ἐθελῆσαι περαιωθῆναι τὸν Ἴστρον καὶ σφᾶς ἐκδοῦναι τοῖς Οὔννοις μᾶλλον ἢ ὑπὸ Σαρρακηνῶν πανωλεθρίᾳ διαφθαρῆναι. καταλιπόντων δὲ αὐτῶν τοὺς περὶ Κωνσταντίνου τὴν πόλιν τόπους καὶ πορρωτέρω προελθόντων, γέγονεν εὐρυχωρία τῷ βασιλεῖ παραγαγεῖν εἰς τὸ πρόσω τὸ στράτευμα.

Σκοπουμένου δὲ αὐτοῦ τίνι δέοι τρόπῳ διαθεῖναι τὸν πόλεμον πλήθους ἐπικειμένου τοσούτου βαρβάρων, καὶ ἅμα τῇ τῶν ἀρχόντων βαρυνομένου κακίᾳ, καὶ παραλῦσαι μὲν αὐτοὺς διὰ τὸν περιέχοντα τὰ πράγματα σάλον ὀκνοῦντος, ἀποροῦντος δὲ τίσι τὰς ἡγεμονίας παραδοῦναι προσήκει μηδενὸς ἀξιόχρεω φαινομένου, καταλιπὼν Σεβαστιανὸς τὴν ἑσπέραν οἷα τῶν αὐτόθι βασιλέων διὰ νεότητα φρονεῖν ταὐτὰ πρὸς ἑαυτοὺς οὐκ ἀνεχομένων, ἀλλὰ ἐκδόντων ἑαυτοὺς εὐνούχων ἐπὶ τῷ κοιτῶνι τεταγμένων διαβολαῖς, εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν παρεγένετο.

Τοῦτο μαθὼν Οὐάλης, καὶ τὰς ἐν πολέμοις καὶ τῇ πάσῃ πολιτείᾳ τοῦ ἀνδρὸς ἀρετὰς ἐπιστάμενος, αἱρεῖται στρατηγὸν αὐτὸν καὶ τὴν ἡγεμονίαν τοῦ παντὸς πιστεύει πολέμου. ὁ δὲ πρὸς τὸ ἐκδεδιῃτημένον καὶ παντάπασιν ἐκμελὲς τῶν ταξιάρχων καὶ στρατιωτῶν ἀφορῶν, καὶ ὡς εἰς φυγὴν μόνον εἰσὶ γεγυμνασμένοι καὶ γυναικώδεις καὶ ἀθλίας εὐχάς, δισχιλίους ᾔτησεν, οὓς ἂν ἕλοιτο, δοθῆναι στρατιώτας αὐτῷ· πλήθους γὰρ ἡγεῖσθαι χαύνως ἠγμένων ἀνθρώπων μὴ ῥᾴδιον εἶναι, παιδαγωγῆσαι δὲ ὀλίγους καὶ εἰς τὸ ἀρρενωπὸν ἐκ τοῦ θήλεος ἀναγαγεῖν οὐ σφόδρα δύσκολον εἶναι, καὶ ἄλλως δὲ λυσιτελὲς μᾶλλον ἐν

да води война срещу бегълците скити. Когато императорът потеглил заедно с войската, станало следното предзнаменование. Появило се някакво човешко тяло, легнало на пътя, изобщо неподвижно, но от главата до петите наподобявало бичуван човек. Само очите му били отворени и гледали тия, които се приближавали. А когато на зададените въпроси, кой е той и от где е, или от кого е пострадал така, той нищо не отговорил, [хората] помислили, че е някакво чудовище и го показали на императора, който минавал оттам. А когато [императорът] му отправил същите въпроси, той останал също тъй безгласен, и изглеждало, че нито е жив, понеже тялото му било съвършено неподвижно, нито е напълно умрял, понеже погледът му като че ли бил жив. И видението изчезнало внезапно. И тъй понеже тези, които стояли наоколо, не знаели какво трябва да правят, то онези, които умеели да тълкуват такива неща, обяснявали, че то предсказва бъдещето положение на държавата: тя щяла да продължава да бъде наранявана, бичувана и щяла да прилича на умиращ, докато загинела съвършено поради порочността на властниците и на управниците. И наистина, след като разкажем всичко как стана по отделно, ще се окаже, че това е било вярно предсказание. Император Валент, като виждал, че скитите ограбват вече цяла Тракия, решил да изпрати срещу конницата на скитите най-напред тези[611], които дошли заедно с него от Изток, и тези, които били най-опитни в конни сражения[612]. И тъй след като императорът им дал знак, те излизали на малки групи от вратите на Константинопол, промушвали с копията си изостаналите назад скити, и всеки ден донасяли много глави. И понеже скитите видели, че мъчно могат да преодолеят бързината на конете и ударите на копията, те решили да надвият сарацинското племе с хитрост. Те се изпокрили в [разни] долове и се нагласили трима скити да нападат един сарацин. Но и тази измама не сполучила, понеже сарацините, щом виждали, че ги нападат мнозина неприятели, лесно избягвали с бързите си коне. Те подгонвали ония, които се движели бавно, и ги избивали с копията си. Тогава настанало толкова голямо клане на скити, че те се отчаяли и предпочели да преминат Истър и да се предадат на хуните, отколкото да бъдат напълно изтребени от сарацините. След като те напуснали местата около Константинопол и се отдалечили, императорът добил възможност да придвижи напред войската си.

Той обмислял[613] по какъв начин да се води войната, понеже голям брой варвари заплашвали [ромеите], а същевременно се намирал в затруднение поради порочността на началниците си. Поради бурята, която заплашвала държавата, той се колебаел да ги уволни, а и не знаел на кого да предаде управлението, понеже никой не му се виждал да заслужава доверие. В това време обаче Севастиан[614] напуснал Запада, понеже тамошните императори поради младостта си нямали единомислие помежду си, но се поддавали на интригите на евнусите-камердинери. Той дошъл в Константинопол.

Когато се научил за това, Валент го назначил за стратег и му поверил главното командване над цялата войска[615], понеже познавал неговите добри качества както през време на война, така и при

ὀλίγοις ἢ παντὶ κινδυνεύειν τῷ πλήθει. πείθει ταῦτα λέγων τὸν βασιλέα, καὶ λαβὼν αἵρεσιν οὐκ ἐκ τῶν ἐντεθραμμένων δειλίᾳ καὶ πρὸς τὸ φεύγειν γεγυμνασμένων οὓς ᾔτησεν εἵλετο, νεωστὶ δέ τινας ἐναριθμηθέντας τῷ στρατοπέδῳ καὶ σώματος ἀνατρέχοντας εὐφυΐᾳ καὶ προσέτι γε τῷ φύσει τεκμαίρεσθαι δυναμένῳ φαινομένους εἰς ὅπερ ᾑρέθησαν ἱκανούς. αὐτόθεν οὖν ἑκάστου τῆς φύσεως ἐπειρᾶτο, καὶ τῇ συνεχεῖ γυμνασίᾳ τὸ ἐνδέον ἐπλήρου, πειθομένους μὲν ἐπαινῶν καὶ δωρεαῖς ἀμειβόμενος, ἀπειθοῦσι δὲ σφοδρὸς καὶ ἀπαραίτητος εἶναι δοκῶν. οὕτω δὲ τοὺς σὺν αὐτῷ πρὸς πᾶσαν πολεμικὴν ἐπιστήμην ἀσκήσας τὰς μὲν τειχήρεις κατελάμβανε πόλεις, τῆς ἀσφαλείας ὅτι μάλιστα τοῦ στρατοπέδου ποιούμενος λόγον, ἐνέδραις δὲ συνεχέσι τοῖς προνομεύουσι τῶν βαρβάρων ἐπῄει, καὶ νῦν μὲν τῷ πλήθει τῶν λαφύρων εὑρίσκων βαρυνομένους ἀνῄρει, τῆς λείας γενόμενος κύριος, νῦν δὲ μεθύοντας, ἄλλους δὲ τῷ ποταμῷ λουομένους ἀπέσφαξεν. ὡς δὲ τὸ πολὺ τῶν βαρβάρων τοῖς τοιούτοις στρατηγήμασιν ἐδαπάνησε μέρος, καὶ τὸ λειπόμενον δέει τοῦ στρατηγοῦ τοῦ προνομεύειν ἀπέσχετο, φθόνος ἐξανίσταται κατ' αὐτοῦ μέγιστος. οὗτος δὲ ἔτικτε μῖσος, ἐντεῦθέν τε διαβολαὶ πρὸς τὸν βασιλέα, τῶν τοῦ ἄρχειν ἐκπεπτωκότων τοὺς κατὰ τὴν αὐλὴν εὐνούχους παρορμώντων εἰς τοῦτο. οὕτω δὴ τοῦ βασιλέως εἰς ἄλογον ὑποψίαν παρατραπέντος, Σεβαστιανὸς μὲν ἐδήλου κατὰ χώραν μένειν τῷ βασιλεῖ καὶ μὴ παραιτέρω προβαίνειν· οὐδὲ γὰρ εἶναι ῥᾷστον πλήθει τοσούτῳ πόλεμον ἐκ τοῦ προφανοῦς ἐπάγειν, ἀλλ' ἐκ περιδρομῆς καὶ λαθραίαις ἐπιθέσεσι τρίβειν τὸν χρόνον, ἕως ἂν σπάνει τῶν ἐπιτηδείων ἀπειπόντες ἢ παραδῶσιν αὑτούς, ἢ τῶν ὑπὸ Ῥωμαίους χωρίων ἀναχωρήσαιεν, τοῖς Οὕννοις ἐκδιδόντες τὸ καθ' ἑαυτοὺς μᾶλλον ἢ τοῖς ἐκ τοῦ λιμοῦ συμβαίνειν εἰωθόσιν οἰκτροτάτοις ὀλέθροις. ἀλλ' ἐκείνου ταῦτα παραινοῦντος, οἱ τἀναντία σπουδάζοντες ἐξιέναι μᾶλλον τὸν βασιλέα πανστρατιᾷ παρεκάλουν ἐπὶ τὸν πόλεμον ὡς ἤδη τῶν βαρβάρων ὡς ἐπίπαν ἀπολωλότων καὶ ἀκονιτὶ τοῦ βασιλέως τῇ νίκῃ παρισταμένου. κρατησάσης δὲ τῆς χείρονος γνώμης, ἐπειδὴ πρὸς τὸ χεῖρον ἦγεν ἡ τύχη τὰ πράγματα, τὸν στρατὸν ἅπαντα σὺν οὐδενὶ κόσμῳ πρὸς τὴν μάχην ἐξῆγεν ὁ βασιλεύς. οἷς ἀπαντήσαντες ἀπροφασίστως οἱ βάρβαροι, καὶ παρὰ πολὺ τῇ μάχῃ κρατήσαντες, μικροῦ μὲν ἅπαντας πανωλεθρίᾳ διέφθειραν· σὺν ὀλίγοις δὲ πεφευγότος εἴς τινα κώμην τοῦ βασιλέως, οὐκ οὖσαν τειχήρη, περιθέντες ὕλην πανταχόθεν τῇ κώμῃ καὶ πῦρ ἐνέντες τοὺς ἐν αὐτῇ συμφυγόντας μετὰ τῶν ἐνοικούντων ἐνέπρησαν, ὡς μηδὲ τῷ τοῦ βασιλέως σώματι δυνηθῆναί τινα παντάπασιν ἐπιστῆναι.

Τῶν δὲ πραγμάτων ἐπὶ λεπτοτάτης ἑστώτων ἐλπίδος, Βίκτωρ ὁ τοῦ Ῥωμαίων ἡγούμενος ἱππικοῦ, τὸν κίνδυνον ἅμα τισὶν ἱππεῦσι διαφυγών, ἐπὶ Μακεδονίαν τε καὶ Θεσσαλίαν ἐλάσας κἀκεῖθεν ἐπὶ Μυσοὺς καὶ Παίονας ἀναδραμών, αὐτόθι διατρίβοντι τῷ Γρατιανῷ τὸ συμβὰν ἀπαγγέλλει καὶ τὴν τοῦ στρατοπέδου καὶ τοῦ βασιλέως ἀπώλειαν. ὁ δὲ οὐ σφόδρα μὲν λυπηρῶς τὴν τοῦ θείου τελευτὴν ἤνεγκεν (ἦν γάρ τις ὑποψία πρὸς ἀλλήλους αὐτοῖς), ὁρῶν δὲ αὐτὸν οὐκ ἀρκοῦντα πρὸς τὴν διοίκησιν, Θρᾴκης μὲν ὑπὸ τῶν ἐφεστώτων ταύτῃ βαρβάρων κατεχομένης καὶ τῶν περὶ Μυσίαν καὶ Παιονίαν τόπων ὑπὸ τῶν ταύτῃ βαρβάρων ἐνοχλουμένων, τῶν δὲ περὶ τὸν Ῥῆνον ἐθνῶν ἀκωλύτως

всяка държавна работа. [Севастиан], с оглед на обстоятелството, че таксиарсите и войниците се били отклонили от военния живот и съвсем нехаели, като че ли били свикнали само да бягат и окаяно да се молят като жени, поискал да му бъдат дадени две хиляди души, които сам той да избере. Защото трудно било да се ръководи едно множество разпуснати войници, докато много лесно било да се възпитат малцина и да се промени женственият характер в мъжествен. И изобщо по-изгодно било да се изложат на опасност малцина, отколкото цялата войска. С тия думи той убедил императора и си избрал тия, които искал, не измежду боязливите и свикналите да бягат, а измежду ония, които били зачислени неотдавна във войската и се отличавали със стройно телосложение, така че от външния им вид могло да се заключи, че по природа те ще бъдат годни за това, за което били избрани. При това той веднага изпитвал характера на всякого и чрез постоянно упражнение допълвал това, от което били лишени, като похвалявал и награждавал с подаръци послушните, а към непослушните се показвал суров и неумолим. [Севастиан], като обучил по този начин своите хора на всякакво военно изкуство, настанил се в оградените със стени градове, понеже искал войската му да бъде по възможност на по-сигурно място. Същевременно устройвал често засади срещу ония варвари, които отивали за фураж, и веднаж избивал тия, които намирал натоварени с много плячка, като им я отнемал, а друг път посичал ония, които заварвал да пиянствуват или пък да се къпят в реката. С такива военни хитрини той унищожил голяма част от варварите, а останалата част от тях започнала да се въздържа да отива за фураж, понеже се страхували от стратега. Това възбудило извънредно голяма завист срещу него. От нея пък се породила омраза и оттук произлезли козни пред императора, понеже уволнените от служба подбуждали дворцовите евнуси към това. Когато императорът бил насочен по този начин към неоснователно подозрение, Севастиан предупредил императора да стои на мястото си и да не напредва повече. Той твърдял, че не било много лесно да се води открита война срещу толкова голямо множество, но трябвало да се печели време с обходни и тайни нападения, докато неприятелите се изтощат поради недостиг на храни, та или да се предадат, или да напуснат римските земи, предавайки се по-скоро на хуните, отколкото да измрат по най-жалък начин от глад. Обаче докато Севастиан му давал тоя съвет, противниците му подканяли императора по-скоро да влезе с цялата си войска в сражение, понеже по-голямата част от варварите били уж вече унищожени, и той лесно щял да спечели победата. Надделяло по-лошото мнение, защото съдбата повела държавните работи към лош край. Императорът излязъл да се сражава с цялата войска без никакъв ред. Варварите ги посрещнали веднага и ги победили напълно в сражението, като насмалко щели да избият всички до крак. А императорът избягъл с неколцина в някакво неукрепено със стени село. Варварите обградили отвред селото с дървен материал и като поставили огън, изгорили избягалите в селото заедно с неговите жители, така че никой не могъл по никакъв начин да се приближи до тялото на императора.

ταῖς πόλεσιν ἐπιόντων, αἱρεῖται τῆς βασιλείας κοινωνὸν Θεοδόσιον, ἐκ μὲν τῆς ἐν Ἰβηρίᾳ Καλλαικίας, πόλεως δὲ Καύκας ὁρμώμενον, ὄντα δὲ οὐκ ἀπόλεμον οὐδὲ ἀρχῆς στρατιωτικῆς ἄπειρον. ἐπιστήσας δὲ τοῖς κατὰ Θρᾴκην αὐτὸν καὶ τὴν ἑῴαν πράγμασιν αὐτὸς ἐπὶ Γαλάτας τοὺς ἑσπερίους ἐχώρει, τὰ αὐτόθι διαθήσων, εἰ οἷός τε γένοιτο.

16. Quomodo Modares barbaros confudit

Θεοδοσίου δὲ τοῦ βασιλέως κατὰ τὴν Θεσσαλονίκην διατρίβοντος, πολλοὶ πανταχόθεν κατὰ κοινὰς καὶ ἰδίας συρρέοντες χρείας τῶν προσηκόντων τυγχάνοντες ἀπηλλάττοντο. πλήθους δὲ πολλοῦ τῶν ὑπὲρ τὸν Ἴστρον Σκυθῶν, Γότθων λέγω καὶ Ταϊφάλων καὶ ὅσα τούτοις ἦν ὁμοδίαιτα πρότερον ἔθνη, περαωθέντων καὶ ταῖς ὑπὸ τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν οὔσαις πόλεσιν ἐνοχλεῖν ἀναγκαζομένων διὰ τὸ πλῆθος Οὔννων τὰ παρ' αὐτῶν οἰκούμενα κατασχεῖν, ὁ μὲν βασιλεὺς Θεοδόσιος ἐς πόλεμον πανστρατιᾷ παρεσκευάζετο· πάσης δὲ τῆς Θρᾴκης ὑπὸ τῶν εἰρημένων ἐθνῶν ἤδη κατειλημμένης, καὶ τῶν ἐπὶ τῇ φυλακῇ τῶν πόλεων καὶ τῶν αὐτόθι φρουρίων οὐδὲ ἐπὶ βραχὺ θαρρούντων ἔξω τῶν τειχῶν προελθεῖν, μήτι γε καὶ ἐν τοῖς ὑπαίθροις εἰς χεῖρας ἐλθεῖν, Μοδάρης ὢν μὲν ἐκ τοῦ βασιλείου τῶν Σκυθῶν γένους, οὐ πρὸ πολλοῦ δὲ πρὸς Ῥωμαίους αὐτομολήσας καὶ δι' ἣν ἐπεδείξατο πίστιν στρατιωτικῆς προβεβλημένος ἀρχῆς, ἐπί τινος ἀναβιβάσας λόφου τοὺς στρατιώτας, ὁμαλοῦ μὲν καὶ γεώδους, ἐκτεινομένου δὲ εἰς μῆκος καὶ πεδία μέγιστα ὑποκείμενα ἔχοντος, ἔλαθε μὲν τοὺς βαρβάρους τοῦτο πεποιηκώς, ἐπεὶ δὲ διὰ τῶν κατασκόπων ἔγνω πάντας ἐν τοῖς ὑποκειμένοις τῷ λόφῳ πεδίοις τοὺς πολεμίους ἀποχρησαμένους τῇ κατὰ τοὺς ἀγροὺς καὶ τὰς ἀτειχίστους κώμας εὑρεθείσῃ τροφῇ κεῖσθαι μεθύοντας, ἡσυχῇ παραγγέλλει τοὺς στρατιώτας ξίφη μόνα καὶ ἀσπίδας ἐπικομιζομένους, μείζονος δὲ ἢ βαρυτέρας ὑπεριδόντας ὁπλίσεως καὶ τοὺς συνασπισμοὺς τοὺς συνήθεις ἐάσαντας, ἐπελθεῖν τοῖς βαρβάροις ἤδη τῇ τρυφῇ παρειμένοις· οὗπερ γεγενημένου βραχύ τι τῆς ἡμέρας ἐπιθέμενοι τοῖς βαρβάροις οἱ στρατιῶται πάντας κατέσφαξαν, τοὺς μὲν οὐδὲ αἰσθανομένους, τοὺς δὲ ἅμα τῇ αἰσθήσει τρωθέντας, καὶ ἄλλους ἄλλοις θανάτου τρόποις ἀναιρεθέντας. ἐπεὶ δὲ τῶν ἀνδρῶν οὐδὲν ὑπελείφθη, τοὺς μὲν πεσόντας ἐσκύλευον, ἐπὶ δὲ τὰς γυναῖκας καὶ τοὺς παῖδας ὁρμήσαντες ἁμάξας μὲν εἷλον τετρακισχιλίας, αἰχμαλώτους δὲ ὅσους ἦν εἰκὸς ἐπὶ τοσούτων ἁμαξῶν φέρεσθαι, δίχα τῶν βάδην ταύταις ἀκολουθούντων καὶ ἐξ ἀμοιβῆς, οἷα φιλεῖ γίνεσθαι, τὰς ἀναπαύσεις ἐπ' αὐτῶν ποιουμένων. οὕτω τοῖς ἀπὸ τῆς τύχης πορισθεῖσι τοῦ στρατοῦ χρησαμένου, τὰ μὲν τῆς Θρᾴκης, εἰς ἔσχατον ἀπωλείας ἐλάσειν κινδυνεύσαντα, τέως ἦν ἐν ἡσυχίᾳ παρὰ πᾶσαν ἐλπίδα τῶν ἐν ταύτῃ βαρβάρων ἀπολομένων.

16. Ibidem, pp. 201, 4—202, 17.

Когато държавните работи висели на косъм, Виктор[616], началникът на римската конница, се измъкнал от опасността и с неколцина конника дошъл в Македония и Тесалия, а оттам бързо се отправил при мизите и пеоните[617]. Той съобщил на Грациан[618], който се намирал там, за случилото се — за гибелта на войската и императора. Грациан не се опечалил твърде много от смъртта на чичо си, понеже между тях съществувало някакво подозрение. Той виждал, че сам не може да се справи с управлението на държавата, тъй като Тракия била завзета от нахлулите варвари в нея, Мизия и Пеония били обезпокоявани от тамошните варвари, а народите около Рейн нападали безпрепятствено градовете. Затова той избрал за съимператор Теодосий[619], който произхождал от град Кавка[620] в иберийската област[621] Калекия[622] и бил доста воинствен и опитен във военното командване. [Грациан] го поставил за управител на Тракия и Изтока, сам после се отправил срещу западните галати, за да уреди тамошните работи, доколкото било възможно.

16. Модарис разбива варварите[623]

Докато император Теодосий пребивавал в Солун[624], мнозина се стичали отвред при него поради общи и частни нужди и като получавали това, на което имали право, си отивали. В това време големи пълчища от отвъддунавските скити, т. е. готи, тайфали[625] и други народи, които по-рано живеели заедно с тях, преминавали реката и били принудени да безпокоят подвластните на римляните градове, понеже голям брой хуни завзели населяваните от тях земи. Поради това Теодосий се готвел за война с цялата си войска. Цяла Тракия била вече завзета от казаните народи, и тези, които били на гарнизон в градовете и тамошните крепости, не се осмелявали да излизат дори на малко разстояние извън стените, за да не би някак да завържат сражение на открито. Тогава Модарис — който произлизал от царския род на скитите, бил преминал неотдавна към римляните и бил назначен за военачалник заради показаната от него вярност—изкачил войниците си на една височина, равна, некамениста, продълговата и с просторни полета под нея. Той извършил това скришом от варварите. След като узнал от съгледвачи, че всички неприятели, които били в полетата под височината, лежали пияни, понеже били злоупотребили с храната и питието, които намерили в полетата и неукрепените села, той заповядал на войниците си безшумно да вземат със себе си само мечове и щитове, без голямото или тежкото въоръжение и без обичайните си сгъстени редици, и така да нападнат варварите, които поради невъздържаността си се били вече отпуснали. Войниците изпълнили заповедта и нападнали през деня бързо варварите и ги избили всички: едни не почувствували нищо, други били прободени, докато още били на себе си, а трети били погубени по друг начин. Когато не останал нито един мъж, почнали да обират убитите, а когато се отправили към жените и децата, те взели четири хиляди коли заедно с толкова пленници, колкото намерили върху тях, като не се смятали ония, които следвали колите пешком и си почивали върху тях на смени,

17. Quomodo Westgothi imperatorem Theodosium vicerunt

Τῶν δὲ Αἰγυπτίων εἰς Μακεδονίαν ἀφικομένων καὶ τοῖς αὐτόθι τάγμασι συναφθέντων, τάξις μὲν ἦν τοῖς στρατεύμασιν οὐδεμία, οὐδὲ Ῥωμαίου διάκρισις ἢ βαρβάρου, πάντες δὲ ἀναμὶξ ἀνεστρέφοντο, μηδὲ ἀπογραφῆς ἔτι τῶν ἐν τοῖς στρατιωτικοῖς ἀριθμοῖς ἀναφερομένων φυλαττομένης. ἐφεῖτο δὲ τοῖς αὐτομόλοις, ἤδη τοῖς τάγμασιν ἐγγραφεῖσιν, εἰς τὴν οἰκείαν ἐπανιέναι καὶ ἑτέρους ἐκπέμπειν ἀνθ᾽ ἑαυτῶν, καὶ ὁπηνίκα ἂν αὐτοῖς δοκοίη, πάλιν ὑπὸ Ῥωμαίους στρατεύεσθαι. τοιαύτην ὁρῶντες οἱ βάρβαροι κρατοῦσαν ἐν τοῖς στρατιωτικοῖς τάγμασι ταραχὴν (οἵ τε γὰρ αὐτόμολοι πάντα ἐσήμαινον αὐτοῖς καὶ ἡ τῆς ἐπιμιξίας εὐρυχωρία) καιρὸν ἔχειν ᾠήθησαν ἐπιθέσθαι τοῖς πράγμασιν ἐν ἀμελείᾳ τοσαύτῃ κειμένοις. καὶ σὺν οὐδενὶ πόνῳ τὸν ποταμὸν διαβάντες καὶ μέχρι Μακεδονίας ἐλθόντες (ἐκώλυε γὰρ οὐδὲ εἷς, ἐνδιδόντων αὐτοῖς μάλιστα τῶν αὐτομόλων ἀκώλυτον, ἐφ᾽ ἅπερ ἐβούλοντο, τὴν διάβασιν) ἐπειδὴ καὶ τὸν βασιλέα μετὰ παντὸς αὐτοῖς ἀπαντήσαντα τοῦ στρατεύματος ᾔσθοντο, νυκτὸς οὔσης ἤδη βαθείας πῦρ ἀνακαιόμενον πολὺ θεασάμενοι, τεκμαιρόμενοί τε ὡς περὶ τὸν βασιλέα καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν εἴη τὸ φαινόμενον πῦρ, ἅμα δὲ καὶ παρὰ τῶν προσιόντων αὐτοῖς αὐτομόλων οὕτως ἔχειν τοῦτο μαθόντες, δρόμον ἀφῆκαν ἐπὶ τὴν τοῦ βασιλέως σκηνήν, ὑπὸ τοῦ πυρὸς ὁδηγούμενοι. συναραμένων δὲ καὶ τῶν αὐτομόλων αὐτοῖς, μόνοι Ῥωμαῖοι, καὶ τῶν αὐτομόλων ὅσοι παρῆσαν, ἀντέστησαν. ὀλίγοι δὲ πρὸς πολλῷ πλέονας οὐκ ἀρκέσαντες ἔδωκαν μὲν τῷ βασιλεῖ φυγῆς εὐρυχωρίαν, αὐτοὶ δὲ ἅπαντες ἔπεσον ἀνδρείως μαχόμενοι καὶ τῶν βαρβάρων πλῆθος ἄπειρον ἀνελόντες, εἰ μὲν οὖν ἐπεξῆλθον οἱ βάρβαροι τῷ προτερήματι καὶ τοὺς ἅμα τῷ βασιλεῖ φεύγοντας ἐδίωξαν, πάντως αὐτοβοεὶ πάντων ἂν ἐκράτησαν. ἐπεὶ δὲ ἀρκεσθέντες τῇ νίκῃ Μακεδονίας καὶ Θεσσαλίας ἐγένοντο κύριοι φυλάττοντος οὐδενός, αὐτοὶ μὲν ἀφῆκαν τὰς πόλεις, ἄχαρι πράξαντες εἰς αὐτὰς οὐδὲ ἕν, ἐλπίδι τοῦ φόρον τινὰ ἐξ αὐτῶν κομιεῖσθαι· μαθὼν δὲ ὁ βασιλεὺς ὡς ἐπὶ τούτοις τὴν ἀναχώρησιν ποιησάμενοι τὰ οἰκεῖα κατέλαβον, φυλακαῖς μὲν τὰ φρούρια καὶ τὰς τειχήρεις ἠσφαλίζετο πόλεις, αὐτὸς δὲ ἐπὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν ἤλαυνε, γράμματα πρὸς Γρατιανὸν στείλας τὸν βασιλέα, δι᾽ ὧν τὰ συμβεβηκότα ἐδήλου, καὶ ὡς δέοι τοῖς πράγμασιν εἰς ἔσχατον ἥκουσι κακοῦ μετὰ πάσης ἀμύνειν ταχυτῆτος. καὶ τοὺς γραμματηφόρους ἐπὶ τούτοις ἐξέπεμπεν, αὐτὸς δέ, ὡς οὐδενὸς λυπηροῦ ταῖς ἐν Μακεδονίᾳ πόλεσι καὶ Θεσσαλίᾳ συμβεβηκότος, ἐφίστη τοὺς τῶν δημοσίων πράκτορας φόρων εἰσπράξοντας τὸ τελούμενον εἰς πᾶσαν ἀκρίβειαν. καὶ ἦν ἰδεῖν, ὃ διὰ τὴν τῶν βαρβάρων φιλανθρωπίαν περιλελειμμένον ἦν, ἐκφορούμενον· οὐ γὰρ χρήματα μόνον ἀλλὰ καὶ γυναικεῖος κόσμος καὶ ἐσθὴς πᾶσα, μέχρι καὶ αὐτῆς ὡς εἰπεῖν τῆς τὴν αἰδῶ σκεπούσης, ὑπὲρ τῶν τεταγμένων ἐδίδοτο φόρων. καὶ ἦν πᾶσα πόλις καὶ πᾶς ἀγρὸς οἰμωγῆς καὶ θρήνων ἀνάμεστος, τοὺς βαρβάρους ἁπάντων ἀνακαλούντων καὶ τὴν ἐξ ἐκείνων ἐπισπωμένων βοήθειαν.

Καὶ τὰ μὲν Θεσσαλῶν καὶ Μακεδόνων ἐν τούτοις ἦν, ὁ δὲ βασιλεὺς Θεοδόσιος λαμπρὸς καὶ ὥσπερ ἐπὶ νίκῃ σεμνῇ θρίαμβον ἐκτελῶν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν εἰσῄει, τῶν μὲν κοινῶν ἀτυχημάτων οὐδένα ποιούμενος λόγον, συνεκτείνων δὲ τῷ τῆς πόλεως μεγέθει τὴν τῆς τρυφῆς ἀμετρίαν. ὁ δὲ βασιλεὺς Γρατιανὸς οὐ μετρίως ἐπὶ τοῖς ἀγγελθεῖσι συνταραχθεὶς στρατιὰν ἀρκοῦσαν ἐξέπεμψε, Βαύδωνι τῷ στρατηγῷ ταύτην παραδούς, ᾧ καὶ Ἀρβογάστην συνέ-

17. Ibidem, pp. 208, 20—211, 21.

както имали обичай да правят. След като войската използувала по този начин това, което съдбата й поднесла, работите в Тракия, които заплашвали да вземат крайно гибелен край, известно време вървели въпреки всяка надежда спокойно, понеже там варварите били унищожени.

17. Вестготите разбиват император Теодосий[626]

Когато египтяните дошли в Македония и били зачислени в тамошните отреди, всред войската не съществувал никакъв ред, нито разлика между ромеи и варвари, но всички живеели смесено, понеже още нямало списък на тези, които принадлежели към войнишките полкове. Позволено било на варварите-пришълци, зачислени вече в отредите, да се завръщат в отечеството си и да пращат други на мястото си, а когато намерят за добре, отново да служат като войници у ромеите[627]. Варварите, като виждали какво безредие царува всред войнишките отреди—те узнавали всичко както от пришълци, така и чрез широкото си общуване [с ромеите]—сметнали, че е дошло време, удобно за нападение, понеже работите в държавата се намирали в толкова голямо разстройство. Те преминали реката без никакво усилие и достигнали дори до Македония, понеже никой не ги възпирал, а особено пришълците-варвари не им пречели да преминават безпрепятствено там, където искат. Понеже узнали, че императорът идва да ги посрещне с цялата си войска, те когато видели късно през нощта, че гори голям огън, заключили, че при запаления огън се намирал императорът със своята свита. А когато узнали от дошлите при тях пришълци, че това е така, спуснали се тичешком към палатката на императора, насочвайки се по огъня. Понеже и пришълците-варвари преминали на тяхна страна, противопоставили им се само римляните и тези пришълци-варвари, които им останали верни. Но те били малцина, та не били достатъчно силни срещу по-големия брой неприятели, затова дали възможност на императора да избяга, а те самите паднали всички, като се сражавали храбро и избили несметно множество варвари. Ако варварите бяха използували победата си и бяха преследвали бягащите заедно с императора, те са щели да завладеят изцяло всичко при първото си нападение. Но те се задоволили с победата си и станали господари на незащитената от никого Македония и Тесалия, а оставили градовете, без да им сторят никаква пакост, като се надявали да получат някакъв данък от тях. А императорът, когато узнал, че варварите поради това се оттеглили и прибрали в родината си, подсигурил с гарнизон крепостите и защитените със стени градове, а сам потеглил за Константинопол и изпратил писмо до император Грациан, с което му съобщавал за случилото се и изтъквал, че трябва да дойде на помощ с най-голяма бързина поради влошеното положение на държавата. Той изпратил писмоносците с тези съобщения, а сам наредил държавните бирници да съберат дължимия данък с голяма взискателност, като че ли нищо лошо не се било случило с градовете на Македония и Тесалия. Тогава могло да се види, как се изнася оттам и това, което било изоставено поради

πεμψεν· ἄμφω δὲ ἦσαν Φράγκοι τὸ γένος, εὖνοί τε σφόδρα Ῥωμαίοις καὶ χρημάτων ὡς μάλιστα ἀδωρότατοι καὶ περὶ τὰ πολέμια φρονήσει καὶ ἀλκῇ διαφέροντες. τούτων ἅμα τῇ στρατιᾷ τοῖς κατὰ Μακεδονίαν καὶ Θεσσαλίαν ἐπιστάντων χωρίοις, οἱ τὰ τῇδε νεμόμενοι Σκύθαι ἐκ προοιμίου τοῦ φρονήματος τῶν ἀνδρῶν καὶ τῆς προαιρέσεως συναισθόμενοι, παραχρῆμα τῶν τόπων ἐκστάντες ἐπὶ τὴν Θρᾴκην ἐπαλινδρόμουν πεπορθημένην ὑπ᾽ αὐτῶν πρότερον, καὶ ὅ τι πράξαιεν ἀποροῦντες ἐπὶ τὴν ὁμοίαν τῇ πρότερον ἐφέροντο πεῖραν καὶ τοῖς αὐτοῖς παράγειν τὸν βασιλέα Θεοδόσιον ἐπεχείρουν· αὐτομόλους γὰρ ἔπεμπον ὡς αὐτὸν ἐλαχίστους, εὔνοιαν καὶ συμμαχίαν καὶ πᾶν τὸ προσταττόμενον ὑπισχνουμένους· καὶ ἐπειδὴ ταῦτα λέγουσι πιστεύσας ἐδέχετο καὶ οὐδὲ ἡ πρώτη πεῖρα δέδωκεν αὐτῷ τὸ λυσιτελοῦν ἰδεῖν, ἐπηκολούθησαν καὶ ἐπὶ τούτοις ἕτεροι, καὶ πάντας προσίετο, καὶ πάλιν ἐπὶ τοῖς αὐτομόλοις τὰ πράγματα ἦν διὰ τὴν τοῦ βασιλέως ἠλιθιότητα.

18. Theodosius Scyros et Carpodacas in fugam vertit

Ὁ δὲ ὡς Θεοδόσιον ἔδραμεν ἀρτίως ἀπαλλαγέντα νόσου τὸν βίον αὐτῷ καταστησάσης εἰς ἀμφίβολον. ὁ δὲ φιλοφρόνως μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ βαρβάρων ἐδέξατο, πόρρω που τῆς Κωνσταντινουπόλεως προελθών, καὶ παραχρῆμα τελευτήσαντα ταφῇ βασιλικῇ περιέστειλε. τοσαύτη δὲ ἦν ἡ περὶ τὴν ταφὴν πολυτέλεια ὥστε τοὺς βαρβάρους ἅπαντας καταπλαγέντας τῇ ταύτης ὑπερβολῇ, τοὺς μὲν Σκύθας ἐπανελθεῖν οἴκαδε καὶ μηκέτι Ῥωμαίοις παρενοχλεῖν, τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ βασιλέως θαυμάσαντας, ὅσοι δὲ ἅμα τῷ τελευτήσαντι παρεγένοντο, τῇ τῆς ὄχθης φυλακῇ προσεγκαρτερήσαντας ἐπὶ πολὺ κωλῦσαι τὰς κατὰ Ῥωμαίων ἐφόδους. ἐν ταὐτῷ δὲ καὶ ἄλλα προσεγίνετο τῷ Θεοδοσίῳ τύχης πλεονεκτήματα· Σκύρους γὰρ καὶ Καρποδάκας Οὔννοις ἀναμεμιγμένους ἠμύνατο, καὶ ἐλαττωθέντας τῇ μάχῃ περαιωθῆναι τὸν Ἴστρον καὶ τὰ οἰκεῖα καταλαβεῖν συνηνάγκασεν. ἐκ τούτου τοιγαροῦν ἀναθαρρῆσαι τοὺς στρατιώτας συνέβη, καὶ ἔδοξέ πως βραχὺ γοῦν ἐκ τῶν προλαβόντων δυστυχημάτων ... ἀνενεγκεῖν, ἀνιέναι τε καὶ γεωργοῖς τὴν ἐκ τῆς γῆς ἐπιμέλειαν καὶ ὑποζυγίοις καὶ θρέμμασι ν. μὴν ἄφοβον.

19. De clade Oidothei

Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς Θεοδόσιος οὕτω πως ἔδοξεν ἰᾶσθαι τὰ ἐλαττώματα. Πρόμωτος δὲ ὁ στρατηγὸς τῶν κατὰ Θρᾴκην πεζῶν Οἰδοθέῳ, δύναμιν συναγαγόντι πλείστην οὐ μόνον ἐκ τῶν Ἴστρῳ προσοίκων ἐθνῶν ἀλλὰ καὶ τῶν πορρωτάτω που καὶ ἀγνώστων, καὶ ἐπελθόντι στρατιᾷ καὶ περαιουμένῳ τὸν

---

18. Ibidem, pp. 213, 7—214, 2.
19. Ibidem, p. 214, 3—10.

човеколюбието на варварите. Не само пари, но и женски накити и всякакви дрехи, дори, така да се каже, и дрехата, която покривала срамните части, била давана за [изплащане на] определените данъци. И всеки град и всяко селище се изпълнили с плач и ридание, като всички призовавали варварите и дирели помощ от тях.

И тъй докато тесалийците и македонците се намирали в такова тежко положение, император Теодосий влязъл[628] бляскаво в Константинопол като триумфатор, който бил спечелил някаква славна победа. Той не казал нито дума за нещастията на държавата, но заедно с бързия растеж на града увеличавал и прекомерния му разкош. Император Грациан, обезпокоен твърде много от известията, изпратил достатъчна войска под началството на стратега Баудон, заедно с когото изпратил и Арбогаст. И двама били по род франки, които били силно привързани към римляните, никак не се подкупвали с пари и се отличавали с разум и храброст във военните действия. След като те пристигнали заедно с войските си в Македония и Тесалия, скитите, които се разпореждали с тамошните работи, почувствували от самото начало ума и решителността им. Те напуснали веднага тези места и се завърнали в Тракия, която била опустошена по-рано от тях. И понеже не знаели, какво да правят, прибягнали до измама, подобна на по-раншната, и се опитали да подведат по същия начин император Теодосий. Те изпращали при него най-незначителни пришълци-варвари, които му обещавали да бъдат благосклонни, да влязат в съюз с него и да изпълнят всичко, каквото заповяда. А той, като повярвал на техните думи, ги приел. Понеже не бил извлякъл достатъчно поука от по-раншния опит, последвали и други [пришълци], и той приемал всички. И отново, поради глупостта на императора, държавата зависела от пришълците-варвари.

18. Император Теодосий отблъсва скирите и карподаките[629]

[Атанарих][630] избягал при император Теодосий, който току-що бил оздравял от болест, която била поставила живота му в опасност. Той го приел любезно заедно с придружаващите го варвари, като го посрещнал доста далеч от Константинопол. А когато [Атанарих] умрял наскоро, [императорът] го погребал царски. Погребението било извършено с такова великолепие, че всички варвари се смаяли от прекомерния разкош. Скитите се завърнали по домовете си и повече не безпокоели ромеите, като се възхищавали от благородството на императора. А всички онези, които били дошли заедно с починалия, дълго време залягали да пазят брега и възпирали нападенията срещу ромеите. През същото време щастието дало на Теодосий и други придобивки. Той отблъснал размесените с хуни скири[631] и карподаки[632] и като ги победил в сражение, принудил ги да се оттеглят отвъд Истър и да се отправят за своите селища. Поради това войниците се насърчили отново и изглеждало, че се съвзели малко от сполетелите ги по-рано нещастия. И земеделците се възвърнали да обработват земята, а впрегатният добитък и домашните животни могли без страх да пасат.

π ταμόν, ἀπαντήσας πεζῇ τε καὶ ποταμίαις ναυσὶ τοσοῦτον εἰργάσατο φόνον ὥστε καὶ τὸν ποταμὸν πλησθῆναι νεκρῶν καὶ τοὺς ἐν γῇ πεσόντας μὴ ῥᾳδίως ἀριθμηθῆναι.

20. Promotus cum dolo Greutungos vicit

Ὑπὸ δὲ τοὺς αὐτοὺς χρόνους ἔθνος τι Σκυθικὸν ὑπὲρ τὸν Ἴστρον ἐφάνη πᾶσιν ἄγνωστον τοῖς ἐκεῖσε νομάσιν· ἐκάλουν δὲ Γροθίγγους αὐτοὺς οἱ ταύτῃ βάρβαροι. πλῆθος τοίνυν ὄντες καὶ ὡπλισμένοι κατὰ τὸ δέον, καὶ προσέτι γε ῥώμῃ διαφέροντες, ῥᾷστα διαδραμόντες τοὺς ἐν μέσῳ βαρβάρους παρ᾽ αὐτὴν ἐληλύθασι τοῦ Ἴστρου τὴν ὄχθην, καὶ τὴν διάβασιν αὐτοῖς ᾔτουν ἐπιτραπῆναι τοῦ ποταμοῦ. Πρόμωτος δὲ τὴν τῶν ἐκεῖσε στρατοπέδων ἐπιτετραμμένος ἀρχήν, συμπαρατείνας ἐπὶ μήκιστον τῇ ἠϊόνι τοῦ ποταμοῦ τὰ στρατόπεδα τὴν πάροδον τοῖς βαρβάροις ἀπέκλειε.. ταῦτα δὲ πράττων καὶ ἐφ᾽ ἑτέραν ὁδὸν ἦλθε τοιάνδε. συγκαλέσας τῶν αἰσθανομένων τῆς ἐκείνων διαλέκτου τινάς, οἷς μάλιστα ἐγνώκει τὰ τοιαῦτα θαρρεῖν, ἐπὶ προδοσίᾳ καθεῖναι λόγους τοῖς βαρβάροις τούτοις ἀφίησιν. οἱ δὲ ὑπὲρ τοῦ δοθῆναι τὸν Ῥωμαίων στρατηγὸν μετὰ τοῦ στρατεύματος ἁδρὸν ἀπῄτουν μισθόν. τῶν δὲ βαρβάρων πρὸς τὸ τοῦ μισθοῦ πλῆθος ἀρκεῖν οὐ φησάντων, πίστιν τοῖς οἰκείοις λόγοις ἐμποιοῦντες οἱ ἐσταλμένοι παρὰ τοῦ στρατηγοῦ τοῖς ἐξ ἀρχῆς προταθεῖσιν ἐπέμενον, σμικρῦναι κατά τι τὸ κέρδος οὐκ ἀνεχόμενοι. συνδραμόντων δὲ εἴς τι ποσὸν ἀμφοτέρων, ἐγίνοντο μὲν ἐν παραβύστῳ περὶ προδοσίας συνθῆκαι, καὶ συνεδόκει μέρος μέν τι τοῦ μισθοῦ παραχρῆμα κομίσασθαι τοὺς προδότας, τὸ δὲ λειπόμενον τῷ καιρῷ φυλάξαι τῆς νίκης. ἐπεὶ δὲ καὶ ὅπως ἀρθῆναι τὰ σημεῖα ἔδει καὶ τὸν καιρὸν ἔταξαν καθ᾽ ὃν ἐχρῆν τὰς προδοσίας εἰς ἔργον ἐλθεῖν, ἀπαγγέλλουσι τῷ στρατηγῷ τὸ συγκείμενον, καὶ ὡς νυκτὸς ἐπιγενομένης οἱ βάρβαροι μέλλοιεν ἔργου τε ἅπτεσθαι καὶ τὴν διάβασιν κατὰ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ ποιεῖσθαι στρατεύματος. οἱ μὲν οὖν βάρβαροι τὸ τῆς δυνάμεως ἀκμαιότατον πλήθει μονοξύλων ἐμβιβάσαντες ἔταξαν πρῶτον διαβῆναι καὶ τοῖς στρατιώταις ἔτι καθεύδουσιν ἐπελθεῖν, εἶτα ἐπὶ τούτοις τοὺς ἐν ἰσχύϊ μέσην ἔχοντας τάξιν, ὡς ἂν τοῖς πρώτοις ἤδη τῆς ἐπιθέσεως ἀρξαμένοις συνεπιλάβοιντο, καὶ οὕτως ἑξῆς τὴν ἄχρηστον ἅπασαν ἡλικίαν, ἐπὶ κατωρθωμένοις ἤδη πράγμασιν ὡραΐζεσθαι μέλλουσαν. ὁ δὲ στρατηγὸς Πρόμωτος ἐκ τῶν ἐπὶ προδοσίᾳ σταλέντων ἅπαντα ταῦτα προδιδαχθεὶς πρὸς τὰ τοῖς βαρβάροις σκεφθέντα παρεσκευάζετο, τὰς ναῦς ἀντιπρώρους στήσας ἀλλήλαις, καὶ τὸ μὲν βάθος πλοίοις τρισὶ πληρώσας, φροντίσας δὲ μήκους ὅτι μάλιστα πλείονος ἐπὶ σταδίους εἴκοσι τοῦ ποταμοῦ τὴν ἠϊόνα κατέλαβε, τοῖς ἐναντίοις ἐπὶ τοῦτο τὴν διάβασιν ἀποκλείων, τοῖς δὲ λοιποῖς ἀπαντῶν μονοξύλοις ἤδη διαβαίνειν ἐπιχειροῦσι, καὶ οἷς ἐνετύγχανε καταδύων. ἀσελήνου δὲ τῆς νυκτὸς οὔσης ἀγνοοῦντες οἱ βάρβαροι τὴν τῶν Ῥωμαίων παρασκευὴν ἔργου τε ἥπτοντο καὶ σιγῇ καὶ ἡσυχίᾳ πολλῇ τοῖς μονοξύλοις ἐνέβαινον, ἀγνοεῖν πάντῃ τὰ βεβουλευμένα τοὺς Ῥωμαίους ἡγούμενοι. τῶν δὲ σημείων ἀρθέντων οἱ τὴν προδοσίαν μηχανησάμενοι, τῷ στρατηγῷ προμηνύσαντες ἕκαστα καὶ ἁρμοσάμενοι τῇ τῶν πολεμίων παρασκευῇ, ταῖς τε ναυσὶ μεγάλαις οὔσαις καὶ εἰρεσίᾳ καρτερωτάτῃ χρωμέναις ἐπέπλεον καὶ τὰ προστυγχάνοντα πάντα κατέδυον, οὐδενὸς τῶν ἀποπιπτόντων διὰ τὸ τῆς πανοπλίας βάρος οἵου τε γενομένου σωθῆναι. τὰ δὲ τοὺς ταῖς ναυσὶ περιπλέοντας διαφυγόντα μονόξυλα, καὶ τοῖς εἰς μῆκος ἠγμένοις πλοίοις περιπεσόντα, παντὶ τῷ προσπεσόντι βαλλόμενα σὺν αὐτοῖς ἀπώλετο τοῖς ἀνδράσιν, οὐδενὸς ὑπερβῆναι τὸ τῶν Ῥωμαϊκῶν πλοίων διάφραγμα δυνηθέντος. φόνου δὲ πολλοῦ γενομένου καὶ οἷος οὔπω πρότερον ἐν ναυμαχίᾳ συνέβη, σωμάτων μὲν ὁ ποταμὸς ἐπληροῦτο καὶ ὅπλων ὅσα φύσιν εἶχεν ὑπὲρ

---

20. Ibidem, pp. 218, 13--221, 11.

19. Разбиването на остгота Одотей[633]

Император Теодосий така мислел да поправи щетите. Промот, стратегът на пехотните войски в Тракия[634], присрещнал с пехота и речни кораби Одотея[635], който бил събрал голяма войска не само от живущите край Истър, но и от далечните и неизвестни племена. С тая войска [Одотей] дошъл при реката[636] и преминал. [Промот обаче] извършил такова голямо клане, че дори реката се изпълнила с трупове, а падналите на земята не могли лесно да се преброят.

20. Промот разбива с измама гротингите[637]

По същото време отвъд Истър се появило някакво скитско племе, съвсем непознато на тамошните жители. Местните варвари ги наричали гротинги[638]. И тъй, понеже били многобройни, въоръжени както трябва и при това много силни, те се спуснали много лесно през варварските земи, дошли до самия бряг на Истър и помолили да им се позволи да преминат реката. Промот[639], комуто било поверено командването на тамошните войски, разположил тия войски по брега на реката на голямо протежение и така попречил на варварите да преминат. При това той намислил да направи следното. След като повикал неколцина, които разбирали езика на варварите и на които най-много се доверявал, че могат да свършат такива неща, той ги изпратил да направят на тези варвари предложение за предателство, като им поискал голямо възнаграждение, за да предадат ромейския стратег заедно с войската му. А когато варварите казали, че размерът на възнаграждението надвишава техните възможности, изпратените от стратега лица, за да вдъхнат доверие в думите си, настоявали на първоначалното си предложение, като не се съгласявали да намалят с нещо печалбата си. След като и двете страни се спогодили за размера на сумата, те сключили тайно договор за предателство и решили предателите веднага да получат една част от възнаграждението, а останалата да им се запази за времето, когато варварите победят. След като определили, как трябва да бъде даден знакът, както и времето, когато трябвало да се проведе на дело предателството, те съобщили на стратега уговореното [и го осведомили, че] при настъпването на нощта варварите щели да се заловят за работа и щели да преминат [реката] срещу ромейската войска. Тогава варварите натоварили най-силната част от войската си на многобройни еднодръвки, като ѝ заповядали да премине най-напред и да нападне войниците, докато още спят. После натоварили по-слабите, за да подкрепят първите, които били започнали вече нападението, а след тях — всички негодни за бой, които щели да се кичат с извършените вече подвизи. А пък стратегът Промот предварително бил научил всичко това от ония, които бил изпратил уж да извършат предателство, и се приготвил съобразно с плановете на враговете. Той поставил корабите обърнати с носовете си едни срещу други и запълнил дълбочината с по три по-малки кораба. А като се стремял да има колкото може по-дълъг фронт, той завзел до двадесет стадии от брега на реката. Тъй той

τοῦ ὕδατος αἰωρεῖσθαι, εἰ δέ πού τινες οἷοί τε γεγόνασι διαβῆναι νηχόμενοι, τοῖς περὶ τὴν ἠϊόνα τοῦ ποταμοῦ παροῖς ἐμπεσόντες ἀπώλοντο. τοῦ δὲ ἀκμάζοντος παντὸς ἐν τοῖς βαρβάροις διαφθαρέντος, ἐπὶ τὴν λείαν ἐχώρουν οἱ στρατιῶται, παιδάρια μὲν ἀπάγοντες καὶ γύναια, καὶ τῆς ἀποσκευῆς γενόμενοι κύριοι. τότε δὴ καὶ ὁ στρατηγὸς Πρόμωτος οὐ πόρρω που τὸν βασιλέα Θεοδόσιον ὄντα μετακαλέσας ἐποιεῖτο μάρτυρα τοῦ κατορθώματος. ὁ δὲ τῶν αἰχμαλώτων τὸ πλῆθος καὶ τὸν ὄγκον τῶν λαφύρων τεθεαμένος ἀνῆκέ τε τοὺς αἰχμαλώτους ἀδέτους καὶ δωρεαῖς ἐφιλοφρονεῖτο, διὰ τῆς τοιαύτης φιλανθρωπίας εἰς τὸ αὐτομολῆσαι προτρέπων, καὶ ἄλλως εἰς τὸν κατὰ Μαξίμου συνοίσοντάς οἱ πόλεμον. ὁ μὲν οὖν Πρόμωτος ἐπέμενε τῇ τῆς Θρᾴκης ἐφεστὼς φυλακῇ καὶ πρὸς τὸν εἰρημένον πόλεμον ἐν παραβύστῳ γινόμενος εὐτρεπής.

21. De gestis Gerontii ad civitatem Tomis

Πόλις ἔστιν ἐν τῇ κατὰ Θρᾴκην Σκυθίᾳ Τομεὺς ὀνομαζομένη. τῶν ἐνιδρυμένων ταύτῃ στρατιωτῶν ἡγεῖτο Γερόντιος, ἀνὴρ καὶ ῥώμῃ σώματος καὶ πρὸς πᾶσαν πολεμικὴν χρείαν ἀρκῶν. ἦσαν δὲ πρὸ ταύτης τῆς πόλεως ὑπὸ βασιλέως ἀριστίνδην ἐνστάντες βάρβαροι, τῇ τε τῶν σωμάτων ἀνατρέχοντες εὐφυΐᾳ καὶ ἀνδρίᾳ πολὺ τῶν ἄλλων διαφέροντες. οὗτοι καὶ σιτήσεων ὑπὲρ τοὺς στρατιώτας καὶ ἄλλων παρὰ βασιλέως ἠξιωμένοι δωρεῶν οὐκ εὐνοίᾳ τὰς εἰς αὐτοὺς ἀμείβεσθαι διενοοῦντο τιμάς, ἀλλὰ τῇ εἰς τὸν ἄρχοντα ὑπεροψίᾳ καὶ τῇ περὶ τοὺς στρατιώτας καταφρονήσει. ταύτης αὐτῶν αἰσθανόμενος τῆς προαιρέσεως ὁ Γερόντιος, καὶ ὡς ἐγχειρῆσαι διανοοῦνται τῇ πόλει καὶ συνταράξαι τὰ καθεστῶτα, κοινοῦται τῶν στρατιωτῶν τοῖς φρονήσει μάλιστα διαφέρουσιν, ἐπεξελθεῖν τῇ τῶν βαρβάρων ἀσελγείᾳ καὶ ὕβρει βουλόμενος. ὡς δὲ διὰ δειλίαν ἑώρα ὀκνοῦντας καὶ αὐτὸ τὸ κίνημα τῶν βαρβάρων δεδιότας, ἀναλαβὼν τὰ ὅπλα καὶ τῶν ὑπασπιστῶν σφόδρα εὐαριθμήτους παντὶ τῷ τῶν βαρβάρων ἀντετάττετο πλήθει, καὶ τὰς πύλας ἀναπετάσας ἀπήντα, τῶν στρατιωτῶν ἢ καθευδόντων ἔτι καὶ τῷ ὄκνῳ πεπεδημένων, ἢ πρὸς τὸ τεῖχος ἀναδραμόντων καὶ τὰ γινόμενα θεωμένων. τοῖς δὲ βαρβάροις ἐπῄει γελᾶν τὴν τοῦ Γεροντίου παραφροσύνην, καὶ θανατᾶν οἰόμενοι τὸν ἄνθρωπον ἔπεμπον αὐτῷ τοὺς ἐν ἑαυτοῖς ἀλκῇ διαφέροντας. ὁ δὲ τῷ πρώτον ἐπελθόντι συμπλακεὶς καὶ τὴν ἀσπίδα συντόμως χειρίσας ἐμάχετο καρτερῶς, ἄχρις ὅτε τῶν ὑπασπιστῶν τις, ἰδὼν συμπεπλεγμένους αὐτοὺς ἀλλήλοις, ἀπέκοψε τῷ ξίφει τοῦ βαρβάρου τὸν ὦμον καὶ τοῦ ἵππου κατήγαγε. καταπλαγέντων δὲ τῶν βαρβάρων τὸ τοῦ ἀνδρὸς ἀνδρεῖόν τε ἅμα καὶ θαρραλέον, ἅμα τε ὁ Γερόντιος ἄλλοις τῶν πολεμίων ἐπῄει, καὶ θεωροῦντες οἱ ἐκ τοῦ τείχους τὰ πραττόμενα παρὰ τοῦ σφῶν στρατηγοῦντος ἀνεμνήσθησαν τοῦ Ῥωμαίων ὀνόματος, καὶ ἐπεξελθόντες ἤδη καταπεπληγμένους τοὺς ἐκπεσόντας κατέσφαξαν· τοὺς δὲ ἀποδράντας ἐδέχετο παρὰ Χριστιανῶν τιμώμενον οἰκοδόμημα, νομιζόμενον ἄσυλον. ὁ μὲν οὖν Γερόντιος τῶν ἐπηρτημένων τὴν Σκυθίαν ἐλευθερώσας κινδύνων, καὶ τῶν ἐπαναστάντων αὐτῇ βαρβάρων ἀνδρίας ὑπερβολῇ καὶ μεγαλοψυχίᾳ κρατήσας, τὰς παρὰ τοῦ βασιλεύοντος ἀμοιβὰς προσεδέχετο· Θεοδόσιος δὲ ὁ βασιλεὺς οὐ μετρίως ἀγανακτήσας ὅτι βάρβαροι τοσαύτης ἠξιωμένοι παρ᾽ αὐτοῦ τιμῆς ἀνῃρέθησαν, εἰ καὶ τοῖς πράγμασιν ἔτυχον λυμηνάμενοι, συναρπάζει τε τὸν Γερόντιον παραχρῆμα καὶ λόγον τῆς ὑπὲρ Ῥωμαίων ἀριστείας ἀπῄτει. τοῦ δὲ καὶ τὴν κατὰ Ῥωμαίων αὐτῶν ἐπανάστασιν ἀπελέγχοντος, διεξιόντος τε τὰς ἁρπαγὰς καὶ τὴν τῶν οἰκητόρων ἀπώλειαν, τούτων μὲν οὐδενὶ προσεῖχεν ὁ βασιλεύς, ἐνίστατο δὲ τῷ μὴ διὰ τὸ κοινῇ λυσιτελὲς ἀλλ᾽ ἐπιθυμίᾳ τῶν παρὰ βασιλέως αὐτοῖς δεδωρημένων, ὡς ἂν μὴ ἐλεγχθείη τοῦτα κερδάνας, ἐκποδὼν αὐτοὺς ἐθελῆσαι ποιῆσαι. τοῦ δὲ

---

21. Ibidem, pp. 221, 13—223, 16.

щял да спре преминаването на неприятелите, а ония, които се опитват вече да преминат с еднодръвки и които пресрещне, щял да потопи. Тъй като нощта била безлунна, и варварите не знаели за приготовленията на ромеите, те се заловили за работа и се качили на еднодръвките с голямо мълчание и тишина, като мислели, че ромеите не знаят нищо за техните намерения. Когато знакът бил даден, устроителите на предателството предупредили стратега за всичко, и ромеите се нагодили според приготовленията на неприятелите. Техните големи кораби заплували с най-голяма бързина срещу варварите и потопявали всичко, каквото срещнели. Никой от скочилите във водата не могъл да се спаси поради тежкото си въоръжение. Някои еднодръвки се изплъзнали от [ромеите], които плували около тях с корабите, но те се натъкнали на наредените по протежение на брега по-малки кораби, били удряни от всеки, който им се изпречвал, и загивали с целия си екипаж, без да може някой да премине преградата на ромейските кораби. Така станала голяма сеч, каквато по-рано не се била случвала при сражение с кораби, реката се изпълнила с трупове и оръжия, които били направени от такъв материал, че могли да плуват над водата. Ако някои успявали някак да преминат с плаване, те попадали на наредените около брега на реката войници и така загивали. Когато бил погубен цветът на варварската войска, войниците се втурнали да плячкосват, като отвеждали деца и жени и завладявали багажа на варварите. Тогава именно и стратегът Промот повикал императора Теодосий, който се намирал някъде недалеч, и го направил свидетел на подвига си. А той, като видял големия брой пленници и грамадната плячка, оставил пленниците неоковани и се отнесъл към тях благосклонно, като им давал подаръци и с такова човеколюбие ги подбуждал да минат доброволно към него и изобщо да му помагат във войната срещу Максим[640]. И тъй Промот останал началник на гарнизоните в Тракия и бил тайно приготвен за тази война.

21. Подвигът на Геронтий пред град Томи[641]

В Скития, която граничи с Тракия, се намира град, наречен Томевс[642]. Началник на тамошния гарнизон бил Геронтий, който се отличавал с телесна сила и бил годен за всякаква военна служба. Пред този град имало знатни варвари, оставени от императора, които се отличавали с красотата си и превъзхождали другите с голямата си храброст. Ако и да били удостоявани от императора с храна и други подаръци повече отколкото останалите войници, те не мислели да се отплатят за оказаната чест с преданост, но се отнасяли с пренебрежение към началника си и с високомерие към ромейските войници. Когато забелязал това тяхно държане и намерението им да нападнат града и да смутят установения ред, Геронтий съобщил на ония от войниците, които най-много се отличавали от другите по благоразумие, че желае да накаже необуздаността и надменността на варварите. А като забелязал, че те се колебаят поради страх и се боят именно от това раздвижване на варварите, той грабнал оръжието си и с много малък брой телохранители се опъл-

καὶ ταῦτα τῷ δημοσίῳ λέγοντος πεπομφέναι μετὰ τὴν ἐκείνων ἀναίρεσιν (ἣν δὲ περιαυχένια χρυσᾶ παρὰ βασιλέως αὐτοῖς δεδομένα πρὸς κόσμον), μόλις ἣν εἶχε διανείμας τοῖς εὐνούχοις οὐσίαν οἷός τε γέγονε τῶν περιεστώτων ἐξαιρεθῆναι κινδύνων, ἄξια τῆς εἰς Ῥωμαίους εὐνοίας ἐκτίσας τὰ ἐπίχειρα.

22. De bello contra Gothos in paludibus et stagnis Macedoniae abditos

Αὐτὸς δὲ εἰς τὴν Θεσσαλονίκην ἐπανελθὼν οὐ τὴν τυχοῦσαν εὗρεν ἐν τοῖς Μακεδόνων πράγμασι ταραχήν. ὅσοι γὰρ τῶν βαρβάρων ἐν τοῖς ἕλεσι καὶ ταῖς περὶ τὰς λίμνας ὕλαις ἑαυτοὺς ἀποκρύψαντες ἐκ τῆς προτέρας τῶν Ῥωμαίων ἐφόδου περιεσώθησαν, τῆς περὶ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον ἀσχολίας Θεοδοσίου τοῦ βασιλέως λαβόμενοι τὰ Μακεδόνων καὶ Θεσσαλῶν ἐλῄζοντο, μηδενὸς αὐτοῖς ἐναντιωθέντος. ἐπεὶ δὲ τὰ τῆς νίκης αὐτοῖς καὶ τῆς ἐπανόδου τοῦ βασιλέως ἠγγέλθη, τοῖς ἕλεσιν αὖθις ἑαυτοὺς ἐναπέκρυψαν, αὐτόθεν τε λαθραίως ἐπανιστάμενοι, τὰ ἐν ποσί τε ἄγοντες καὶ φέροντες, ἡμέρας ἐπιφαινομένης ἐπὶ τοὺς συνήθεις τόπους ἐχώρουν, ὥστε περιῆν τῷ βασιλεῖ λογίζεσθαι φάσματα μᾶλλον ἢ ἀνθρώπους εἶναι τοὺς ἐπιόντας. ἀπορῶν τοίνυν ἀκοινώσατο μὲν οὐδενὶ τὸ πρακτέον, ἀναλαβὼν δὲ ἄχρι πέντε ἱππέων τὸν ἀριθμόν, καὶ ἑκάστῳ τρεῖς ἵππους ἢ τέσσαρας ἕλκειν ἀπὸ ῥυτῆρος εἰπών, ὥστε ἐπειδὰν ὁ τὸν ἱππέα φέρων ἵππος ἀπείποι τῷ πόνῳ, μεταβαίνειν ἐπὶ τὸν ἕτερον, τούτῳ τε τῷ τρόπῳ πρὸς πᾶσαν ἀρκέσαι τοὺς ἵππους κακοπάθειαν ἧς κατὰ νοῦν ἔλαβεν ἐγχειρήσεως, οὐδενὶ τῶν θεωμένων ὅτι βασιλεὺς εἴη διδοὺς ὑποπτεύειν, περιενόστει τοὺς ἀγρούς, καὶ εἴ που τροφῆς ἅμα τοῖς σὺν αὐτῷ θεηθείη, παρὰ τῶν ἀγροίκων αἰτῶν, ἐνέτυχε καταλύματι βραχεῖ παρὰ γραὸς οἰκουμένῳ, καὶ στέγης αὐτῷ μεταδοθῆναι καὶ ποτοῦ παρεκάλει. τῆς δὲ γραὸς φιλοφρόνως αὐτὸν ὑποδεξαμένης, οἴνου τε καὶ τῶν ἄλλων ὅσα ἔτυχεν ἔχουσα μεταδούσης, ἐπειδὴ νὺξ ἐγένετο, αὐτόθι καθεύδειν ἐδεῖτο. τῆς δὲ πρεσβύτιδος καὶ πρὸς τοῦτο ἐνδούσης, κείμενος ὁ βασιλεὺς ἔν τινι μέρει τῆς καταλύσεως ἄνθρωπον ἐθεάσατο φθεγγόμενον μὲν οὐδὲ ἕν, ἐοικότα δὲ λανθάνειν ἐθέλοντι. καὶ τοῦτο θαυμάσας ὡς αὐτὸν ἐκάλει τὴν γραῦν, καὶ ἐπυνθάνετο τίς εἴη καὶ πόθεν. τῆς δὲ ἀγνοεῖν εἰπούσης, καὶ κατὰ ποίαν ἀφίκετο χρείαν, τοῦτο δὲ εἰδέναι φασκούσης ὅτι γε ἀφ᾽οὗ

22. Ibidem, pp. 231, 16—234, 13.

чил срещу цялото множество варвари. Той разтворил вратите и се отправил срещу тях. А през това време едни от войниците или ошеспели или били сковани от страх, а други от тях се изкачили на стените и наблюдавали това, което ставало. Варварите започнали да се смеят на безумието на Геронтий и като мислели, че този човек си търси смъртта, изпратили срещу него най-силните помежду си. Той се счепкал с първия нападател и бързо му хванал щита. Той се сражавал храбро, докато един от телохранителите, като видял, че са се вплели един в друг, отсякъл с меча си рамото на варварина и го смъкнал от коня. Тъй като варварите се уплашили от неговата храброст и смелост, пък и Геронтий същевременно нападнал и други от неприятелите, тези, които наблюдавали от стените действията на своя началник, си спомнили, че са ромеи, излезли вън от стените и избили уплашените вече нападатели. А ония варвари, които избягали, намерили убежище в почитаната от християните сграда[643], която се смятала за неприкосновено убежище. Геронтий очаквал ваграда от императора, понеже освободил Скития[644] от опасностите, които я заплашвали, и надвил разбунтувалите се там варвари с необикновена храброст и душевно величие. Император Теодосий обаче много негодувал за това, че били избити варвари, удостоени с толкова голяма чест от него, ако и да били нанасяли вреди на държавата Той веднага уловил Геронтий и му поискал сметка за действията му в защита на ромеите. Когато Геронтий ги обвинявал за бунта им срещу ромеите и разказвал за грабежите им и за избиванията на жителите, императорът не обърнал внимание нито на едно от тези неща, но настоявал, че Геронтий бил действувал не с оглед на общата полза, но от желание да присвои дадените им от императора подаръци и бил поискал да ги премахне, за да не бъде изобличен, че е взел тези подаръци за себе си. Когато Геронтий казал, че след избиването на варварите подаръците бил изпратил в държавната хазна (това били златни огърлици, дадени им от императора за украшение), той едва можал да се избави от опасността, която го заплашвала, и то след като раздал на евнусите имота, който имал, и заплатил награда достойна за предаността си към ромеите.

22. Военни действия срещу укрилите се в македонските блата и езера готи[645]

Когато [Теодосий] се завърнал[646] в Солун, той намерил положението в Македония твърде забъркано. Всички варвари[647], които се били спасили от по-ранншото нападение на ромеите, се били скрили в блатата и в горите около езерата[648]. Като се възползували от обстоятелството, че император Теодосий бил зает с междуособната война, те ограбвали земите на македонците и тесалийците, без да им се противопостави никой. Но когато им било съобщено за победата и за завръщането на императора, те отново се скрили в блатата. Оттам като се надигали тайно [през нощта], грабели и откарвали каквото им попадало, а когато денят настъпвал, те се оттегляли в обичайните си места. Така императорът могъл да помисли, че нападателите са по-скоро призраци, отколкото люде. Затова той

Θεοδόσιος ὁ βασιλεὺς ἐπανιέναι μετὰ τῆς στρατιᾶς ἠγγέλθη, καταλύσας παρ' αὐτῇ καὶ τὴν ὑπὲρ τῆς τροφῆς τιμὴν ἑκάστης ἡμέρας ἀποδιδούς, τὴν ἡμέραν ἅπασαν τῆς οἰκίας ἐξιών, ὅποι βούλεταί τε περινοστῶν, νυκτὸς ἐπαγομένης ἐπανιὼν ὥσπερ ἐκ κόπου τροφῆς τε μεταλαμβάνει καὶ κεῖται κατὰ τὸ νῦν δρώμενον σχῆμα, ταῦτα ὁ βασιλεὺς ἀκούσας, τεκμαιρόμενός τε ὡς οὐ προσήκει τοὺς τῆς πρεσβύτιδος λόγους ἀνεξετάστους καταλιπεῖν, συναρπάσας τὸν ἄνθρωπον ὅστις εἴη λέγειν ἀπῄτει. τοῦ δὲ οὐδὲν ἀνασχομένου παντάπασιν ἀποκρίνασθαι βάσανοι διὰ μαστίγων ἐπήγοντο. τοῦ δὲ μηδὲ τῇ διὰ τούτων ἐνδόντος ἀνάγκῃ, ξίφεσιν ἀμύττειν αὐτῷ τὸ σῶμα τοῖς ἱππεῦσιν ἐνεκελεύετο, προσθεὶς ὅτι αὐτὸς ὁ βασιλεὺς Θεοδόσιος εἴη. καὶ ὃς τῶν ἐν τοῖς ἕλεσι κρυπτομένων βαρβάρων εἶναι κατάσκοπος ἔλεγεν, ἀπαγγέλλειν τε αὐτοῖς ὅποι εἴη καὶ ποίοις ἐπιέναι τόποις ἢ ἀνδράσι προσήκει. τούτου μὲν οὖν παραχρῆμα ἀπέτεμε τὴν κεφαλήν, ἐλάσας δὲ πρὸς τὸ στρατόπεδον οὐ πόρρωθεν αὐλιζόμενον ἄγει τε αὐτοὺς ἔνθα ἔγνω τοὺς βαρβάρους ἐνδιαιτᾶσθαι, σὺν αὐτοῖς τε ἐπιπεσὼν ἡβηδὸν πάντας διέφθειρε, τοὺς μὲν τοῖς ἕλεσι κρυπτομένους ἐξάγων, τοὺς δὲ καὶ ἐν τοῖς ὕδασιν ἀποσφάττων, ὥστε φόνον τῶν βαρβάρων γενέσθαι πολύν.

Ὁ δὲ στρατηγὸς Τιμάσιος, τοῦ βασιλεὺς ἀγασθεὶς τὴν ἀνδρίαν, ἀσίτοις οὖσι τοῖς στρατιώταις καὶ οὐκέτι πρὸς τοὺς ἐν τοῖς τέλμασι πόνους ἀρκεῖν δυναμένοις τροφῆς ἠξίου συγχωρηθῆναι μεταλαβεῖν. τοῦ δὲ ἐνδόντος ἡ μὲν σάλπιγξ ἠχοῦσα τὸ ἀνακλητικὸν ἀφίστη τοὺς στρατιώτας τοῦ ἔργου καὶ τῆς κατὰ τῶν βαρβάρων ἐπιφορᾶς, ἀναχωρήσαντες δὲ ἐπὶ τὴν εὐωχίαν καὶ ταύτης ἐμφορηθέντες, οἴνῳ τε καὶ πόνῳ συνειλημμένοι, βαθύτατον ἐκάθευδον ὕπνον. ὅπερ αἰσθόμενοι τῶν βαρβάρων οἱ περιλελειμμένοι ὅπλα τε ἀνέλαβον, καὶ προσπεσόντες ὕπνῳ καὶ μέθῃ τοῖς στρατιώταις κεκρατημένοις κατεκέντουν δόρασί τε καὶ ξίφεσι καὶ παντὶ τῷ πρὸς φόνον ἀρκοῦντι. συνανῄρητο δ' ἂν ἁπάσῃ τῇ στρατιᾷ καὶ ὁ βασιλεὺς αὐτός, εἰ μή τινες τῶν οὔπω θοίνης μεταλαβόντων ἔδραμον ἐπὶ τὴν τοῦ βασιλέως σκηνήν, τὸ συμβὰν ἐξαγγέλλοντες· ἐφ' οἷς αὐτός τε καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ταραχθέντες φυγῇ τὸν ἐπικείμενον κίνδυνον ἔγνωσαν ἀποδρᾶναι. φεύγουσι δὲ αὐτοῖς ὑπαντήσας Πρόμωτος (ἔτυχε γὰρ ὑπὸ τοῦ βασιλέως μετάπεμπτος γεγονὼς) τὸν μὲν βασιλέα περισώζειν αὐτόν τε καὶ τοὺς αὐτῷ συνόντας ἠξίου. τῶν γὰρ βαρβάρων αὐτῷ μελήσειν, ἀξίαν τῆς αὐτῶν ἀπονοίας ἐπιθήσοντι δίκην. καὶ ἅμα ταῦτα λέγων ἐπῄει, καὶ εὑρὼν ἔτι τοῖς καθεύδουσιν

бил в недоумение и не съобщил това, което щял да направи. Взел със себе си пет конника и на всекиго от тях казал да води за юздите три или четири коня, та когато язденият кон се умори от ездата, конникът да се премества върху друг и по този начин конете да издържат всякакви напрежения в замисленото начинание. След това той обикалял полето, като никой от тия, които го виждали, не можел да се усъмни, че е император. Ако той и тия, които го придружавали, се нуждаели от някаква храна, изисквали я от селяните. Така той попаднал на една незначителна хижа, обитавана от някаква стара жена, и я помолил да му даде подслон. След като бабата го приела любезно и му дала вино и каквото друго случайно имала, той поискал да преспи там, тъй като било вече нощ. След като старицата се съгласила и на това, императорът, както лежал, забелязал в един кът на помещението един човек, който нищо не говорел и като че ли искал да се укрие. Учуден от това, той повикал бабата и я попитал, кой е и откъде е [този човек]. Тя казала, че не знае кой е и по каква работа е дошъл, но знае, че откак било съобщено, че император Теодосий се завърнал с войската си, той заживял при нея, плащал всеки ден храната си, през целия ден отсъствувал от къщата и ходел където искал, а когато нощта настъпвала, завръщал се като от работа, нахранвал се и си лягал по забелязания начин. Когато чул това, императорът се досетил, че не трябва да остави непроверени думите на старицата, уловил човека и настоявал да каже кой е. Тъй като той се въздържал въобще да каже нещо, подложил го на бичуване. Но когато и това не го заставило да проговори, императорът заповядал на конниците да го мушкат с мечове, като прибавил, че той е император Теодосий. Тогава човекът казал, че бил съгледвач на скрилите се в блатата варвари, на които съобщавал къде и кои места и люде трябва да нападат. Императорът му отсякъл веднага главата и като отишъл при войската, която била разположена наблизо, завел войниците там, гдето, както узнал, пребивавали варварите. Той ги нападнал с войниците си и ги погубил всички до един, като едни от скрилите се в блатата измъкнал навън, а други убил във водите, така че била извършена голяма сеч над варварите.

Стратегът Тимасий, който бил възхитен от храбростта на императора, го помолил да позволи на войниците, които били гладни и не могли повече да издържат несгодите в блатата, да получат храна. Тръбата засвирила отбой, понеже императорът се съгласил, и войниците прекратили военните действия срещу варварите. Те се оттеглили да ядат, нахранили се до насита и овладени от виното и умората, отдали се на най-дълбок сън. Когато уцелелите варвари забелязали това, грабнали оръжието си, втурнали се върху обзетите от сън и пиянство войници и ги пробождали с копия, мечове и с всяко нещо, което носело смърт. Заедно с цялата войска щял да бъде убит и самият император, ако някои от тези, които още не били взели участие в угощението, не се затекли при палатката на императора и не му съобщили за станалото. Императорът и свитата му, смутени от това, решили да се избавят чрез бягство от надвисналата над тях опасност. Обаче както бягали, срещнал ги Промот

ἐγκειμένους ἐπῆλθε μετὰ πάσης ὀξύτητος, καὶ τοσούτους ἀνεῖλεν ὥστε ἢ οὐδένα ἢ σφόδρα ὀλίγους εἰς τὰ ἕλη συμφυγόντας περισωθῆναι.

23. De Alarici invasione in Macedoniam

Ἐπὶ τούτοις Ἀλάριχος τῶν Θρᾴκης ἀπανίστατο τόπων, καὶ ἐπὶ Μακεδονίαν προήει καὶ Θεσσαλίαν, πάντα καταστρεφόμενος τὰ ἐν μέσῳ.

24. Gainas e Thracia Orientali excedit

Γαΐνης μὲν οὖν τῆς οὕτω μεγίστης ἐγχειρήσεως ἀποσφαλεὶς ἤδη προφανῶς τὸν κατὰ τῆς πολιτείας ἀνερρίπιζε πόλεμον, ἐπιὼν δὲ τοῖς ἐν Θρᾴκῃ χωρίοις τὰς μὲν πόλεις ἑώρα καὶ τείχεσι πεφραγμένας καὶ τὴν παρὰ τῶν ἀρχόντων καὶ οἰκητόρων ἐχούσας φυλακήν· ἤδη γὰρ ἐκ τῶν προλαβουσῶν ἐφόδων οὐκ ἀμελέτητοι πολέμων γεγονότες παντὶ σθένει πρὸς τὸ πολεμεῖν ὥρμηντο. καὶ Γαΐνης οὐδὲν ἕτερον ἔξω τειχῶν περιλελειμμένον θεώμενος πλὴν πόαν (ἐμέλησε γὰρ ἅπασι συγκομίσαι καρπούς τε παντοίους καὶ ζῷα καὶ παντοίαν ἀποσκευὴν) ἔγνω τὴν Θρᾴκην ἀπολιπὼν δραμεῖν ἐπὶ τὴν Χερρόνησον καὶ εἰς τὴν Ἀσίαν παλινδρομῆσαι διὰ τῶν τοῦ Ἑλλησπόντου στενῶν.

25. Gainas e Thracia excedit

Γαΐνης δὲ τὸ πολὺ τῆς δυνάμεως μέρος ἀποβαλὼν ᾗπερ εἴρηται, μετὰ τῶν λειπομένων ἐπὶ τὸν Ἴστρον ἀπέτρεχε, πεπορθημένην δὴ τὴν Θρᾴκην ἐκ τῶν προλαβουσῶν ἐφόδων εὑρών, τὰ δὲ ἐν ποσὶ ληιζόμενος. δεδιὼς δὲ μή ποτε στρατόπεδον ἕτερον Ῥωμαϊκὸν ἐπακολουθῆσαν ἐπίθοιτο τοῖς σὺν αὐτῷ βαρβάροις οὐ πολλοῖς οὖσιν, οὐκ ἔξω τε ὑποψίας ἔχων τοὺς ἑπομένους αὐτῷ Ῥωμαίους, ἐκείνους μὲν οὐ προϊδομένους τὸ βούλευμα πάντας ἀπέκτεινεν, ἅμα δὲ τοῖς βαρβάροις ἐπεραιώθη τὸν Ἴστρον, εἰς τὰ οἰκεῖα ἐπανελθεῖν διανοούμενος, αὐτόθι δὲ τοῦ λοιποῦ βιοτεύειν.

26. Servi et desertores Thraciam vastant

Τῶν δὲ πραγμάτων σὺν οὐδενὶ λόγῳ φερομένων οἷα τοῦ βασιλέως φρονήσεως ἐστερημένου, τὰ ἐν τῇ Θρᾴκῃ συνεταράττετο· φυγάδες γὰρ οἰκέται καὶ ἄλλως τὰς τάξεις ἀπολιπόντες, Οὔννους ἑαυτοὺς εἰπόντες εἶναι, τὰ ἐν τοῖς ὑπαίθροις διήρπαζον, ἕως ὁ Φραουῖτος ἐπιστρατεύσας, καὶ ὅσοις ἄλλοις ἐνέτυχεν ἀνελών, ἔξω φόβου πεποίηκε τοὺς οἰκήτορας.

---

23. Ibidem, p. 252, 2—4.
24. Ibidem, p. 273, 6—16.
25. Ibidem, p. 276, 13—22.
26. Ibidem, p. 277, 17—22.

(той случайно бил повикан преди това от императора), който поискал от императора да му позволи да спаси него и свитата му. Той щял да се погрижи да наложи на варварите заслужено наказание за безумието им. Той веднага потеглил и като заварил варварите, че още избиват заспалите войници, нападнал ги с голям устрем. Той избил толкова много варвари, че почти никой не се спасил, с изключение на малцината, които избягали в блатата.

23. Аларих нахлува в Македония[649]

Аларих напуснал Тракия и потеглил за Македония, като унищожавал всичко, каквото срещал по пътя си.

24. Гаина се оттегля от Източна Тракия[650]

Гаина, като не успял в това толкова голямо начинание, раздухвал вече явно войната срещу държавата. Той нахлул в Тракия и видял, че градовете са заградени със стени и се пазят от своите управници и жители. Поради по-рано предприетите нападения те били станали вече много бдителни във военно отношение и се надигали с всички сили да воюват. И Гаина, като виждал, че извън стените била останало само тревата (всички граждани се били погрижили да приберат различните плодове, животни и всякакъв вид покъщнина), решил да напусне Тракия, да отиде бързо в Херсонес и да се завърне отново в Азия през теснините на Хелеспонт

25. Гаина напуска Тракия

Гаина, като загубил по-голямата част от войската си, както се каза, бързо се отправил с останалите си войници към Истър. Той намерил Тракия опустошена от предишните нападения и заграбвал, каквото му се изпречвало. Гаина се страхувал да не би случайно друга римска войска да го преследва и нападне немногобройната му варварска войска. Освен това той се съмнявал във верността на ония ромеи, които го придружавали. Затова ги избил всичките, без те да предугадят намерението му, и заедно с варварите преминал Истър, тъй като възнамерявал да се завърне в родината си и там да прекара остатъка от живота си.

26. Роби и дезертьори ограбват Тракия[651]

Когато поради безразсъдството на императора[652] държавните работи били напълно разстроени, положението в Тракия се разбъркало. Бегълци — роби и войници, които напуснали своите части и се представяли за хуни, разграбвали каквото се намирало на открито, докато [най-сетне] Фравита[653] предприел поход срещу тях, избил тези, които срещнал, и освободил жителите от страх.

XII. ЕВСТАТИЙ ЕПИФАНИЙСКИ

Историкът Евстатий Епифанийски (*Εὐστάθιος Ἐπιφανεύς*) ни е известен само благодарение на лексикографа Свидас, хрониста Йоан Малала и църковния историк Евагрий. Той е написал една кратка хроника, в която излагал събитията от Еней до дванадесетата година от управлението на императора Анастасий I, значи до 502 г. Освен това Евстатий Епифанийски написал, както изглежда, и една история на персийската война, която водил Анастасий срещу персийския цар Кавадес (502—505).

EUSTATIUS EPIPHANEUS
FRAGMENTUM

1. De Theodorici expeditione contra Zenonem

Ἐπανίσταται δὲ τῷ Ζήνωνι καὶ Θεοδέριχος Σκύθης ὢν γένος, καὶ τὰς οἰκείας δυνάμεις ἀνὰ τὴν Θρᾳκῶν ἀθροίσας ἐπιστρατεύει κατὰ τοῦ Ζήνωνος, καὶ μέχρι στόματος τοῦ Πόντου δῃώσας τὰ ἐν ποσὶ χωρία μικροῦ τὴν βασίλειον εἶλε πόλιν, εἴ γε μή τινες τῶν ἐς τὰ μάλιστα αὐτῷ ἐπιτηδείων ὑπαχθέντες ἐβουλεύσαντο αὐτὸν ἀνελεῖν. ὃς ἐθελοκακοῦντας τοὺς οἰκείους ἐγνωκὼς, ἐς τοὐπίσω μὲν ἀποχωρεῖ· οὐ πολλῷ δὲ ὕστερον τοῖς ἀπελθοῦσι συναριθμεῖται

1. Dindorf, HGM, I, p. 357, 13—21.

ИЗДАНИЯ

Müller, FHG, IV, pp. 138—142. — Dindorf, HGM, I, p. 353 sqq.

КНИЖНИНА

Benjamin: PWRE, VI, col. 1450 sqq., nr. 14. — Christ-Schmidt — Stählin, op. cit., p. 1034.

ЕВСТАТИЙ ЕПИФАНИЙСКИ
ОТКЪС

1. Походът на Теодорих срещу Зинон[654]

Против Зинон въстанал и Теодорих[655], скит по произход. Той събрал своите войски в Тракия и се отправил на поход срещу Зинон. След като опустошил дори до устието на Понта[656] земите, които били на пътя му, той насмалко щял да превземе и царствения град, ако някои от неговите приближени, които били подкупени, не били замислили да го убият. Като узнал за зложелателството на своите. люде, Теодорих се оттеглил назад. Обаче недълго след това той умрял.

XIII. ДИАЛОЗИТЕ НА ПСЕВДО-КЕСАРИЙ

Когато става дума за най-старото споменаване на славяните във византийските писмени извори, твърде често се сочи именно съчинението, приписвано на брата на прочутия византийски църковник Григорий Богослов (ок. 329—389) — Кесарий. Това съчинение е познато под надслов „Четири диалози на премъдрия брат на нашия свети отец Григорий Богослов". Отделните „диалози" се различават по размерите си. Самото съдържание на „диалозите" е най-разнообразно. В тях се срещат голям брой питания от чисто богословско естество, но заедно с това има и много други, които се отнасят до някои природо-научни явления. Между разните въпроси и отговори има няколко, които съобщават сведения за историята на нашите земи и на славяните. Така, в един въпрос и отговор (§ 68) се дават сведения за имената на реката Дунав. Във въпрос и отговор 110 се говори за славяните и техните обичаи, а във въпрос и отговор 144 се споменава отново името на Дунава. За личността на автора в съдържанието на „Диалозите" се дават съвършено оскъдни вести. Мнението, че авторът е бил тъждествен с брата на Григорий Богослов очевидно е напълно безосновно и трябва да се отхвърли. В текста на „Диалозите" има посочвания, които говорят, че паметникът е бил съставен през по-късно

PSEUDO-CAESARIUS
DIALOGI

1. De nomine Danubii

῞Ορα δέ μ ι ἐναργέστερον ὑπόδειγμα περὶ τοῦ στερεώματος, οὐ. τέχνῃ βροτῶν, ἀλλὰ θείᾳ βουλῇ συνιστάμενον, καὶ οἱονεὶ διδασκαλεῖον ἡμῖν προκείμενον, τὸν ἕνα τῶν τεττάρων ἐκ τῆς ἐν παραδείσῳ κρήνης ῥεόντων ποταμῶν, τὸν Φυσῶνα, παρὰ τῇ καθ᾿ἡμᾶς Γραφῇ, παρ᾿ ῞Ελλησι δὲ ῎Ιστρον, παρὰ δὲ ῾Ρωμαίοις Δανούβιον, παρὰ δὲ Γότθοις Δούναβιν προσαγορευόμενον· χειμῶνος πηγνυμένου, καὶ εἰς λιθώδη ἀντιτυπίαν μεθισταμένης τῆς μαλακῆς τοῦ ῥείθρου φύσεως, ὡς οἵαν τε φέρειν ἐπιπορευμένων πολεμίων, καὶ πρὸς τὰ ῾Ρωμαίων, ᾿Ιλλύριά τε καὶ Θρᾴκεια μέρη διαφοιτώντων πλῆθος. Οὕτω τοι καὶ τὸ αὐτὸ ἐκ τοῦ ὕδατος παγὲν στερέωμα, ὑποκλύζεται μὲν τῷ ὑποκριθέντι ῥείθρῳ, ὑπερστέγει δ᾿ἵππον καὶ ἀναβάτην, ἐν χιλιάσι δέκα πολλάκις δρώμενον.

---

1. P. Gr., XXXVIII, col. 936.

време, а не през втората половина на IV век. Тъй като по своето съдържание „Диалозите“ са компилативна творба, авторът е вмъкнал в изложението извадки от съчинения, писани в по-късно време. Изобщо, трябва да се предполага, че неговото произведение следва да се отнесе най-ранно към първата половина на VI век. Но даже и така датувано, произведението на неизвестния за нас византийски автор представя един от най-ранните извори, гдето се говори за славяните и се споменува тяхното име.

ИЗДАНИЯ

Ducaeus, Bibliotheca veterum patrum. I. Parisiis 1624. — Magna bibliotheca patrum. XI. Parisiis 1654. — Migne, P. Gr., XXXVIII (1862) coll. 851—1190,— по което издание са направени извадките, дадени тук.

КНИЖНИНА

Seeck, Cäsarius (3): PWRE, III (1897), coll. 1298—1300. — K. Müllenhoff, Donau-Dunav-Dunaj (=Archiv f. slav. Phil., I. 1876, p. 290 sqq.). = Deutsche Altertumskunde, II, Berlin 1887, p. 367 sqq. — Niederle, Manuel, II, p. 31.

ПСЕВДО-КЕСАРИЙ
ДИАЛОЗИ

1. За името на река Дунав

Виж много ясния пример с небесната твърд[657], която е направена не от изкуството на смъртните, а по божия воля, и стои пред нас като поучение. Едната от четирите реки[658], които изтичат от райския извор, наречена в нашето Писание Фисон, се нарича[659] Истър от гърците, Данувий от римляните, и Дунавис от готите. Когато замръзне през зимата, течното естество на водата се уподобява на камък, така че реката може да издържи множеството неприятели, които вървят по нея и преминават в ромейските, илирийските и тракийските области. И тъй твърдината, образувана от замръзналата вода, отдолу се подмива от скритото течение на реката, а отгоре носи коне и конници, които често пъти стигат до десет хиляди на брой.

2. De moribus Slavorum et Physonitarum

Καὶ πῶς εἰ ἑπταχῶς διαιρεῖται ἡ οἰκουμένη, ἐν μιᾷ μερίδι πολλοὺς καὶ διαφόρους νόμους εὑρίσκομεν; καὶ οὔτε ἑπτὰ μόνον κατὰ τοὺς ἀστέρας, οὔτε δὶς ἓξ κατὰ τοὺς ζωδικοὺς, οὐν' αὖ πάλιν τριάκοντα ἓξ κατὰ τοὺς δεκάνους, ἀλλὰ μυρίοι μνημονεύονται νόμοι, πάλαι ἀμειφθέντες, καὶ νῦν ὑπάρχοντες. Πῶς δὲ ἐν ταυτῷ τμήματι τοὺς ἀνθρωποβόρους Ἰνδοὺς, καὶ τοὺς ἐμψύχων καὶ θοίνης ἁπάσης ἀπεχομένους Βραχμαίους οἰκοῦντας ὁρῶμεν; πῶς δὲ οἱ ἐν Βαβυλῶνι ὅποι δ' ἂν γίνωνται, τῇ μιαιγαμίᾳ τῶν ὁμαίμων παροινοῦσι; Πῶς δ' ἐν ἑτέρῳ τμήματι ὄντες οἱ Σκλαυηνοὶ καὶ Φυσωνῖται, οἱ καὶ Δανούβιοι προσαγορευόμενοι, οἱ μὲν γυναικομαστοβοροῦσιν ἡδέως, διὰ τὸ πεπληρῶσθαι τοῦ γάλακτος, μυῶν δίκην τοὺς ὑποτίτθους ταῖς πέτραις ἐπαράττοντες· οἱ δὲ καὶ τῆς νομίμης καὶ ἀδιαβλήτου κρεωβορίας ἀπέχονται; καὶ οἱ μὲν ὑπάρχουσιν αὐθάδεις, αὐτόνομοι, ἀνηγεμόνευτοι, συνεχῶς ἀναιροῦντες, συνεσθιόμενοι ἢ συνοδεύοντες, τῶν σφῶν ἡγεμόνα καὶ ἄρχοντα, ἀλώπεκας καὶ τὰς ἐνδρύμους κάττας καὶ μονιοὺς ἐσθίοντες, καὶ τῇ λύκων ὠρυγῇ σφᾶς προσκαλούμενοι· οἱ δὲ καὶ ἀδδηφαγίας ἀπέχονται, καὶ τῷ τυχόντι ὑποταττόμενοι καὶ ὑπείκοντες;

3. Iterum de nomine Danubii

Ἄκουε τοίνυν τοῦ συγγραφέως τοὺς ἐκ μιᾶς κρήνης ἀπορρέοντας τέσσαρας ποταμοὺς προσαγορεύοντος, καὶ οἱονεὶ δακτυλοδεικτοῦντος αὐτοὺς τῇ προσηγορίᾳ. Καὶ ὄνομα τῷ ἑνὶ Φεισσών. Οὗτος δὲ τὴν Αἰθιοπίαν, φησὶ, καὶ τὴν Ἰνδικὴν παροδεύων, Γάγγης παρ' αὐτῶν προσαγορεύεται· παρὰ δὲ Ἕλλησιν Ἴστρος καὶ Ἰνδὸς ποταμός· παρὰ δὲ Ἰλλυριοῖς καὶ Ῥιπιανοῖς τοῖς παροικοῖς τοῦ Ἴστρου, Δανούβης· παρὰ δὲ Γότθοις. Δουναῦτις.

---

2. Ibidem, col. 986.
3. Ibidem, col. 1093.

2. Нрави на славяните и фисонитите[660]

Ако вселената е разделена на седем дяла, защо тогава намираме многобройни и различни закони в един и същи дял? Така, споменуват се не само седем закона — според броя на планетите, дваиадесет — според зодиакалните знаци, или тридесет и шест — според деканите, а хиляди закони, едни — отменени някога, други — действуващи и сега. Как така в едии и същ дял намираме да живеят човекоядците иидийци и брахманите, които не ядат нищо одушевено и се въздържат от всякакво чревоугодие? И как обитателите на Вавилон, гдето и да попаднат, безумствуват чрез скверни бракове с еднокръвните си? Как в друг дял, между славяните и фисонитите[661], наричани още и дунавци, едни ядат с удоволствие гърдите на жените, защото са пълни с мляко, а децата кърмачета удрят о камъните като мишки? А други от тях се въздържат дори от законното и безукорно месоядене. Едни са непокорни, независими, не търпят господар, често убиват своя вожд и началник при пиршество или на път, ядат лисици, диви котки и глигани и се викат помежду си с вълчи вой. А други н: се ли въздържат от прекалено ядене и не се ли покоряват и подчиняват на първия срещнат човек?[662]

3. Пак за името на река Дунав[663]

И тъй, слушай писателя, който разказва за четирите реки, които извират от един извор, и като че ли поименно с пръст ги сочи. Названието на едната е Фисон. Тя преминава, казва той, край Етиопия и Индия, гдето я наричат Ганг. Гърците я именуват Истър и Инд, илирите и рипианите, които живеят край нея — Дануви, а готите — Дунавтис.

XIV. АНДРЕЙ КЕСАРИЙСКИ

Архиепископът на Кападокийска Кесария Андрей живял в края на V и през първата половина на VI в. За неговия живот се знае сравнително малко. Към 515—535 г. той съставил едно „Тълкувание на Апокалипсиса". В това свое произведение той отъждествил хуните със споменатите в библията народи на Гог и Магог, загатвайки вероятно за хунското нападение в кападокийските области през 515 г. Към края на IX век неговото Тълкувание на Апокалипсиса било преработено от един от неговите приемници — именно архиепископа Арета Кесарийски, който вмъкнал някои нови подробности. Тълкуванието на Апокалипсиса от Андрей Кесарийски било преведено още твърде рано на славянски и получило голямо разпространение всред славянските народи.

ANDREAS CAESAREAE CAPPADOCIAE ARCHIEPISCOPUS

Commentarius in apocalypsin

De Hunnorum gente

1. Εἶναι δὲ τὸν Γὼγ καὶ τὸν Μαγὼν τινὲς μὲν Σκυθικὰ ἔθνη νομίζουσιν ὑπερβόρεια, ἅπερ καλοῦμεν Οὐννικά, πάσης ἐπιγείου βασιλείας καὶ ἔθνους, ὡς ὁρῶμεν, πολυανθρωπότερα τε καὶ πολεμικώτερα· μόνῃ δὲ τῇ θείᾳ χειρὶ πρὸς τὸ κρατῆσαι τῆς οἰκουμένης πάσης ἐπεχόμενα.

2. Εἶναι δὲ ταῦτα, τινὲς μὲν Σκυθικὰ ἔθνη ἔφασαν ὑπερβόρεια, πολλάκις καὶ ἀπὸ οἰκείων ἐθνῶν μεταναστάντα, καὶ διαφθείραντα μὲν οἷς ἐπῆλθε, τοσαυτάκις δὲ διαφθαρέντα ἀπὸ τούτων τῆς ἐπιδρομῆς, καὶ Σκυτόπολιν ἐν Παλαιστίνῃ ὀνομασθῆναι, καὶ Γότθων μοῖράν τινα κατὰ μέρη τῆς Ἀσίας στρατωτικήν τε σύστασιν οὕτω καλεῖσθαι, καὶ Θαϊφάλους, καὶ Γοτθογραίκους, ἅπερ κοινῷ λόγῳ καλοῦμεν Οὐννικά· πάσης δὲ ἐπιγείου βασιλείας εἶναι δυνατώτερα καὶ πολεμικώτερα· ἐπέχεσθαι δὲ θείᾳ χειρὶ κοσμοκρατορῆσαι.

1. Migne, P. Gr., CVI, col. 416.
2. Ibidem, col. 756 A.

Тук са дадени два откъса от това Тълкувание: 1. откъс от първообразната редакция, съставена от Андрей Кесарийски; 2. откъс от по-късната преработка на Арета Кесарийски.

Тълкуването на Андрей Кесарийски е запазено в следните два главни ръкописа: V = Cod. Vaticanus gr. 542 (s. XI), ff. 265—369; R = Cod. Vaticanus gr. 370 (s. XII), ff. 151—251. — Ср. Moravcsik, Byzantinoturcica, I, p. 107.

ИЗДАНИЯ

Най-достъпно издание, от което са взети дадените тук извадки, е изданието на Migne, P. Gr., CVI, coll. 216—457, 1387—1394.

КНИЖНИНА

Krumbacher, GBL, p. 129—131. — Bardenhewer, GAL, V, p. 102—105. — Moravcsik, op. cit., pp. 107, 113. — Ср. също: Толкование на Апокалипсис святаго Андрея, архиепископа Кесарийскаго. Перевод с греческого. Издание четвертое. Москва 1901.

АНДРЕЙ, АРХИЕПИСКОП НА КЕСАРИЯ КАПАДОКИЙСКА

Тълкувание на Апокалипсиса

За хунските народи

1. Някои смятат, че Гог и Магог[664] са скитски племена от крайния Север, които ние наричаме хуни, — по-многочислени и по-войнствени, както виждаме, от всяко земно царство и народ. Само божията ръка ги възпира да не завладеят цялата вселена.

2. Някои казаха, че това са скитски племена от крайния Север, които често са се преселвали от своите земи и са опустошавали страните, в които са идвали, но винаги са бивали унищожавани при тия си набези. [Казаха] също, че [имало и град] в Палестина, наричан Скитопол[665]. Със скитско име се назовавали и част от готите в някои области в Азия, някакъв род военна уредба, както и тайфалите и готогърците[666], които назоваваме с общото наименование хуни. Тия племена били по-мощни и по-войнствени от всяко земно царство и бивали задържани от божията ръка да не завладеят вселената.

XV. КОЗМА ИНДИКОПЛЕВСТ

За живота на Козма Индикоплевст се знае съвършено малко. Според оскъдните данни, с които разполагаме, той е бил роден в Александрия (Египет) и по времето на имп. Юстиниан I (527—565) предприел като търговец дълги пътувания покрай черноморското крайбрежие, в Арабия, Източна Африка и стигнал чак до остров Цейлон. По-късно поради заболяване той се оттеглил в един манастир в Синай и приел монашество. Там към 547—548 г. съставил своето голямо съчинение, под надслов „Християнска топография“ (*Χριστιανικὴ τοπογραφία*). Това негово съчинение представя опит за критика на Птолемеевото учение за вселената и тълкуване на Писанието по въпросите за физическата астрономия. Като изхожда от учението на „космографа Мойсей“ и от изказванията на отделни църковни отци, Козма Индикоплевст отхвърля езическото твърдение за кръглостта на земята и на небето и се опитва да докаже, че в същност Мойсеевата скиния представяла точно подобие на формата на вселената. Книгата на Козма е била преведена и широко разпространена между южните и източните славяни, всред които тя дълго е останала като главен извор за космографски знания. Наистина, тук покрай общите умувания читателите са могли да намерят също и нещо твърде полезно.

COSMA INDICOPLEUSTES

Topographia christiana

1. De fide Christiana apud Graecos et Illyrios

Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ Βάκτροις, καὶ Οὔννοις, καὶ Πέρσαις, καὶ λοιποῖς Ἰνδοῖς, καὶ Περσαρμενίοις, καὶ Μήδοις, καὶ Ἐλαμίταις καὶ πάσῃ τῇ χώρᾳ Περσίδος καὶ ἐκκλησίαι ἄπειροι καὶ ἐπίσκοποι, καὶ Χριστιανοὶ λαοὶ πάμπολλοι, καὶ μάρτυρες πολλοὶ, καὶ μονάζοντες ἡσυχασταί.— — —Ὁμοίως πάλιν Κιλικίαν, Ἀσίαν, Καππαδοκίαν, Λαζικήν, καὶ Πόντον, καὶ τὰ ὑπερβόρεια μέρη Σκυθῶν, καὶ Ὑρκάνων, Ἑρούλλων, Βουλγάρων, Ἑλλαδικῶν τε καὶ Ἰλλυρίων, Δαλμάτων, Γότθων, Σπανῶν, Ῥωμαίων, Φράγγων καὶ λοιπῶν ἐθνῶν μέχρι τῶν Γαδείρων τοῦ Ὠκεανοῦ κατὰ τὸ βόρειον μέρος, πιστευσάντων καὶ καταγγελλόντων τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ, καὶ τὴν ἀνάστασιν τὴν ἐκ νεκρῶν ὁμολογούντων.

---

1. The Christian Topography of Cosmas Indicopleustes, ed. Winstedt, p. 119, 14—33.

Защото в допълнителните части към своето изложение Козма е дал описание на далечни места и на редки животни, които сам видял или за които други му разказвали. Тази част от книгата, която е в същност найценната, наподобявала някаква естествена история. Езикът на Козма е прост и плавен — едно качество, което също е могло да се понрави на славянските четци. Като някогашен търговец, Козма в съчинението си — гдето проявява голяма правдивост — понякога дава сведения също и за търговията и търговските произведения в далечните страни, които посетил.

РЪКОПИСИ

По-главни ръкописи с текста на „Християнската топография" са: V=cod. Vatic. gr. 699 (s. VIII—IX). — S=cod. Sinaiticus 1186 (s. XI). — L=cod. Laurentianus Plut. IX, 28 (s. XI). Сведения за другите ръкописи са дадени у Winstedt, The Christian Topography, pp. 15—30 (Introduction) (вж. по-долу). Ср. Moravcsik, Byzantinoturcica, I, p. 230.

ИЗДАНИЯ

Migne, P. Gr., LXXXVIII (1864), coll. 10—476. — The Christian Topography of Cosmas Indicopleustes, edited with geographical notes by E. O. Winstedt (Cambridge 1909). Дадената тук извадка е направена по това издание.

КНИЖНИНА

Krumbacher, GBL, pp. 412—414. — Moravcsik, Byzantinoturcica, I, pp. 229—230.—К. Е. Редин, Портрет Козмы Индикоплова в русских лицевых списках его сочинения (=Виз. врем., XII. 1906, сс. 112—131). — Същият, Христианская топография Козмы Индикоплова по греческим и русским спискам, I (Москва 1916). — В. Ягич, Козма Индикоплов по српскому рукопису г. 1649 (=Споменик, кн. 44, др. разр. 38, 1922, сс. 1—39). — Издание на славянския превод - в Издания имп. Общества любителей древней письменности, № 86. СПб 1886.

КОЗМА ИНДИКОПЛЕВСТ

Християнска топография

За християнството между гърците и илирийците

Също така и у бактрите[667], и у хуните, и у персите, и у останалите индийци, и у персарменците[668], и у мидийците, и у еламитите[669], и в цялата персийска земя има безброй църкви и епископи, и много християнски народи, и много мъченици, и монаси безмълвници. — — — Също така и в Киликия, Азия, Кападокия, Лазика, Понт и в северните области — между скитите, хирканите[670], херулите, българите, еладците, илирийците, далматите, готите, испанците, римляните, франките и другите народи чак до Гадира[671] към северната част на Океана, има люде, които са повярвали, възвестяват Христовото евангелие и изповядват възкресението на мъртвите.

ОБЯСНИТЕЛНИ БЕЛЕЖКИ

1. За събитията общо вж. повече у Rappaport, Die Einfälle, p. 27 sqq., Schmidt, Geschichte, p. 203 sqq.; Кулаковский, История, I, с. 129.

2. Става дума за римските императори Максим и Балбин, които управлявали само три месеца през 238 г.

3. Карпите били дакийско племе, което обитавало край реките Серет и Прут и вършело чести нападения в земите на империята. За тях вж. повече у Patsch; PWRE, III (1899), col. 1606—1610; Stein: ibidem, col. 1610; Brandis: ibidem, IV (1901), col. 1953.

4. С това име се означават общо жителите на провинция Мизия, а не племето мизи.

5. Загатва се за готската война. Според Jordanes, Getica, § 89, началото на готските нахлувания трябва да се отнесе към времето на император Филип, значи между 244—249 г. Йордан обаче не е надежден извор относно хронологията.

6. Истър или Истрия е стара милетска колония в С. Добруджа, сега развалини при с. Каранасуф. При нападението градът не е бил разрушен напълво, но само ограбен, тъй като той и след тази дата продължава да сече монети. За историята на града и неговите монети вж.: B. Pick, Die antiken Münzen von Dazien und Mösien. I (Berlin 1898), p. 178—179; Vulić: PWRE, IX (1905), col. 2268—2269; S. Lambrino, Cetătea Histria. Boabe de Grâu. I. 1930, p. 575—591; V. Pârvan, Histria. An. Ac. Roum., mem. sect. ist., s. II. 38, p. 535 sqq.; s. III. 2, p. 1 sqq.; R. Vulpe, Histoire ancienne de la Dobroudja. La Dobroudja 1938, p. 61 sqq.

7. Ср. Jacoby, FGH, II, Comm., p. 309; Rappaport, op. cit., p. 28 n. 1.

8. За събитията изобщо вж. повече у Rappaport, op. cit., p. 38 sqq.; Schmidt, op. cit., p. 206 sqq.; Кулаковский, пос. съч., с. 130.

9. Имп. Деций управлявал от 248 до 251 г.

10. Под името скити тук се разбират готите. Гръцките писатели от III в насам, а след тях и византийските, имали обичай да означават съвременните тям народи с антични имена, — сиреч имена на народи, известни от древността и споменувани главно у Херодот. Това погрешно отъждествяване се дължи обикновено на еднаквото по-ранно или по-ново географско положение и на движението при разселването им, както и на общата склонност на писателите към архаизиране, проявявана главно в език и стил. Вж. подробно за това у *K. Ἄμαντος, Τὰ ἐθνολογικὰ ὀνόματα εἰς τοὺς βυζαντινοὺς συγγραφεῖς. Ἑλληνικά*, II. 1929, p. 97—104, особено p. 99. — Ср. Moravcsik, Byzantinoturcica, II, p. 237—240; I, p. 93; Schmidt, op. cit., p. 200 n. 5.

11. Сиреч Дунава. Общо вж. Brandis: PWRE, IV, col. 2103—2133.

12. Nicopolis ad Istrum, сега развалини при с. Никюп, Търновско. Подробно за старата история на този град вж.: С. Бобчев, Nicopolis ad Istrum. ИБАИ, V. 1929, с. 59—76; G. I. Kazarow: PWRE, XVII, col. 518—533; Ив. Велков, Един римски град в България — Nicopolis ad Istrum (Никюп). БИБ, III. 2. 1930, с. 1—28; Ив. Стефанова, Антични паметници от Nicopolis ad Istrum в Търновско. ГНМПл, II. 1950, с. 85—91.

13. Вж. тук бел. 4.

14. Дн. Пловдив. За неговата стара история вж. Chr. M. Danoff: PWRE, XXXVIII, col. 2244—2263; Д. Цончев, Приноси към старата история на Пловдив. София 1938.

15. С името траки са обозначени изобщо жителите на римската провинция Тракия.

16. Деций е първият римски император, който заповядал да се предприеме повсеместно и системно гонение против християните в пределите на римската империя. Вж. подробности у M. Besnier, L'Empire romain de l'avènement des Sévères au concile de Nicée. Paris 1937, p. 159 sq.; Niese — Hohl, Geschichte, p. 372; общо вж. Б. Геров, Нови данни за имп. Деций Траян. ГНМПл, II. 1950, с. 93—99.

17. Името му е Херений: Q. Herennius Etruscus Messius Decius.

18. Днес с. Абрит, старото Абтаат (Абтаат калеси), Добричко, до румънската граница. За него вж. W. Tomaschek: PWRE, I, col. 116; Kalinka, Antike Denkmäler, col. 349—358; К. Х. Шкорпил: ИРАИК, X. 1905, с. 492 сл.; Геров, п. с., с. 95.

19. *Φόρῳ Θεμπρωνίῳ* — Forum Semproniï. Вж. Tomaschek, op. cit., col. 116; Vulpe, op. cit., p. 238 n. 6. За смесването на *ϑ* със *s* поради спирантния му изговор вж. Ed. Schwyzer, Griechische Grammatik, I. München 1939, p. 158, 206.

20. Това е C. Vibius Trebonianus Gallus, управител (dux) на Мизия.

21. Волусиан или C. Vibius Afinias Gallus Veldumnianus Volusianus е син на Гал. Като е правел своята извадка, Георги Синкел е смесил Волусиан с по-малкия син на имп. Деций — Хостилиан (C. Valens Hostilianus Messius Quintus), който заедно с Гал бил провъзгласен за император.

22. Тази обсада на Марцианопол е станала, според мнението на Th. Mommsen, Römische Geschichte, V, p. 218 n. 1, след превземането на Истрос в 238 г.; ср. също у Jacoby, op. cit., II, p. 310. Въз основа на посочването на Jordanes, Getica, § 91, Rappaport, op. cit., p. 34 sqq., и Schmidt, op. cit., p. 205 sqq., приемат годината 248; ср. Witig: PWRE, XV, col. 1265; Besnier, op. cit., p. 154. Походът бил предприет под предводителството на Аргаит (Argaithus) и Гунтерих (Gunthericus).

23. Marcianopolis — сега незначителни развалини при Девненските извори; вж. подробности у: Kalinka, op. cit., col. 359—362; Fluss: PWRE, XIV, col. 1505—1511; C. Patsch, Der Kampf um den Donauraum unter Domitian und Trajan. Wien 1937, p. 204 sqq.; за името на града вж. известията на Jordanes, Getica, § 93; Am. Marcellinus, XXVII, 4, 12. За средновековната история на града вж. Ив. Дуйчев, Приноси. 1. За наименованието на Марцианопол — Девня. ИБИД, XIX. 1944, с. 51—55, с посочвания на извори и книжнина.

24. Споменатият тук Максим не е познат от други извори. За него вж. Fluss: PWRE, XIV, col. 1541. Заслужава да се отбележи, че при обсадата на Марцианопол той играе същата роля, каквато играл Дексип при нападението на херулите срещу Атина в 267 г.; ср. за това Rappaport, op. cit., p. 70 sqq.; Schmidt, op. cit., p. 216.

25. В ръкописа се чете: *ἀπορωμετακου*. За това място могат да се предложат различни поправки, посочени в критичния апарат. Най-любопитна е поправката, предложена от G. Müller, FHG, V, p. LIX; ср. Göttinger Gelehrte Anzeigen, 1869, I, p. 31, 32: именно *ἀπὸ Ῥωμετάκου* сиреч *Ῥοιμετάλκου* или *Ῥοιμητάλκου*, значи „от рода на Реметалк". Името Реметалк носят неколцина от последните тракийски царе — между другото и последният тракийски владетел. Предложената поправка на текста е отхвърлена, без всякакви обяснения, отстрана на Fluss: PWRE, XIV, col. 1541, и Jacoby, който не я споменува, въпреки че тя не е невероятна и стои твърде близо до четенето в текста.

26. Jordanes, Getica, § 92, съобщава, че готите прекратили обсадата, понеже получили откуп. Jacoby, op. cit., II, Comm., p. 310, приема това за вероятно, докато според Rappaport, op. cit., p. 35, Йордан е искал по този начин да прикрие неуспеха на готите. Schmidt, op. cit., p. 206 n. 1, отхвърля известието на Йордан, като напълно невероятно. В Das alte Germanien, herausgegeben von W. Capelle. Jena 1929, p. 485 n. 5, се предполага, че готите отстъпили поради липса на хранителни припаси.

27. Това писмо представя, в същност, реч, изпълнена с досадна реторика и е произведение на самия Дексип. Писмото е съставено по подобие на речите у

Тукидида, комуто Дексип подражава в език и мисъл. Към превода на Апостолидис, Обсадата, с. 187 сл., са дадени погрешни обяснения.

28. Сиреч войската, която се намирала в провинция Тракия.

29. Този текст издава подражание на Thucyd., II, 89, 1; IV, 55,1. Тук Дексип загатва за предателството, което по-късно било извършено от Приск (вж. за това тук бел. 30).

30. Приск (Lucius Priscus) предал по-късно Пловдив на готския предводител Книва, понеже се надявал с негова помощ да стане император. Вж. Aur. Victor, De caesar., 29, 2; Jordanes, Getica, § 101—103; Polem. Silv., Chron. min., I, p. 521, 40 m; ср. Jacoby, op. cit., II, Comm., p. 311, с приведената там литература.

31. Стадионът на Пловдив се е намирал между диешните хълмове Сахат и Таксим, чиито склонове били използувани за седалища. Неговата писта е била под улица Кн. Александър. Вж. подробности у Д. Цончев, Приноси към старата история на Пловдив. София 1938, с. 72—74; същият: ГНМПл за 1940—1941. София 1942, с. 13; D. Tsontschev, Contributions à l'histoire du stade antique de Philippopolis. Sofia 1947.

32. На това място ръкописът е нечетлив.

33. Авторът има пред вид поражението при Nicopolis ad Istrum (вж. за това тук бел. 36).

34. Това място представя подражание на Thucyd., IV, 126, 5.

35. Този текст е написан под влияние на Thucyd., II, 62,3.

36. При Nicopolis ad Istrum имп. Деций принудил готите да прекратят обсадата на града и, след като дали 30,000 жертви, да се оттеглят в пазвите на Хемус. Вж. Jordanes, Getica, § 101; ср. Rappaport, op. cit., p. 40; Schmidt op. cit., p. 207; Besnier, op. cit., p. 168.

37. Тук от ръкописа е загубен един лист.

38. В този откъс Дексип е заел от Тукидида не само отделни думи, форми и изрази, но дори — което е най-забележително — някои подробности из Тукидидовото описание на обсадата на Платея. Освен това, описанието на обсадата на Пловдив се схожда в някои подробности и с описанието, което самият Дексип (вж. Jacoby: fr. 29) е дал за обсадата отстрана на готите на града Сиде в Памфилия. За събитията вж. Jordanes, Getica, § 101—102; Am. Marcellinus, XXXI, 1, 5; 15; Zosimus, I, 24, 2; G. Syncellus, op. cit., p. 705, 10 sqq.; ср. Rappaport, op. cit., p. 39 sqq.; Schmidt, op. cit., p. 207 sqq.; Besnier, op. cit., p. 168.

39. Сиреч на границата между провинция Тракия и Македония, както е определено от Страбон и Птолемей; вж. PWRE, 2 R., VI, col. 395—396. В действителност, Пловдив е лежал доста далече от тази граница.

40. Хебър (Хеброс) — дн. Марица. Под формата Ибър това наименование е запазено и до днес като обозначение на горното течение на реката; вж. Ст. Младенов, Арда, Марица и Тунджа. Сборник Б. Дякович. София 1927, с. 298 сл.

41. Сиреч Филип II Македонски. За него подробно вж. у Г. И. Кацаров, Цар Филип II Македонски. София 1922.

42. Скитите, сиреч готите.

43. Думата *εὐαποτείχιστον* се среща у Thucyd., VI, 75,1 и у Xenoph., Hell., II, 4, 31, в смисъл „обграден с насип". Обаче глаголът *ἀποτειχίζω* значи „събарям, пробивам стени"; ср. Polyaen., I, 35. Думата *ἀποτείχισις* според Suidas означава „разрушаване на укрепления". За израза *διὰ στενότητα* вж. също у Thucyd., IV, 24, 5.

44. Ср. Thucyd., II, 75,5; Dexippus, fr. 29,2.

45. Става дума за рова около стените; вж. също описанието у Thucyd., II, 75, 2.

46. Ср. Thucyd., II, 75,4; ср. Dexippus, fr. 29,3.

47. Ср. Thucyd., II, 77, 3.

48. Вж. Thucyd., II, 75, 6.

49. Ср. Thucyd., II, 59, 2. — Jordanes, Getica, § 103, съобщава, че Пловдив бил предаден от своя военачалник Приск на готите, които, според думите на Am. Marcellinus, XXXI, 5, 17, избили в града сто хиляди души.

50. Ср. за това бележката към Дексип 10.

51. Тук прекъсва първият откъс.

52. В гръцкия оригинал стои глаголна форма с тмезис: *κατὰ δὲ κτεῖναι* = *κατακτεῖναι*; ср. Herod., III, 126: *κατὰ μὲν ἔκτεινε Μιτροβάτα* . . .

53. За израза ср. Herod., VII, 128: *ἐν θαύματι* . . *ἐνέσχητο* . . .; ср. ibidem, XI, 37.

54. Както поетичният глагол *ἐγκυρέω* или *ἐντυγχάνω*, така и *δαιμὼν* = *θεὸς* се срещат често у Херодот: вж. например Herod., III, 77; I, 210 и пр. От Херодота е заета също и мисълта за завистта на боговете: *φθόνος θεῶν* или *νέμεσις*; ср. Herod., I, 32; *τὸ θεῖον*. . *φθονερὸν τε καὶ ταραχῶδες* . . .; ср. Herodotos, Erkl. von N. Stein, Bd. I. 6. Aufl., Berlin 1901, p. XI sqq.; Schmidt — Stählin, Geschichte, I 2, p. 572 n. 8, 615, 617 sqq.

55. *Πυρφόρα βέλη* се срещат още у Thucyd., II, 75, 5; Diodor, XX, 96; ср. Am. Marcellin., XXIII, 4, 14; Vitruv., X, 22; Veget., Mil., IV, 18.

56. Четенето на текста на това място е неясно и несигурно.

57. Текстът на това място е повреден.

58. Сиреч нафта.

59. Машините бивали покривани с прясно одрани кожи, за да не се подпалват.

60. Следват още няколко изречения, в които се разказва за похода на келтите срещу т. н. Тиренски град.

61. Не е ясно, точно за кой град става дума. Müller предполага, че тук трябва да се чете името на града Тур (Tours) във Франция.

62. За събитията вж. Am. Marcell., XXXI, 4; Zosim., IV, 20; Hieronym., Chron., a. 2393; Orosius, VII, 33, 10; Socrates, Hist. eccles., IV, 34; Jordanes, Getica, § 129—138. Ср. Schmidt, op. cit., p. 257 sqq., 400 sqq.; Seeck, Untergang, V, p. 98 sqq.; Stein, Geschichte, p. 289 sqq.; Lebeau — S. Martin, Histoire, IV, p. 89 sqq.; Gibbon — Bury, History, III, p. 93 sqq.; Vasiliev, Histoire, I, § 109 sqq.; Кулаковский, История, I, с. 13 сл.; Успенский, История, I, с. 153 сл.

63. Сиреч вестготите, които през 376 г. под предводителството на Алавив и Фритигерн преминали Дунава.

64. Тук текстът е неясен.

65. На Дунава. Според Schmidt, op. cit., p. 402, вестготите преминавали Дунава при Силистра.

66. Сиреч, ще бъдат в съюз с ромеите.

67. Император Валент (364—378).

68. Валент се намирал тогава в Антиохия.

69. Навярно Дакия, Мизия или Тракия.

70. Става дума за южноруските земи.

71. Според старогръцките предания за аргонавтите, змийските зъби били взети от Колхида и посети в Беотия.

72. С имената Тракия, Македония и Тесалия се означават навярно съответните области, а не едноименните провинции.

73. С пословичния израз *Μυσῶν λείαν* се означават неща, които могат безнаказано да бъдат оплячкосвани. Ср. Arist., Rhet., I, 12, 20; Demosten., XVIII, 72.

74. В гръцкия текст стои „злато" вм. „цвете".

75. Имп. Валент.

76. Тя била изпратена от Антиохия, гдето по това време се намирал Валент.

77. За израза ср. Xenoph., Anab., II, 2, 137.

78. Валент.

79. В текста те са обозначени под името скити.

80. От Антиохия.

81. Цариград.

82. Събитието се отнася към 379 г., по времето на имп. Теодосий I. Schmidt, op. cit., p. 413 n. 3, предполага, че се отнася до Никопол на Места. Seeck, op. cit., Anhang, p. 482, свързва този откъс със сведенията на Zosim., IV, 32, 3, за това, че тежкото данъчно бреме карало градовете да предпочитат властта на варварите. A. Mai: FHG, IV, p. 36, сочи сведенията на Am. Marcell., XXXI, 11, 2.

83. Не е ясно, дали става въпрос за Nicopolis ad Istrum или за Nicopolis ad Nestum.

84. За събитията вж. повече у Schmidt, op. cit., p. 415; Seeck, op. cit., V, p. 125 sqq.; Stein, op. cit., p. 295 sqq.

85. Сиреч готи, алани, хуни и други.

86. За събитията вж. Zosim., IV, 48.

87. Сиреч узурпаторът Максим, император на Западната римска империя. За него вж. Ensslin: PWRE, XIV, col. 2546—2585.

88. Готите.

89. За събитията общо вж. Zosim., IV, 56; Schmidt, op. cit., p. 422 sqq.; Кулаковский, пос. съч., с. 141.

90. По-нататък текстът разказва за убийството на Ериулф и Фравита.

91. За имп. Пулхерия (414—416) вж. Успенский, История, I, с. 190 сл.; Seeck, op. cit., VI, p. 68 sqq.; Stein, op. cit., p. 417.

92. Управителите на диоцезите се наричали „викарии", а управителите на Африка, Азия и Ахея носели проконсулски титли. Вж. Кулаковский, пос. съч., с. 40; Stein, op. cit., p. 102; Besnier, op. cit., p. 305 sqq.

93. Анахарсис — скит от царски произход — минавал за мъдрец; за него вж. повече в PWRE, I, col. 2017—2018.

94. Това място от ръкописа е нечетливо.

95. Ср. Homer., Ilias, IX, 11—12.

96. Текстът продължава, обаче не съдържа нищо повече за историята на нашите земи.

97. Формата на името е предадена Урфила вм. Улфила. Относно употребата на името гети като обозначение на разни племена: готи, славяни, първобългари и прочее вж. посочванията у Дуйчев, Балканският Югонзток, с. 233 и бел. 3.

98. Сиреч поради изповедание на християнството, вследствие на което те били подложени на гонения.

99. Събитието станало по времето на Валериан (253—266) и сина му Галиен (253—268), именно в 264 г. Ср. H.-E. Giesecke, Die Ostgermanen und der Arianismus, p. 6.

100. Сиреч готите.

101. Докато под „Европа" се разбират балканските владения на империята, под името „Азия" са обозначени земите на Мала Азия.

102. Местонахождението на това селище е неизвестно. Ср. Ruge, Sadagolthina: PWRE, 2 R., 1 (1920), col. 1690.

103. Сиреч отстрана на готите. Готското пратеничество пристигнало във византийската столица през 332—333 г. Улфила вместо да се завърне със своите сънародници, останал в Мала Азия около пет или шест години, значи между 333 и 341 г. Ср. за това Giesecke, op. cit., p. 9.

104. Става дума за епископа Евсевий Никомедийски.

105. Приемлива е поправката на текста предложена от издателя Bidez, ibidem, p. 18 n. 1: вместо ἐπισκόπων да се чете ἐπίσκοπος.

106. Към това вж. Jordanes, Getica, § 267. Готите преминали в отсамдунавските земи по времето на имп. Констанций.

107. Сиреч арианството.

108. Така наречените Юлийски Алпи се намират в североиталианските земи, За прохода Сукн или Succi вж. посочванията у Мутафчиев, Старият друм през „Траянова врата", с. 20, 24 и др.

109. Проходът Суки.

110. За Ветраний вж. Bidez, Julian, p. 73—75, 117, 134, 186.

111. Имп. Констанций (337—361).

112. За споменатите тук събития ср. също Am. Marcellin., XXVII, 5, 5 sqq; Zosimus, op. cit., IV, 10, 3 sqq.; Theophanes, Chronographia, I, p. 56, 9; p. 57, 14. Евдоксий бил цариградски патриарх през 360—369.

113. За града Марцианопол вж. тук бел. 23.

114. Учителят на Евдоксий, Аеций Антиохийски бил роден към началото на IV век и починал към 370 г.

115. Той бил изпратен на заточение в т. н. Маврузийска земя и бил съпроводен от преторианския префект Авксоний.

116. За Мурза вж. тук бел. 221.

117. Филосторгий споменува този Валент само тук.

118. Дн. Изник (Мала Азия).

119. Филосторгий съобщава (p. 119, 15—16), че преди това бил починал епископът на Никея Евгений.

120. Дн. Стара Загора.

121. След Евдоксий за цариградски патриарх бил избран Демофил (370—380).

122. За събитията общо вж. А. Н. Бернштам, Очерк истории гуннов. Ленинград 1951, с. 135 сл., с библиографски посочвания.

123. Споменуваните от Херодота неври са били отъждествявани не само с хуните, но също и със славяните. За събитието, за което говори Филосторгий, вж. също: Am. Marcell., XXXI, 1—13; Zosim., op. cit., IV, 20—24; ср. Bidez, op. cit., p. 123 n. ad l. 10; Thompson, Attila, p. 17.

124. Някои стари автори отъждествявали Рипейските планини с Алпите. Вж. K. Müllenhoff, DA, II (1906), p. 173 sqq.; Kiessling: PWRE, 2 R., 1 (1914), col. 846—916.

125. Река Дон.

126. Азовско море.

127. Готите.

128. Фритигерн бил вожд на готи ариани и се прочул с борбите си против Източната римска империя. За него ср. Seeck, Fritigernus: PWRE, VII (1910), col. 107—108.

129. Имп. Теодосий I (378—395).

130. Дн. Сремска Митровица.

131. Значи, след като бил провъзгласен за император.

132. Сиреч православните.

133. Привържениците на Евномий (ок. 330—ок. 393), водач на арианското течение.

134. Демофил бил епископ преди това на дн. Стара Загора.

135. Езерото Алмирис се намирало край устието на Дунава. За него вж. Kiessling: PWRE, VII (1922), col. 2276—2278.

136. За по-нататъшната съдба на Евномий вж. Philostorgius, op. cit., p. 128, 6 sqq.; Gregorius Nazianzenus, Epist., 202: P. Gr., XXXVII, col. 332 A.

137. За споменатите тук събития вж. също посочванията на Thompson, Attila, p. 26. — Нападението се отнася към 395 г. Към това нападение Thompson, op. cit., p. 26 n. 7 сочи и сведението на Псевдо-Кесарий: Migne, P. Gr., XXXVIII, col. 936, гдего се казва, че по замръзналия Дунав понякога минавали много десетки хиляди неприятели. Вж. тук с. 190—191. — Сведението на Псевдо-Кесарий обаче трябва да се отнесе по-скоро към някое от славянските на-

падения през първата половина ва шестия век. — През 395 г. хуните също предприели нападение към Изток; вж. за това повече у Thompson, op. cit., p. 26 sqq.

138. С този израз авторът определя мизийските земи. Другаде (p. 234, 9) той говори за тракийска Скития. Тъй като той назовава готите с името „скити", а по това време в мизийските области все още обитавали остатъци от готите, то той нарича и земята им „Скития".

139. Река Дунав.

140. Филосторгий употребява израз: εἰς τὴν Ρώμην. Несъмнено, трябва да се приеме предложената поправка на текста (138 п. ad l. 2) εἰς τὴν ῥωμαίων γῆν.

141. Сиреч провинция Европа.

142. За събитията общо вж. подробностите у Кулаковский, пос. съч., с. 170 сл. Трибигилд бил вожд на поселените във Фригия готи.

143. За събитието ср. Кулаковский, пос. съч., с. 174 сл.

144. Гаина бил готски първенец арианин, който играл твърде важна роля в живота на Източната римска империя по това време.

145. Цариград.

146. Мала Азия.

147. Ср. Кулаковский, пос. съч., с. 176 сл. Езичникът Фравита бил женен за християнка и бил смятан за един от най-верните служители на империята.

148. Според Зосим (V, 22), Гаина заедно със своите хуни бил пристигнал в крайдунавските области, гдето се намирал хунският вожд Улдис (ср. Кулаковский, пос. съч., с. 178 бел. 1). Улдис нападнал готите и в сражението бил убит. Гаина. Приема се, че това станало през февруари 401 г.

149. За събитията вж. Кулаковский, пос. съч., с. 162 сл., 206 сл.

150. Става дума за събитията през 395—396 г.

151. Готският племенен вожд Аларих (382—412).

152. В текста на Филосторгий е казано: „в горните области на Тракия" (ср. P. Gr., LXV, col. 605: superiores Thraciae partes). Това посочване трябва да се тълкува в смисъл, че войската на Аларих била набрана в крайдунавските земи. Обозначението „Тракия" в случая е употребено като общо име на Балканския полуостров.

153. Плацидия била дъщеря на Теодосий и Гала и майка на Валентинаин III (425—455), западноримски император.

154. Валентиании III.

155. Сега село в областта на Сплит (Спалато) на далматинския бряг.

156. За църковния събор, свикан в Сердика (дн. София) в 343—344 година, вж. подробности у Ch.-J. Héfélé, Histoire des conciles d'après les documents originaux. I. Paris 1859, p. 525—598; ср. E. Heckrodt, Die Kanonen von Serdica aus der Kirchengeschichte erläutert. Bonn 1917. Някои сведения относно мястото, гдето се е състоял съборът, вж. у Ив. Дуйчев, Софийската католишка архиепископия през XVII век. София 1939, с. 34.

157. Става дума за император Констанций, който управлявал източната част на империята, и Констанс (337—350), който управлявал западната част на империята.

158. Загатва се за смъртта на имп. Константин Велики, който починал през 337 г. Но ако се приеме това хронологическо посочване за точно, датата на Сардикийския събор би трябвало да се отмести по-напред. Във връзка със споровете относно датата вж. подробности у Héfélé, op. cit., p. 5 7 sqq.; ср. също казаното в P. Gr., LXVII, col. 235 n. 41.

159. Консулството на Руфин и Евсевий се пада през 347 г.

160. Към това трябва да се приведе сведението, което Атанасий Александрийски дава в своята Апология против арианите; вж. посочването в P. Gr., LXVII, col. 235 n. 42.

161. Става дума очевидно за Савии, епископ на града Ираклия в Тракия, живял през втората половина иа IV в. Той съставил сбор на решенията на разните църковнн събори, обаче неговото произведение не е запазено. Сократ често полемизира с него, като го обвинява в пристрастие.

162. Александрийският патриарх Атанасий (ок. 295—373).

163. Павел I, цариградски патриарх от 340—341 и от 342—344 г.

164. За Протоген, сардикийски архиепископ през първата половина на IV в., вж. някои посочвания у Иванов, Български старини из Македония, с. 565 г.

165. Озий, епископ на Кордова в Испания, живял към 296—357/8 г.

166. Сиреч никео-цариградския символ на вярата, съставен на църковния събор в Никея през 325 г.

167. Това е проходът Суки или дн. Траянова врата, който разделял Дакия и Тракия. Повече за него вж. у Мутафчиев, Старият друм, с. 19 сл.

168. Имп. Констанс.

169. Имп. Констанций.

170. Приема се, че Теодул бил епископ на Траянопол, а Олимпий на Енос в Тракия. Вж. P. Gr., LXVII, col. 268 n. 82.

171. За Улфила вж. подробности у Giesecke, Die Ostgermanen, p. 5 sqq. W. Ensslin: Byz. Zeitschr., XLI. 1941, p. 488 sqq.

172. Имп. Валент (364—378).

173. Дн. Када-кьой при Цариград.

174. Цариград.

175. Загатва се за узурпацията на Прокопий.

176. Тази баня се намирала в десетата градска част на византийската столица. Ср. Am. Marcell., XXXI; P. Gr., ibidem, col. 475 n. 28.

177. Загатва се за нападението на готите.

178. Текстът на това предсказание е даден у мнозина византийски автори; вж. някои посочваиия в P. Gr., ibidem, col. 475 n. o.

179. Готският племенен вожд Атанарих, починал във византийската столица през 382 г. За него вж. Seeck, Athanaricus: PWRE, I (1894), col. 1934—1935.

180. За хунското нападение върху готите ср. Thompson, op. cit., p. 22.

181. Събитието се отнася към 378 г.

182. Западноримският имп. Валентиниан II (375—392).

183. Загатва се за конните състезания, които Валент устроил по време на своето пребиване във византийската столица.

184. Става дума за узурпатора Прокопий, сродник на Юлиана.

185. През този период и по-късно с името „Македония“ се е обозначавала Източна Тракия. За значението на това областно наименование вж. посочванията в статията на А. Иширков, Македония, име и граници. МПр, III. 1. 1927, с. 1 сл.

186. Изказано е предположение, че този конен отред, който е извършил предателство, се е състоял от хуни; в решителния миг те отказали да се бият на страната на императора, а това решило до голяма степен изхода на борбата. Ср. Thompson, op. cit., p. 24 sqq.

187. Съпруга на Валент.

188. За тази сарацинска владетелка вж. някои посочвания в P. Gr., ib., col. 556 C. — Ensslin, Mavia: PWRE, XIV (1930), col. 2330.

189. Имп. Грациан (375—383).

190. Имп. Валентиниан II.

191. Имп. Теодосий I.

192. Провъзгласяването на Теодосий I за император било извършено на 19 януари 379 г. (ср. Ostrogorsky, Geschichte, p. 28—29; P. Gr., ib., col. 568 n. *a*), не на 16 януари, както съобщава Сократ.

193. За бунта на Евгений вж. подробно в P. Gr., ib., col. 649—653 cap. XXV.

194. Това посочване е твърде общо, та затова е много трудно да се каже с положителност, точно за кои варвари в отвъддунавските земи става дума. Обаче може да се предполага, че се говори за готските племена.

195. За Теотим, епископ на града Томи (дн. Кюстенджа) в Малка Скития вж. повече известия у: W. Ensslin: PWRE, 2 R., IX, col. 2255; I. Nagiu: Rivista istorica, XXXI. 1945, p. 167—171; ср. V. L(aurent): Byz. Zeitschr., XLIII. 1950, p. 452. — Ив. Дуйчев: Slavia, XXI. 1953, p. 346 sq.

196. Scythia Minor или дн. Добруджа.

197. Епифаний бил епископ на остров Кипър (367—403). Известен е като църковен писател.

198. Става дума за църковния писател Ориген (185—ок. 254) от Александрия, автор на редица съчинения, по-късно заподозрени в ерес и осъдени към средата на VI в.

199. Аларих в края на IV в. опустошил Тракия, Македония и Тесалия и през 410 г. завзел и ограбил Рим.

200. За федератите във византийската империя вж. подробно J. Maspero, *Φοιδεράται* et *στρατιῶται* dans l'armée byzantine au VI e siècle. Byz. Zeitschr., XXI. 1912, p. 97—109; други посочвания вж. у Ив. Дуйчев, Балканският Югоизток през първата половина на VI век, с. 246 бел. 1.

201. За узурпатора Евгений вж. тук бел. 193.

202. Под „западни области" се разбират балканските владения на византийската империя.

203. Дн. гр. Русе.

204. Троада в Мала Азия.

205. Става дума очевидно за Троил, епископ на Констанция (дн. Левкосия) на остров Кипър през първата половина на V век.

206. Цариградския патриарх Атик (406—425).

207. В откъса се говори за религиозната търпимост на Константин I (306—337), в противовес на езическата религиозна политика на неговия съимператор Лициний (307—325). Лициний бил победен от Константина в битката при Цибала в 315 г. Според сключения помежду им договор, Константин I поставил под своя власт целия Илирик.

208. Константин Велики.

209. Жителите на областта Дардания, чийто главен град през това време бил Ниш. Вж. повече за тази област и жителите ѝ у Bürchner, Dardania: PWRE, IV (1901), col. 2157—8; Patsch, Dardani: ib., col. 2155/7.

210. Под „галати" тук се разбират галските племена на Запад, към Океана.

211. Имп. Галиен (253—268).

212. Арианството.

213. Цариградският патриарх Павел I; вж. тук бел. 163.

214. Папа Юлий I (337—352).

215. Гауденций бил епископ на града Ниш в Дакия. Името му се споменува между участниците на Сардикийския събор: вж. Mansi, Sacrorum conciliorum nova et amplissima collectio, III. Florentiae 1759, col. 428: Gaudentius ab Achaja (очевидно: a Dacia) de Naisso; ср. ib., col. 46 D: Gaudentius (a Dacia) de Naisso; col. 652. Ср. P. Gr., ib., col. 1062 n. 89.

216. За Марцел, епископ на Анкира, вж. повече у Socrates, Hist. eccl., I, cap. 36: ib., col. 172—173; cap. 19: col. 228 sqq.; II, cap. 20: ib., col. 237 sqq.; col. 228 nota c; col. 237 nota i.

217. Съборът в Тир (Финикия) осъдил през 335 г. Атанасия и неговото учение.

218. За Урсакий, епископ на Сингидун, ср. посочванията у Mansi, op. cit., III, col. 41 DE; col. 64 C; col. 163 sqq. и др.

219. Сингидун е дн. Белград.

220. За епископ Валент вж. у Mansi, op. cit., III, col. 41 DE; col. 64 C; col. 65 B и др.

221. Град Мурза (Mursa) (Esseg) в Панония. Това име трябва да се постави вън връзка с посочването на Jordanes, Getica, § 34—35, за lacus Mursianus. Ср. L. Niederle, Slovanské starožitnosti, II 1. V Praze 1906, p. 292 sqq.; idem, Manuel des antiquités slaves. I. L'histoire. Paris 1923, p. 47. Под това име Niederle разбира „les marais sitnés aux environs de Mursa, à l'embouchure de la Sava, soit le lac Nezider".

222. Съборът бил свикан през 325 г., под върховенството на Константив I, за да осъди Арий и неговата ерес.

223. Папа Юлий I.

224. Относно броя на епископите, които взели участие в Сардикийския събор, вж. P. Gr., ib., col. 1065 n. 94; cp. col. 935 n. 42. Созомен повтаря грешката на Сократ.

225. За него вж. посочванията в P. Gr., ib., col. 1081 nota 1.

226. Името на града е дадено не само в написа *Σαβωρία*, но и в написа *Σαμαρία*, обаче предполага се, че трябва да се чете името *Σαβαρία* — ср. P. Gr., ib., col. 1081 n. 15, — като име на град в Паноиия. Може да се предположи, прочее, че се отнася до града Савария в Горна Панония (унг. Szombathely); вж. Vulić: PWRE, 2 R., II (1921), col. 249—250.

227. Става дума за имп. Констанс, убит през началните месеци на 350 г. Ср. посочванията на Bidez, Julianus, p. 72 sqq., 387 sqq.

228. Езичникът Магненций бил началник на императорската стража. Провъзгласен бил за император. Подробности вж. у Bidez, op. cit., p. 72 sqq.

229. За бунта на Ветраний вж. повече у Bidez, op. cit., p. 73 sqq.

230. Имп. Констанций.

231. Папа Либерий (352—366).

232. Евдоксий, епископ на Антиохия (357—359) и на Цариград (360—369), бил осъден за симпатиите му към арианството.

233. През 358 г. папа Либерий се завърнал в Рим от заточението си в тракийския град Вероя (дн. Стара Загора).

234. Имп. Валент (364—378).

235. Православните.

236. Цариградският патриарх Македоний и неговите привърженици, назовавани с общото име „пневматомахи" (духоборци"), отричали единосъщието на светия дух с бог-отец и бог-син.

237. Западноримският император Валентиниан I (364—375).

238. Определението „скити" тук няма строго етническо значение, а означава просто жителите на провинция Скития, сиреч дн. Добруджа и съседните ѝ области.

239. Вретаний е бил предстоятел изобщо на църквите в провинция Малка Скития или дн. Добруджа.

240. Томи, сиреч дн. Кюстенджа.

241. Арианството, чийто привърженик бил и самият имп. Валент.

242. Сиреч православието.

243. Сиреч р. Дунав.

244. Философът и ретор Темистий, родом от Пафлагония (IV век), отправил към имп. Валент реч, в която го съветвал да прояви умереност по отношение на догматическите спорове всред християните. Вж. повече у Socrates, Historia eccles., IV, cap. 32: ibid., col. 549 A—552 B; Sozomenus, Historia eccles., VI, cap. 36: ibidem, col. 1401 C—1404 A.

245. За изложената тук легенда вж. подробно у Thompson, Attila, p. 15 sqq.; Златарски, История, I, 1, с. 26 сл.; ср. също бележката на Дуйчев: ИИБИ, III—IV. 1951, с. 442 сл.

246. Меотидското езеро.

247. Река Дунав.

248. Имп. Валент.

249. Акакий бил епископ на града Кесария в Палестина от 340/1 година до 365 г. Сардикийският събор го низложил, обаче имп. Констанций не признал това съборно решение.

250. Под имената „скити" и „варвари" тук са обозначени готите.

251. Имп. Грациан.

252. Готите.

253. Германските племена изобщо.

254. Теодосий I.

255. В Западната римска империя.

256. Имп. Валентиниан I (364—375) бил наследен от синовете си Грациан (367—383) и Валентиниан II (375—392).

257. Цариградският патриарх Нектарий (381—397).

258. За томитанския епископ Теренций вж. Ensslin: PWRE, 2 R., V (1934), col. 587.

259. За марцианополския епископ Мартирий вж. Ensslin: PWRE, XIV (1930), col. 2040.

260. Ср. Thompson, op. cit., p. 37 ssq.

261. Към това място вж. обясненията на издателя Валезий: P. Gr., ibidem, col. 1500 n. 81.

262. За хунското нападение през 395 г. вж. Thompson, op. cit., p. 26.

263. Стилихон, военачалник на западноримския император Хонорий (395—423), починал през 408 г.

264. Император на Западната римска империя.

265. Това събитие се отнася към 409 г. Ср. повече у Thompson, op. cit., p. 29, 58, 199.

266. За Улдис-Илдис вж. Moravcsik, Byzantinoturcica, II, p. 198.

267. Вероятно дн. град Кула в С.-Западна България.

268. Източногерманско племе; вж. K. Kretschmer, Sciri: PWRE, 2 R., II (1921), col. 824—825.

269. Областта Витиния в Мала Азия, по южното крайбрежие на Черно море.

270. Загатва се за едно писмо, което западноримският император Констанс I отправил, по внушение на Атанасий Александрийски, до брата си, източноримския имп. Констанций, с увещание да запази православието. За подробности вж. P. Gr., ibidem, col. 996 A-D.

271. Сердика е назована „илирийски" град с оглед на административното деление на империята, а не поради своето население.

272. В Теодоритовото определение „митрополия на дакийския народ" не става дума за народността на населението, а по-скоро се загатва за провинция Средиземноморска Дакия (Dacia Mediterranea). Изобщо за тази провинция вж. обстойно у Brandis, Dacia: PWRE, IV (1901), col. 1848—1976; ib., col. 1976 за Средиземноморска Дакия. Интересно е да се напомни, че когато в края на 1652 г. архиеп. Петър Богдан Бакшев съставил едно изложение върху миналото на града София и разказал накратко за свикания тук Сардикийски събор, той използувал между другото точно въпросното сведение на Теодорита Кирски: вж. Eus. Fermendžin, Acta Bulgariae ecclesiastica ab a. 1565 usque ad a. 1799. Zagrabiae 1887, p. 233 sqq.; ср. също у Дуйчев, Софийската католишка архиепископия през XVII век, с. 32 сл.

273. За споменатия тук епископ на палестинския град Газа Асклепий вж. също други посочвания: P. Gr., ib., col. 984 D, 1000 D.

274. Маркел бил епископ на Анкира (дн. Анкара); ср. за него P. Gr., ibidem, col. 1000 CD.

275. Загатва се за привържениците на арианството.

276. От дадения тук списък се вижда, че в събора са взели участие също и представители на балканските земи, именно от Мизия, Дакия, Дардания, Втора Дакия, Македония и прочее.

277. Никомедийският епископ Евсевий (който не бива да бъде смесван с Евсевий Кесарийски) бил известен като поддръжник на арианството.

278. Очевидно, църквата, в която заседавал съборът. Според неясни сведения и предания, това е била Св. София. Някои вести гласят, че заседанията ставали в някакъв манастир извън градските стени. Ср. Дуйчев, Софийската католишка архиепископия, с. 33 сл.

279. Този откъс е част от т. н. Апология на Атанасий Александрийски и, след., казаното не се отнася до Теодорит.

280. Извадката представя част от диалог между имп. Констанций и папа Либерий. Вж. подробно P. Gr., ibidem, col. 1033 A — 1040 A.

281. Градчето Малка Никея (Никица), с. Хавса в Одринско.

282. Загатва се за посланието, което събраните на църковен събор в гр. Ариминий (дн. Римини) в Италия привърженици на арианското учение изпратили на имп. Констанций. За подробностите вж. в P. Gr., ibidem, col. 1041 A—1049 A.

283. Имп. Констанций.

284. Става въпрос за изложението на вярата, което било съставено на арианския събор в Никица. За текста на цялото изложение вж. P. Gr., ibidem, col. 1049 B—1052 B.

285. Под „поборници за истината“ тук се разбират изобщо православните и частно онези, които са били подвластни на западната църква.

286. Сиреч епископите от илирийския диоцез.

287. Наследникът на папа Либерий, папа Дамаз (366—385).

288. Западноримският император Валериан (253—260).

289. Durostorum, дн. Силистра. За старата история на града вж. обстойно у Я. Тодоров, Durostorum. Принос към античната история на Силистра. В: Силистра и Добруджа. Научно-културни изследвания. I. София 1927, с. 3—58. За по-късната история на града през средновековието вж. П. Мутафчиев, Съдбините на средновековния Дръстър, пак там, с. 101—196. За името на града Силистра вж. Ст. Романски, Имената на два крайдунавски града. 2. Силистра. В: Сборник в чест на проф. Л. Милетич за седемдесетгодишнината от рождението му. София 1933, с. 657—658.

290. Разбира се провинция Тракия.

291. Мъченичеството на Емилиан се́ пада по времето на имп. Юлиан Отстъпник, значи между 361 и 363 г. Повече сведения за него вж. у H. Delehaye, Saints de Thrace et de Mésie, An. Boll., XXXI (1912), p. 260 sqq.; ср. Тодоров, пос. съч., с. 50 сл.

292. Капитолин бил викарий на източноримската провинция Тракия; вж. Тодоров. пос. съч., с. 50—51.

293. Извадката е взета от едно синодално послание до имп. Йовиан (363—364).

294. В началото на дадения откъс се разказва за разпита, извършен от префекта на Едеса Модест на водача на православните, презвитера Евлогий, за когото се споменува в текста.

295. От Едеса били изпратени на заточение в Тракия 80 души православни. По време на пътуването им имп. Валент променил своето решение и ги пръснал на разни други места.

296. Имп. Валент.

297. Готите.

298. Сиреч, изобличил го за неговото арианство.

299. Значи след прекратяване на гонението подир смъртта на Валент.

300. Имп. Грациан.

301. Готите и хуните.

302. Имп. Теодосий I.

303. Имп. Грациан.

304. Готите и хуните след Одринската битка.

305. На това място от съчинението на Теодорит Кирски се говори за клането на населението на града Солун, извършено през 392 г. по заповед на имп.

Теодосий I. Подробности за това събитие вж. у O. Tafrali, Thessalonique dès origines au XIV-e siècle. Paris 1919, p. 86—87, където е използувано и свидетелството на Теодорит Кирски.

306. Става дума за областите, които са се намирали под властта на префекта на Илирик. Известно е, че Солун е бил избран за седалище на илирийския префект по времето на имп. Юстиниан, именно в 535 г., обаче и преди това при заплахи от нападения на отвъд-дунавските варвари разни префекти са пребивавали тук за по-дълго или по-късо време. Вж. за това у Tafrali, op. cit., p. 89 n. 2.

307. Епископ на Антиохия от 380 до 403 г.

308. Цариградският патриарх Йоан Златоуст (398—404).

309. Готите, които обитавали в Цариград и в балканските земи.

310. В първообраза се говори за „скити" и „номади", поради което сведението на Теодорита трябва да се тълкува общо, не като обозначение само на готите от крайдунавските земи.

311. Откъс от диалог между Йоан Златоуст и Гаина.

312. Йоан Златоуст.

313. Отнася се за събитие към 404—405 г.

314. Загатва се за гонението, предприето против Йоан Златоуст и неговите привърженици.

315. Йоан Златоуст (починал в 404 г.).

316. За името на хунския вожд Роила или Руа вж. посочванията у Moravcsik, op. cit., II, p. 222—223.

317. Цариградският патриарх Демофил управлявал от 370 до 380 г., като арианин.

318. Сведението се отнася до нападението на готи и хуни в балканските земи по времето на имп. Валент.

319. Олимпиодор.

320. Споменатият тук Валерий е бил управител на Тракия по времето на Констанций III, който управлявал само една година, именно в 421 г., Западната римска империя.

321. За това ср. Dindorf, HGM, I (1871), p. 461.

322. Трудно е да се установи с положителност, кой народ е обозначен тук под името сармати: алани, славяни или някои други.

323. Илирик в късноримско време е обхващал провинциите: Горна Мизия, двете Дакии, Дардания, Превалитаиия, Македония, Тесалия, Ахея, двата Епира и Крит. Вж. PWRE, IX, col. 1085—1088; Кулаковский, История, I, c. 47.—Споменатото тук светилище ще да се е намирало в Родопската област.

324. Разказът на Олимпиодора е изграден върху поверието за т. н. подражателна магия (magia imitativa). Други подобни примери са посочени у Iv. Dujčev: Studi bizantini e neoellenici, IV. 1935, p. 129—133.

325. Племето амилзури, вероятно от хунски произход, обитавало край Дунава. То е може би тъждествено със споменаваните у Jordanes, Getica, p. 90, 11—12: Alpidzuri, Alcildzuri. Вж. повече у Дестунис, Сказания, с. 18 бел. 2; Златарски, История, I, 1, с. 24 бел. 1; W. Tomaschek, Amilzuri: PWRE, I, col. 1835; Moravcsik, op. cit., II, p. 71; Thompson, History, p. 71, 208.

326. Името на това племе е дадено у Jordanes, Getica, p. 90, 12, в напис Itimari. Те са обитавали близо до Дунава и някои учени ги смятат, че са от хунски произход. Вж. Moravcsik, op. cit., II, p. 130; Thompson, op. cit., p. 71, 208.

327. Това племе било подчинено на хуните. То обитавало близо до Дунава. У Jordanes, op. cit., p. 90, 12, е даден написът: Tuncarsos. Ср. Moravcsik, op. cit., II, p. 268; Thompson, op. cit., p. 71, 208.

328. Jordanes, op. cit., p. 90, 12, споменува това племе под името Boiscos. То обитавало край Дунава. Предполага се, че е било от хунско потекло и било включено в пределите на хунската държава. За него вж. Tomaschek: PWRE, III, col. 666; Moravcsik, op. cit., II, p. 92; Thompson, op. cit., p. 71, 208.

329. За разните написи на името Руа в латинските и гръцки извори вж. посочванията у Moravcsik, Byzantinoturcica, II, p. 222—223. Съществува спор,

дали името е готско или тюркско. Руа е бил брат на Мунджук, Атиловия баща. Смята, се че обединението на хунските племена е било извършено при него. За него вж. повече у Seeck, Ruas: PWRE, 2 R., 1 (1920) col. 1157; Thompson, History, p. 60 n. 4, 63 sqq., 70 sqq., 74 sqq., 79, 119, 161—162, 205, 208.

330. За Исла вж. Moravcsik, Byzantinoturcica, II, p. 122; Thompson, op. cit., p. 70 sqq., според когото пратеничеството, предвождано от Исла, пристигнало в Цариград в началото на 434 г. Вж. също ibidem, p. 109, 121. Дейността на Исла, доколкото той е упоменат в изворите, се пада през четвъртото и петото десетилетие на пети век. От думите на Приска впрочем трябва да се заключи, че той ще да е бил пратеник във византийската столица и преди 434 г. Възможно е обаче Приск, който е писал по-късно, да е обобщил сведенията за двете пратеничества в едно.

331. Плинт, по произход гот, през 418 г. потушил едно въстание в Палестина и за награда на следната година бил издигнат консул. Вж. Chron. minora, II, p. 75 s. a. 418; Seeck, Untergang, VI, p. 484; Thompson, op. cit., 71—72; Кулаковский, пос. съч., с. 275. Въпреки неговото арианство, той бил издигнат като най-влиятелна личност във византийския двор. Други вести за него вж. у Thompson, op. cit., p. 74 sqq., 77, 79 sqq., 123 и др. Посочването на Приск, че Плинт бил от „скитски род" трябва да се разбира съгласно обичая на византийските писатели готите да бъдат именувани „скити".

332. Според Приск, Дионисий бил тракиец по произход, което трябва да се тълкува в смисъл, че той произхождал от старото тракийско население. Относно ролята на старото тракийско население по това време вж. посочванията на В. Бешевлиев: Разкопки и проучвания, IV, 1950, с. 124 сл.; същият, Участието на траките в обществения живот на провинция Тракия и на Източната римска империя. ИИБИ, I—II. 1951, с. 217—234. Дионисий бил консул в 427 г. Ср. Thompson, op. cit., p. 72. По времето, когато бил изпроводен пратеник, той бил военачалник.

333. Руа починал в 433 г. Ср. Moravcsik, op. cit., II, p. 222. Негови наследници били братовите му синове Атила и Бледа. За името на Атила — което се смята тъждествено с името Авитохол в Именника на първобългарските ханове — вж. посочванията на Moravcsik, op. cit., II, p. 81; ibidem, p. 90, за името на Бледа. Смята се, че Атила е бил по-младият от двамата братя; вж. за това G. Moravcsik, Attila és Buda. Egyetemes Philologiai Közlöny, L. 1926, p. 195—202, против мнението на V. Tolnai, Attila és Buda testvérisége, ibidem, p. 102—104; ср. общо по въпроса посочванията на Gy. Moravcsik: Byzantion, VI. 1931, p. 684—685. За събитията вж. у Кулаковский, пос. съч., с. 273 сл.; Thompson, op. cit., p. 72 sqq.

334. За Епиген вж. Кулаковский, пос. съч., с. 275 сл.; Thompson, op. cit., p. 216—217.

335. Маргос е бил укрепление, разположено близо при устието на р. Морава, на границата между провинциите Горна и Долна Мизия. Според Jireček, Heerstrasse, p. 14 = Военният път, с. 14, останките от тази крепост трябва да се търсят в развалините, познати под името „Кустар", на десния бряг на р. Морава, при с. Дубравица (Пожаревско). Ср. Fluss, Margus: PWRE, XIV, col. 1709—1710. Името е тъждествено с името на реката: ibidem, col. 1711. — C. Patsch: PWRE, IV, col. 957, бе изказал мнение, че някогашната крепост е била разположена в Орашье, на десния бряг на Морава, гдето тя се влива в Дунава; това мнение е възприето от Кулаковский, пос. съч., с. 275 бел. 2; Thompson, op. cit., p. 74, съобщава просто, че крепостта се намирала при устието на р. Морава, без да дава подробности.

336. Според Jireček, Heerstrasse, p. 15 = Военният път, с. 14, крепостта Констанция (Constantia) или Констанциола (Constantiola) е била разположена на левия бряг на Дунава, срещу устието на Морава, на мястото Кубин (средновековното маджарско Кеве — Keve или дн. Панчево: вж. посочванията у Ив. Дуйчев, Преписката на папа Инокентий III с българите. София 1942, с. 100). Patsch, Constantia: PWRE, IV. 1901, col. 957, смята въпроса за нерешен и сочи също на десния бряг на Дунава развалините Кулич. За тях говори и Иречек (Heerstrasse, p. 14 = Военният път, с. 14). Мнението на Иречек е възприето, както изглежда, от Кулаковский, пос. съч., с. 275 бел. 1. Thompson, op. cit., p. 81 n. 2, като посочва сведението на Not. dign., XLI, 33, пише въз основа на мнението на

Patsch: PWRE, IV, col. 951, че точното местонахождение не може да се определи, но заявява, че крепостта се е намирала „точно отвъд Дунава“ срещу Морава.

337. Тълкуването на определението „царски скити“ е спорно. Още Дестунис, Сказания, с. 19 бел. 5, бе изказал предположението, че тук са споменати хуните. Той свързва посочването на Приск с думите на Zosimus, IV, 20, като се запитва: „Так нельзя ли допустить, что Приск называет гуннов царскими скифами потому, что они ближайшим образом вышли из той страны, где в глубокой древности жила часть царских скифов, а именно на Дону“ (Ср. Herodot., IV, 20)? Ср. също мнението на Moravcsik, op. cit., II, p. 236. Thompson, op. cit., p. 10, като изтъква, че това определение е заето от Зосим, Евнапий и Херодот, добавя, че според него Приск го употребява само за Атила и Бледа, заедно с техните пълководци или дори без тях, но никога не си служи с него като някакво общо определение за всички хуни в Средна Европа. Същият автор (p. 74) поддържа, че византийските пратеници се срещнали при Маргос лично с Атила и Бледа.

338. За този договор вж. Thompson, op. cit., p. 74 sqq.

339. Това значи, че хуните положили клетва според своята езическа вяра, а ромеите по християнски, както това е било правено и по-късно при сключването на договори с българи, печенези и други езичници.

340. За името Мама, което има може би монголски произход, вж. посочванията на Moravcsik, op. cit., II, p. 159; Ensslin, Mama: PWRE, XIV, col. 947, col. 949. Ţicěloiu, Über Nationalität, p. 85; Thompson, op. cit., p. 77, смята, че двамата младежи са били сродници на Атила. Събитието се отнася към 434 г.

341. За Атакам вж. Seeck, Atacam: PWRE, II, col. 1888: Moravcsik, op. cit., II, p. 78.

342. Изказано е предположение, че тази крепост отговаря на Carsium (G. Tocilescu: AEMÖ, XIV. 1891, p. 16; ср. съмненията, които са изказани от Thompson, op. cit., p. 77 n. 2). Тя се споменува у Procopius, De aedif., IV, 11, 20: p. 308, 25; ср. Itin. Anton., 224, 4, — като станция по крайдунавския път в Долна Мизия, между Axiopolis и Troesmis (Иглица), вероятно Хърсово в Добруджа. Вж. повече у Patsch, Carsium: PWRE, III, col. 1616. Thompson, op. cit., p. 77, съобщава общо, че крепостта се намирала в Добруджа близо до Troesmis. Отъждествяването с Хърсово е предложено още от Дестунис, пос. съч., с. 22 бел. 9, в съгласие с Böking.

343. Относно отъждествяването на това народностно име съществуват колебания; вж. Thompson, op. cit., p. 75.

344. Според Polaschek: PWRE, XVII, col. 1194, Валипс вероятно е бил хун по произход. Thompson, op. cit., p. 217—218, отхвърля това предположение, като изказва мнение, че той ще да е бил вожд на някакви руги, които били разположени в пределите на византийската империя. По негово мнение, в текста на Приска става дума за бунт в страната, а не за някакво нашествие отвън. Събитието, за което става дума, именно обсадата на Новиодунум, трябва да се отнесе към времето между 434 и 441 г. Schmidt, Geschichte, p. 119, го отнася към 435 г.

345. Thompson, op. cit., p. 78, изказва мнение, че се отнася в случая за отред руги, които били поселени в пределите на империята и вдигнали бунт със съдействието на многобройни недоволници от европейските провинции; ср. p. 136, 153, 218. Според Rappaport: PWRE, 2 R., I, col. 1215, ругите извършили нападение съвместно с хуните.

346. Сиреч р. Дунав.

347. Noviodunum е бил разположен по най-долния десен бряг на Дунава, в Долна Мизия. Вероятно това укрепление ще трябва да се дири при Исакча, недалеч от Дунавската делта. Градът е бил твърде отрано християнско средище. Вж. за него Polaschek, Noviodunum: PWRE, XVII, col. 1191—1194.

348. Тук под скити се разбират хуните; вж. Moravcsik, op. cit., II, p. 237—238.

349. Ди. Ниш. Общо за историята на града в древността вж. посочванията на Fluss, Naissus: PWRE, XVI, col. 1589—1599. Указанието на Приск, че градът е лежал към Дунава трябва да се тълкува в най-общ смисъл, именно, че той лежи

в областта на Дунава, а не буквално, че се намира край брега на реката. В такъв смисъл е употребено подобното посочване за Nicopolis ad Istrum—дн. Никюп. Anna Comnena, Alexias, ed. Reiff., I, p. 235, 8 sqq., в същия смисъл говори, че старата българска столица Преслав била разположена при Дунава; ср. Дуйчев: МПр, VIII, 4. 1933, с. 14 и с. 19 бел. 4.

350. Става дума за Константин Велики. На същия император по предание се приписва основаването на Преслав, Дръстър, Плиска и Констанция (дн. Кюстенджа); вж. (Ps.-)Codinus, De orig., ed. Bonn., p. 23, 3—8; ср. Дуйчев: МПр, VIII. 4. 1933, с. 19 бел. 5.

351. Някои посочвания за т. н. овни вж. у Златарски, История, I 1, с. 418.

352. Сиреч хуните.

353. Градът е бил разположен край Дунава, до устието на река Млава, при дн. с. Костолац. Вж. Jireček, Heerstrasse, p. 15 = Военният път, с. 14—15. За събитието изобщо вж. Thompson, op. cit., p. 79 sqq.

354. В текста е казано „скитските царе", с което се загатва очевидно за съуправничеството между Атила и Бледа.

355. Сиреч Теодосий II (408—450). Събитието се отнася към 443 г. Вж. Thompson, op. cit., p. 83.

356 При дн. с. Арчар (Видинско). За историята на селището вж. посочванията на Vulić, Ratiaria: PWRE, 2 R., I, col. 261.

357. Флавий Сенатор е бил консул в 436 г., а в 451 г. като патриций участвувал в Халкидонския събор. Вж. за него Seeck, Senator (2): PWRE, 2 R., II, col. 1455; Thompson, op. cit., p. 89, 102, 116, 122, 187, 196.

358. За старата история на града вж. Diehl, Odessus: PWRE, XXXIV, col. 1883—1885; за средновековната му история вж. някои бележки у Дуйчев, Проучвания върху българското средновековие, с. 161 бел. 1.

359. За дукс Теодул вж. Ensslin: PWRE, 2 R., V, col. 1966.

360. Битката е станала в 443 г.; за нея вж. Thompson, op. cit., p. 84 sqq.

361. Анатолий към 438 г. бил magister utriusque militiae per Orientem, в 440 г. бил консул. През 446 г. той бил издигнат патриций и magister militum praesentialis. В 451 г. участвувал в Халкидонския събор и умрял в 452 г. За него вж. повече у Seeck, Anatolius (9): PWRE, I, col. 2072—2073; Thompson, op. cit., p. 85 sqq., 89 sqq., 102, passim. Договорът с хуните бил сключен в 443 г.

362. Ср. Thompson, op. cit., p. 192 sqq.

363. За Скота вж. Moravcsik, op. cit., II, p. 236; Thompson, op. cit., p. 86, 106, 108, 110, 163 n. 3. Скота е бил един от най-влиятелните Атилови първенци.

364. Крепостта Ἀσημοῦς била разположена при устието на реката Осъм; за нея вж. Tomaschek, Asamus: PWRE, II, col. 1515. Тя е позната също и под името Anasamus; ср. Tomaschek, Anasamus: PWRE, I, col. 2064. Ср. също писаното относно локализирането на тази крепост у Дестунис, пос. съч., с. 27 бел. 24. За събитията изобщо вж. Thompson, op. cit., p. 33, 49, 85, 187, 199.

365. Общо вж. у Thompson, op. cit., p. 97 sq.

366. Жителите на провинция Исаврия (на север от планината Таврос в Мала Азия, между Пизидия и Киликия).

367. Общо вж. у Thompson, op. cit., p. 98 sq.

368. За него вж. Seeck, Edico (2): PWRE, V, col. 1939, който го смята за гот и предполага, че е тъждествен с бащата на Одоакар; ср. също у Moravcsik, op. cit., II, p. 144; за събитието изобщо вж. Thompson, op. cit., p. 11, 98, 103 sqq., 155 passim.

369. Орест бил баща на последния западноримски император Ромул Августул. За него общо вж. Ensslin, Orestes (12): PWRE, XXXV, col. 1012—1013; Thompson, op. cit., p. 98, 100 sqq., 111, 121, 155, 163.

370. Панония.

371. Flavius Aetius бил роден в Durostorum в Долна Мизия към 390 г., а бил убит на 21 септември 454 г. Вж. подробности за него у Seeck, Aetios (4): PWRE, I, col. 701—703; Thompson, op. cit., p. 33 sqq., 35, 49, 65 passim.

372. Значи, Атила изисквал ромеите да се откажат да обработват земята, която той смятал, че влизала в неговите владения. Ср. Thompson, op. cit., p. 97 sqq.

373. Днес развалини при с. Стъклен (Свищовско). За ранната история на това селище вж. E. Polaschek, Novae (2): PWRE, XXXIII, col. 1125—1129.

374. Измерването на разстоянието чрез дни е твърде разпространено в античността и в средновековието.

375. Дн. София.

376. Сведения за него вж. у Seeck, Bigilas: PWRE, III, col. 469—470, който съпоставя името му с името на готския крал от петия век Bigelis (ср. Seeck, ibidem, col. 468), споменат у Jordanes, Romana, § 336. Ср. Thompson, op. cit., p. 11 n. 2, 98 n. 4, 104 sqq., 123.

377. За евнуха Хрисафий, който носел прякора Tzuma и бил убит след 450 г., вж. подробности у Seeck, Chrysaphius: PWRE, III, col. 2485—2486; Thompson, op. cit., p. 3, 99, 121 sqq., 188 passim. Авторът, като изхожда от известието, че Хрисафий, когато разговарял с Едекон, използувал Вигила като преводач за хунски език, поставя въпроса (ibidem, p. 11 n. 2), дали Едекон действително е бил от германско потекло.

378. Flavius Areobindus Martialis бил magister officiorum при двора на Теодосий II през 448 г., а през 451 г. участвувал на Халкидонския събор, при което е споменат вече в качеството си на ex magistro. При възцаряването на имп. Лъв I (457—474), той отново бил назначен за magister officiorum. За подробности вж. Ensslin, Martialis (6): PWRE, XIV, col. 2002—2003; Thompson, op. cit., p. 101, който сравнява длъжността му по времето на замисленото покушение над Атила с длъжността на външен министър на империята (a sort of Foreign Secretary). Ср. също Дестунис, пос. съч., с. 32 бел. 32.

379. Максимин по това време бил comes consistorialis. Както се знае, Приск бил негов личен приятел и му служел като секретар не само през време на пратеничеството при Атила, но и по-късно. Максимин умрял в 453 г. За него вж. подробно у Ensslin, Maximinus und sein Begleiter, der Historiker Priskus. BNGrJ, V. 1926, p. 1—9; idem, Maximinus (17): PWRE, Supplementband, V, col. 665; Thompson, op. cit., p. 101 sqq., 220.

380. Онигизий бил хун и един от най-близките люде на Атила. За него вж. подробности у Ensslin, Onegesius: PWRE, XXXV, col. 437—438; Moravcsik, op. cit., p. 188—189; Thompson, op. cit., p. 223, 45, 110 sqq., 118, 163 n. 3, 167—169, 209.

381. Градът е бил разрушен по времето на хунското нашествие през 441 г. Ср. Thompson, op. cit., p. 84, 104.

382. Сиреч от Цариград. За бързината, с която се движело това пратеничество, може да се съди по съобщението на Приск, че разстоянието между Цариград и Сердика изисквало тринадесет дни бърз ход.

383. Коприната още не е била произвеждана във Византия, а била донасяна от Изтока. За споменатите в текста *λίθοις ἰνδικοῖς* не може да има съмнение, че това са били скъпоценни камъни. Ср. също Дестунис, пос. съч., с. 34 бел. 35; Thompson, ib., p. 104 n. 4: Indians pearls.

384. Пратеничеството се движело по познатия път: Цариград—София—Ниш. Последният град е бил разорен от хуните през 441—443 г.; ср. Thompson, ib., p. 83 sq., 105 sq..

385. На река Нишава.

386. Агинтей през 448—449 г. бил началник на войските в Илирик. Вж. Seeck: PWRE, I, col. 816.

387. Пратеничеството е вървяло по долината на река Морава; ср. Дестунис, пос. съч., с. 37 бел. 45. Употребата на лодки еднодръвки (*μονόξυλα*) е била присъща на славяните, но е била широко разпространена също и между други племена и народи (ср. фр. pirogue, руск. пирога). Такива лодки са били употребявани дори през XIX в. от някои американски диваци. Ср. за *σκάφη μονόξυλα* у Кулаковский, пос. съч., с. 383.

388. Буквално: τῷ βασιλείῳ Σκύθῃ „на царствения скит“, — което определение е във връзка с израза „царствени скити“, и показва, че то се отнася, поне тук, до Атила и Бледа.

388 а. Деветият час на деня според византийското определение отговаря на 3 часа след пладне. Не може да се каже с положителност, дали споменатите тук τὰς 'Αττήλα σκηνάς са представяли някакво селище; по-вероятно е обаче, че това са били временни шатри. За самото византийско пратеничество Приск употребява израза σκηνοποιῆσαι βουληθέντων. Ср. Thompson, ib., p. 106: Attila's encampment. — Общо за изложението на Приск в тази част ср. парафразата у Thompson, ib., p. 106 sq.

389. Следва текст, който няма връзка с историята на нашите земи.

390. За него вж. Moravcsik, ib., II, p. 117; ср. Дестунис, пос. съч., с. 45 бел. 55, за тълкуването на това място; ср. и Thompson, ib., p. 110 и п. 5.

391. Свидетелство за многоженството на хунските първенци.

392. Тази река Δρήκων по-нататък е назована с име Δρέγκων, а у Jordanes, Getica, XXXIV, 178 е упомената под име Dricca. Отъждествява се с дн. Bega, която се влива в Тиса, близо до устието й, или с река Аранка. Ср. Patsch, Dricca: PWRE, V (1905), col. 1706; Tomaschek, Drenk: ib., col. 1696; Fluss: ib., 2 R., VI (1937), col. 1471/2; Дестунис, пос. съч., с. 45 бел. 56; Thompson, ib., p. 123: the unknown river Dreccon; p. 221 sq.

393. Това ще да е р. Тиса, спомената и в един от Омуртаговите надписи: τὴν Τήσην τὸν ποταμόν (вж. Бешевлиев, Първобългарски надписи, с. 41 пг. 2; с. 70, бележки за името, с посочвания из изворите). Предполага се, че при преписването на Присковия текст е била допусната грешка, като е написано ὁ Τίγας вм. Τίζος, а може би и Τίσος. Ср. M. Fluss, Tisia (3): PWRE, 2 R., VI (1937), coll. 1469—1478; Thompson, ib., p. 221/2.

394. Отъждествяването на реката ὁ Τιφήσας е несигурно. Според Thompson, op. c., p. 222, ако се приеме, че под името Τίγας се крие едно наименование на реката Тиса, то с името Τιφήσας вероятно е била обозначена някоя река, която тече западно от Тиса. У Jordanes, Getica, XXXIV, 178, името е дадено в напис Tibisia. Кулаковский, пос. съч., с. 284 бел. 1, смята, че това е дн. р. Темеш.

395. За думата μέδος е изказано предположение, че е от славянски произход (мед), докато други учени я тълкуват като келтска или тракийска; вж. посочванията у Moravcsik, op. c., II, p. 164; Дестунис, пос. съч., с. 46 бел. 57, като тълкува думата в смисъл на слав. „мед“, добавя: „что, стало быть, в этом краю либо жили славяне, либо употреблялись славянские слова“.

396. Името κάμος се смята за келтско или илирийско (ср. лат. camum); вж. посочванията у Moravcsik, op. c., II, p. 134. Съществува също мнение, че то отговаря на тюркско-татарското gïmïz („кумис“) — „конско мляко“. Ср. също Дестунис, пос. съч., с. 46 бел. 58. Ако се свърже с „кумис“, би трябвало да се допусне грешка в известието на Приск, защото той съобщава, че питието било приготвено от ечемик.

397. Следва текст, който няма връзка с историята на нашите земи.

398. В селището, гдето се намирал Атила.

399. За Ромул ср. бележката на Seeck, Romulus (5): PWRE, 2 R., I (1914), col. 1104.

400. За Промут няма други известия; ср. Thompson, op. c., p. 111.

401. Областта Noricum представяла римска провинция на източноалпийските земи, източно от р. Ин. Вж. E. Polaschek: PWRE, XVII (1936), coll. 971—1048.

402. За Татул ср. Ensslin, Tatulus: PWRE, 2 R., IV (1932), col. 2478.

403. Отъждествяването на този град е спорно: според едни това име е тъждествено с Batavis и означава дн. Passau, до устието на Ин в Дунав. Ср. Дестунис, пос. съч., с. 48 бел. 61.

404. Сиреч галите; ср. Дестунис, пос. съч., с. 49 бел. 63.

405. Средновековният СРѢМЪ, дн. Сремска Митровица. За старата история на града вж. M. Fluss, Sirmium: PWRE, 2 R., V (1927), coll. 351/53; ср. Дестунис, пос. съч., с. 49 бел. 64.

406. Става дума за Валентиниан III (425—455). За целия епизод вж. у Thompson, op. c., p. 128 sq.

407. Трудно е да се определи точното местонахождение на Атиловата столица. Вж. писаното от Дестунис, пос. съч., с. 50 бел. 65; Thompson, op. c., p. 221/2: The site of Attila's Headquarters, който изглежда склонен да приеме изказаното от други учени мнение, че седалището на Атила не е било близо до Körös, както предполагат някои изследвачи. Това негово предположение е свързано с друго предположение, а именно, че споменатата от Приск река *ὁ Τίγας* < *Τίσας* или *Τίζας* е тъждествена с р. Тиса. За Атиловите дворци изобщо вж. интересното изследване на унгарския учен F. Vámos, Attilas Hauptlager und Holzpaläste (= Seminarium Kondakovianum, V. 1932, p. 131—148), гдето, заедно с другото, са дадени съответните места на Присковото описание в първообраз и превод, с преглед на по-старата книжнина и опит за архитектурна реконструкция. — Ср. и Дестунис, пос. съч., с. 50 бел. 66.

408. Интересно е, че Приск, ако и да говори за резиденцията на Атила, употребява думата *κώμη* „село" — разбира се, в сравчение с византийската столица.

409. За песните, с които бил посрещнат Атила, ср. казаното у Thompson, op. c., p. 216. Във връзка със споменатите *ᾀδόναι* ср. тълкуването на Бешевлиев, Вярата на първобългарите, с. 30.

410. Пропуснат е, преди това, текст, който няма пряка връзка с нашата история.

411. Сиреч, на изпратените от Максимин люде.

412. Посочването на Приск, че хуните били *ξύγκλυδες* е твърде важно, защото представя признание за разнородния етнически състав на хунското племенно обединение, в което са влизали между другото и многобройни славянски племена. В текста на Приск прочее трябва да се разграничат четири езика: неопределен „варварски език", хунски, готски и „авзонски", сиреч латински (вж. за това тук бел. 413). За първия език — „варварския език" — е изказано предположение (вж. посочванията у Дестунис, пос. съч., с. 53 бел. 69), че това е бил езикът на дакийските славяни.

413. Под авзони (*Αὔσονες*, грецизирана форма от Aurunci) през по-късно римско време са разбирали изобщо жителите на Италийския полуостров, а *Αὐσονία* обозначавала изобщо Италия. В по-късно време византийците, които се смятали за потомци и приемници на древните римляни, употребявали това обозначение като свое нарицателно име. В текста на Приск изразът *τὴν* [*γλῶτταν*] *Αὐσονίων* означава все още латинския език.

414. За провинция Илирия изобщо вж. Vulić, Illyricum: PWRE, VII (1914), coll. 1085—1088.

415. Изразът *Γραικὸς μὲν εἶναι τὸ γένος* означава един потомък на старото гръцко население, и то в чисто етнически смисъл на думата. Тук е запазено едно рядко посочване от този род.

416. Сиреч живота му в пределите на самата ромейска империя. Изобщо, думите на този грък представят една страшна критика на порядките в империята. Ср. също казаното от Thompson, op. c., p. 184 sq.

417. Приск пише дословно *διὰ τοὺς τυράννους*. Дестунис, пос. съч., с. 55 и бел. 71, не е разбрал текста и превежда: „по причине тиранов". Във византийско време с думата *τύραννος* се обозначава обикновено „узурпатор".

418. Думите на Приск: *ἐπὶ μισθῷ τῶν ἀπὸ τοῦ νόμου τυγχάνειν* трябва да се тълкуват в смисъл, че във византийската империя правосъдие се получавало само срещу заплащане, — като с това отстъпникът-грък е желаел да изтъкне подкупността на съдиите в империята. Вж. във връзка с това посочванията у Zosimus, V, 1 и V, 25; ср. Дестунис, пос. съч., с. 55 бел. 73, който заключава, че „вообще вся картина состояния Римской империи, которую чертит здесь Грек, ни мало не преувеличена". Ср. също Thompson, ib., p. 185.

419. За отговора на Приск срещу тази жестока и справедлива критика вж. Thompson, ib., p. 185 sq., според когото този отговор „се състои от почти невероятни, нереални и педантични фрази, заети от философските школи".

420. Изпуснато е, преди това, описанието на угощението при Атила.

421. За тези хунски песни вж. Thompson, ib., p. 216.

422. За Зеркон вж. Moravcsik, op. cit., p. 120; Thompson, ib., p. 73, 117 sqq., 128.

423. Под маврузийци се разбират обикновено жителите на С. Африка.

424. Тук също Приск различава „авзонски" от хунски и готски език.

425. Вж. Homer, Ilias, 16, 123.

426. Предполага се, че споменатият тук Атилов най-млад син — назован у Jordanes, Getica, p. 127, 1 с име Hernac — е бил тъждествен с Ирник от Именника на първобългарските ханове. Вж. посочванията у Moravcsik, op. c., II, p. 122; Ив. Дуйчев, Из старата българска книжнина, I (София 1943), с. 1, 162; Златарски, История, I, 1, с. 41 сл., отрича тъждествеността. Ср. също Thompson, op. c., p. 118, 154, 156 sq., 160, 175, 182.

427. Сиреч латински език.

428. За Атиловите λογάδες вж. казаното у Thompson, op. c., p. 163 sq.

429. За споменатия тук Сила (Sulla) не притежаваме други сведения. Ср. и Thompson, op. c., p. 161.

430. Дн. Арчар.

431. Следва текст, който не се отнася пряко до историята на нашите земи.

432. За него вж. Moravcsik, ibid., II, p. 88.

433. За Ареовинт вж. повече в PWRE XIV (1930), coll. 2002—2003.

434. Аспар (Флавий Ардабурий Аспар), от алански произход, син на Ардабурий и зет на Теудерих, се ползувал с голямо влияние в политическия живот на империята. За него вж.: Seeck, op. cit., VI, p. 353 sqq.; Stein, op. cit., p. 526 sqq.; Ostrogorsky, op. cit., p. 36 sqq.; G. Vernadsky, Flavius Ardabur Aspar. Südost-Forschungen, VI. 1941, pp. 38—73.

435. Вж. по-горе бел. 423.

436. За алана Ардабурий вж. Vernadsky, op. cit., p. 43 sqq.

437. За този загадъчен народ на авсорианците ср. Дестунис, пос. съч., с. 76 бел. 95.

438. За Аполоний вж. повече у Thompson, ib., p. 143 pass.

439. За събитията изобщо вж. ibidem, p. 128 sqq.

440. За Аспаровия син вж. Vernadsky, op. cit., p. 69 sqq.

441. Тук с името „скити" са назовани остроготите.

442. За остроготския племенен вожд Валамир вж. повече у Thompson, op. cit., p. 57 n. 4; 60 n. 4.

443. Събитието се отнася към 464—465 г. Приема се, че племето на сарагурите е обитавало близо до Кавказ. За него вж. посочванията у Moravcsik, op. cit., II, p. 228. Изказано е предположение (вж. J. B. Bury: Gibbon, The Declin, IV. Appendix 15, p. 538 n. 5), че тук в същност е допусната грешка при предаваие на името, като вместо името на сарагурите би трябвало да се чете „кутригури". Според Thompson, ib., p. 159 г. 3, това предположеиие е твърде „рискувано" (hazardous).

444. Името Οὔρωγοι, поправено като Οὔγωροι, наименование на племе, което през V—VI в. е обитавало в областта на Волга и Кавказ; вж. за това у Moravcsik, op. cit., p. 196; Thompson, ib., p. 159: Uguri.

445. Хунското племе Ὀνόγουροι, което се споменува, че през V—VI в. населявало областта на изток от Азовско море, се свързва с първобългарите (Оногур), които се отъждествяват с утигурите. Вж. посочванията у Moravcsik, op. cit., p. 189—190.

446. Савирите са били хунско племе, което през V—VI в. обитавало в областта на Кавказ. Вж. посочванията у Moravcsik, ib., p. 224—225.

447. За скирите вж. също Thompson, op. cit., p. 26, 29, 136, passim.

448. Сиреч magister militum per Illyricum.

449. Събитието се отнася към 468—469 г. Ср. Thompson, ib., p. 156 sqq.

450. За Денгизих вж. Д е с т у н и с, пос. съч., с. 93 бел. 120; M o r a v c s i k, op. cit., p. 110; T h o m p s o n, op. cit., p. 156 sqq., 159 sqq., 181 sqq.

451. Събитието се отнася към 469 г. Ср. T h o m p s o n, ib., p. 181 sqq.

452. За Орнигискъл, баща на Анагаст, вж. V e r n a d s k y, op. cit., p. 62.

453. Анагаст бил вероятно аит по произход. Изказано е мнение, че той е бил „алано-славянин": вж. V e r n a d s k y, op. cit., p. 62.

454. Консул през 465 г., Василиск е бил брат на императрица Верина, жена на Лъва I.

455. Оструй се смята за алан; вж. V e r n a d s k y, op. cit., p. 62.

456. За събитията изобщо вж. К у л а к о в с к и й, пос. съч., с. 381 сл.

457. За хуна Хелхал вж. M o r a v c s i k, op. cit., p. 288; T h o m p s o n, op. cit., p. 157 sqq., 165, 182, 189.

458. За събитието ср. К у л а к о в с к и й, пос. съч., с. 367 сл.

459. Земетръсът станал в 458 г.

460. За събитията изобщо вж. S c h m i d t, op. c., p. 278 sq.; S e e c k, op. c., VI, p. 370 sq.; S t e i n, op. c., p. 534; L e b e a u-S. M a r t i n, op. c., VII, p. 51 sq.; B u r y, op. c., I, 1, pp. 320, 411 sq.; O s t r o g o r s k y, op. c., p. 37; К у л а к о в с к и й, История, I, с. 356 сл.

461. Става дума за Л ъ в I.

462. Т. н. s i l e n t i a r i i, на брой 30 души, се грижели за спокойствието и реда през време на императорските приеми. Подробности за тях вж. у S t e i n, op. c., p. 169; B u r y, op. cit., p. 33 n. 2; S e e c k: PWRE, III, 2 R., col. 57 sq.

463. Сиреч, при готите.

464. Това е остроготът Теудерих, син на Триарий, с прозвище „Страбон", сиреч „Кривоглед". За него вж. подробности у S c h m i d t, op. c., p. 271 sq.; PWRE, 2 R., V, col. 1771 sq.

465. Аспар (Flavius Ardaburius Aspar) бил консул или magister in praesenti или praesentialis, което представлявало една от най-важните длъжности в империята. Вж. за това G r o s s e, op. c., p. 180 sq.; p. 185 sq.; S t e i n, op. c., p. 186 sq.; К у л а к о в с к и й, История, I, с. 80: У с п е н с к и й, История, I, с. 288. За името на Аспар, във връзка с името Аспарух, вж. И в. Д у й ч е в: Archiv Orientální, XXI. 1953, p. 355.

466. Диес развалини недалеч от Кавала, по пътя за Драма. Вж. подробности у P. C o l l a r t, Philippes ville de Macédoine (Paris 1937); P. L e m e r l e, Philippes et la Macédoine orientale à l'époque chrétienne et byzantine (Paris 1939). — Аркадиопол е ди. Люле Бургас: вж. PWRE, I, col. 1156 sq.; J i r e č e k, Heerstrasse, p. 49 = Военният път, с. 39.

467. Една либра е тежала 327.45 гр. злато и е съдържала 72 solidi, а един solidus е бил равен на 15.43 златни лева. Цялата сума следователно се е равнявала на около 2.222.020 златни лева. Вж. подробности у F r. S c h r ö t t e r, Wörterbuch der Münzkunde (Berlin 1930), s. v. libra; R e g l i n g: PWRE, XIII, col. 116; S t e i n, op. c., col. 1775; B e s n i e r, op. c., p. 316, който определя либрата на 1.127.88 зл. франка, и в такъв случай сумата ще се равнява на 2.255.540 зл. лева; Г е р о в, Латинско-гръцки лексик. взаимности, с. 48.

468. Сиреч, magister utriusque militiae praesentialis; за длъжността вж. G r o s s e, op. c., p. 180 sq.

469. Сиреч, във византийската империя.

470. Управлявал от 474 до 491 г.

471. За него вж. подробности у L e b e a u-S. M a r t i n, op. c., VII, p. 95 sq.; К у л а к о в с к и й, История, I, с. 378; B u r y, op. c., p. 336; S t e i n, op. c., p. 335.

472. Текстът продължава, но не съдържа вести за нашите земи.

473. За събитията изобщо вж. S c h m i d t, op. c., p. 279 sq.; L e b e a u—S. M a r t i n, op. c., VII, p. 123 sq.; B u r y, op. c., p. 413 sq.; O s t r o g o r s k y, op. c., p. 37; К у л а к о в с к и й, п. с., 393 сл.

474. Т. н. федерати (foederati) се ползували с пълна независимост и не плащали данък, обаче били задължени да служат в римската войска. Вж. подробности у Th. Mommsen, Das römische Militärwesen seit Diocletian (в: Gesam. Schriften, IV. 1910, p. 225 sq.); Stein, op. c., p. 299; Ostrogorsky, op. c., p. 29; Bury, op. c., p. 42; Кулаковский, п. с., с. 143; Успенский, п. с., I, с. 159 сл., 282; Grosse, op. c., p. 280 sq.; ср. тук бел. 200.

475. Това е известният остроготски крал Теудерих Велики, който бил син на Тиудимер, а не на Валамир. Вж. Schmidt, op. c., p. 272 sq.; Bury, op. c., p. 411 sq.; PWRE, V, 2 R., col. 1745.

476. Дворцови отреди или гвардия; вж. Grosse, op. c., p. 43 sq.; Stein, op. c., p. 188; Bury, op. c., p. 37; Кулаковский, п. с., с. 31.

477. Вероятно се отнася за Теудерих, син на Триарий.

478. Арматий е бил magister militum и заедно с Теудерих жестоко усмирил бунта в Тракия. Вж. Lebeau-S. Martin, op. c., VII, p. 71 sq.; Bury, op. c., p. 392; Кулаковский, п. с., с. 379; ср. също Suidas, Lexicon, s. v.

479. Текстът продължава и съобщава, че събранието взело решение да отхвърли предложението за мир.

480. За събитията изобщо вж. Schmidt, op. c., p. 280 sq.; Bury, op. c., p. 414 sq.; Lebeau-S. Martin, op. c., VII, p. 98 sq.; Кулаковский, п. с., с. 394 сл.

481. За Мартиниан, който бил magister militum при Зинон, вж. Ensslin, Martinianus (8): PWRE, XIV (1930), coll. 2017—2018.

482. Сиреч, Теудерих Велики.

483. Сиреч, Теудерих Страбон.

484. С израза „Врата на Хемус“ (*Πύλαι τοῦ Αἵμου*) се означава част от старопланинския проход, който свързва Анхиало с Марцианопол. Вж. Jireček, Heerstrasse, p. 147 = Военният път, с. 108; същият, Пътувания, с. 813 сл.; К. и Х. Шкорпил, Североизточна България в географическо и археологическо отношение. СбНУК, VIII. 1892, с. 44 сл.

485. Сиреч, с т. н. magister militum per Thracias; вж. Grosse, op. c., p. 180 sq.

486. Днес р. Марица.

487. Днес Одрин; вж. PWRE, VII, col. 2174 sq.

488. Древният Перинт, дн. Ереглн; вж. PWRE, XIX, col. 802 sq.

489. С името Сондис са означавали, може би, южната част на прохода Анхиало-Марцианопол (вж. тук, бел. 484). Текстът обаче дава основание да се предположи, че се отнася до някакви планини, южно от Стара планина.

490. Тук в превода е изпуснат краят на речта.

491. Не е ясно за коя река става дума.

492. На това място текстът е повреден.

493. За събитията изобщо вж. Schmidt, op. c., p. 282; Lebeau-S. Martin, op. c., VII, p. 107 sq.; Bury, op. c., p. 416; Кулаковский, п. с., с. 396.

494. Сиреч, Теудерих Страбон.

495. За събитията изобщо вж. Schmidt, op. c., p. 283—288; Lebeau-S. Martin, op. c., VII, p. 107 sq.; Bury, op. c., p. 416—422; Кулаковский, п. с., с. 397—401.

496. Сега развалини при Градско (Македония); вж. Б. Сариа, Истраживања у Стобима. ГСНДр, V, 2. 1929, с. 1—13; PWRE, 2 R., IV, col. 47 sq.

497. Общо за историята му вж. O. Tafrali, Thessalonique dès origines au XIV-e siècle (Paris 1919); вж. особено p. 91 sq. За името на града вж. B. Gerov, Zur Frage nach der altbulgarischen Form des Namens der Stadt Saloniki (= Сборник П. Ников, с. 125—133); ср. и Ив. Снегаров, Солун в българската духовна култура. София 1938.

498. Вероятно за това писмо се е говорило в предходния текст, който обаче не е запазен.

499. С този израз навярно се означават изобщо църковните служители.

500. Сиреч Heraclea Lynkestis, днес незначителни развалини при Битоля. Вж. PWRE, VIII, col. 429.

501. Дн. Кюстендил. За историята на града вж. подробности у Иречек, Пътувания, с. 542 сл.; Йорд. Иванов, Северна Македония (София 1906), с. 1 сл., особено с. 11; същият, Кюстендилският Хисарлък и неговите старини (= ИБАД, VII. 1920, с. 66 сл.)

502. Стана дума за войските, които станували в Илирия и Тракия.

503. За либрата вж. тук бел. 467.

504. Солун бил столица на Илирия, а Йоан — praefectus praetorio Illyrici.

505. Дн. Дурацо (Драч); вж. Philipsson: PWRE, V, col. 1882/7.

506. Верина била жена на Лъв I и взимала живо участие в дворцовите интриги. Вж. Lebeau-S. Martin, op. c., VII, p. 71 sq.; Bury, op. c., p. 335 sq.; Кулаковский, п. с., с. 378 сл.

507. Т. н. domestici били отбрани войскови отреди, които обикновено квартирували в императорския дворец. Вж. подробности у Grosse, op. c., p. 138 sq.; Stein, op. c., p. 187 sq.; Геров, Взаимности, с. 18. Айдоинг бил следователно comes domesticorum.

508. Под името Нов Епир се разбира днешна Средна и Южна Албания и Западна Македония.

509. Вероятно тук става дума за прохода, който сега се нарича Гявато. Той свързва Битоля и Ресен. Вж. В. Кънчов, Битолско, Преспа и Охрид. СбНУК, IV. 1892, с. 20 сл. Навярно същото това укрепление се споменува под името Castra в Itinerarium Antonini Augusti (вж. Itineraria Romana, ed. O. Curtz, I. Linsiae 1929, p. 48), или Parambole в Itinerarium Burdegalense (вж. ibidem, I, p. 100), или Presidium в Анонимната Равенска космография (вж. Itineraria Romana, ed. J. Schnetz, II, Lipsiae 1940, p. 51).

510. Дн. Охрид. За историята и името на града вж. Fluss: PWRE, XIII, col. 2111 sq.; Ст. Романски, Имената на някои македонски градове (= МПр, V. 3. 1929, с. 76 сл.); други посочвания у Ив. Дуйчев: МПр, VIII. 3. 1933, с. 35 и бел. 2.

511. Дн. Елбасан; вж. PWRE, 2 R., II, col. 351.

512. Магистрианите са били чиновници при императорския двор и изпълнявали различни поверителни служби; вж. Grosse, op. c., p. 104 sq.; Stein, op. c., p. 173; Bury, op. c., p. 30 sq.; Кулаковский, п. с., с. 32.

513. Дн. Воден; вж. Oberhummer: PWRE, V, col. 1933.

514. За Сабиниан вж. Marcellinus Comes, s. a. 479 (Chr. Minora, II, p. 91). Става дума за т. н. bucellarii, сиреч войници, които по-заможни лица издържали на свои средства за лична охрана. За тях вж. Grosse, op. c., p. 283 sq.; p. 288; Stein, op. c., p. 365; Bury, op. c., p. 43; Кулаковский, п. с., с. 143.

515. Онулф произхождал от племето туринги и бил magister militum Illyrici; вж. Suidas, Lex., s. v. Ἀρμάτιος; cp. Dindorf, HGM, I, p. 394 sq.

516. Остроготите били ариани. За презвитер (πρεσβύτερος = свещеник) у готите ср. Am. Marcell., XXXI, 1, 2: christiani ritus presbyter, ut ipsi appellant.

517. За Дагистей вж. Hartmann: PWRE, IV (1901), col. 1985.

518. Сиреч Малка Скития (Scythia Minor) — дн. Добруджа. За събитията вж. у Stein, op. c., p. 535.

519. Под Дардания се разбира дн. С. Македония.

520. Тук гръцкият текст е несигурен.

521. Сиреч Теудерих Страбон.

522. Юлий Непот (473—480) е предпоследният западноримски император. Вж. Bury, op. c., p. 404 sq.; Niese-Hohl, op. c., p. 423; Lebeau-S. Martin, op. c., VII, p 61 sq.

523. Кандавия е днешната планина Мокра, на юг от Охридското езеро. Вж. C. Patsch, Cavii oder Candavii? (= Wiener Studien, XLVII. 1929, p. 106—108); други посочвания за тази планина у Дуйчев: МПр., VIII. 4. 1934, с. 1 сл.

524. За името Гентон ср. Theoph., Chr., p. 206, 19; 271, 24 и др.

525. За събитията вж. посочванията тук бел. 8. Вж. още Rappaport, op. c., p. 37—42; Schmidt, op. c., p. 208; Niese-Hohl, op. c., p. 372; Besnier, op. c., p. 168; Кулаковский, п. с., с. 121. Издателят на Зосим Mendelssohn, като се позовава на Th. Mommsen, Römische Geschichte, V, p. 219 n. 1, предполага, че сведенията са почерпени от Дексиповата Scythica. Ср. също F. Graebner, Eine Zosimosquelle (= B. Z., XIV. 1905, p. 87—159).

526. Филип Араб (244—249).

527. Сиреч, готите.

528. Днес р. Дон. Зосим погрешно поставя Танаис или Дон вместо Истър.

529. Това не е вярно; вж. тук с. бел. 21.

530. При града Abrittus или Forum Sempronii; ср. тук, бел. 18—19.

531. За събитията изобщо вж. Rappaport, op. c., p. 43 sq.; Schmidt, op. c., p. 208 sq.

532. Вж. тук, бел. 21.

533. Сиреч, за Caesar.

534. Пловдив. За превземането на тоя град вж. тук, с. 4 сл. Am. Marcell., XXXI, 5, 17; ср. Rappaport, op. c., p. 40 sq.; Schmidt, op. c., p. 208; Besnier, op. c., p. 170.

535. Сиреч, Егейско море.

536. Става дума за Волусиан и Гал.

537. Племенната принадлежност на бораните е неизвестна; вж. Rappaport, op. c., p. 48 sq.; Schmidt, op. c., p. 210.

538. С името уругунди са означени вероятно бургундите; вж. Rappaport, op. c., p. 36 n. 4; Schmidt, op. c., p. 129 sq.

539. С наименованието Provincia Europa се означава областта, непосредствено до Цариград, значи приблизително днешна турска Тракия.

540. За събитията вж. Rappaport, op. c., p. 49 sq.; Niese-Hohl, op. c., p. 373; Graebner, op. c., p. 88 sq.

541. Импер. P. Licinius Valerianus (253—260).

542. Западногерманско племе; за него вж. Franke, Markomanni: PWRE, XIV (1930), coll. 1609—1637.

543. В откъса на Евсевий (тук, с. 14 сл.) се говори изглежда именно за тази обсада; ср. Rappaport, op. c., p. 50 n. 2.

544. През 88 г. преди н. е.

545. Някогашният Коринтски провлак, сега канал.

546. За събитията общо вж. Rappaport, op. c., p. 57 sq.; Schmidt, op. c., p. 212 sq.; Кулаковский, п. с., с. 122. Изворът е Дексип.

547. Вж. тук, бел. 537.

548. Вж. тук, бел. 6.

549. Дн. Кюстенджа. За този град вж. подробно у V. Pârvan, Zidul Cetătii Tomi (= Analele Acad. Rom., sect. ist., ser. II, t. XXXVII, 1915, p. 415—450); за формите на името вж. Pick—Regling, Antike Münzen Nordgriechenlands. I. Dacien und Mösien (1898—1910), 2, 1, p. 589.

550. За историята на града вж. Иречек, Пътувания, с. 786 сл.; idem, Heerstrasse, p. 145 = Военният път, с. 107; Hirschfeld: PWRE, I, col. 2103.

551. Езерото Деркос; вж. Oberhummer: PWRE, XIX, col. 2136.

552. Цариград.

553. Кадакьой, срещу Цариград.

554. За събитията вж. Rappaport, op. c., p. 67 sq.; Schmidt, op. c., p. 215 sqq.; Niese-Hohl, op. c., p. 375; Besnier, op. c., p. 181 sq.; Кулаковский, п. с., с. 123.

555. Имп. Галиен (253—268).

556. За събитията вж. Rappaport, op. c., p. 84 sq.; Niese-Hohl, op. c., p. 376; Besnier, op. c., p. 228; Кулаковский, пос. съч., с. 123 сл. Сведенията са почерпени от Дексип. Ср. също и у Graebner, op. c., p. 104 sq.

557. За германското племе херули вж. повече у Schmidt, op. c., p. 548 sq.

558. Част от германското племе бастарни; те живеели към делтата на Дунав.

559. Дн. Днестър; за името вж. Eberts Reallexikon, XII, p. 246.

560. Mendelssohn в съгласие с Casaubonus чете „две хиляди".

561. Числото е явно преувеличено; ср. Schmidt, op. c., p. 218.

562. Вж. тук, с. 3 сл. Може би разказът на Дексип за обсадата на Марцианопол се отнася до същото събитие.

563. Мраморно море.

564. Старият град Потидея в Халкидическия п-ов Касандра (старият Пелене).

565. Град в Пеония, навярно Боймия-дере; вж. Philippsohn: PWRE, V, col. 1249 sq.; Г. И. Кацаров, Пеония (София 1921), с. 5 сл.

566. Дн. Битоля.

567. Това сражение, в което готите били разгромени, станало при Ниш (вж. тук, с. 159). Императорът получил за тази победа прозвището Gothicus; вж. Rappaport, op. c., p. 88; Schmidt, op. c., p. 219.

568. М. Аврелий Клавдий (268—270).

569. Ср. за това също и Vopiscus, Vita Probi, 18, 1: Centum milia Bastarnarum in solo Romano constituta. Hi fidem omnes servarunt. Sed cum et ex aliis gentibus plerosque pariter transtulisset, id est ex Gepidis Gautunnis et Vandalis, illi omnes fidem preferunt. Вж. още Rappaport, op. c., p. 105; Besnier, op. c., p. 373; Schmidt, op. c., p. 223; Niese-Hohl, op. c., p. 379; Кулаковский, п. с., с. 125; за извора на сведението вж. Graebner, op. c., p. 108.

570. Имп. М. Аврелий Проб (276—282).

571. За събитието ср. Schmidt, op. c., p. 86 sq.

572. За събитията вж. Rappaport, op. c., p. 110 sq.; Schmidt, op. c., p. 225 sq.; Niese-Hohl, op. c., p. 397; Besnier, op. c., p. 370; Stein, op. c., p. 158 sq.

573. Савроматите или сарматите били скитници иранци, които обитавали в южноруските степи. Вж. P. Kretschmer: PWRE, 2 R., I, col. 2542 sq.; J. Harmatta, Studies on the History of the Sarmatians (Budapest 1950).

574. Дн. Азовско море.

575. Константин I.

576. Раусимод бил готски крал. Зосим е смесил нахлуването на сарматите през 322 г. с готската война през 323 г.; Rappaport, op. c., p. 110 n. 1; Schmidt, op. c., p. 226 n. 1; Кулаковский, пос. съч., с. 125.

577. Сиреч Valerius Licinianus Licinius (308—324). За събитията вж. Stein, op. c., p. 159; Niese-Hohl, op. c., p. 397; Besnier, op. c., p. 375.

578. Може би днешната Дервишка могила или пък Сакар планина.

579. Дн. река Тунджа; за името ѝ вж. Ст. Младенов, Имената на десет български реки (= СпБАкН, X. 1915, с. 67 сл.).

580. Може би Дервишката могила.

581. За събитията вж. изобщо: Th. Mommsen, Römisches Militärwesen seit Diokletian (= Hermes, XXIV. 1889, p. 195—379) = Gesam. Schriften, VI, p. 206—283; idem, Abriss des römischen Staatsrechtes, p. 347 sq.; idem, Gesam. Schriften, V, p. 561 sq.; Kornemann: PWRE, V, col. 727 sq.; Grosse, op. c., p. 23 sq.; Stein, op. c., p. 98 sq.; 168 sq.; Bury, op. c., p. 25, 56; Кулаковский, пос. съч., с. 34 сл.; Ostrogorsky, op. c., p. 19 sq.

582. Нововъведенията на Константин Велики не могат да се разграничат, в подробности, от реформите, извършени от Диоклециан или наследниците му. Обаче четирите префектури, които се споменуват в Notitia dignitatum, принадлежат на покъсно време. При смъртта му е имало само трима praefecti praetorio; вж. Mommsen, Gesam. Schriften, VI, p. 284 sq.

583. Сиреч, praefectus praetorio.

584. Във времето на Диоклециан имало само двама praefecti praetorio.

585. Т. н. ἑκατόνταρχος или centenarius („стотник"), което отговаря на старата титла centurio, е бил началник на отред от сто души; вж. Grosse, op. c., p. 117.

586. За χιλίαρχος ср. H. Zilliacus, Zum Kampf der Weltsprachen in oströmischen Reich (Helsingsfors 1935), p. 157; тази титла вероятно отговаряла на старата титла tribunus; вж. Grosse, op. c., p. 145 sq.

587. За тях вж. Grosse, op. c., p. 152 sq.

588. Т. н. στρατηλάτης = magister militum — отговаря на днешната длъжност генерал, командуващ армия. По времето на Константин имало само двама стратилати: единият на пехотата (magister peditum) и другият — на конницата (magister equitum; вж. Grosse, op. c., p. 180 sq.

589. Сиреч, magister equitum и magister peditum.

590. Тази част от съчинението на Зосим, гдето е описал това, е загубена.

591. Имп. Юлиан (361—363).

592. Т. н. Raeti са населявали швейцарските Алпи.

593. Сиреч Панония, която отговаря приблизително на дн. Западна Унгария.

594. Зосим е черпил сведенията си тук от Евнапий (вж. тук с. 18 сл.). За събитията общо вж.: Seeck, op. c., V, p. 46—58; Stein, op. c., p. 286 sq.; Schmidt, op. c., p. 230 sq.; Кулаковский, пос. съч., с. 126.

595. Прокопий бил сродник на имп. Юлиан, обявил се за император през 365 г., но претърпял неуспех. Вж. повече у Seeck, op. c., V, p. 46 sq.; Stein, op. c., p. 270 sq.; Niese-Hohl, op. c., p. 405 sq.

596. Сиреч готите.

597. Сиреч praefectus praetorio.

598. За събитията вж. Eunapius, fragm. 42.

599. Загатва се за похода на имп. Валент към Антиохия.

600. Ср. Herodot., IV, 20, 22, 15; 56, 7; 59, 7; 71, 10. За тъй наречените „царски скити" вж. тук бел. 337.

601. Вж. Herodot., V, 9, гдето става дума за сигините (σιγύναι); ср. Apollon. Rhod., IV, 321; Strab., 250. Зосим обаче погрешно е разбрал текста на Херодот, защото там се казва, че конете на сигините били чипоноси и не можели да носят хора.

602. Вж. Jordan., Getica, p. 123 sq.; Procopius, Bellum Gothicum, IV, 5; Agathias, V, 11.

603. Дн. Керч.

604. Дн. р. Дон.

605. От Кавказ и южните руски земи.

606. За нравите на хуните вж. и Am. Marc., XXXI, 2.

607. Ср. Eunap., fragm. 42.

608. За длъжността таксиарх вж. Grosse, op. c., p. 115 n. 1, 146.

609. Сиреч Панония.

610. За събитията вж. W. Judeich, Die Schlacht bei Adrianopel (= Deutsche Zeitschrift für Geschichtswiss., VI. 1891, p. 7 sq.); F. Finkel, Die Schlacht bei Adrianopel (Diss., Berlin 1903); Schmidt, op. c., p. 405 sq.; Seeck, op. c., V, p. 104 sq.; Stein, op. c., p. 290 sq.; Кулаковский, пос. съч., с. 134 сл.

611. Става дума за пълководците Траян и Профутур, които били изпратени от Валент напред с арменските легиони; вж. Am. Marcell., XXXI, 7, 1; ср. Кулаковский, пос. съч., с. 133.

612. Става дума за сарацините или арабите; ср. Am. Marcell., XXIII, 4.

613. За това място вж. Seeck, op. c., V, p. 113, 471; Schmidt, op. c., p. 413 n. 2; Lebeau-S. Martin, op. c., IV, p. 126; за подвизите на сарацините вж. и Am. Marcell., XXXI, 16, 5, 6; ср. Schmidt, op. c., p. 413.

614. За него вж. Seeck, op. c., V, p. 38 sq.; Lebeau-S. Martin, op. c., p. 127 sq. В същност Валент го изисква от имп. Грациан; вж. Am. Marcell. XXXI, 10, 21.

615. Значи направил го magister peditum.

616. Виктор, по народност сармат, бил пълководец още от времето на имп. Юлиан; вж. Am. Marcell., XXXI, 12: Victor nomine magister militum sarmata.

617. Сиреч провинция Панония.

618. Имп. Грациан.

619. Имп. Теодосий I произхождал от испанските земи.

620. Отъждествяването на този испански град е несигурно.

621. Старото име на Испания гласяло Иберия.

622. Сиреч Callaecia, дн. Галиция в Испания; вж. Hübner: PWRE, III, col. 1356.

623. За събитията изобщо вж. Schmidt, op. cit., p. 259 sqq.; Lebeau-S. Martin, op. cit., IV, p. 169 sqq.; Gibbon-Bury, op. cit., III, p. 125 sqq.; Кулаковский, пос. съч., с. 137.

624. Солун бил главната квартира на имп. Теодосий I; ср. Schmidt, op. cit., p. 415.

625. За германското племе тайфали вж. Schmidt, op. cit., p. 546 sqq.

626. За събитията общо вж.: Schmidt, op. cit., p. 259 sqq.; Seeck, op cit., V, p. 124 sq., 141 sqq.; Lebeau-S. Martin, op. cit., IV, p. 187 sqq.; Stein, op. cit., p. 298; Кулаковский, пос. съч., с. 138.

627. За това вж. Schmidt, op. cit., p. 425 n. 4.

628. Това станало на 24. XI. 380 г. Вж. Seeck, op. cit., Anhang, p. 487.

629. За събитията вж. Schmidt, op. cit., p. 97, 418 sq.; Seeck, op. cit., V, p. 130; Stein, op. cit., p. 299; Lebeau-S. Martin, op. cit., IV, p. 195 sqq., 213 sqq.; Gibbon-Bury, op. cit., III, p. 125 sqq.; Кулаковский, пос. съч., с. 139 сл.

630. Вестготски вожд; повече у Schmidt, op. cit., p. 231 sqq., 244 sqq., 257 sqq., 400.

631. Германско племе от групата бастарни; вж. Schmidt, op. cit., p. 97 sqq.; вж. тук бел. 268.

632. Сиреч племето карпи.

633. За събитията вж. подробно у: Schmidt, op. cit., p. 263; Seeck, op. cit., V, p. 208; Stein, op. cit., p. 300; Кулаковский, пос. съч., с. 142.

634. Сиреч magister militum per Thracias.

635. Клавдиан го нарича Odontheus. Той бил вожд на остроготите.

636. Дунав.

637. Тук Зосим, въз основа на друг извор, разказва за втори път същото събитие; ср. Schmidt, op. cit., p. 263 n. 2.

638. Гротинги, греутинги, грутинги са все имена на остроготите; вж. Кулаковский, пос. съч., с. 126.

639. Промот бил magister militum.

640. Това е узурпаторът Magnus Clemens Maximus, провъзгласен за император на Западната римска империя; вж. Niese-Hohl, op. cit., p. 407.

641. За събитията общо вж. Lebeau-S. Martin, op. cit., p. 323 sqq.; Seeck, op. cit., V, p. 129 sqq.; Schmidt, op. cit., p. 433; Vulpe, op. cit., p. 316 n. 2, p. 345; Кулаковский, пос. съч., с. 140.

642. Дн. Кюстенджа.

643. Сиреч църквата.

644. Дн. Добруджа.

645. За събитията общо вж. Eunapius, fragm. 58; ср. Schmidt, op. cit., p. 424 n. 2; Stein, op. cit., p. 300; Lebeau-S. Martin, op. cit., IV, p. 446 sqq.; Gibbon-Bury, op. cit., III, p. 131 sqq.

646. От 388 до 391 г. Теодосий пребивавал на Запад, гдето водил война против узурпатора Максим: вж. Seeck, op. cit., p. 210 sqq.; Stein, op. cit., 319; Niese-Hohl, op. cit., p. 408.

647. Сиреч вестготите, които били войници във войската на Теодосия, но били подкупени от узурпатора Максим. След смъртта на Максим те се изпокрили в македонските блата.

648. Не е известно, кои са тези македонски езера и блата. Заслужава обаче да се отбележи, че и в турско време македонските революционери се криели в следните македонски езера и блата: Ениндже-вардарското, Лъгадинското, Арджанското, Островското, Тахинското, Аматовското, Дойранското, Врабченското, Костурското, Преспанското и Охридското; вж. Хр. Силянов, Освободителните борби на Македония. I. София 1933, с. 350 и бел. 2; II. София 1934, с. 160 сл.; А. Сониксен, Изповедта на един македонски четник. София 1927; А. Разбойников, На гости у тахинските българи. В. Беломорска България, бр. 276 от 1942 г.; същият, Из Тахино езеро. Пак там, бр. 284 от 1942 г. У Зосим навярно става дума за някои от първите пет езера.

649. За събитията изобщо вж. Schmidt, op. cit., p. 427 sqq.: Seeck, op. cit., V, p. 273 sqq.; Anhang, p. 548; Stein, op. cit., p. 350 sqq.; Vasiliev, op. cit., I, p. 115 sqq.; Ostrogorsky, op. cit., p. 30; Кулаковский, пос. съч., с. 151 сл.; Успенский, пос. съч., с. 172.

650. За събитията общо вж.: Schmidt, op. cit., p. 433—436; Seeck, op. cit., V, p. 306 sqq.; Stein, op. cit., p. 360 sqq.; Vasiliev, op. cit., p. 116 sqq.; Ostrogorsky, op. cit., p. 30; Кулаковский, пос. съч., с. 359 сл.

651. За събитията вж. Lebeau- S. Martin, op. cit., V, p. 212; Кулаковский, пос. съч., с. 168.

652. Император Аркадий минавал за слабоумен. Вж. Seeck, op. cit., V, p. 265 sqq.; Stein, op. cit., p. 345; Bury, op. cit., p. 107; Кулаковский, пос. съч., с. 148.

653. Фравита бил вожд на готите федерати. Той бил добре разположен спрямо ромеите. Ср. Schmidt, op. cit., p. 422 sqq.

654. Император Зинон.

655. Теодорих Страбон, починал през 484 г.

656. Босфора.

657. Псевдо-Кесарий прави сравнение между устройството на небесната твърд (firmamentum) и една замръзнала река. Общо за Псевдо-Кесарий и неговите сведения за славяните вж. Iv. Dujčev, Le témoignage du Pseudo-Césaire sur les Slaves. Slavia antiqua, IV. 1953, pp. 193—209.

658. Средновековното вярване за четирите райски реки — именно Фисон, Геон, Тигър и Ефрат — се основава на библейската книга Битие, III, 10—14. Това вярване, с по-големи или по-малки изменения, е намерило място в писанията на голям брой средновековни писатели, които отъждествяват тези четири реки с различни познати реки. Вж. П. Поповић, Четири рајске реке. Глас ср. кр. ак., CLXXI. 88. 1936, сс. 161—176, с посочвания за по-старата книжнина. Ср. също у Dujčev, op. cit., p. 202 n. 35.

659. За имената на реката Дунав, дадени тук, вж. K. Müllenhoff, Donau — Dunavъ — Dunaj. Archiv f. slav. Philologie, I. 1876, p. 290 sqq. — M. Förster, Der Donau. Zeitschrift f. slav. Philologie, I. 1924, p. 24.

660. Този пасаж представя една извадка от съчинението на сирийския писател Бардазан Едески (154—222), познато под надслов Liber legum regionum. Неизвестният съставител на диалозите на Псевдо-Кесарий е прибавил в текста на Бардазан сведения за съвременни нему народи и племена, например за славяните и лонгобардите. Вж. подробности у Dujčev, op. cit., p. 199 sqq.

661. За подробности ср. Dujčev, op. cit., p. 202 sqq.

662. За тълкуванието на това място ср. Dujčev, op. cit., p. 203 sqq.

663. Вж. посочванията тук бел. 659.

664. С имена Гог и Магог в Писанието са обозначени две загадъчни племена: вж. Битие, X, 2; I Паралип., I, 5; Йезекиил, XXXVIII, 2; Апокалипсис, XX, 7. За отъждествяването на тия имена с различни исторически племена

и народи и частно с хуните нж. посочванията у А н т. Ф л о р о в с к и й, „Княз Рош" у пророка Iезекииля (гл. 38—39). Сборник в чест на В. Н. Златарски. София 1925, с. 512 сл., гдето е посочен и нашият пасаж.

665. Град в Южна Галилея, през римско време седалище на Втора Палестина. Населението му се състояло от ханаанци, филистимляни и асирийци.

666. С името готогърци били назовавани погърчените остроготи, които били поселени във византийската тема Опсикион. Постепенно те се претопили всред местното население.

667. Жителите на персийската провинция Бактрия, която съставяла част от царството на Селевкидите.

668. Под персарменци се разбират жителите на онази част от Армения, която след края на IV век паднала под владичеството на Персия.

669. Еламитите били южно-арабско племе, което обитавало покрай морето.

670. Хирканите били жители на областта Хиркания — провинция в древната персийска държава. Хиркания била разположена по южните и югоизточни брегове на Каспийско море.

671. Херкулесовите стълбове или Гибралтар.

ПОКАЗАЛЕЦ

СЪКРАЩЕНИЯ

AEMÖ = Archäologisch-epigraphische Mitteilungen aus Österreich-Ungarn
An. Boll. = Analecta Bollandiana
Бешевлиев, Първобългарски надписи = В. Бешевлиев, Първобългарски надписи. Увод, текст и коментар. Годишник на Софийския Университет, историко-филологически факултет, XXXI. 1. 1934
БИБ = Българска историческа библиотека
Bidez, Julian = Joseph Bidez, Julian der Abtrünnige. München 1940
Bury вж. Gibbon
BNgrJ = Byzantinisch-neugriechische Jahrbücher
B. Z. = Byzantinische Zeitschrift
Vasiliev, Histoire = A. A. Vasiliev, Histoire de l'empire byzantin. 1. Paris 1932
Виз. врем. = Византийский временник
Геров, Взаимоотношения = Б. Геров, Латинско-гръцки лексикални взаимоотношения в надписите от балканските земи. Годишник на Софийския университет, историко-филологически факултет. XLII. 1945/6; XLIII. 1946/47
Gibbon-Bury, History = E. Gibbon, The history of the decline and the fall of the Roman Empire. Edited... with introduction, notes, appendices and index by J. B. Bury. I—VII. London 1897—1900
Giesecke, Die Ostgermanen = H.—E. Giesecke, Die Ostgermanen und der Arianismus. Leipzig—Berlin 1939
ГНБПл = Годишник на Народната библиотека и музей в Пловдив
Grosse, Römische Militärgeschichte = R. Grosse, Römische Militärgeschichte von Gallienus bis zum Beginn der byzantin. Themenverfassung. Berlin 1920
ГСкНДр = Гласник Скопског научног друштва
Dindorf, HGM = L. Dindorf, Historici graeci minores, I—II. Lipsiae 1870—1871
Дуйчев, Проучвания = Ив. Дуйчев, Проучвания върху българското средновековие. Сборник на Българската академия на науките, XLI. 1945
Дуйчев, Балканският Югоизток = Ив. Дуйчев, Балканският Югоизток през първата половина на VI век. Начални славянски нападения. Беломорски преглед, I. 1942, сс. 229—270
Златарски, История = В. Н. Златарски, История на българската държава през средните векове. I 1. София 1918; I 2. София 1927
Jacoby, FGH = F. Jacoby, Die Fragmente der griechischer Historiker. II Berlin 1926.
ИБАД = Известия на Българското археологическо дружество
ИБАИ = Известия на Българския археологически институт
Иванов, Български старини из Македония = Йорд. Иванов, Български старини из Македония. Второ издание. София 1931
ИИБИ = Известия на Института за българска история
ИРАИК = Известия Русского археологического института в Константинополе
Иречек, Пътувания = К. Иречек, Пътувания по България. Пловдив 1899
Jireček, Heerstrasse = K. Jireček, Die Heerstrasse von Belgrad nach Konstantinopel. Prag 1877. Български превод: Военният път от Белград за Цариград и Балканските проходи. БИБ, IV. 4. 1932.
Kalinka, Denkmäler = E. Kalinka, Antike Denkmäler in Bulgarien. Wien 1906. Schriften der Balkankommission, antiquarische Abteilung IV.
Кацаров—Дечев, Извори = Г. И. Кацаров, Д. Дечев и др. Извори за старата история и география на Тракия и Македония. София 1949

Christ-Schmidt-Stählin, GGL = W. Christ-W. Schmidt-O. Stählin Geschichte der griechischen Literatur. II. 2. München 1924.

Croiset, HLG = Alfred et Maurice Croiset, Histoire de la littérature grecque, I—III. Paris 1928—1935

Krumbacher, GBL = K. Krumbacher, Geschichte der byzantinischen Litteratur. München 1897.

Кулаковский, История = Ю. Кулаковский, История Византий. I—II. Киев 1912.

Латышев, Известия = В. В. Латышев, Известия древних писателей о Скифии и Кавказе. Приложение към Вестник Древней истории. 1947—1948.

Lebeau — St. Martin, Histoire = Lebeau, Histoire du Bas Empire, en commencant à Constantin. 2 édition par Saint — Martin et Brosset. I—XXI. Paris 1824—1836.

Migne, P. Gr. = Migne, Patrologia graeca

Mommsen, Römische Geschichte = Th. Mommsen, Römische Geschichte, I—V. Berlin 1888

Mommsen, Abriss=Th. Mommsen, Abriss des römischen Staatsrechts. Leipzig 1893.

Mommsen, Gesammelte Schriften = Th. Mommsen, Gesammelte Schriften, I—VIII. Berlin 1905—1913

МПр = Македонски преглед

Moravcsik, Byzantinoturcica = Gy. Moravcsik, Byzantinoturcica. I. Die Byzantinischen Quellen der Geschichte der Türkvölker. Budapest 1942. — II. Sprachreste der Türkvölker in den byzantinischen Quellen. Budapest 1943

Мутафчиев, Старият друм = П. Мутафчиев, Старият друм през „Траянова врата". Списание на Българската академия на науките, LV. 1937, сс. 19—148

Müller, FHG = C. Müller, Fragmenta historicorum graecorum. IV. Parisiis 1885.

Müllenhoff, DA = K. Müllenhoff, Deutsche Altertumskunde. II. Berlin 1887

Niederle, Manuel = L. Niederle, Manuel de l'antiquité slave. I—II, Paris 1923—1926

Niese — Hohl, Geschichte = B. Niese, Grundriss der römischen Geschichte V Aufl. Neubearbeitet von E. Hohl. München 1923

Ostrogorsky, Geschichte = G. Ostrogorsky, Geschichte des byzantinischen Staates. München 1940

PWRE = Pauly-Wissowa Realencylopädie der class. Altertumswissenschaft

Rappaport, Die Einfälle = Br. Rappaport, Die Einfälle der Goten in das römische Reich bis auf Constantin. Leipzig 1899.

Stein, Geschichte = E. Stein, Geschichte des spätrömischen Reiches. I. Wien 1928

СбНУК = Сборник за народни умотворения, наука и книжнина

Сборник П. Ников = Известия на Българското историческо дружество, XVI—XVIII. 1940 = Сборник в памет на проф. Петър Ников

Schmidt, Geschichte = L. Schmidt. Geschichte der deutschen Stämme. Die Ostgermanen. 2 Aufl. München 1934

Seeck, Untergang=O. Seeck, Geschichte des Untergangs der antiken Welt. I—VI. Berlin — Stuttgart 1910—1920

СпБАкН = Списание на Българската академия на науките

Ticĕloiu, Nationalität = I. Tocĕloiu, Über Nationalität und Zahl der von Kaiser Theodosius dem Hunnenkhan Attila ausgelieferten Flüchtlinge. Byzantinische Zeitschrift, XXIV. 1924, pp. 84—87

Успенский, История = Ф. И. Успенский, История Византийской империи. I. СПб 1913.

ДОБАВКИ И ПОПРАВКИ

Критичният апарат при гръцкнте текстове, дадени тук, е зает изцяло от научните издания на съответните гръцки текстове. Измежду съществуващите разночетения са подбрани главно онезн, които имат някакво значение за установяване на смисъла на текста или пък засягат лични и местни имена. При дадени откъслечни текстове чертички в текста (- - - -) се употребяват, за да се означи пропуск, извършен от преводача, докато многоточие (. . . .) означава празнина (lacuna) в първообразния гръцки текст. Латинските надслови към отделните откъси са добавка на преводачите. Под влияние на гръцкия първообраз някъде в преводите са дадени гръцките написи на географски имена, докато другаде напротив тези имена са дадени в побългарен напис. Вследствие на това някъде липсва единство в написа на известни имена, та се среща покрай Константинопол Цариград, покрай Искър Дунав, Сирмиум—Сирмий, и т. н. Тази липса на единство обаче никъде не пречи за разбирането на смисъла. В надсловите са дадени българските имена.

Вследствие на извънредно трудния набор в текста са допуснати някои печатни грешки. Така необходимо е да се чете:

с. 3 ред 14 отдолу: бил убит вм. убил
с. 15 ред 2 отгоре: Валериан вм. Валентиниан
с. 53 ред 2 отгоре: се явил и вм. се явили
с. 55 ред 2 отгоре: Маркел вм. Марцел; също с. 55 ред 9 отгоре
с. 60 ред 14 отгоре: *Θράκην* вм. *ϑράκην*
с. 70 ред 10 отгоре: известно вм. известо
с. 71 ред 16 отгоре: Theodoret вм. Thoedoret
с. 73 ред отгоре: узнали вм. узнал
с. 77 ред 5 отдолу: Ветраний вм. Вратений
с. 80 ред 19 отдолу: *ἐπαναγινώσκοντας* вм. *ἐπαναγίνωσκοντας*
с. 82 ред 14 отдолу: *Δημόφιλος ὁ Βερόης*
с. 116 ред 25 отдолу: *ἀναστήσεσθαι* вм. *ἀταστήσεσθαι*
с. 132 ред 11 отгоре *τούτων* вм. *νούτων*
с. 131 ред 12: *τοῦ λιμοῦ* вм. *τοῦτλιμοῦ*
с. 135 ред 23 отгоре: Арматий вм. Амартий
с. 141 ред 8 отгоре: Византион вм. Византия
с. 160 ред 1 отдолу, да се добави на края: 100, 12—101, 5.
с. 207 бел. 229: дадено е правилното име Ветраний вм. неправилния напис на гръцкия първообраз: Вретаний.

СЪДЪРЖАНИЕ

Технически контр. редактор: *Стр. Славчев*

Коректор: *Елена Георгиева*

Печатни коли: 15·500 Издателски коли: 18·135 Авторски коли: 26·380

Формат на хартията 70/100 1/16

Тираж 400 броя

Набрана и отпечатана в Печатницата на Българската академия на науките

ул. Ив. Вазов 13, София

Поръчка № 2/1954